

ВОЛОДИМИР С. ПЛАВЮК

ПРИПОВІДКИ

ПРИПОВІДКИ

— А Б О —

українсько-народня філософія

зібрав та видав

ВОЛОДИМИР С. ПЛАВЮК

Присвята українським піонерам
в Канаді, за їхні змагання, не-
втомну мозольну працю, та
культурні здобутки.

~~23~~
NEW YORK, N. Y. 10003
GR. 5-1180

Едмонтон, Алберта.

1946.

Володимир Плавюк

Copyright 1945.

З друкарні Івана Солянича, в Едмонтоні, Алберта.

ПЕРЕДМОВА.

До прийняття християнства, князем Володимиром Великим 988 року, наш нарід мав своє письмо у формі рисів та карбів. Риси мабуть були письмом, а карби служили на означення чисел. До наших часів ніяких слідів з них не лишилося, хиба лише натяки. Болгарський письменник Храбр, що жив в IX віці по Христі, згадує що наш нарід мав своє письмо, а в книзі "Панонські Життя Святих Кирила і Методія" записано, що в Херсонесі, над Чорним Морем, св. Кирило здибав чоловіка, що не лиш, що говорив нашою мовою, але й мав Євангелію та Псалтир писані нашою мовою. Договори України з Візантією (Грецією) що походять з років 907 і 911 за князя Олега, 945 за князя Ігоря, 971 за князя Святослава, є торговельними трактатами, в яких забезпечується охорону торгівлі обох держав. Це є доказом, що вже в ту ранню добу торгівля була розцвіла на широку скалю, а початок її треба припускати на кілька століть ранше, бо так як держави, так і торгівлі на скоро з'організувати не можливо, а розвиваються вони поступенно. Для скріплення договорів-трактатів вимагано присяги, яка обов'язувала обі сторони додержати договір, а присягу для нехристиян перепроваджувано перед богом Перуном* (бог грому), та перед богом Велесом (бог скоту-худоби), а християне присягали в церкві Св. Ілїї, яка вже була тоді в Києві. Торговля була під охороною "дружини", яка охороняла купців перед рабунковими нападами, та супроводжала їх до границь чужих держав. На випадок банкрутства, до майна збанкрутованого мали право вірителі в такім порядку: князь, чужоземні вірителі, а опісля свої вірителі.

Так українські, як і чужоземні купці їздили по всіх закутинах краю, та достарчали народові крам, як: сіль, кольоніальні товари, металеві та шклянні вироби, вино, вовняні та шовкові матерії, золоті та срібні вироби й прикраси, а забирали віск, мед, футра, рибу і пр. Головний шлях Дніпром лучив Україну з Візантією, сухопутні шляхи в Крим, в Галичину, а з відси в Угорщину та в німецькі краї, шлях в Польщу та в балтійські краї є наглядним доказом торгівлі на широку скалю. Не без того, що вже в ту ранню добу торгівлі, мусіли уживати рахункових записок, як додавання, віднімання, множення, ділення та дробів. Торговельні трансакції з чужоземними купцями не могли бути без рахункових записок, без книговодства, хочби це й робилося у примітивній формі. Це тоже доказує, що до прийняття християнства і письма придуманого св. Кирилом (827-869), мусіло бути якесь письмо, яким послуговувалися при ріжних трансакціях. Перше християнське духовенство в Україні було грецьке, яке й хотіло надати нашому

IV.

народові грецький тон життя, і можливо, що фанатичне грецьке духовенство старалося знищити сліди нашого дохристиянського життя, можливо, що воно й знищило всі записки, які були писані рисами та карбами.

Перше грецьке духовенство в Україні відправляло християнські богослуження у грецькій мові, та це не робило належного впливу на наш нарід. До нашої мови почато пристосовувати грецьку азбуку, та це показалося непрактичним, тому й почато пристосовувати азбуку, що її придумав св. Кирило (827-869) для полудневих Словян, бо мова тодішніх Словян була подібна до себе й не мала таких великих різниць, як має їх нині. Та грецьке духовенство противилося введенню словянської мови в церковних богослуженнях мотивуючи тим, що на хрестнім дереві, на яким було розпято Спасителя Світа, були написи лише в трьох мовах, а це грецькій, римській та єврейській, тому то лише ці мови є освячені, а всі інші мови й письма є диявольські. Та словянську мову й письмо в богослуженнях боронено тим, що Бог сотворив всі народи, а тим самим і їхню мову, та що св. Кирило був божим чоловіком і тому диявольського діла зробити не міг.

Візантія робила заходи не лише щоб правити нашою церквою, але й щоб українські князі були залежні від неї, та це не вдалося, бо хоч наша держава була ще молода, та нарід її був здоровий, витрвалий та сильний і мав уже своє питоменне-оригінальне життя вироблене до певної форми. Коли візантійські цісарі правили своєю державою самовладно, надаючи закони, самі й провадили заграничну політику, наймали армію після своїх потреб, щоб удержатися при владі — на престолі, бо нарід вже не мав права розпоряджати цісарем, або усувати одного, а приймати іншого; то княжа власть в Україні була обмежена і залежала від народу. “Віча”, це був збір народу, на яким міг бути кожен вільний чоловік, без різниці осідку та стану, а скликувано віча в міру потреб, на яким розбирано всякі справи, на яким також осуджувано князя, ставлено певні домагання, як також усувано одного князя, а вибрано іншого. Цей демократичний устрій мабуть походить з родинного життя, де найстарший віком в роді, як голова роду, в важних справах радився дорослих членів роду, як по їх думці найкраще поладнати справу. Цей демократичний звичай “віча”, що переходив з роду в рід, з покоління в покоління, став традицією, а традиції стають законами. Грецький державний устрій з самовладними цісарями не був по душі нашому народові, тим і не найшов на Україні доброї та підхожої почви зашепитися та рости. Наш нарід від найдавніших часів був свободолюбивим і до нині таким остався, хоч на дорозі свого

життя дуже дорого, а то й болючо, заплатив за свою свободолюбивість, за свою демократію.

З прийняттям християнства прийшло й нове життя в наш нарід, а з тим і нові потреби, бо треба було мати свої богослужбні книги, своїх священників, яких зовсім не потребувала стара поганська релігія. Так Володимир Великий, як і його наслідники почали дбати не лише про поширення християнської релігії, але й про освіту і тому в більших центрах закладано школи. Винайдення словянської азбуки св. Кирилом мало велике значіння для нашого народу, бо це письмо стали вживати до перекладу так церковної, як і світської літератури. Нове письмо почало служити церкві, державі та школі, що почала давати культурну огляду в першу чергу княжим та боярським дітям, а в міру обставин і простолюду. Бажання Володимира Великого було, зблизити свою державу з візантійською державою, та зробити свою державу культурною на взір Візантії. Одна віра зо зорганізованою церковною ерархією мала не лише принести освіту, книжність та артистичну творчість, але й мала скріпити його державу нерозривним узлом. Церква мала доповнити єдність усіх племен, мала доповнити те, чого політика, як така, не годна була зробити. Для поширення нової віри треба було багато священників, яких мала виховати школа, а священники мали не лише відправляти богослуження, але й утверджувати нарід у новій вірі, та ширити освіту, тому при церквах та монастирях закладано й школи. Переписано книжки, бо тоді ще друкарська штука була незнана, а високо-освічені люди перекладали грецькі, чи інші літературні твори на нашу тодішню книжну мову, та писали нові твори. В переписуванні, переписувачі, що раз більше прибирали місцеві ознаки, відкидали старі деталі, а додавали нові, тим і творили національне письменство. Хоч переписування було в старій словянській мові, та читано з-українська, як це й нині діється. Для прикладу возьмім молитовник друкований старо-церковною мовою (кирилицею), от хочби ці слова: “Господи помилуй,” то Українець буде так і читати, чи співати, як і надруковано, а противно Москвин буде читати чи співати: “Господі памілуй.” Церковна мова стала підвалиною літературної мови на Україні, в яку домішувано живу народню мову і таким способом народня стихія що раз більше входить в книжне розуміння, аж доки жива народня мова не взяла верх.

Провидіння дуже щедро обдарувало наш край не лиш багатством, але й красною природою, а це мало великий вплив на життя нашого народу, на його почування, настрої, змагання, звичаї, світогляд, та взагалі на його творчість. Умову творчість, яку нарід від найдавніших часів виявив мовою, письмом,

VI.

або друком називаємо літературою. До обсягу літератури належать також словесні твори, що появились без пера і паперу і в народі устним переказом переходили з роду в рід, з покоління в покоління, поки їх не записано. Це є усна словесність, усна література. Всю усну словесність витворену народом під впливом почуття і уяви, називаємо теж народньою літературою, в противенстві до наукової літератури, витвореної під впливом наукового образования. Наукова література недосягла широких народніх мас, за те усна словесність є витвором і власністю та багатством усіх народніх верств, бо в ній відбилася історична доля усього народу, та його культурні переміни від до-історичної доби, аж до наших часів. Література, це зеркало, в яким відбивається дух народу, його культурний уровень в ріжних добах, його світогляд, взагалі культурний розвій народу, відносини серед яких він жив, чи ті відносини були сприяючі, чи спинювали його розгін до культурного розцвіту, та який вплив мало наше письменство на нашу суспільність, як і на інші народи та їхню літературу.

Українська література ділиться на поезію і прозу. Поезія, це література писана віршом, де є рим та ритм, себто однозвучне, та гармонійне укладання слів та складів. Проза, це література писана звичайною мовою, невіршованою. Поза те, так поезія, як і проза діляться залежно від змісту.

Історія української літератури ділиться на три головні доби:

I. Доба старинна, від введення християнства 988 року, до упадку Царгороду 1453 року.

II. Доба середня, від упадку Царгороду 1453 року, до виступлення Івана Котляревського 1798 року.

III. Доба нова, від виступу Івана Котляревського 1798 року до наших часів.

Доба старинна ділиться на два періоди:

а) Період процвіту письменства від прийняття християнства до 1240 року, до нападу татар, які мечем та огнем нищили все матеріальне та культурне надбання наших предків.

б) Період застою та занепаду літератури від нападу татар 1240 року, до упадку Царгороду 1453 року.

Доба середня ділиться також на два періоди.

а) Період ослаблення літературної творчости від 1453 року, до 1569 року.

б) Період культурного і релігійно-національного відродження 1569 року, до виступлення Івана Котляревського на Придніпрянщині 1798 року, Маркіяна Шашкевича в Галичині 1837 року, і Юрія Федьковича на Буковині 1861 року.

Доба нова обнимає лише один період, а то від виступлення Івана Котляревського 1798 року, Маркіяна Шашкевича 1837 року і Юрія Федьковича 1861 року аж до наших часів. Літературу цієї доби називаємо народно-українською, бо обхопила вона всі землі замешкалі українським народом, з винятком Закарпаття.

Перше письменство на Україні, по прийняттю християнства, було в старословянській або старо-церковній мові і було переважно релігійного характеру. Нарід прийнявши християнство дивився на нього очима невинної дитини бо саме хрещення в воді не зробило таких змін, яких нарід сподівався. Нарід не міг був зрозуміти з одного боку строгого аскетизму візантійських монахів та священників, а з другого боку блискучої форми нової релігії, та багатства розкішних святинь та монастирів, яких у дохристиянській добі не було. Наш нарід хоч з природи релігійний та релігійним фанатизмом ніколи не визначався. Своїм богам дохристиянської доби, наш нарід святинь не ставив, а релігія була нічим іншим як культом природи. Нарід вірив в багато богів, що правили світом та проявляли себе у природних силах: грім, блискавка, буря, дощ і т. п., а крім того нарід вірив у безсмертність душі й позагробове життя, а душі померших предків були опікунами родин. Релігія, штука, забава й життя творили одну нерозривну цілість, один дух народу. Нарід прийнявши християнство не відкидав культу старої релігії, а поволі вводив його в нову релігію, або сказавши простійше, старим змістом наповнив нову форму. Не диво, що перше письменство старинної доби було наскрізь релігійного змісту, бо це письменство мало не лише проторувати дорогу новій християнській релігії, але й утвердити нарід у новій релігії та знищити все, що було поганське. От те письменство картає стару традицію, називає її бісовською, однак ані нарід, ані княжий двір старої традиції не цурався, не занехував її і як не явлю, то таки тайно плекав її. Можливо, що перше духовенство знищило всяку літературу, яка могла бути писана нашим оригінальним письмом дохристиянської доби.

Дальший розвій нашого письменства на інших нерелігійних ділянках, залежав від обставин серед яких нарід жив, та яку спромогу нарід мав розвиватися самостійним життям.

Як попередньо сказано було, що устна словесність є плодом одного світогляду, одного духа, духа народу, бо в ній виступає сам нарід з досвідом кільканадцять століть.

До другої половини вісімнадцятого століття, учені та письменники зовсім не звертали уваги на устну словесність. Давні письменники, переважно духовного стану, уважали устну словесність за богопротивну-диявольську, тому то й осуджували

VIII.

народні звичаї та устну словесність. Як поперед сказано було, що устна словесність є витвором і власністю та багатством усіх народніх верств, бо в устній словесності відбилася історична доля усього народу, та його переміни від доісторичної доби аж до наших часів. Ця народна творчість впливала і на нову християнську релігію і хоч нарід прийняв християнство, та свої віковічні звичаї незанехував, нарід вірив по свому, а не так, як цего бажали духовники.

Аж у другій половині вісімнадцятого століття, почали учені та письменники звертати пильну увагу на народну творчість, на устну словесність та на народні звичаї і це було принукою не лише збирати історичні перекази та пісні, але й видати їх у народній мові, у мові живій, у мові щоденного життя. Стара церковно-словянська мова, що досі була літературною мовою, мусіла уступити місце живій народній мові, бо учені та письменники почали уживати живої народньої мови у своїх літературних творах. Не без причини називаємо третю літературну добу “новою добою” народно-українською, бо в цій добі жива народна мова ввійшла як літературна мова, а літературні твори цієї доби навіяні духом та життям усього українського народу.

Учені та письменники другої половини вісімнадцятого століття, пізнали живу народню мову, що зберіглася під сільською стріхою, у якій нарід витворив високу поезію, тут пізнали теж народню творчість в піснях, в переказах, в повірях і т. п. В нашій літературі проявився зворот до життя простолюддя, до природньої поезії, до простого народнього змісту. Наші учені та письменники пішли між нарід студіювати його життя й тут вони пізнали плоди народньої творчости, пізнали дух народу, його характер, а пізнавши нарід, вони зрозуміли, що лише осьвідомленням широких народніх мас, мож збудувати сильну націю.

В обсяг устної словесности входять пісні й думи.

1. Пісні обрядові, що тісно звязані з порами року і їхніми святами, або роботами. Приміром: коляди, щедрівки, веснянки або гаївки, купальні та обжинкові пісні.

2. Пісні й думи родинного і домашнього життя, як: колицкові, любовні, весільні, сирітські, вдовині, похоронні або голосільні, панщизнянні і багато інших.

3. Пісні звязані з суспільним заняттям, як: чумацькі, козацькі, рекрутські і інші.

4. Пісні релігійно-морального змісту, що піддержували релігійний настрій, та чистоту релігії.

5. Історичні пісні й думи, які з'ображають долю народу в часах татарських та турецьких нападів, руїна нашого краю, по-

чатки козаччини та боротьба за державність України. Історичні думи складала кобзарі-бандуристи. Тут входять невольницькі думи, або плачі невольників, що коротали свій вік в чужих тюрмах, чи на галерах.

Дальше в обсяг усної словесности входять народні казки, легенди, перекази, й анекдоти, в яких відбилося вірування, звичаї, етичні погляди та взагалі весь світогляд народу, що можна подібати і в інших творах усної словесности.

В дальший обсяг усної словесности входять загадки й мудровання, які мали велике поважання, як признаки мудрости того що їх завдавав, як і того, що їх відгадував.

Заклинання, це тоже устна словесність, яких початок треба шукати в чисто поганським віруванню. Накликування сил природи, як сонця, місяця, звезд, огню, вітру, грому, дощу і т. п., що малиби допомогти позбутися якоїсь недуги, нещастя, недолі, дізнатися про будуччину, або покарання кривдителля. Власть над заклинанням мали ворожбити, віщуни, та знахорі, яким наряд приписував надзвичайну-надприродну силу. Все те дійшло аж до наших часів.

Устна словесність дуже багата в приповідки, або пословиці, та в приказки. В приповідках відбився дуже виразно характер народу, його світогляд та культурний розвій у ріжних добах його життя. В історичнім розвою приповідок, треба розріжнити так давнішу, як і новішу добу. Приповідки давнішої, або дохристіянської доби мають мітичний світогляд народу і їх є дуже мало, бо христіянський світогляд змінив їх до великої міри.

Історичні події, що лишили незатерті сліди в життю народа, найшли відгомін у приповідках і вони обіймають ріжні доби історії нашого народа, як:

Не в пору гість, гірш татарина.

Висипався Хмель із міха, тай наробив ляхам лиха.

За Хмельниченка Юрася, Україна звелася.

Погиб, як швед під Полтавою.

Дуже багатий є відділ приповідок, що дають погляд на ріжні обставини так родинного, як і суспільного життя. Етичні приповідки дають погляд про правду і кривду, про багатство і бідність, про мудрість і дурноту, або народні звичаї. Звичаї дуже глибоко вкоріювалися в душу народа і ставали традицією. Нераз люди роблять таке, що й не знають чому так роблять, а кажуть: "Так годиться робити, так батьки робили." Приповідки, це речення уложені переважно до складу, що в літературнім змислі називаємо римом та ритмом. Не раз при-

повідка являється, як скорочена казка, а часами казка є лише розширена приповідка.

Прислів'я належать тоже до усної словесности, однак в них нема думки загальної вартости, як це є в приповідках, або, по-словицях, але прислів'я у відповідний час служать для плястичности, для скріплення висказаних думок, як:

Маєш віз і перевіз.

Ні в кут, ні в двері.

Ні з собою брати, ні вдома лишати.

Говорила небіжечка до самої смерти.

Приповідки, або пословиці, та приказки називають тоже “мудрими дітьми минулих віків,” а тоже й “мудрословом” — “народною філософією” а др. Іван Франко, один з найбільших наших поетів, та один з найвизначніших українських письменників, називає приповідки “перлами української мови.” Українська Енциклопедія так висловлюється про них: “Приповідки, прислів'я, приказки, приговорки, короткі загально вживанні речення, що висловлюють якусь життєву правду, або погляд народу. Приповідки бувають часто відбиткою якоїсь події, звичок та анекдоти. Під приповідки підлягають також поговірки, себто короткі народні фрази й образи, порівняння та мудрощанья.”

Історія життя нашого народу на протязі кільканадцять століть, ясно доказує, що наш нарід пережив найбільш трагічну та найбільш нещасну долю. Земля наша хоч і багата та плодюча, та багатством нашої землі збагачувалися чужі, а плодами нашої землі наживались теж вороги нашого народу. Хоч і здібний наш нарід до культурного життя, у нього й розум є свій і хист неабиякий, та обставини серед яких він жив, не дали йому спромоги розвинути, та стати на рівні в сімі висококультурних народів. Ціною своєї крові наш нарід платив за оборону та поширювання чужих а не своїх інтересів. Своїми грудьми наш нарід спинив дикі азійські орди й тим захистив Західню Европу та її культуру від неминучого знищення. Свободолюбивий наш нарід став рабом працюючи другим а не собі, він став погноєм на яким виростала буйна чужа література. В його рідній хаті заборонено йому говорити, він не смів упоминатися своїх слушних людських прав. На важкім, тернистім шляху свого життя наш нарід утратив свою політичну самостійність, економічне багатство, свою школу й освіту, свої закони й права. Та сильний і витревалий наш нарід, він не згинув, хоч жив серед страшно вбивчих обставин, а своє життя завдячує своїй красній та милозвучній мові, своїй мельодійній пісні, своїй традиції, та свому письменству, бо це є прояв на-

роднього і взагалі, духовного життя, його індивідуальності, та правом на самостійне життя серед інших культурних народів, яких доля була багато благородніша, як доля українського народу.

Сумна історія переживань нашого народу є найкращим доказом, що усі диявольські пляни та зусилля, ворогів нашого народу, знищити наш нарід, не удалися, бо:

... не скуєш душі живої,

І слова живого,

впевняє нас, Пророк України Тарас Шевченко. І досі, ані гнет, ані страждання нашого народу не вбили в нім його творчої сили, а нарід, устами свого найбільшого сина Т. Шевченка, заявив:

Не вмірає душа наша,

Не вмірає воля...

Письменство, це творча сила народу, це його невміруща душа, це його серце, що розганяє живушу кров по його національним організмі, інспірує його встоятись у боротьбі за своє існування, за своє життя, бо сонце правди й свободи зійти мусить.

Випускаючи у світ збірку українських-народніх приповідок та приказок, я присвячую її українським піонірам в Канаді, а роблю це з певних причин:

В першу чергу, я між українськими піонірами зібрав ці приповідки та приказки. Дальше, за відвагу тих піонірів, що покидали рідний край та їхали в далеку чужину не знаючи ні географічного положення, ні обставин, ні мови нового краю. За їх тугу за рідною стріхою, за ріднею, за рідним селом, та взагалі за рідною землею. За їх тяжке, та гірке бідування у Новій Прибраній Вітчизні Вільній Канаді, бо злидні їх були такі тяжкі, та прикрі, що лиш віра в Бога та безсмертність душі зберегла їх від масового самогубства. За їх зрощення й провід нового покоління, яке в науці, своєю здібністю, стало на рівні з дітьми інших культурних народів, а це є найкращим доказом нашої здібности. За їх тяжку мозольну працю, та за усі культурні здобутки на вільній канадійській землі.

Хай ця збірка українських народніх приповідок та приказок буде надгробним вінцем тим піонірам, що по тяжких мозольних трудах зложили свої благородні кости у вільну канадійську землю, мов завдаток, мов підвалину на Батьківщину грядущим поколінням. А тим українським піонірам, що ще в живих, хай ця збірка українських-народніх приповідок та приказок буде вінцем слави за їхні культурні здобутки, якими можуть гордитися.

ХІІ.

Збірка цих приповідок та приказок є наглядним доказом довготривалої пам'яті нашого народу, бо нарід зберіг їх у своїй пам'яті, та передавав з роду в рід, з покоління в покоління, а українські піоніри принесли їх у своїй пам'яті на Західню Півкулю, у Вільну Канаду.

Українські-народні приповідки та приказки наглядно доказують не лише глибину української думки, але й гнучкість та красу й велич української мови.

Володимир С. Плавюк.

А

Аби:—

Аби бути багатим, треба бути жонатим.

Самітне господарювання не буде успішне.

Аби ніхто не був без жінки і без своєї хати.

Жінка і своя хата є ознакою сталого осідку та родинного життя.

Аби так наші вороги, їли з маслом пироги.

Говоримо, коли хто оповідає дуже сензаційну подію. Ворогові ніхто добра не бажає. Пироги, це добірна українська страва.

Аби так пес траву пас.

Значіння, що й попереднє.

Аби ти так з носом був.

Говори правду, бо урубають ніс. У середніх віках урубували ніс брехунам та іншим злочинцям, щоб тим способом остерегти публіку.

Аби то світ не знав.

Аби таке більше не лучалося.

Про мене, аби лиш не в мене.

Роби як хочеш, але без мене.

Або:—

Або ви, тату, їдьте в ліс, а я буду вдома, або я буду вдома,
а ви їдьте в ліс.

Докір лінивому.

Або віз, або перевіз.

Або приставай на те, що кажеться, або забирайся.

Або гой, або йой.

Або будеш тішитися, або будеш плакати.

Або грай, або гроші вертай.

Або роби, як велять, або забирайся.

Або сяк, або так.

Відповідай, чи пристаєш, чи ні.

Адвокат:—

Адвокатову помилку вішають, а лікареву закопують.

Як адвокат зробить помилку в обороні свого клієнта, то клієнта можуть покарати на горло, а як лікар зробить помилку в операції пацієнта, то пацієнта закопають.

Адвокат, то такий пан, що боронить твій маєток від ворогів, для себе.

Песемістичний погляд народу на адвокатську професію.

Адвокат, то такий пан, що помагає в суді брехати.

Адвокат обороняючи обжалуваного, уживає всіх можливих доказів.

Воза і адвоката треба часто мастити.

Осі в возі треба часто мастити, а адвокатові треба платити.

Віз скрипить немащений, а адвокат машений.

Віз скрипить, як осі немащені, а адвокат більше говорить в суді в обороні справи, як добре заплачений.

Де двоє лається, там адвокат користується.

У сварці люди уживають поганих слів, за що починаються судові процеси, а адвокатів беруть, щоб їх боронити.

Добрий адвокат і лікар усе мають клієнтів.

Здібний адвокат має багато судових справ, а лікар хорих до лічення.

Кожен адвокат крутій.

Така опінія народу з того, що адвокат, обороняючи обжалуваного, уживає хитрости та підступу.

Нічого не скривай перед своїм адвокатом.

Щоб поставити добру оборону, адвокат обов'язково повинен знати справу, як у дійсности була.

Перед Богом адвоката не наймеш.

Картав батько сина, який виграв процес, тільки завдяки здібности адвоката, а по смерті перед Богом адвокат не зможе оборонити його.

Тільки адвокат і маляр може зробити з чорного біле.

Білою фарбою маляр покриє чорну. Обороняючи, хочби й найбільшого злочинця, адвокат представляє його судові, як чесного та невинного чоловіка.

Тільки адвокатів вільно у суді брехати.

Хоч і неправду скаже адвокат у суді, то за те його не укарають.

Андрій:—

Андрею, не будьте свинею, коли вас люди величають.

Жарт між молоддю, аби викликати сміх, з імени Андрій.

Андрію, Андрію, на тобі коноплі сію, дай мені, Боже, знати, з ким буду шлюб брати.

Св. Андрія 30 листопада, тоді дівчата ворожать, часами і коноплями, та приповідають ці слова.

Андрушку, їж юшку, а я мясце, бо мене дитина ссе.

Говорила жінка до чоловіка, даючи йому гіршу страву, як собі.

Гріє Бог Андрушка і без кожушка.

Докір, коли хто недодержить своєї обіцянки.

З нашого Андрушка ні м'ясо, ні юшка.

Нездара, непотріб.

Ані:—

Ані Богові, ані людям.

Нездара, і нікому не годиться.

Ані впрів, ані змерз.

Ні добре, ні зле.

Ані зрідло, ані згусло.

Не змінилося ніяк. Не помогло, і не пошкодило.

Ані мене не кусай, ані не цілуй, ані мене не стирай, ані не смаруй.

Не роби мені, ані добре, ані зле. Відчепися мене, нам не по дорозі.

Ані суди Боже.

Ніяк не зробиш, бо не мож.

Ані сюди, ані туди.

Ніяк з ним не порадиш.

Ані сяк, ані так.

Не пристає ні на що. Упертий, сам не знає чого хоче.

Ані тобі, ані мені.

Ані ти не скористаєш, ані я, хай радше пропаде.

Анна:—

Анна не велика обрадуванна.

Жарт з дівчини на ім'я Анна, цеб то нічого такого великого.

Антоній:—

Чуєш Антоній, віддай мені коні.

Вірмени уважають св. Антонія великим чудотворцем. Жидові порадили просити св. Антонія, щоб він вернув йому украдені коні. На празник жид у вірменській церкві говорив повищі слова, а чоловік, що коло нього стояв, сказав: мовчи жиде, твої коні вернуться. І коні вернулись.

Апетит:—

Багач шукає апетиту, а бідний хліба.

Багач має страв до вибору, а бідний мусить перше шукати роботи.

Аптикар:—

Аптикара капервасом не здуриш.

Того, що знає, не здуриш, не обманиш. Копервас — вітріоль.

Аптикар розуміється на мазі.

Мене не здуриш.

Асекурація:—

Град там не б'є, де асекурація є.

Сказав хлібороб, який роками асекурував своє збіжжя від граду і шкоди не було, а одного року не заасекурував і град вибив усе збіжжя.

Можна заасекуруватись від вогню, та не від лиха.

Лиха ніяк не обмеш.

Неасекурована хата горить скоріш.

Народне повір'я. Так асекурована, як і неасекурована хата однаково скоро горять у сприятливу погоду.

Атаман:—

Атаманувати, то не чарку в руках держати.

Порядкувати громадою, не те, що пити горілку, а велика відвічальність. Атаман — гетьман.

Атаманувати, то не чарку в руках держати, а треба багато думок обертати.

Значіння, що й попереднє.

А що?:—

А що? — Ого! Але? — Бігме!

Мова зрозуміла лише заінтересованим. Перед будинком, де беруть новобранців, звичайно ждуть батьки на своїх синів. Один новобранець вийшов з будинка, а його батько крикнув до нього; а що? цебто чи взятий? Син відповів, що взятий: Ого! (пропала ваша надія). Батько недовіряючи синові, крикнув: Але? А син забожився, що правду сказав, і відповів батькові: Бігме! Оба зрозуміли себе.

Б

Баба:—

Баба без діда, як борщ без хліба.

Про старе подружжя, яке довгими роками так ізживеться, що одне без одного не годно й бути. Сам борщ без хліба не смакує.

Баба Господа молила, а горілочку любила.

Хоч баба побожна, але любить запиватися.

Баба з воза, а коням лекше.

Як тобі не в лад, то без тебе обійдеться.

Баба з чортом, як пес з чортом.

Дуже собі близькі. Подібні собі успосібленням.

Баба сім миль зза пекла.

Дуже лиха, сварлива, злобна.

Баба шептуха від злого духа.

Баба уміє ворожити і проганяти злого духа. Давнє вірування, що всяка хороба, це злий дух вліз у людину і мучить її.

Бабина дочка, попова господиня, та економів кінь, усе гладкі.

Баба добре доглядає своєї дочки і не велить робити; економ не жаліє панської паші для свого коня; а у священників варять добірні страви. Економ — знавець господарства.

Відьма, не баба.

Баба уміє чарувати, ніяке лихо її не чіпається. Відьма — чарівниця.

Два жиди і дві бабі, як прийдуть до міста, то переговорять чоловіків двіста.

Жидів та жінок посуджують, що дуже говірливі на базарі.

Ждала баба внукового книша, аж вилізла її голодна душа.

Ждала на поміч тай з голоду умерла.

Забагла баба дівкою бути.

Нагадала собі баба молоді, веселі літа і жалує за ними.

З бабою і чорт не годен вийти на кінець.

Хитра баба і чорта обдурить.

З чим баба на торг, з тим і з торгу.

Без нічого прийшов, без нічого і пішов.

Колисала баба діда від поранку до обіда.

Не має що робити, та робить пусте.

Не для баби єдваби.

Красні убори не змінять старости. Єдваб — шовк.

Не знати, чи будуть наші бабуня в небі.

Сумнів, про якусь непевну справу.

Не мала баба клопоту, та купила собі порося.

Сам собі біди напивав.

Не допоможе бабі й кадило, коли бабу сказило.

З лихим ніяк не порадиш, усе однаковий. Вірування, що кадило проганяє злість, а надає побожний настрій.

Ні сіло, ні пало, — давай, бабо, сало.

Роби діло без найменшого приготування.

Поїхала баба в ліс без сокири, без коліс, зачепила баба в пень тай сиділа цілий день.

Береться не до своєї роботи, бо і неспосібний до неї і не знає її.

Роди, бабо, дитину, коли бабі з літ вийшло.

Коли хтось жадає зробити зовсім неможливу річ, чи діло.

Сторгувала баба бич, та не дала могорич.

Купила зовсім непотрібну річ. Могорич — напиток при згоді, чи перепросинах.

Та баба ще дві дівці за пояс заткне.

Баба ще моторна, здорова.

То така баба, що й дідька не треба.

Дуже погана і ніхто з нею не дійде ладу.

Треба довго клопотати, аби бабу ошукати.

Треба довго бабу намовляти, аби здурити.

Чи з рутою, чи й без рути, а вже старій бабі дівчиною не бути. Старости не зміниш ніяким зіллям.

Хоч чоловік як жаба, а все дужчий, як баба.

Чоловік хочби й малого росту, але повинен старшувати над жінкою.

Що буде бабі, те буде й громалі.

Іронія з незнатнього чоловіка, що робить претенсії до великих діл.

Що кому вадить, що баба провадить.

Бабське обмовлювання нікому не шкодить, бо ніхто не довіряє.

Якби баба мала вуса, то б дідом була.

Коли хто робить собі безпідставні претенсії.

Як світ світом, не була й не буде баба війтом.

Жінок уважають з природи слабше розвиненими від мушин, так фізично, як і ментально, тому й не повинні займати важних становищ.

Багатий:—

Багатий до бідного літом, а бідний до багатого зимою.

В літі багатому треба робітника, а зимою бідному треба хліба на відробок.

Багатий робить, як хоче, а бідний, як може.
Характеристичне порівняння людей, нерівних майном.

Багатого і серп голить, а бідного і бритва не хоче.
Багатому і лихі обставини приносять користь, а бідний тратить, хоч і обставини сприяють.

Багатому не знич, бо забуде.
Бідний довго пам'ятає, хто йому поміг, а багач скоро забуває.

В багатого приятелів багато, а в бідного ні одного.
До багатого горнуться усі люди, а від бідного сторонять.

Всі будуть на одній виплаті і бідні і багаті.
На страстнім суді буде справедливість, бо Бог не дивиться на лице і стан.

Добре багатому красти, а старому брехати.
На багатого не впаде підозріння, а старому повірять хоч і лож.

Мужик багатий, а віл рогатий не бояться.
Оба сміливі і відважні.

Такий багатий, як чорт лабатий.
Бідні люди вірять, що чим старший чорт, тим більше має грошей.

Тому багатий, бо свиноватий.
Бо їсть найгірший харч, використовує бідних, та не є людяний.

У багатого багато грошей, а в бідного дітей.
Характеристичний погляд на причину вбогости. Велике число дітей це найважливіша причина вбогости.

Хто багат, той усім брат, а хто нічого не має, за того ніхто не знає.

До багачів люде горнуться, і поважають, а бідних уникають.

Хто не є злодійкуватий, той не буде ніколи багатий.
Погляд бідних, що багачі збагатилися крадіжею.

Багато:—

Багато говорити, а мало що слухати.
Дуже поплутана справа, треба багато часу, щоб її розказати, та вона того й не варт.

Багато зла на одного два.
Несправедливо, щоб один бився проти двох.

Багато покликаних, а мало вибраних.
Бог кличе до царства свого всіх, та лиш ті ввійдуть, що гідні ввійти.

Багато оженився, узяв дівку й троє дітей.
Іронія, коли хто жениться з покриткою.

Де багато бесіди буває, там гріх пробуває.
Довгі бесіди мають у собі багато брехні, з чого суперечка, а то й бійка буває.

Є багато, то минеться, а нема, то обійдеться.
Життєві видатки підносяться, чи обнижуються відносно заробітку.

І свині не люблять, як забагато.

Докір влізливому.

Сербай не дбай, хай буде рідко, щоб тільки багато.

Звичайно, на переднівку, бідне населення їсть лиху, рідку страву, тому їсть її багато.

Ті що багато їдять, не все бувають товстими, а ті що багато читають не все бувають мудрими.

Життєве спостереження.

Багацтво:—

Багацтва з собою до гробу ніхто ще не взяв.

До гробу нікому маєтку не дають, а оставляють родині.

Багацтво затемнює пам'ять про Бога.

Достаток робить чоловіка гордим, зарозумілим та певним своєї сили.

Багацтво здобуває багато приятелів, а зубожіння випробує їх.

До багача горнуться усі, а до бідного лиш приятелі. У біді пізнаємо своїх приятелів.

Багацтво і слава не загоять ушкодженого сумління.

Сумління переслідує чоловіка без огляду на його стан.

Багацтво одного є руїною десяткох.

Багач здобув своє багацтво кривдячи інших.

Багацтво не робить чоловіка ні мудрішим, ні здоровішим.

Майно не є ні ознакою мудрости, ні здоровля.

Багацтво творить невірність.

Багачи приневолюють робітників робити довгі години за мінімальну плату.

Де багацтво, там і лайдацтво.

Нарікання бідного зарібника, покривдженого багачами.

Багацький:—

Багата дівка, робить від суботи до понеділка.

Іронія. В суботу ладить стріп, а в неділю гуляє, а в понеділок відпочиває, коли бідні дівчата тяжко працюють цілий тиждень.

Багата молода йде скоро до церкви.

Дівчина з великим посагом віддається скоро, бо женихи лакомі на посаг.

У багатій молодій, горба не видно.

Бо її жених дивиться на її великий посаг, а не на фізичну уломність.

Посаг — придане — віно.

Багач:—

Багачам за гроші і гроби хороші.

Багаті люди будують собі величаві гроби.

Багач боїться, а бідний журиться.

Багач боїться, щоб його не обікрали, а бідний журиться, як прожити.

Багач дивується, чим бідний годується.

Багач не годен зрозуміти, як бідний може жити.

Багачеві ведеться, бо йому й півень несеться.

Багач має щастя у всіх.

Багачеві дідько дитину колише, а бідному ще і збудить.

Багачеві обставини все виходять на користь, а бідному на шкоду.

Багачеві тяжко розлучитися з багатством.

Багачеві тяжко умирати.

Багач не знає своїх приятелів.

До багача всі горнутья, тому й не годен пізнати вірних друзів.

Двох обідів нараз і багач не їсть.

І багач не годен їсти більше, як треба.

За багачем сам чорт з колачем.

Багачеві все щастя сприяє, і Бог і чорт йому помагає.

І багач тільки одним ротом їсть.

І багач і бідний їдять одним ротом, хоч не однакову страву.

Ліпше бути багатим у Бога, як у золото.

Мати добрі заслуги ліпше, як мати майно.

Ліпше бути чоловіком, чим багачем.

Ліпше мати у людей ім'я доброго чоловіка, як лихе ім'я багача.

Ми обов'язані бути чесними, але не багачами.

Кожен обов'язаний бути чесним супроти інших людей, але не багачем.

Не платить багатий, але винуватий.

Справедливість не уважає на багатство, але карає винуватого.

Пішов, як багачеві по смерть.

Забарився, не вертається скоро.

Бажання:—

Від краю до краю всім добра бажаю.

Тоаст в великім товаристві.

Віншую, віншую, бо пироги чую.

Жарт, коли гість застане пироги на обід.

Найменша птичка бажає мати своє гніздечко.

Бажання бездомного чоловіка мати свою хатинку.

Печеного льоду забагає, та ще й у Петрівку.

Забагає зовсім неможливого. Дістати льоду у Петрівку, було колись зовсім неможливою річею. Петрівка — піст перед святом ап. Петра і Павла, 12-го липня.

Пішли, Боже, з неба, всього що нам треба.

Щира просьба конечних річей.

Сам не знає, чого забагає.

Вередливий, раз хоче цього, а раз що іншого.

Хай того не бажиться, що хати не держиться.

Не забгай такого, що його ніде нема.

Хто більше має, той більше бажає.
Людська пожадливість не має границь.
Хто не бажає, той і не має.
Хто не хоче мати, той і не буде мати.
Хто чужого не хоче, дай, Боже, щоб і свого не мав.
Оправдують себе злодії та ошуканці.
Що не годиться, того хай і не бажиться.
Що заборонене Божим та людським законом, того не бажай.

Байдуже:—

Байдуже ракові у яким горшку його варять.
При великій утраті, про малу не дбається.
Зрубаний голові, байдуже за чубом.
За великої кривди не дбається про малу.

Байка:—

Байка — байкою, а борщ стигне.
Ми говоримо, а діло стоїть нероблене.
Байка плисти, але нурка піти.
Легко робити звичайне діло, але надзвичайне, то неможливо. Свавільні польські пани приневолили батогами жида плисти по землі, що й жид удавав, та радів, що не казали йому піти нурка, бо цього не вдав би.
Добре казати байки, випивши три чарки.
Добре говорити на підпитку. Люди на підпитку бувають дуже говірки та веселі.
Нема байки без правди.
Кожна байка має в собі хоч крихітку правди.

Балакати:—

Балакун, мов дірава бочка, нічого в собі не задержить.
Хто любить багато говорити, той і тайни не задержить.
Без солі і хліба худа бесіда.
Розмова без гостини не складається добре.
Воркотить, як легке у горшку.
Про чоловіка, що багато говорить.
Меле, якби його хто наймив.
Непотрібно говорити, хоч ніхто його й не слухає.
Набалакали много, та нема нічого з того.
Радили раду, та ніякої користі з неї.

Батько:—

Батька покинеш, то сам загинеш.
Не покидай батька, доки не в силі дати собі сам раду.
Батько складав, а син роздав.
Батько тяжко працював, та щадив, а син змарнував.
Викрутився батько, та й без чуприни до дому пішов.
Потерпів у бійці, та ледви утік.

Впав батько з гори, дідько його бери.
 Невдячність дітей, що не жаліють батьків у нещасті.
 Добрий батько не хоче лихого сина.
 Бувають і лихі батьки, але і ті бажають мати добрі діти.
 Дядько — не батько, а дячина — не мати.
 Батька і матері ніхто з родини не заступить.
 Мама є мамою ціле життя, а батько є батьком поки другий раз не оженився.
 Мачуха не заступить мами, бо впливає на батька проти його дітей.
 Не перебігай батька в пекло.
 Не пхайся в перед, дай старшим першеньство.
 Не той батько, що сплодить а той, що до розуму доводить.
 Так говорять прибрані батьки сиротам, та вітчим пасербам.
 По старшині батька в лоб.
 Зачинаймо від найстаршого в гурті.
 Пропав батько з дурними синами.
 Лихі сини приносять багато клопоту та сорому.
 Раз батька в лоб, аби не знав куди соб.
 Зроби заколот, аби не знав що діється, а тоді скористаєш. Соб—на ліво.
 Яка вода — такий мин, який батько — такий син.
 Діти звичайно одидичують прикмети батьків.
 Як була я у батенька, ходила я чубатенька.
 Нарікання молодиці, бо їй жилось добре, безжурно у батька свого, а віддавшись, бідує. Чубатенька — рід курки з чубом на голові.
 Яке дерево — такий клин, який батько — такий син.
 Син одидичує прикмети батька.

Бачити:—

А бач, сиди тихо, не скач.
 Сам собі лиха напивав.
 Не бачила ковалиха цвяха.
 Коли хто хвалиться звичайною річчю.
 Як бідний плаче, то ніхто не бачить, а як багач скривиться,
 то кожен дивиться.
 Бідному ніхто не хоче помогти, а багачеві помагають, хоч і не треба.
 Як очі не бачуть, то й серце не плаче.
 Як не знаємо про лихо, чи страту, то й не відчуваємо.
 Як тебе бачать, так тебе й пишуть.
 Люди говорять про нас так, як нас бачать.

Безстидність:—

Лице в него лубом стало.
 Байдушний на людський поговір. Луб — тверда кора з дерева.
 Не має ні стиду, ні сорому.
 Значіння, що й попередне.

Ні сорому, ні чести.
Те саме значіння.

Плюнь безстидній в очі, а вона каже, що дощ паде.
Жінка лихої слави байдужна на людський поговор, чи зневагу.

Так стидається, як та кобила, що віз перевернула.
Зовсім не стидається. Скотина не розуміє і не має стиду.

Безрадість:—

Не тратьте, куме, надії, пускайтеся на дно.
Коли в великім нещасті не даємо помочі, а стоїмо бездільно.

Ні в кут, ні в двері.
Нездара, непорадиш з ним ніяк.

Ні в пліт, ні в ворота.
Те саме значіння.

Ні з собою брати, ні в дома лишати.
Брати з собою, то буде заваджати, а лишати вдома, небезпечно.

Ні ради, ні розради.
Ні порадить, коли треба, ні розрадить у нещасті.

Бик:—

Бика в'яжуть воловодом, а чоловіка словом.
Різниця між фізичним та моральним обов'язком і відвічальністю.

Бика голова не боліла, як корова телля родила.
Докір марнотравному, який не здає собі справи, як тяжко треба було працювати, аби придбати те, що є.

Бик забув, як телятем був.
Про гордого чоловіка, що збагатівши, гордить давніми приятелями.

Бик землю бортить, а персть на нього летить.
Лихий зновлює поговор, який на нього самого впаде. Бик визнаючи другого бика до двобою, гребе ногами землю і кидає в гору.

До чого бик навик, за тим і риче.
До чого чоловік з малку привик, того все хоче.

На бік бики, бо процесія йде.
Перед важною справою буденні речі мусять уступити.

Не проси у бика молока.
Не проси у бідного нічого, бо він не має.

Ні бик — ні телиця, ні дівка — ні молодиця.
Про дівчину, що покрилася.

Соб, бицю, коло плота, яка заплава, така й робота.
Мало платять, мало й роби.

Бити:—

Бив циган циганку за пісню стиранку, а бив її кулаком, бо не була з молоком.

Нарікання невинного, що покараний, а не знає, за що.

Бий верхнього, аби аж спідний почув.
Бий дуже, хай тямлять.

Бий — не витримає, свари — не розуміє.
Про вередливу дитину, з якою не мож дати собі ради.

Бий, пане, а не страш.
Давно пани любили держати підданих у страсі і все грозили буками.

Бийте мене і січіть, лише за пліт не мечіть.
Просьба зловленого злодія, що б його не викидали за пліт, а йому того лише й треба. Метати—кидати.

Бити, купити.
За биття треба відповідати перед судом, що є кошовною реччю.

Б'ють, ще й плакати не дають.
За панщини били людей без причини, ще поскаржитись не вільно було.

Винного два рази не б'ють.
Старинний закон, не карати два рази за ту саму провину.

Вирізвав прут, а самого ним б'ють.
Готовив комусь лихо і сам потерпів.

Від сварки до бійки лише один крок.
Значіння, як і сказано.

Дав у писок, як у халяву.
Ударив, аж відголос пішов.

Дай дурневі товкача, то він вікна побє.
Дурневі не давай нічого в руки, бо шкоди наробить.

Де б'ються — утікай, де їдять — там сідай.
Добра рада для боягузів.

Де два б'ються, там третій користає.
З незгоди двох людей, третій користає.

Де є бої, там є й герої.
На війні відважні борці добувають слави.

Дурного наб'ють, ще й висьміють.
Дурному все вийде на шкоду.

Жінка не бита, як хата не вкрита.
Хата некрита не охоронить від дощу, а вередливу жінку лише карою приневолити статкувати. Жиючи у злиднях, подружжя, одно одному докоряло за злидні, з чого сварка, а то й до бійки приходило.

За моє жито ще мене й бито.
За моє добро відплачуються невдякою.

За правду б'ють, а за брехню віри не дають.
За критику ненавидять, а за брехню недовіряють.

Збив на винне яблуко.
Дуже вибив. Винні яблука видушують на квас.

Збив на капусту.
Дуже вибив. Капусту утовкують, щоб сік вишов на верх.

Ліпше переконувати словами як кулаками.

Наукою скоріш переконаєш.

Набили, як жиди Гамана.

Аман, по народности перс, був прем'єром міністрів у перського короля Ксерксера. В 510 році перед Христом, плянував погром жидів у цілій перській монархії, щоб винищити усіх жидів. Його пляни знівечила жидівка Естера, жінка короля Ксерксеса, на якій просьбу, Амана видано в руки жидам, а ті познушавши над ним доволі, повісили його. Свято Амана стало у жидів традиційним, який попереджає піст Естери. Перше переслідування жидів почалося в Єгипті около 3,500 літ тому.

Най б'є доки жие, бо як умре, то бити не буде.

Говорила жінка, яка любила свого чоловіка, хоч і побивав її.

На те б'ють, аби боліло.

Щоб памятав біль, і більше лиха не робив.

Нашо ж те бити, з ким треба жити.

Треба жити у згоді з близькими, щоб життя плило веселіш.

Не бий, за живого більше буде.

Упам'ятують чоловіка, який знущається над скотиною.

Небитий — не кричи, а битий — не мовчи.

Як тебе скривдили, то не даруй, а як ні, то будь тихо.

Не все той бе, що в жменю плює.

Перед тяжкою працею, а також перед бійкою плюють у жмені.

Не за те бито, що ходила в жито, але за те, що вдома не ночувала.

Коли хто жалується, що покарано без причини, закриваючи причину.

Не цвяхом у голову битий.

Його не здуриш, він має досвід.

Не я бю, верба бє, за тиждень Великдень.

Так приговорюють у Цвітну Неділю, бючи когось вербо-лозою.

От маєш книш, тебе бють, а ти спиш.

Говорять такому, що недобачає, як його кривдять.

Пани б'ються, а на хлопіві шкура тріщить.

Пани, як б'ються, чи сваряться, то свою злість зганяють на підданих.

Свій мені не милий, але при мені не бий.

Стара родинна солідарність не дозволити робити кривду своякові, хоч з ним не живе на добрій стопі.

Так били, що аж пити просив.

Так тяжко побили, що аж спрага пекла.

Так моїй жінці треба, хай мене бють.

Волинь потерпіти, аби другому пошкодити.

Твої діти й мої діти били наших дітей.

Скаржилася жінка чоловікові. У них були діти з першого подружжя.

Утікайте непрошені, бо підете мотлошені.

Хто непрошений, хай забирається, бо наб'ють.

Хто бє, той пробє.
 Той зробить шкоду, за яку буде відповідати.
 Хто хоче пса вдарити, той бука знайде.
 Хто хоче доконати свого, той найде спосіб.
 Чи бити, чи вчити.
 Про малу дитину, що мала ще, щоб учити або карати.
 Я не йду там, де бють, але там, де їсти дають.
 Хвалився своєю вдачею боягуз.

Біб:—

Біб — то напиханий хліб.
 Згрдливо про біб, якого уживають у пісні дні, або як хліба не стане.
 Всипали добре бобу.
 Дуже побили.
 Як цвіте біб, то тяжко за хліб, а як мак, то не так.
 Хліборобський досвід. Біб цвіте у червні, коли ще нема нового хліба,
 ні ягід, та грибів; а мак цвіте при кінці липня, коли вже є новий
 хліб і ягоди та гриби.

Бігти:—

Багато біжить у перегонах, та тільки один бере надгороду.
 У перегонах бере надгороду лише той, хто скорше добіг до мети.
 Біжи, та й під ноги дивися.
 Добра пересторога.
 Великі речі, що не годен бічи, он та стара, та й та не могла.
 Іронія, коли хто береться до великих діл, а малих не годен зробити.
 День біжить, а три дні лежить.
 Про хоровитих людей, що їх праця скоро умучує.
 Не перебігай батька в пекло.
 Не вихоплюйся наперед, першенство належиться старшим, або тим,
 що знають діло.
 Треба набігатися, аби обіду діждатися.
 Треба поклопотатись, щоб заробити на їду.
 Хто біжить, той задихається.
 В бігу так серце, як і легені роблять скорійш, тому задихуємося.

Біда:—

Біда без дощу росте.
 Лихо збільшується саме, без помочі.
 Біда біді й на слободі.
 Лихому біда, деб він не пішов. Слобода — осади, де люди неробили
 панщини.
 Біда біді нерівна.
 Лихо не є однакове, буває більше й менше.
 Біда біду перебуде, одна мине — друга буде.
 Одне лихо промине, а друге саме прийде.

Біда в Городенці, шустка фасоль коштує десять крейцарів. Глум коли хто без причини нарікає на біду. Городенка — повітове місто у Східній Галичині. Крейцар — п'ятдесятя части корони, австрійської монети.

Біда — великий учитель.

В нужді, люди шукають способів поліпшити свою долю.

Біда жене молитися о долю, а теж до крадіжи і розбою. Значіння, як і сказано.

Біда з бідую, а без біди ще гірше.

Нарікання чоловіка на жінку, або жінки на чоловіка.

Біда і царські пороги не минає.

Біда не минає нікого. Простолюддя вірять, що царські родини живуть зовсім безжурно. Поріг є символом домашнього огнища.

Біда красить, як кипяток рака.

З горя людина виплачеться та стане червоною, як зварений рак.

Біда навчить лихого молитися, а добробут пеститися.

У нещасті люди моляться до Бога, просячи Його помочі, а достаток робить людей ніжними та зухвалими.

Біда на світі, як у зимі, так і в літі.

Лихо не перебирає, а приходить коли хоче.

Біда на престолі, як нема нічого в столі.

Біда з почестями, як чоловік матеріально бідний. Престіл є символом соціальної висшости.

Біда не дуда, бо як стане грати, то не мож витримати.

Біда не заохочує до танцю, а до журби. Дуда — музичний інструмент.

Біда не ходить лісом, а між людьми.

Лихо лиш там є, де є люди.

Біда сама не ходить, а десять за собою водить.

Нещастя не приносить лиш одне лихо, а багато лих.

Біда не тужить, а за людьми плужить.

Лихо не сумує, а людей чіпається. Простолюддя вірять, що біда, це лихий дух-демон, який на те й є, щоб чинити людям лихо.

Біда Савці і на печі і на лавці.

На печі загаряче, а на лавці затвердо. Бідному всюди зле.

Біда тому дворові, де корова розказує воліві.

Біда там, де жінка старшинує над чоловіком.

Біда у кого жінка бліда, а у кого румяна, то кажуть, що п'яна. Людям годі догодити. Бліде лице уважають ознакою слабости, а червоне — п'яньства.

Біда чоловіка знайде, хоч і сонце зайде.

Пригода чоловікові станеться коли небудь.

Біди не треба шукати, сама прийде до хати.

Нещастя трапляється, хоч і осторожні буваємо.

Буде біді кінець, як нас нестане.

Смерть освободжує чоловіка від усіх турбот.

Вези біду і до Львова, то біда все однакова.

Лихого не зміниш, хоч і в інший край повезеш. Львів — столичне місто Галичини.

Вийди, бідо, із води, ліпше з бідою, як без біди.

Жалував чоловік за своєю, не конче доброю, жінкою, що втопилася.

Від біди люди розумніють, а від гаразду дуріють.

У нужді люди шукають способу поправити свою долю, а у достатках люди стають буйні, свавільні, та зухвалі.

Всюди біда, тільки там добре, де нас нема.

Де нема людей, там і лиха нема.

Годи біді, як сам собі.

Догоджай вередливим людям, як самому собі.

Де біда найбільша, там поміч Божа найближча.

У великім горю, люди просять у Бога помочі і та молитва злекшує їхнє горе.

Жди біди від води, а горя від моря.

Одне лихо може прийти зблизька, а друге здалека.

Зачеми собі біду, то з нею не дійдеш до ладу.

Пристань з лихим чоловіком, а не позбудемся його.

Зійшлося сім бід на один обід.

Прийшло нещастя за нещастям.

З одною бідою, як з рідною сестрою.

Одне лихо, це ще невеликий клопіт.

З одною бідою, як з одною жоною.

Легко дати собі раду.

Кого біда вчепиться зранку, того держиться до останку.

Бідний мусить тяжко працювати цілісіньке життя.

Кого біда нагріє, то він тоді дуріє.

З великого горя чоловік тратить розум, та може наробити багато лиха.

Козак з бідою, як риба з водою.

Козак звик на пригоди, як риба до води і без них жити тяжко.

Навчить біда ворожити, як нема що в рот вложити.

Біда жене людей промишляти, щоб заробити на хліб.

Навчить біда попити, як нема що в рот ухопити.

Біда приневолює чоловіка і до такої роботи, що понад його сили й розуміння.

На меду, найшов собі біду.

Пяний наробив собі лиха.

На чийсь біду, я там прийду.

Хтось потерпить, як я прийду.

Не вийдеш з біди, як камінь з води.

Щастя, ніколи, не зазнаєш.

Не клич біди до себе, вона сама трапить до тебе.
Горе приходять само до нас, непрошене.
Нема більшої біди, як лихі сусіди.
Життєвий досвід, коли сусіди не живуть у згоді.
Не допоможе і владика, як прийде біда велика.
У великім нещастю, ніхто не порадить.
Не проси смерті, щоб від біди вдерти.
Непопадай з горя у розпуку, смерть не є самотнім виходом з біди.
Не тішся чужою бідом, бо твоя ходить за тобою.
Не тішся чужим лихом, бо свого діждешся.
Ніхто не знає ваги, чужої біди.
Чужого горя не знаємо, тому і невідчуваємо.
Ніхто не знає, де його біда спіткає.
Лиха ніхто не годен предвидіти.
Одна біда недокучить, аж десять до купи злучить.
Одне лихо не тяжко перебути, але як багато прийде нараз.
Пішлю біду, та й сам за нею піду.
Не посилай нездару за ділом, бо самому прийдеться іти.
Сюди мах, туди мах, а все біду по зубах.
Де не піду, то всюди біду найду.
Так присіла його біда, що вже ні окріп, ні вода.
З біди утратив усе чуття і став байдужним.
Ти бідом журишся, а у неї дочка росте.
Людина журиться одним горем, непередвиджуючи, що друге надходить.
То ще не біда, коли смерть усім одна.
Нема чого нарікати, коли смерть зрівнює всіх.
То ще не біда, як є хліб і вода.
Хліб і вода, це мінімальна їда, що охоронить від голодової смерті.
Хто в війську не бував, той біди не знав.
Давно військова служба тревала 12 літ і була дуже прикра. Військо харчовано лише раз в добу.
У бідного біда скаче, а дитина їсти плаче.
У бідного багато клопоту, та ще й голод докучає.
Хто біду має, той багато знає.
Біда приневолює помагати собі добираючи ріжних способів.
Хто ввійтує, той собі біду готує.
Війтованням не догодить громаді, або урядови і занедає господарство.
Що за біда, що так петься вода?
Допитувалася жінка чоловіка, з'ївши покрадьки ковбасу.
Якби був я біду знав, був би біди не чіпав.
Коли б був знав, що то лихий чоловік, був би його оминав.
Як біда лінива, то каже, що широка нива.
Лінивий усе нарікає, що багато роботи має.

Як не хочеш біди, то лиши не буди.
 Як не хочеш клопоту, то й нікого не займай.
 Як прийде біда, то не допоможе і свячена вода.
 Свяченій воді приписують чудотворну силу, але проти людської нужди
 вона безсила.
 Як роблю, так і маю і за біду не дбаю.
 Я працюю і не боюся недостатку.

Бідний:—

Багацтво пишить, а біднота сушить.
 Багач робиться ситим, а бідний смирним та худим.
 Бідний, бо дурний, а дурний, бо бідний.
 Дурний, бо не збагатився, а коли не є багатцем, то мають за дурного.
 Бідний буває багатим тільки у сні.
 Як спить твердим сном, то забуває за своє горе.
 Бідний тоді багатіє, коли вдоволений.
 Вимоги бідного дуже скупі, тому легко його вдоволити.
 Бідний хоче трохи, а захланний усе.
 У бідного малі вимоги, а у захланного дуже великі.
 Бідний, як жениться, то і ніч мала.
 Бідному, як трапиться щастя, то довго не триває, бо все є якась перешкода.
 Бідний, як турецький святий.
 Дуже бідний, не має нічого.
 Бідний, як церковна миш.
 У церкві немає харчів, тому й миш голодує.
 Бідного й мудрі слова мало важуть.
 Бідного ігнорують, не числяться з ним, хоч і мудрий.
 Бідному усе вітер у очі.
 Бідний усе має перепони до поборення.
 Біднота не є злочином, хіба що з лінивства.
 Бути бідним, це не є злочин, а бути лінимим, це злочин.
 Біднота показує нам наших приятелів.
 У нужді наші фальшиві приятелі покидають нас, а лиш вірні держаться.
 Бог бідним гаразду не сотворив, бо лише багачів ним подавив.
 Нарікання бідних, що Бог лише про багачів дбає.
 Бог помагає бідним, бо багачі самі собі помагають.
 Бідні надіються помочі лиш від Бога.
 До бідного приятеля іди коли-небудь, а до багатого тільки коли кличе.
 Бідний, рад гостям, бо це є ознакою прихильності до нього, а багач думає, що до нього йдуть, лиш ради користи.
 Доля карає і вельможного і неможного.
 Призначене нещастя не омине ні багач, ні бідний.

І у Відні ходять люди бідні.

Відень, столичне місто Австрії, дуже багате місто, а помимо того і там були люди бідні. Місце не охороняє від нужди.

Коли сідаєш їсти, то памятай за бідних.

Християнський обовязок.

Краще бідна кишеня, як голова.

Менше лихо, як чоловік бідний, чим дурний.

Краще бути бідним, як злодієм.

Бути бідним, це не є стид, а бути злочинцем, це стид.

Поки багатий збідніє, то бідний зомліє.

Бідний може з голоду умерти, поки багач стане бідним.

Як бідний не буде ходити, то буде голодити.

Бідний мусить шукати заробітку, аби голодному не бути.

Біль:—

Біль болюший, але забутюший.

Хоч і відчуваємо біль, та коли рана загоїться, то забуваємо його.

Болить голова на багатство.

Так потішають, як кого голова болить.

Болить голова, та незадурно.

Без причини голова не буде боліти.

Гірша любва від болю, як не дає спокою.

Докучлива любов стає прикрою.

Далеко лежало, мало боліло.

Далекий родич, тому й неспівчуваємо йому так, як близькому.

Де нема болю, там нема й життя.

Чуття болю, є ознакою життя. Мертві не відчувають нічого.

Задержися з болями, аж доктор буде перед нами.

Уговкування, коли хто бажає неможливого.

На землі нема такого болю, щоб небо незагоїло.

Віра у Божу поміч, та час, гоять так рани тіла, як і душі.

Біс:—

Воли й корови в ліс, а поперед очі біс.

Худоба, (жіночий посаг-придане) пасеться, а ненависна жінка все перед очима.

Довго ходив біс, заки докупи їх зніс.

Добірна пара, або обидвоє лих, або добрі.

На біса вирубай і пів ліса, то біс — бісом, а ліс — лісом.

Лихого биттям не поправиш.

Оженився дурноватий, та взяв собі біснувату.

Обидвоє однакові.

Благословення:—

Батькове й матірне благословення зо дна моря витягає.

Благословення родичів додає дітям завзяття побороти усі перешкоди.

Благослови, владико, дерти з бідного лико.
 Коли і церковні достойники мовчать, як народ кривдять.
 Будь здорова як риба, гожа як вода, весела як весна, робуча
 як бджола, а багата як земля свята.
 Так батьки благословлять дочку до шлюбу.
 Поблагословив одним струпом на цілу голову.
 Побажав усього лиха, усього безголова. Прокляв.
 Так поблагословив, що аж синці поробив.
 Побив дуже.

Блуд:—

Заблудив до кума в комору.
 Закрався до кума в комору, щоб обікрасти.
 Сам блудить, а других судить.
 Сам грішить, а другим докоряє.
 Три дні блуди, а дурня дороги не питаї.
 Бо дурень може справити на таку дорогу, що й життям заплатиш.
 Хто ховає свої блуди, ліпшим ніколи не буде.
 Значіння, як і сказано.
 Як чоловіка блуд візьме, то й серед села дороги не знайде.
 Оправдують себе люди, які на підпитку блудять у своїм селі.

Бог:—

Аби вас Бог мав.
 Коби так сталося, як кажете.
 Або Бог дитина слухати дурного Мартина.
 Іронія, коли хто клене.
 Без Бога ані до порога.
 Без Божої помочі, ми нічого зробити не годні.
 Береженого Бог береже, а козака шабля стереже.
 Осторожність не приносить клопоту, а козак сам себе обороняє.
 Бога не гніви, а чорта не дразни.
 Богу молися, а Він pomoже тобі, і не зачіпай нікого, то клопоту не будеш мати.
 Бог би з тебе говорив.
 Коби так сталося.
 Бога нема вдома, а святі роблять, що самі хочуть.
 Де нема авторитету, там і ладу немає.
 Бог — Богом, а люде — людьми.
 Хотя гріх грішити, але мушу, бо я хочу жити з людьми.
 Бог високо, а цар далеко, та й тому бідний бідує.
 Нарікання бідного хлібороба, що його усі кривдили. Бог і цар — це
 вершки справедливости.
 Бог відкладає, але не забуває.
 Хоч злочин уйшов тепер безкарно, та час кари таки прийде.

Бог дав, а дідько взяв.
Пощастило, та несподівано й стратив.

Бог дав, Бог взяв.
Потішають по дуже великій втраті.

Бог дасть долю і в чистім полію.
Призначене щастя нас не мине.

Бог душі не губить, сама ся судить.
Сам себе осуджує чоловік за лихі діла.

Бог за глину, а я за Калину.
Коли моя жінка умерла, то я мушу шукати собі іншої. Калина—хресне імя дівчини.

Бог знає чим чоловіка карати має.
Бога не треба вчити, Він кару найде.

Бог має більше, як роздав.
Бог усіх дарів ще не роздав і для нас лишив.

Бог має драбину; у гору і в долину.
Сьогодні може бути чоловік на вершку слави й багатства, а завтра знівечений.

Бог не прийде буком бити, але трутить.
Бог буком не карає, але так нас поведе, що самі себе укараємо.

Бог не трубить, коли чоловіка губить.
Бог не повідомляє наперед, коли кара йде.

Богові приготовляв, а чорт узяв.
Мав добру волю і благородний намір, та вийшло на шкоду.

Богу хвала, що грішна душа напхалась.
Жартівливо, дякуючи за їду.

Богу молися, зачинай не бійся.
Не страшся починати діло, а Бог допоможе скінчити.

Боже, Боже, дав Ти тому, що не може, а я би міг, та мені не дав Біг.
Нарікання чоловіка, який бачить, що другий не уміє користуватись тим, що має, а він уміє, та не дав йому Бог.

Боже, поможи, а ти, небоже, не лежи.
Сама побожність не вистачає до життя, треба працювати, щоб жити.

Бог як дає, то не мірить, а як бере, то не жаліє.
Коли чоловікові щастя сприяє, то не знає, як і звідки багатіє, а як приходить упадок, то не знає, де все щезає та пропадає.

Відпусти, Боже, гріха, коли натура лиха.
Господи, я б не хотів грішити, та мушу, бо таку вдачу маю.

Господь Бог старий господар.
Рядити світом, Бог знає добре й без нас.

Дай вам, Боже, здоровля, дідько знає доки.
Жартівливе побажання.

Дає Бог діти, дасть і в що одіти.

Бог опікується всіма людьми на світі.

Двом Богам не мож служити.

Двом годі догодити.

Де є, там іще й Бог дає.

Хто має, тому іще більші доходи йдуть.

З Богом, Парасю, коли тебе люди хочуть.

Коли забираєшся, то менше клопоту для нас.

Знає Бог із неба, що кому треба.

Бог знає скоріш чого нам треба, нім ми у Нього просимо.

І Бога не гніви і чорта не дразни.

Жий у згоді з усіма.

І Богові свічку і чортові огарок.

Дволичний. Де користь, там і він.

Казав Бог дати, але ще треба ждати.

Чекай терпеливо, а твоє щастя прийде.

Карає Бог кости за гріхи молодости.

Люди, що в молодім віці жили розпустним життям, на старости літ хорують.

Клич Бога тепер, поки Він хоче почути тебе.

Важне діло роби тепер, бо опісля може нестати часу.

Кого Бог засмутить, того і потішить.

І смуток і радість приходять від Бога напереміну.

Кого Бог любить, того не загубить.

Бог pomoже в потребі доброму чоловікові.

Кого Бог назначив, того стережися.

Упередження до калік, буцім то усі каліки, лихі люди.

Кого Бог сотворить, того не уморить.

Віра, що Бог опікується нами.

Кого Бог хоче укарати, тому розум відбирає.

Бог ослаблює розум чоловіка, щоб сам себе укарав.

Коли Бог годить, то й огонь горить.

Щастя приходять колинебудь.

Коли Бог з нами, то хто може бути проти нас?

Нема сили на світі, щоб могла нас побороти, коли Бог з нами.

Кому Бог дасть, тому і на плечі завдасть.

Призначене Богом щастя нас не мине.

Кому Бог допоможе, той усю трудність перемаже.

Найбільші труднощі мож побороти, тільки при Божій помочі.

Має Бога на язиці, а дідька в зубах.

Про облесного чоловіка, що солодко говорить, а задумує зраду.

На Бога надія і на кума Матвія.

Божа поміч потрібна, але й без твоєї не обійдуся.

На кого Бог, на того й люди.

Коли щастя нас покинуло, то знак, що Бог проти нас, тому і люди проти нас.

Нам Бога не вчити, як хліб родити.

Бог знає, що робить.

Не можете Богові служити й мамоні.

Не мож догодити двом противним силам враз.

Не допоможе й святий Боже.

Навіть і молитва уже не допоможе.

Ні до Бога, ні до людей.

Нездалий нікому.

Ніхто того не наверне, від кого Бог відверне.

Що Бог забере, того не вернути.

Обіцяв Бог дати, та казав заждати.

Щастя нас не мине, але треба заждати на нього.

Ой, Боже, Боже, чи мав ти коли гості.

Нарікання чоловіка на сльоту, бо гості сиділи кілька днів.

Ой, Боже татку, дай жінку гладку.

Бажання парубка добре оженитися.

Перед Богом гріх, а перед людьми сміх.

Нарікання чоловіка, що осмішив себе перед людьми, зробивши гріх.

Перед Богом усі рівні.

Бог не зважає на лице, чи стан чоловіка.

По що чужого бога взивати, коли маєш свого коло хати.

Не шукай помочі у ворожбитів, бо лише Бог може тобі допомогти. Ворожбита називають тоже "богом."

Святий Боже, святий Кріпкий, нема хліба, ані дрібки.

Нарікання бідної вдови.

Святий Боже, святий Кріпкий, пішов багач на зарібки.

Насмішка з багача, що збіднівши, пішов шукати роботи.

Стереженого, Бог стереже.

Чоловік повинен пильнувати себе, а не зазнає ніякої шкоди.

Так Бог хотів.

Висказ резигнації по дуже великій втраті. Так мусіло статися.

Так буде, як Бог дасть.

Порядок речей у світі залежить від Божої волі.

У кого багато є, тому ще й Бог дає.

Хто має багато, тому ще й доходи приходять.

У мудрого і Бог мудрий, а в дурня і Бог дурний.

Мудрий, Бога, ідеалізує, а дурень зтягає, Бога, до буденности.

Хай буде і Біг, аби я взяти міг.

Про здирцю, що взявби за довг і святі образи. Простолюддя звичайно рано і ввечорі моляться до св. образів. Образи тоже називають — Богами, а стіну з образами — божником.

Хай Бог простить, коли кортить.
 Коли чоловік не годен опертись спокуси, то хай Бог простить гріх.

Хай вас Бог провадить на дідьчу маму.
 Глумливе прашання небажаного гостя.

Хоч Бог боргує, але не дарує.
 Бог терпить, але колись укарає.

Хто в Бога вірує, хай ізмилуєсь.
 Клич з розпуки о поміч.

Хто з Богом, Бог з ним.
 Бог не забуває за тих, що на Нього надіються.

Чимбудь Бога задурити, аби душу закропити.
 Коби скористати, а обцянка пуста.

Що від Бога суджене, те від людей нерозлучене.
 Що Бог призначив, того вже людям не змінити.

Як Бог вділяє, то і вікном пхає, а як відбирає, то і дверей
 не зачиняє.

Бог дає щедро, а відбирає немилосерно.

Як Бог дає, то не продає.
 Бог не міряє, як дає і не хоче заплати.

Як Бог допустить, то й суха верба розпустить.
 Бог може вернути життя й умерлим.

Як буде Бог ласкав, то й наш батіг буде траскав.
 Коли буде Божа воля, то й нам щастя усміхнеться.

Як ми Богові, так Бог нам.
 З якою вірою удаємося до Бога, так Він нас і надгорожує.

Як не Ти, Боже, то хто нам допоможе?
 Певна поміч може прийти лише від Бога.

Якого мене Бог сотворив, такого й має.
 Я не відповідаю за свої гріхи, бо таку вдачу дав мені Бог.

Якось Бог дасть, і потисне, і подасть.
 Так люди потішали себе, коли мороз знищив засіви.

Богослов:—

Дурнослов, а не богослов.
 Про священника, що не говорить добрих проповідей. Що добре не
 навчає нарід.

Хоч і богослов, але не однослов.
 Хоч і священник, а правди не каже.

Божий:—

Без Божої волі і волос з голови не впаде.
 Бог опікується всім на світі, а нами найбільше.

З Божої волі, продав штани, купив солі.
 Бог покарав його, бо збіднів.

Болить:—

Кого болять очі, той пити не хоче.

Сплячий не хоче пити, а спати.

Кого не болить, той і не кричить.

Хто не скривджений, той тихо.

Від малих дітей болить голова, а від великих серце.

Малі діти пустують, з чого болить голова, а великі не слухають родичів, з чого болить серце.

Хоч і говорім за вовка, та його не болить головка.

Хоч поза очі йде поговор, та це нікому не шкодить.

Чи болієш, чи хворієш, чи тільки дурієш.

Картав батько неприємно п'яного сина.

Що болить, то відложи на неділю, бо тепер робота є.

В часі пильної хліборобської роботи, як хто нарікає на біль, то радять відложити слабість, аж робота скінчиться.

Що не знаєш, те й не болить.

Як чоловік не знає про кривду свою, то й не відчуває її.

Як болить, то кричи, а як не болить, то мовчи.

Як тобі кривда, то упоминайся справедливості, а як ні, то сиди тихо.

Болото:—

З болота паски не спечеш.

З нічого доброго діла не зробиш.

Коби болото, а чорти найдуться.

Коби нагода, а злобних людей є досить, щоб накоїти лиха. Народне вірування, що чорт сидить у болоті.

Нема села без болота.

Поганих, злобних, лукавих людей найдеш усюди.

Хто болото місить, забрудитися мусить.

В кого злобна душа, той добра не зробить, тільки лихо.

Хто обкидає болотом других, у того руки брудні.

Поговір паде на того, що його зновив.

Хто шукає за болотом, той знайде його.

Хто шукає лихого товариства, той його знайде.

Боргувати:—

Без боргу, нема торгу.

Бідні люди примушені купувати на кредит.

Борг умер, а зачекай не жие, хто не має грошей, хай не п'є.

Говорять купці тим, що утратили кредит.

За боргований хліб тяжко платити.

За хліб, що уже минувся, не радо хочеться платити, бо нового треба.

Роздав — помер, тому вже не боргують тепер.

Відмова кредиту чи чого іншого.

Хто боргує, той грошей не має.

Бідні люди не мають грошей, тому шукають кредиту.

Борода:—

Борода виросла, а розуму не винесла.

Хоч і борода уже у чоловіка є, та розум ще дитячий. Борода є ознакою дорослого віку.

Борода чесна, але облесна.

Хоч і старий уже чоловік, та хоче ошукати влєсливими словами.

Борода, як у владики, а сумління, як у шибєника.

Хоч старий та поважний чоловік, а готов поповнити найбільший злочин.

Давно владики носили довгі бороди для поваги свого становища.

Борода як у старого, а розуму нема і за малого.

Докір старому, що робить таке, що не личить його старости.

Він уже на бороду плює, то певно довго не пожеє.

Про дуже хорого чоловіка, що вже не в силі і плювати від себе.

Із за довгої бороди, як із за корча сміло брєхати.

Поважним, старим людям віримо, тому й легко їм брєхати.

Не все при старій бороді старий розум.

Не всі старі люде мають життєвий досвід, та годні дати добру раду.

Як бороду голять, то вуса хай тихо сидять.

Старим людям не перебивай, а слухай.

Борона:—

Пропало, як би під борону впало.

Не найдеш, бо закрите.

Як за бороною куриться, то господар не журиться.

Господарський досвід, що добре заволочена рілля накриє насіння.

Борщ:—

Бий, жінко, ціле яйце в борщ, хай пан знає, як хлоп уживає.

Борщ заправлений яйцем дуже смачний.

Борщ їжмо, а за м'ясо поцілуймося.

Говорила, жінка, любому чоловікові, даючи пісний борщ їсти.

Дай голий борщ, а чола не морщ.

Наказував чоловік жінці. У журбі, чи в невдоволені, морщимо чола.

Хоч не добірна страва, але весело дивися.

За ложку борщу, три дні гощу.

Зробив мені малу прислугу, а я мушу зробити велику.

Їж борщ із грибами й держи язик за зубами.

Їж те, що є, і не нарікай.

Набрав, як борщу на шило.

Не дістав нічого. Не скористав.

На голім борщи годі ціпом товчи.

Тяжко робити на лихий страві, тяжку роботу.

Тано, як борщ.

Дуже дешево, прямо без ціни.

У збитім горшку доброго борщу не зварिश.

З лихим нічого доброго не вдієш.

Хай буде борщ ріденький, аби солоденький.

Хай буде і пісна страва, аби з любим чоловіком.

Як є борщ і капуста, то хата не пуста.

Борщ і капуста це головні страви хліборобів, і як їх є доволі то голод не грозить родині.

Боятися:—

Бійся собаки не тої що бреше, а тої що вкусить.

Не бійся того, що тебе обмовляє, а того, що шкоду зробить.

Боїться, як чорт свяченої води.

Дуже боїться. Вірування, що свячена вода має магічну силу прогнати злого духа—чорта

Боїться, як дідько хреста.

Дуже боїться. Простолюддя вірить, що хрест має особлившу силу проти диявола.

Боягуз умирає тисячу раз, а відважний тільки раз.

Боягуз дивиться на кожную небезпеку, як на неминучу смерть

Боятися вовка та не йти в ліс.

Через страх не треба занедбувати діла.

Кіт любить рибу, та боїться ноги замочити.

Кіт має антипатію до води, тому то власною слиною миється. Задля малої неприємности не хоче осягнути те, чого бажає.

Небоя вовки з'їли.

І відважні дістають страх.

Не бійся багатих погроз, а сирітських та вдовиних сльоз.

Багачі хоч і грозять, то їх можеш остерегтися, а сирітські та вдовині сльози кличуть до неба о пімсту.

Не бійся, дідько тебе не візьме, а Богові тебе не треба.

Іронічно до лукавого чоловіка. Бог гидує тобою, а чорт тебе не хоче.

Сполоханий заяць і пенька боїться.

Настрашений боїться чого небудь.

Хай той боїться, кому страшно.

Потішають наляканого.

Хто боїться, той не рушиться, а хто ся відважить той віз підважить.

Страх відбирає силу, а відвага додає.

Хто відважний, той здобуває, а хто боягуз, той пропадає.

Значіння, як і сказано.

Брат:—

Брат — братом, а бриндзя за гроші

Не мішаймо свояцтва до ніякої грошевої справи. Бриндзя-сир зладжений на переховання.

Брат собі рад, а сестра собі несла.

Кожен дбає про себе.

Любімся як брати, а рахуймося, як жида.
Браття обов'язані жити у великій згоді та любові, а грошеві справи повинні полагоджувати у такий практичний спосіб, як жида.

Нема брата, коли страта.

Брат не хоче понести половину шкоди.

Хоч ми собі браття, але наші кишені не сестри.

І браття повинні полагоджувати грошеві справи, мов би чужі були.

Брати:—

Бере на зелений овес.

Позичає на збіжжя, що ще й не жате, або й не сіяне.

Бери, Даниле, хоч тобі не миле.

Хоч нерадо, але мусиш прийняти.

Бере, як бик на роги.

Набрав дуже багато тяжкої роботи. Давно усю тяжку роботу робили биками, і бики тягли рогами, а не плечима.

Бери, Гавриле, що другі не з'їли.

Хоч не любиш, але мусиш брати те, що лишилося.

Бери, дідьдку, що твоє.

Коли умре лукава людина, або пропаде непотрібна річ.

Бери собі, синку, і свинку, аби тобі мила була.

Говорили батьки синові, що сватав дівчину не ту, що вони хотіли.

Бери, чорте, груш, а мене не руш.

Говорять напасному чоловікові, щоб його позбутися.

Вже я брав би, щоб тільки хто дав би.

Говорив чоловік, що утратив кредит.

Від брання ще ніхто не збіднів, але спітнів.

Від тяжкого побиття виступає піт. Глум з побитого.

За битого двох небитих дають, тай то ще не беруть.

Давно педагоги дуже суворо карали за незнання лекції, тому кожен, що добився вищого становища, не раз був тяжко тілесно покараний. Битий-виучений, а небитий — ще невчений і треба багато намозолитися з ним, аби його навчити.

Від злого давця, бери і капця.

Від лихого довжника бери, що можеш.

І Бог не бере, як нема.

Того що нема, ніщо й брати.

Лекше брати, як віддавати.

Значіння, як і сказано.

Набрався Бог багачів, та й бідними розкидає.

Іронічно говорить бідний, упавши, аби багачі чули.

Набрався дрібних від дурних.

Збогатів нечесним способом, бо видував гроші від людей.

Набрав, як бідний онуч.

Набрав непотрібне.

На кожній границі брав по задниці.
Давно селяне робили самосуд над злодієм і били його коло кожного обійстя.

Не штука брати, але штука віддати.
Остерігають того, хто любить робити довги.

Хоч у мене посагу не буде, возмуть мене і так люде.
Я віддамся і без посагу. Посаг — придане.

То не люди — супостати, беруть хлопців у салдати.
Нарікання материй, яким забрано синів до військової служби.

Як ідеш в гостину, то бери хліба в торбину.
Май про запас свій хліб, бо ще не знаєш як будуть тебе гостити.

Брехати:—

Брехали твого батька сини, та й ти з ними.
Твоя родина, то самі брехуни, та й ти не ліпший.

Брехати, то не ціпом махати.
Добре брехати, щоб не пізнали, то тяжче, як фізично працювати. Молотити ціпом, то тяжка фізична робота.

Брехливу собаку дальше чути.
Брехуна знають всюди.

Брехнею і під столом не вибрешешся.
Давно за кару веліли пани, брехунам, лізти під стіл та відкликати брехню.

Брехнею світ перейдеш, та назад не вернешся.
Здурити людей можеш лиш раз, бо другий раз не дадуть віри.

Брехня тільки доти стоїть, поки правда не прийде.
Брехунові доти вірять, поки не переконаються, що він бреше.

Брехунові не вірять, хоч і правду каже.
Кого раз зловили на брехні, тому уже не вірять, хоч і правду каже.

Брехуна скоріш мож зловити, як каліку.
Брехню скоро мож пізнати.

Брехун, — гірше злодія.
Від злодія можеш остерегтися, а від брехуна ні.

Брехня, мов куля зо снігу, що дальше котиться, то більша стає.

Брехня, переходячи з уст до уст, стає усе більшою, бо кожен додасть щось від себе.

Бреше, як календар.
Давно заохочувано публіку купувати календар тим, що в календарі були предсказання погоди, які не були вірні.

Бреше, як собака.
Згіржливо брехунові. Собака, яка гавкає, то не все хтось іде до хати.

Брешіть, брешіть, а решту на завтра лишіть.
Студіюючи Св. Письмо, починають від першої книги Мойсея, від першого стиха, від перших слів “на початку”, що в гебрійській мові звучить: “Бершіт.” З того й богослови зробили приповідку.

Брешіть куме, та міру майте.
Осторога брехунові.

Добра й брехня, та не що дня.
Добре слухати і байки, та на все є свій час.

З брехні люди не мруть, тільки їм більше віри не дають.
Брехня не приносить смерти, але утрату довіря.

Мій тато не брехав, та й мені не казав.
Відповідь чесного чоловіка на слово брешеш.

Маєш брехати, ліпше німим стати.
Теорія строгих моралістів.

Брехня лиш раз їсть калач.
Брехуна лиш раз гостять, бо як пізнають брехню, то й у хату не пускають.

Нема кістки у язиці, мож брехати і владиці.
Брехати, чи правду говорити вільно всякому.

Нема правди у Максима, бреше як собака, ще й кліпає очима.
Про чоловіка, що бреше, і з нервовости кліпає очима, щоб не полупали на брехні.

Оббрехали мене вороги, від ніг до голови.
Оклеветали погано, ніби болотом помазали.

Плете, що слина на язик нанесе.
Про брехуна, що навіть зо словами не числиться і сам собі противорічить.

Покажи мені брехуна, а я покажу тобі злодія.
Хто під впливом брехні дістав які річі, то так мов би украв. Брехня є ознакою підлого характеру, а це дорога до крадіжи.

Собака бреше, а вітер несе.
Собаки голос вітер несе, чи йде хто до хати, чи ні. Люди розносять брехню так скоро, як вітер.

Собаці вільно і на Бога брехати.
Брехунам вільно і чесних людей обмовляти.

Старому брехати, а багатому красти іде як із масти.
Старим людям радо віримо, а багатих не підозріваемо в крадіжи.

Так йому любо збрехати, якби меду полизати.
Є люди, яким брехня є насолодою їхнього життя.

То якийсь не збрехав, але правду сказав.
Люди думали, що то була брехня, а з годом переконались, що то правда була.

Хай буде й лож, коли правди слухати не мож.
Як люди не хочуть слухати правди, то я мушу брехати.

Хто збреше, той понесе, а хто правду повість, той і непоїсть.

Брехун підступом використовує легковірних людей, а правди люде не хочуть слухати, тому й не нагодують голодного.

Хто побреше, той на плечах понесе, а хто правду скаже, той без вечері ляже.

Значіння, що й попереднє.

Хто правдою жиє, тому дихати не дає.

Хто стає в обороні правди, того переслідують та кривдять.

Хто уміє красти, той уміє і брехоньку скласти.

Злодії уміють тоже добре брехати, бо пробують оправдатися.

Що дихне, то брехне.

Про чоловіка, що ніколи правди не каже.

Я за старий брехати, мене не вчила моя мати.

Оправдувався чоловік, якого посуджено о брехню.

Якби не збрехав, то би язик кілком став.

Про людей, яким тяжко жити, щоб не збрехати.

Як-же Гандзю не кохати, як вона уміє брехати.

До певної міри, нарід любить одиниць, що уміють сказати добрий до-теп, або берхню. Їм раді в товаристві, та до певної міри й шанують їх.

Бриндзя:—

Бриндзю бє.

Сидить бездільно. Бриндзя — овечий сир приладжений на переховок.

Бруд:—

Брудний, як свиня.

Згїрдливе порівнання. Свиня хоч і скупається, то в болоті качається.

І у морі не сполочеш брудного сумління.

Морально звихненого не направиш.

У білих рукавицях можуть бути брудні руки.

Руки, що крадуть, чи вбивають, мож прикрити білими рукавицями.

На вид чесний та побожний, може мати тяжкі злочини.

Бувалий:—

Не такий старий, як бувалий.

Іронічно про такого, що поза домом нігде не був.

Хто у світі бував, той багато дива видав.

Хто багато подорожував, той бачив багато такого, чого вдома не побачиш.

Будувати:—

Збудуй хату з лободи, а до чужої не веди.

Характеристика української дівчини — мати свою власну хатинку, хоч малу, та з лихого матеріялу, але свою власну. Збудуй перше, яку таку хатину, а потім поберемося, а в комірне не веди.

Лекше руйнувати, як будувати.

Знишити щобудь дуже легко, та збудувати тяжко.

Не будуй хати на піску.

На піску хата не устоїть.

Хто буде — праве — та лічить, того усяка біда цвічить.
Той має багато клопоту та видатків, так предвиджених, як і непред-
виджених.

Бук:—

Буком того, що не боронить свого.
Хто не боронить свого добра, той повинен бути покараний.
До нього без якогобудь бука не приступай.
Про дуже гордого та зарозумілого чоловіка.
Наука добра штука, ліпша від бука.
Наукою більше добра мож зробити, як биттям.
Не дай бук нікому з рук.
Оружжя з рук не давай нікому, бо не будеш мати чим оборонитися.
Як не pomoже гуком, то pomoже буком.
Як погроза не pomoже, то фізична кара, pomoже.

Бурсак:—

Що бурсак, то козак.
Багато бурсаків, по укінченню науки ішли на Січ, та вправлялися у
військовому ремеслі, щоб могли боронити край.
Що бурсак, то пустяк.
Давно, бідні бурсаки, щоб прожити, брали чужу огородину та дрова
зимою, з чого і приповідка.

Буря:—

Буря й дуба валить.
Сила та улєртість поконують найбільші перешкоди.
По бурі приходить красна погода.
Звичайне природне явище. Подібно буває і в родині, по сварці, спокій.
У збанку води, хоче бурю зчинити.
Хоче без причини наробити клопоту.
Чим більша буря, то скоріш проходить.
Закон природи.

Бути:—

Або добути, або вдома не бути.
Або вернемо побідоносно, або зовсім не вернемо, — згинемо.
Волю втонути, як за нелюбим бути.
Волю поповнити самогубство, як жити з нелюбим чоловіком.
Коби то мож бути через зиму котом, через літо пастухом,
а на Великдень попом.
Докір лінюхам, що хочуть жити без клопоту. Кіт в зимі держиться ко-
ло теплої печі, пастух літом на свіжій воздусі лише завертає товар,
а свящєник на Великдень має найбільший дохід за свячення пасок.
Кому гачком бути, те муситьсє загнути.
Провидіння призначило долю кожному і те мусить статися.

Не буде нас, то будуть інші по нас.
По нашій смерті, лишуться наші нащадки.
То ще було за царя Гороха, як землі було дуже троха.
Глум з брехуна, що оповідає щось неімовірного.
То ще було за царя Тимка, як земля була тонка.
Значіння, що й попереднє.
Хрипить мені у грудях, не бути мені у людях.
Я дуже хорий, бо груди не дихають, як треба, тому й умру.
Учися сину не паном бути, але наше мужицьке право добути.
Напоминав хлібороб свого сина, якого виряджував до вищої школи.
Під чужим пануванням хліборобський стан був найбільш понижений
та використовуваний. Хлібороби посилаючи своїх синів на вищу
науку напаминнали, що вони обов'язані добути своїм батькам їхні
слухні права.
Через вороги тяжко в пеклі бути.
Глум зо злодія, якого все прилапували на крадежі і тому забрався з
села.
Ще багато води пройде, заки те буде.
Так скоро не станеться, як говориться.
Що Бог дасть, те й буде.
Порядок подій у світі залежить від Божої волі і сили.
Що було, те минуло, а що ще буде, того не знають люди.
Події у світі йдуть зовсім незалежно від нашої волі.
Що має бути, того не минути.
Ні лиха, ні щастя не обминеш, бо вони приходять у свою пору.
Який був, такий був, аби хліба роздобув.
Бажанні вдови дістати чоловіка, щоб роздобув хліба їй і дітям її.

В

Важити:—

Важить за муху.
Дуже худий і малий тягар його тіла.
Важить на моє життя.
Хоче мене вбити.
Важить своїм життям.
Ризикує своїм життям.
Не важся того робити.
Не смій того робити, бо потерпиш.
Хто не важить, той не смажить.
Хто не ризикує, той не буває багатим і не має ситої страви, м'яса. На
Україні хлібороби мало їли м'яса.

Варити:—

Варив "псам", а з'їв сам.
Скупий їсть дуже лиху страву.

Варила горох, а дала у трьох.
 Про вмилу господиню, що з нічого зварила добру страву.
 Де для двох вариться, там і третій поживиться.
 Господиня не приготує харчі під дуже строгу міру.
 Уміли варити, та не вмилі давати.
 Нарікання, коли добірну страву дають їсти при кінці обіду.
 Щоденне варило бабу постарило.
 Жінка постарілася щоденним варенням страви, бо коло печі гарячо.

Варт:—

Варта сліпе око залупити.
 Глум. Не годиться і глянути.
 Горілки кварта, тому хто варта.
 Звичай на Україні, що парубок частує ціле товариство на танци, в честь своєї любої дівчини.
 Не варт і на попах табаки.
 Не варт нічогосінько. Попах табаки, це найбільш мінімальна вартість.
 Не варт і торби січки.
 Не варує нічого.
 Не варт і того, що чорне за нігтем.
 Не варт нічогосінько. При хліборобській роботі, набивається за нігті глина або бруд, що є зайве, непотрібне й безвартісне.
 Не варт свині пасти.
 Нездалий до ніякої роботи. Свині пасти, це понижаюче заняття.
 Хто що варт.
 Кожен має свою вартість, більшу або меншу.

Василь:—

Без одного Василя, обійдеться весілля.
 Конечне діло громада зробить і без одного чоловіка.
 Василю, на ниточку тебе засилю, на бодак тебе повішу, хай тобою натішусь.
 Так дівчата дразнять парубка на імя Василь.
 Про одного Василля, таки буде весілля.
 Загал без одного чоловіка обійдеться.
 У Василя весілля, а курці смерть.
 Одному радість, а іншому тільки горе і печаль.

Вдова:—

Вдовине серце, осіннє сонце, хоч і ясно гріє, зимний вітер віє.
 Так рекомендують женихові вдовицю.
 Ліпше бути вдовою, як жити з бідною.
 Ліпше бути самотній вдові, як жити з лихим мужем.
 Нема стриму, вдовиному сину.
 Вдовин син неслухаєсь матері.

Перше людей запитайся, а вдовиці не чіпайся.
Коли хочеш женитися з вдовою, то перше спитай людей про неї.
Сивий, як вівця, а не йди за вдівця.
Пересторога дівчині не віддаватися за вдівця, бо все буде клопіт з дітьми з його першого подружжя.
Сльози втирає, а очі завертає.
Плаче за помершим чоловіком, а глядить за парубками, щоб віддатися.
У вдови хліб готов, та не кожному здоров.
Пересторога для того, що хоче женитися з вдовою.
У вдовиці жених на полиці.
Молода та багата водва скоро найде жениха.
У вдовиці чари на полиці.
Народне вірування, що вдови чарами приваблюють хлопців та чоловіків.

Вдяка:—

Одна вдяка, як за рибу, так за рака.
Не сподійся вдяки від злобних людей, вони все лихом платять.

Великдень:—

Віддасть на рахманський Великдень.
Не віддасть ніколи. Рахмане — легендарний нарід.
Не я бю, верба бе, за тиждень Великдень.
Так приговорюють у Цвітну Неділю, бючи когось вербо-лозою.
Не що день Великдень.
Не кожного дня празник, або щастя.
Обійдеться Великдень без гречанної паски.
Мені не треба клопоту. Гречана пасха є ознакою нужди. Пасха — великодний хліб, конечно з білої пшеничної муки.

Великий:—

Великий, а дикий.
Без товариських манер, — брусоватий.
Великий до неба, а дурний, як треба.
Хоч тілом великий, та ментально ні.
Великий як дуб, а дурний як слуп.
Те саме значіння.

Верба:—

Верба й дівчина прийметься денєбудь.
Верба скоро приймається, де є хоч троха вогкості, а дівчина скоро зживається, привикає, вдомі свого чоловіка.
Де є верба, там є й вода. ✓
Верби ростуть буйно над потоками та ріками.
Показує грушки на вербі.
Общєє неможливе, щоб тільки задурити.

Вертати:—

Ко б вернулися ті часи, що грали нам на баси.

Глум із збіднілих багачів.

Молодість раз мине і більше вже не верне.

Значіння, як і сказано.

Верх:—

Аби мое зверха було.

Про такого, що все хоче бути перший у всім.

Хто зверху, того й б'ють.

Хто кривдить слабшого, проти того опінія загалу.

Весело:—

Веселість проганяє тугу.

Пригнобляючий настрій душі проганяємо веселістю.

Веселість, то половина здоровля.

Наше здоровля залежить у великій мірі і від душевного настрою.

Три дні не їж, а весело дивися.

Свого пригноблення не показуй нікому.

Весілля:—

Весілля година, а біди до смерти.

Нарікання чоловіка, що лихо оженився.

Доки весілля скоїться, то тобі загоїться.

Іронічно, коли хлопець, або дівчина скаржуться на мале недомагання.

Кому весілля, а курці смерть.

Давно, за поганських часів, приносили в жертву богам дріб, це був культ богам домашнього огнища.

Обійдеться циганське весілля без марципанів.

Бідний обійдеться і без панських забаганок.

Хай буде якенебудь плескання, аби було добре мешкання.

На весілля звичайно гості плещуть в долоні з радості. Хай плещуть і недбало, аби тільки молодята добре жили між собою.

Якби не ти, та й не я, то не було б весілля.

Жарт з молодят.

Ведеться:—

Коли ведеться, то й згублене найдеться.

Як є щастя, то й згуба вернеться.

Кому ведеться, тому й півень несеться.

Хто має щастя, тому усе на користь виходить.

Кому ліпше ведеться, тому й ліпше крадеться.

До всього треба щастя.

Весна:—

Весна раз красна.

Молодість радісна й принадна, та тільки раз в життю.

На весні корець дощу, а ложка болота, а в осені ложка дощу, а бочка болота.

Ріжниця тепла між порами року.

На весні чміль, а в осені бджола жениться.

Чміль ранньою весною оживає а бджоли в осені рояться.

Прийшла весна, дуже тісна.

На весні, звичайно, бідним хліборобам тяжко за хліб.

Поки не минеться три п'ять, то не прийде Божа благодать. Хліборобський спосіб числення. Поки не минеться три рази по п'ять тижнів від Нового Року, доти не буде весни. Сонце, та взагалі теплу погоду, наші предки ще в поганській добі називали "божою благодаттю".

Рання весна, рання зима.

Значіння, як і сказано.

Вечеря:—

Вечеря з обідом.

Бідні люди їдять тільки два рази денно, себто, обіду не їдять.

Вечеря коротка, але за те ніч довга.

Жартують з такого, що не хоче вечеряти.

Виглядати:—

Виглядає, як бик у кариті.

Виглядає дуже погано. Карита — повіз.

Виглядає, якби з хреста знятий.

Виглядає дуже змордований, знівечений.

Виглядає, якби три дні не їв.

Виглядає дуже зголоджений, зморений.

Виглядає, як каня дощу.

Нарід вірить, що каня не сміє пити води з джерела, чи з ріки, а лиш має хапати дощівку в лету, тому нетерпеливо вижидає дощу та скиглить зо спраги.

Виглядає, як Михайлове чудо.

Виглядає мале, погане. Михайлове чудо 19. вересня.

Виглядає, як паця за сороківця.

Виглядає мале та миршаве.

Вигнати:—

Гони, Грицю, поза хрест.

Забирайся звідси і то скоро.

Гонять, як собаку з христин.

На христини, чи іншу okazji пхаються собаки, бо чують мясну страву, а їх женуть геть, щоб не докучали.

Попові дзвонять, а попадю з села гонять.

Невідрадне положення попаді по смерті свого чоловіка.

Виграти:—

Виграв бузька на косцьолі.

Виграв таке, чого не годен взяти. З даху бузька не візьмеш. Польські церкви, називають косцьолами.

З ним іще ніхто не виграв.

З ним до ладу не дійдеш.

І чорт не виграв з бабою.

Баба й чорта перехитрила, то і тебе ошукає.

Хто раз виграв, той іще хоче.

Вигравка в карти, чи на льотерії, витворює пристрась до гри.

Видіти:—

Бачили очі, що купували, тепер хоч і повилізайте.

Хоч і бачив, що купував, то таки ошукався.

Не бачив, Гриць, нагавиць, то скидав, то вбирав.

Зацікавився дуже буденною річчю.

Побачимося на Йосафатовій долині.

Побачимося аж по смерті. Народ вірить, що при кінці світа Бог буде судити усіх людей на Йосафатовій долині.

Тоді бачитимеш, як на моїй долоні волосся виросте.

Не побачиш ніколи.

Тоді бачитимеш, як ріка до гори вернеться.

Те саме значіння.

Тоді бачитимеш, як своє ухо.

Те саме значіння.

Хай виджу, з ким сиджу.

Най знаю, з ким маю до діла.

Хоч і далеко сиджу, але я все виджу.

Хоч я далеко, але знаю всі подробиці що діється.

Щоб я тебе тоді бачив, коли свої перші штани.

Прокляття. Щоб я тебе ніколи більше не бачив.

Як очі не бачать, то й серце не плаче.

Як не знаємо про свою кривду, то й не відчуваємо її.

Як тебе виджу, так тебе й пишу.

По зверхнім вигляді судять тебе.

Вийти:—

Вийшов, як Заблоцький на милі.

Іронія, як хто понесе велику страту. Дідич Заблоцький перекрадав мило до чужої держави а щоб не платити мита, прив'язав мило до дна човна, та вода з'їла усе мило.

Коби на своє вийти.

Не хочу користи, щоб тільки не стратити.

Трудно аби на добре вийшло, що з лихих рук прийшло.

Лихі родичі, добре дітей не виховують.

Виїсти:—

Виїла невістку з хати.
Свекруха доти докучала невістці, аж та мусіла покинути дім чоловіка.
Хто виїв, хай здоров віддихає, а хто не їв, буде млів.
Докір тому, що не хоче їсти.
Що не виїв, бух до помиїв.
Що понад міру, те марнується.

Вили:—

Держіться на жилах, як пісок на вилах.
Жарт, коли хто впаде.
То іще вилами по воді писане.
То іще не певна справа.

Вилізати:—

Вилізло шило з мішка.
Правда викрилася.
Виліз на грушку, рвав петрушку, а сказав: яка цибуля смачна.
Глум, коли хто не говорить до ладу.
Виліз, як Пилип із конопель.
Зрадив сам себе. У коноплях добре ховатись, бо там і собака не зві-
рить.
Виліз, як Сень з конопель.
Виліз запоморочений. Сопух конопель запоморочує.
Виліз, як чорт з багнюки.
Виліз поганий, брудний, що й тяжко пізнати.
З маслом на голові не лізь на сонце.
З краденим крамом не йди між людей, бо пізнають.
З таким крамом не лізь на ярмарок.
Те саме значіння.

Вимівка:—

Болить голівка, добра вимівка.
Докоряють звичайно учителі дітям, за неприсутність у школі.
Найліпша вимівка, всьому винна дівка.
Винен хтось, але не я.

Винен:—

Бодай той здоров був, що мені винен.
Кредитовець говорив про свого довжника, бо як буде хорувати, то не зможе віддати довгу, а як умре, то довг пропаде.
Богу духа винен.
Зовсім невинний, як помре, то Бог його душу забере.
Винен, чи не винен, а терпіти повинен.
Теорія строгих моралістів, що діти хоч і несправедливо покарані, не повинні нарікати.

За одного винного сто невинних терпить.
 Буває у світі й таке, що невинні люде терплять, за провини інших.
 Не винна доля, а винна воля.
 Сам собі лиха напивав, тому не нарікай на лиху долю.
 Скарай Боже хто з нас винен, хто не робить, як повинен.
 Хай Бог розсудить нас і покарає винного.
 Хто винен, віддати повинен.
 Довг повинен бути заплачений.
 Хто винен, як не невістка?
 Свекруха за все лиху винує невістку.
 Хто держить драбину, так винен, як і той, що ліз у середину.
 Обидва злодії і обидва повинні бути покарані.
 Хто держить міх, так само винен, як і той, що кладе в нього.
 Те саме значіння.
 Хто чуже ховає, не ліпший від того, що краде.
 Те саме значіння.
 Чия вина, того й гріх, чия торба, того й міх.
 Хто винуватий, той ізгрішив.
 Чи я тому винна, що перина зимна.
 Оправдувала себе жінка перед чоловіком.
 Щож я тому винна, що Господь язик без кістки сотворив?
 Оправдувала себе обмовниця.

Вино:—

І найсолодше вино може сквасніти.
 Найліпший чоловік може згіршитися.
 Не допоможе і вино, як прийде студено.
 Вино не змінить зимна, треба огню, щоб загіртіся.

Випити:—

Випіймо, щоб дома жінки не журилися.
 Заохота пияків до дальшого пиття.
 Випийте та закусіть, а на завтра до себе запросіть.
 Так жартом припрошують гостей.
 Хто не вип'є до дна, той не бажає добра.
 Заохота до пиття.

Випустити:—

Не випускай землі з рук, бо діти прокленуть.
 Пересторога батьків своїм синам, щоб не збували землі, бо це їхній
 хліб.
 Що раз випустиш, того вже не зловиш.
 Рибацький досвід.

Вирости:—

Виріс до неба, а дурний як треба.
 Тілом великий, та розумом малий.

І я в лісі не виріс, а межи людьми.
І я знаю товариські форми, я не дикун.

Висіти:—

Висить, як на нитці.
Грозить йому велика небезпека. Банкруцтво.
Лекше висіти за обидві нозі, чим за одну.
Лекше нести двом один тягар, чим одному.
Що має повиснути, те і в морі не втоне.
Віра у фаталізм, що кожна людина має своє призначення.

Вислідити:—

Вислідили лиса в ямі.
Піймали винуватого.
По нитці до клубка.
Малий слід допровадить до відкриття великого злочину.

Вистати:—

Не вистане шкури за виправку.
Сама річ того не вартує, щоб нею клопотатися.
Стало на юшку, стане й на петрушку.
Як спромігся на більшу річ, то і на меншу спроможеться.

Витати:—

Витали, витали, а за здоровля не питали.
Не дуже радо витали. Товариська форма велить, спитати гостя про здоровля.
Витали, але сідати не просили.
Не раді були гостям. Товариська форма велить попросити гостя сісти.

Вівтар:—

До вівтара приступає, а дідьчу гадку має.
Коли хто береться до святого, чи громадського діла, зо злими намірами.
На вівтар з ходаками не лізь.
Не погань святого місця, чи справи, своїми брудними руками.
Хто вівтарю служить, той з вівтаря й жити мусить.
Кожен повинен жити зо свого заняття.

Вівторок:—

У вівторок нажав снопів сорок.
Про ледачого господаря, що в неділю пив, в понеділок спав, і аж у вівторок почав робити і то недбало. Нажати сорок снопів, це зовсім мало.
У вівторок поцілуй бабів сорок.
Жарт про вівторок.

Вівця:—

Дурна вівця і перед вовком висповідається.
Дурень і ворогові розкриє тайну.

Замотеличений, як вівця.

Хорий на мозок.

Ідуть, як вівці на заріз.

Ідуть радо, непередбачуючи лиха.

І раховані вівці вовк бере.

Саме числення, не є охороною, треба стерегти та боронити.

Коли вівцю скубуть, то козі на розум дають.

Дають до зрозуміння, що й її така сама доля жде.

Одна паршива вівця цілу отару заразить.

Один лихий чоловік ціле товариство споганить.

Сивій, як вівця, а не йди за вдівця.

Пересторога дівчині не віддаватися за вдівця, бо все буде клопіт з його дітьми, з першого подружжя.

Хто з себе робить вівцю, того вовк з'їсть.

Покірного усе кривдять.

Як на вівці шкури не стане, то на чім вовна виростати стане?

Просились люди у панів, за панщини, бо коли знищать народ, то й користи не будуть мати.

Відбігти:—

Відбіг, як злодій від краденої речі.

Наляканий труднощами, віддурався користи.

Від свого відбіг, а до чужого не добіг.

Своє покинув, а чужого не навчився.

Відвага:—

Без відваги зазнаєш зневаги.

Хто себе не обороняє, того зневажають.

Більше відваги, як розуму.

Хто без надумання ризикує.

Відважний Артим, іде сміло у воду і дим.

Характеристика відважного чоловіка.

Відважний, як жид в танці.

Глум з того, що удає відважного, де зовсім не треба.

Де відвага, там і щастя.

Сміливі, та рішучі, здобувають усе.

До відваги треба й розваги.

Без розваги мож наробити багато лиха й клопоту.

Не штука бути тому відважним, хто не боїться.

Оправдання боягуза.

Хто відважний, той здобуває, а хто боягуз, той пропадає.

Значіння, як і сказано.

Відголос:—

Три речі скоро минають: Луна, дуга і жіноча краса.

Життєве спостереження.

Віддати:—

Віддалася — не тужи, що дістала — те держи.
Потішають молодицю, що не годна привикнути до нових обставин.

Віддасть, як Бог дасть.

Віддасть, як Бог допоможе доробитися, як буде з чого.

Віддасть, як рак свисне.

Не віддасть ніколи. Рак не свисне.

Віддають мене — вдома сиджу, беруть мене — я не виджу.
Нарікання дівчини на брехливу матір, що все хвалилася весіллям дочки.

Дав на вічне віддання.

Дав і пропало, бо більше не побачить.

Дівчину не жичать, а віддають.

Жарт з дівчат.

Коби не віддавати, то не один хотів, би брати.

На дурницю багато злакомиться.

Поки віддається, — і собаці води дасть, а як віддається —
то і собі не подасть.

Про ліниву жінку, яка дівчиною була дуже ввічлива та трудяща.

Як не віддамся, то вдома здамся.

Я не мушу віддаватися, я і вдома маю досить роботи.

Відкладати:—

Відкладай на чорну годину.

Щади, бо можуть прийти тяжкі часи.

Сир тільки добрий відкладаний.

Важного діла не відкладай, а роби зараз.

Відплата:—

Буде пам'ятати до нових віників.

Так побив, що буде довго памятати.

Буде пам'ятати по чому локоть кваші.

Те саме значіння.

За моє жито, ще мене й бито.

За моє добро — невдяка.

Котюзі во заслужі.

Він заслужив собі на ту кару.

Зуб за зуб, око за око.

Старий карний закон східних народів.

Носив вовк, понесли й вовка.

Сам зазнав такої кривди, яку другим робив.

Відповідь:—

Відпалив, мов з мушкета.

Дав скору і влучну відповідь. Мушкет — стрільба.

Відрубав, мов сокирою.

Те саме значіння.

Облизав макогона.

Дівчина відмовилася іти за нього.

Війна:—

Війна — війною.

На війні справедливості не шукай. Війна рабує і убиває.

Війна й Бога забуває і пана не знає.

Війна не зважає на заповіді Божі та державні закони.

Війна приносить шрами й рани.

У рукопашних боях борці, калічать себе.

Ще не було доброї війни і лихого мира.

Війна не може бути доброю, бо нищить життя та надбання, а мир не може бути лихий, бо гоїть рани, та відбудовує край.

Ліпше війна за границею, як вдома.

Війна за границею не руйнує свого краю.

Одна війна викликає другу.

Бо програвша сторона приготує помсту.

По війні, усе мир приходить.

Скоріш чи пізніш противники мусять помиритися.

Хто мечем воює, від меча й загине.

Слова Христа.

Як війна шаліє, то закон німіє.

Підчас війни закон не годен нікого охоронити від насильства та смерти.

Військо:—

Без проводу і військо гине.

Важкого діла не зробиш без пильного догляду.

В війську дадуть черевик, хоч ти на то не привик.

В війську треба привикати до таких порядків, які в цивільнім стані ніхто не хотів би стерпіти.

Хто в війську не бував, той біди не знав.

Давно військова служба тревала 12 літ і була дуже прикра. Військо харчовано лише раз в добу.

Війт:—

Бодай ніхто, чесний, війтом не був.

Бувши чесним війтом, не догодиш громаді і стягнеш на себе ворожечу.

Війт завинив, а громада відповідає.

За війтові помилки, чи надужиття відповідає громада.

Волю хорувати, як війтувати.

Відпирався від війтівства чесний господар.

Хоч піду я до війта, та все я кобіта.

Говорила жінка, знаючи, що жіноче свідчення перед війтом безвартісне.

Хто вїтує, сам собі біду готує.
Вїт не годен догодити усім людям, тому має ворфгів.

Як не хоче пити, то треба його вїтом зробити.

Жид хотів купити теля, яке було худе, бо не пило молока, тому господиня відмовилася продати. Жид порадив зробити теля вїтом, а зараз пічне пити. Вїти знані були з пияцтва, бо при чарці, в коршмі, полагоджували всякі громадські справи. Вїт — начальник громади.

Як світ світом, не була ще баба вїтом.

Женщину уважають не рівноправною з мущиною, тому не гідна правити громадою.

Віз:—

Віз ламається, чумак ума набірається.

Пригоди учать нас давати собі раду в нещастю. Чумак — доставець солі.

Мій віз, мій перевіз, хай туркоче, куди хоче.
До моїх справ, хай ніхто не мшається.

На чийм возі їдеш — того й пісню співай.

Слухай тих, що тобі помагають. Слухай хлібодавця.

Не жаль мені того воза, коби дівка була гожа.

Не жаль мені шкоди, коби була добра причина.

Скоріш віз снопів набереться, як одна жінка збереться.

Жінки вбираються дуже повільно та чепурно.

Пропало, як з воза впало.

Що згубилося, те пропало, бо хтось за тобою їхав і підняв.

Чути порожний віз, по гуркоті коліс.

Порожний віз, як їде по груді, то дає луна.

Вік:—

Бог знає який вік, най закурить чоловік.

Ніхто не знає, що може статися, та аби не журитися, треба закурити.

Вік живи, вік учись, а таки дурнем умреш.

Життя закоротке, щоб всього навчитись. Досвід є необмежений, як і наука.

Дай тобі Боже довгий вік, а на старість торбу на бік.

Прокляття. Щоб ти прошеним хлібом пішов. Торба — символ бідности — нужди.

Дешевий лік, короткий вік.

Хто щадить на лікувація, той довго не поживе.

На віку, як на довгій ниві, усе трапляється.

В житті добро зо злом переплітаються взаємно.

Не до віку каліка, не до смерти пан.

Каліка може вилікуватися, а пан може збідніти.

Прожив тільки вік, як по груді проволік.

Нарікання старого чоловіка, на тяжке, та нужденне життя. Їхати возом по грудній дорозі, дуже невігідно, бо віз дуже трясе.

Як буде на вік, то знайдеться лік.
Як хорому Бог судив жити, то лік на його слабість знайдеться.

Вікно:—

Вікно псує три речі: сірник, сіль і гарну жінку.
Сірник від сонця згорить, сіль звітріє, а жінка, яка заглядає все в вікно, недогляне своїх обов'язків.

Де багато вікон, там не конче видно правду.
Багаті будують хати з великими вікнами, але про те використовують бідних. У судах багато великих вікон, а бідні програвали справу з багатими та хитрими.

І в моє віконце, засвітить колись сонце.

І до мене колись обернеться щастя.

Не тільки світа, що в вікні.

Вікно не дає нам цілої панорами світа.

Віл:—

Без вола, хата гола.

Хліборобові без робочої скотини, тяжко дороблятися. Жителі гір живуть виключно із скотарства та дерев'яного промислу.

Від вола жадають кавалок м'яса, а від чоловіка слова.
Моральний і матеріальний обов'язок.

Від чого бик брикає, від того кінь здихає.

Бик вдоволяєє гіршим кормом, як кінь. Що одному може допомогти, те другому може дуже пошкодити.

Віл має довгий язик, та говорити не годен.

Дурень не вмів сказати, чого хоче.

Віл уже забув, як телятем був.

Забув багач, як бідним був.

Вола в'яжуть воловодом, а чоловіка словом.

Моральний та матеріальний обов'язок.

Воли даю, та що маю, але долі не вгадаю.

Говорив батько, віддаючи заміж дочку.

Воли ходять по обочі, а біда поперед очі.

Нарікання чоловіка, що оженився ради великого посагу. Хоч достатки є, та ненависна жінка все перед очима.

Волом зайця не доженеш.

У вола повільна, а у зайця скоро вдача до бігу. Без способу, діла не зробиш.

Горе тобі воле, коли тебе корова коле.

Біда чоловікові, як жінка верховодить, та докоряє без причини.

Добре тому волові, що хоч постоїть коло корови.

Завидуючи, нежонатий, жонатому.

З одного вола двох шкур не деруть.

Два рази за ту саму провину нікого не карають.

І на волівій шкурі всього не списав би.

Дуже довга історія, що всього й не розкажеш. Давно писали на шкурі.

Котрий віл тягне, того іще б'ють.
Хто працює, на того ще й нарікають, та більший тягар накладають.
На бік воли, бо процесія йде.
Перед важними справами, малі мусять уступити.
Як хто бірує, так воли парує.
Як хто годен, так і робить. Бірувати — могли.

Вінніпег:—

В Вінніпегу не сиди, бо дочекаєшся бід.
Не задержуйся в місті, бо всі зароблені гроші пропустиш. Шукай роботи, або йди на наділ.
Коби мені до Вініпку, там я найду хліба дрібку.
Столичне місто провінції Манітоби, Вінніпег, який був центром українських переселенців. В Вінніпегу кожен годен був найти поміч у земляків, або дістати роботу.

Віра:—

Віра без діл мертва.
Віру, в науку християнської церкви, треба доказати добрими ділами.
Стільки віри, що на воді піни.
Дуже слаба віра.
Що бачимо, те знаємо, а чого не годні бачити, в те віримо.
Фізичний світ бачимо, а в абстрактний віримо.
Що міра, то віра.
Покіль не переконаєшся, доти не вір.
Яка віра, така й офіра.
Як віримо, так і Богу служимо. Офіра — жертва Богу.
Я такої віри, що волію живіт натягнути, як мащений пиріг лишити.
Оправдання ласуна.

Вірити:—

Вір Богу та своїм очам і то не дуже.
І очі можуть ввести в блуд. І очі можуть помилитися.
Вірить, як турок у місяць.
Вірять дуже. Магомедане моляться, як новий місяць настане, бо їхній пророк Магомед утікав з Медини до Мехи підчас нового місяця.
Вірний, як собака.
Зо всіх звірят, собаку уважають найвірнішим приятелем чоловіка.
Вір — не вір, а не кажи брешеш.
Можеш вірити мені, або й ні, але не смій ображати.
Доти не вірив, поки не змірив.
Переконався, а тоді й повірив.
Не вір губі, бо вона часами бреше.
Хай слова тебе не переконують, а діла.
Не вір вухам, але очам.
Вуха скоріш можуть помилитись, як очі.

Не вір ні собаці, ні коняці.
 Найближчі звірята чоловіка, а й ті часами роблять шкоду.
 Не вір хлопцям, хай б'є копу.
 Не вір словам, а по роботі пізнаєш доброго робітника.
 Сьогодні чоловік і сам собі не може вірити.
 Часами чоловік певний чогось, а згодом переконається, що помиливсь.

Вірний:—

Дуже вірний, але дуже не мірний.
 Дуже добрий і вірний робітник, та любить запиватися.
 Коли мене любиш вірно, не кажи нікому, бо люди рознесуть,
 як вітер соломі.
 Задержмо свою любов в тайні.
 Хто не вірить, хай собі перемірить.
 Хто недовіряє, хай переконається.
 Хто нікому не вірить, сам віри не має.
 Як ми не хочемо вірити людям, то і нам віри не дадуть.

Вітер:—

Бідному усе вітер в очі.
 Бідний усе має перепони в житті.
 Вітру не зіпреш.
 Більшої сили над свою, не побориш. Лихого не вдержиш від зла.
 Дивиться, звідки вітер віє.
 Безхарактерний там лиш пристає, де користь для нього є.
 Доганяй вітра в полі.
 Доганяй, як не знаєш кого і котрою дорогою.
 Загустий вітер на рідку одіжку.
 Іронія, хто в зимі одягнений у літню одіжку.
 Нащо Бог дав вітер під носом?
 На гарячу страву дуй.
 Не море топить корабля, а вітри.
 Корабель киданий морськими хвилями розбивається і аж тоді тоне.
 Пішов на чотири вітри.
 Пішов не знати де. Забрався.
 То пустий вітер.
 Пустяка. Недбалій.
 У голові вітер віє.
 Не думає нічого серйозно. Дурниці йому в голові
 Хто сіє вітер, той збирає бурю.
 Хто провокує людей, той діждеться лиха.
 Шукай вітра в полі.
 Шукай не знати кого і не знати де.

Вішати:—

Або вішай, або пускай, бо мені треба на ярмарок.
 Коли хтось задля малого діла занедбує велике.

Сама йому вішається на шию.
Говорять про дівчину, що сама сватається.
Хто вішається, тому дідько мотуз подає.
Народ вірить, що до самогубства намовляє чоловіка злий дух.

Владика:—

Благослови, владико, дерти з бідного лико.
Коли церковні власти, не обороняють народу перед кривдженням.
І владиці не все годиться.
Моральність та приличність не лиш для простолюддя, але і для людей
на відвічальних становищах.
І владиці пригодиться.
Може стати в пригоді кожному.
І у владики два язика.
І владика може кривити душею, хоч Богові служить.
Нема кістки у язиці, мож брихати і владиці.
Брехати, чи правду говорити вільно кожному.

Влізливий:—

Влізливий, як вош.
Дуже докучливий.
Влізливий, як свиня.
Те саме значіння.
Всюди пхає своє рило.
Те саме значіння.
Всюди пхає свої три грейцарі.
Те саме значіння. Грейцар — здаткова монета.
Де непосій, там і вродиться.
Де його не треба, там він перший.
Кого не просять, того буком виносять.
Непрошеного гостя викидають, а то й побивають.
Не пхай свого носа до чужого проса.
До чужого діла не пхайся.
Упхався, як жид на фіру.
Нахабно вліз, ще верховодити хоче. Жиди знані з арогантности.

Вовк:—

Аби вовк ситий і коза ціла.
Погоди противників без шкоди для жадного.
Викликав вовка з ліса.
Спровокував сам собі лихо.
Вовка голод із ліса гонить.
Конечність примушує нас наражатися на небезпеку.
Вовка між віщу не пускай.
Злобного, лукавого чоловіка не бери до чесного діла.

Вовка ноги годують.

Щоб їсти хліб, треба на нього запрацювати.

Вовка не треба вчити, як свиню різати.

Лукавого чоловіка не треба вчити, як лихо творити.

Вовка, як не годуй, а він усе у ліс дивиться.

Від злобного чоловіка не жди вдяки.

Вовк знає, що їсти має.

На те він іде промишляти.

Вовки зиму не з'їдять.

Зима не пропаде, а прийде у свій час.

Вовк і поліниться, а натура його не зміниться.

Лукавий може змінити верхню форму, та свого лукавства ніколи.

Вовк старіється, але не добре.

Лукавий чоловік і на старість своєї вдачі не змінить.

Вовк печений, приятель перепрошений і жид хрищений то все непевні.

Життєвий досвід. Вовк хоч і печений, вернеться у ліс, приятель перепрошений все памятає минуле, себто обиду, а жид хоч і вихриститися, все буде себе почувати сином свого народу.

Впустив вовка в кошару, щоб розігнав отару.

Віддав безсильних на поталу розбишак.

За вовка помовка, а вовк на поріг.

Коли несподівано входить до хати чоловік, про якого була бесіда.

За вовка помовка, а то лис кобилу стис.

Іронія з чоловіка, якому доказано злочин, а він складав на іншого.

Із нехоття з'їв вовк порося.

Докір, коли хто оправдує себе що зробив шкоду нехотячи, а зробив умисне.

І небоя вовки з'їли.

І відважний пропадає.

І раховані вівці вовк бере.

Само рахования не охороняє від шкоди, а треба боронити.

На вовка помовка, а то злодій кобилу вкрав.

Іронічно до злодія, якого прилапано на крадіжці.

Носив вовк, понесли й вовка.

Кривдив других, а тепер йому те саме.

Не викликуй вовка з ліса.

Не шукай собі клопоту.

Не за те вовка б'ють, що сира нема, а за те, що вівцю з'їв.

За те покараний, що зробив нараз двоє лих.

Пожалів вовк кобилу, та лишив хвіст і гриву.

Іронія з злочинця, що боронить себе самим таки злочинном.

То вже велика біда в лісі, як вовк вовка їсть.

То вже мусить бути велика причина, коли лихий лихого не щадить.

Туди вовка не тягне, де нічого не пахне.
Кожен глядить аби скористати.

Хоч і говорім за вовка, то його не болить головка.
Хоч поза очі йде поговор, та це нікому не шкодить.

Хто родився вовком, тому бараном не бути.
Хто вродився лукавим, той благородним не буде.

Вода:—

Без води і борщу не звариш.
Без води не звариш і найпростішої страви.

Блаженна вода не мутяща ума.
Говорять тверезі п'ючи воду.

Боїться, як чорт свяченої води.
Дуже боїться. Вірування, що свячена вода має магічну силу прогнати злого духа — чорта.

Ваша вода: мокра, рідка, ще й зимна.
Жартом прихвалюючих чужу воду.

В воді стоїть, а пити кричить.
Докір скупареві, що жалуєсь на свою бідноту.

Велика риба в великій воді сидить.
Велика риба любить глибінь. В малій воді вона не годна жити. Великі люди шукають великих діл.

Від великої води надійся шкоди.
Повінь все робить комусь шкоду. Від великих панів легко потерпіти, бо вони вередливі і тяжко їм догодити..

Від вогня, води і лихої жінки, сохрани мене Господи.
Пожар, повінь і лиха жінка, то дуже велике нещастя.

В мутній воді добре рибу ловити.
Хочє наробити клопоту, щоб з замішання скористати.

Вода Дністрова, над всі здорова.
Так прихвалюють Дністрову воду, жителі з над Дністра. Дністер — велика ріка у Східній Галичині, що впадає до Чорного моря.

Вода з водою зійдеться і чоловік з чоловіком тоже.
Ріки впадають до моря і води сходяться, а люди подорожують і тоже здибаються.

Вода ума не мутить, тай голови не смутить.
Питтям води не упешся і журби собі не прибавиш.

Вода мутна, жона смутна, обі не до смаку.
Воду мутну нездорово пити, а з жоною смутною тяжко жити.

Вода на наш млин.
Нам користь з того буде.

Вода одному забирає, а другому лишає.
Повінь забирає добро одним людям і несе далі, та лишає іншим.

Вода, що скоро протікає, трутини не лишає.
Рвуча вода не дає нагоди трутині осісти на дні.

Води — хоч мийся, ліса — хоч бийся, а хліба — хоч плач.
Нарікання подолянина осівшого у горах.

Водою, що хочеш, лиш сумління не сполочеш.
Ріжниця між тілесним, а душевним заплямленням.

Глянь у воду на свою уроду.
Подивися у воду на свою красу, та не суди інших.

Грізний, як рвуча вода.
Рвуча вода є грізна й небезпечна.

Добра вода, бо не мутить ума.
Від води не будеш паний.

З брудної води іще ніхто чистим не вийшов.
З лихого товариства ніхто добрим не вийде.

З водою та огнем не грайся.
Обое дуже небезпечні, коли свобідні.

І вода, як на місці стоїть, то засмерджується.
Закон природи. Про лінивого: лінь, аж смердить.

Крапля за краплею вода як паде, то і в камені діра буде.
Уперта праця поборює усі перепони.

Не втопила вода, а людська обмова.
Про утопленого, що доведений до розпуки поговорами, поповнив са-
могубство.

Не лизь у воду, не спитавши броду.
Не берися до діла, якого не знаєш.

Не лляй води у криницю, бо її там багато є.
Не помагай там, де твоєї помочі не треба.

Нема міцнішого напитку від води.
Вода обертає великі машини, тому міцна — сильна.

Не плюй у криницю, бо з неї ще будеш пити водицю.
Не зривай приязни з людьми, бо прийдеться жити з ними.

Огонь і вода добрі служити, та лихі панувати.
Огонь і вода під нашою контролею стають дуже корисні, та вирвав-
шись на волю, ширять велике знищення.

Солодша приятелева вода, від ворожого меда.
Ліпше з приятелем пити воду, як з ворогом дорогі напитки. Мед—ва-
рений напиток з меду і хмелю.

Тиха вода береги ломить.
Тихий, невидний чоловік може накоїти багато лиха.

У чистій воді не жаль і топитися.
За велике та чесне діло не жаль і умерти.

Хто хоче чистої води, хай іде до джерела пити.
Чиста і здорова вода там, де її початок.

Ще багато води пройде, заки те буде.
Так скоро не станеться, як говориться.

Як є хліб та вода, то нема голода.

Хліб і вода хоч є мінімальною поживою, але охороняють від голодової смерти.

Волос:—

Волос дубом став.

Налякався дуже, стривожився.

Волос за волосом, та й голова лиса.

Так жартують з лисих людей.

Волос сивіє, а голова дуріє.

Коли старий жениться з дуже молодою дівчиною.

Волос уже сивий, а розум іще зелений.

Старий, та досвіду ніякого в нього.

Дурної голови і волосся не хоче держатися.

Так жартують із лисих людей.

З дурної голови волосся не облізе.

Так боронять себе лисі люде.

І жінки мудрійші стали, як волосся втяли.

У ХХ столітті жінки перенялися не лише модою, але рівноправністю з мужчинами.

Перед сивим волосом уставати мусиш і шанувати лице старого.

Моральний обов'язок молоді супроти старих людей.

У жінки довгий волос, а короткий розум.

Старий погляд народу що жінщина ментально менш розвинена від мужчини, тим і піврядне місце повинна займати в житті Давно силою підстригали зведениць — покриток.

Волочитися:—

Волочиться за мною, як теля за коровою.

Держиться мене невідступно. Ходить у слід за мною.

Волочиться, як циган світами.

Не має сталого осідку. Вандрує з села до села.

Волочиться, як крадена шкапа.

Крадений кінь переходить скоро з рук до рук, щоб господар не піймав.

Воля:—

Божа власть, що хоче, те й дасть.

Бог дає те, що сам хоче.

Великі душі мають силу волі, а слабодухи гинуть в неволі.

Сміливі та повні посвяти люди здобувають волю собі та своєму народові, а боягузи умирають невільниками.

Вольному воля, а спасенному рай.

Свобідний чоловік може собою розпоряджати як хоче, а надгородою за чесно прожитий вік, це рай.

Дай серцю волю — заведе в неволю.

Чоловік робиться невільником улюбленого предмету.

Пусти дітей по волі, а сам будеш в неволі.

Діти, що не знають карности, є причиною терпіння родичів.

У своїй хаті, своя правда і сила і воля.

У своїй хаті чоловік свобідний робити що хоче. Тільки у своїй державі воля.

Хай діється воля Божа.

З розпуки говорить чоловік, що не годен побороти лихої долі.

Хто без волі, той без долі.

Хто не має волі оженившись по любові, той не зазнає щастя у житті.

Воробець:—

Воробці, то так, я мазури, все лізуть у чуже гніздо.

Підчас аграрного штрайку в Галичині, польські пани спровадили були на жнива мазурів, що показалися дуже влізливими та напасними.

Ліпше воробець у жмені, як журавель на небі.

Ліпше мала користь, а певна, як велика, а непевна.

Старого воробця половою не здуриш.

Чоловіка з досвідом не здуриш.

Ворог:—

Без ворогів у світі не проживеш.

Життя, це боротьба за існування, а в боротьбі мусять бути вороги.

Бодай мої вороги виздыхали до ноги.

Прокляття. Щоб вороги вимерли до останнього потомка.

Борони мене, Боже, від приятеля, бо з ворогом я собі дам раду.

Ворога чоловік стережеться, та приятеля не годен.

Від ворога учися розуму.

Ворог змушує нас бути осторожними, та хитрими.

Ворог знає більш про тебе, як ти сам про себе.

Ворог старасться пізнати кожну твою лиху сторону.

Ворог твій має бистрі очі та чуйні уха.

Ворог слідить за тобою та підслухує тебе; тож стережися.

І ворог у спільному нещасті милий.

Спільне нещастя зближує ворогів помогти собі.

Ліпше мати ворога із переду, як із заду.

Ворог перед очима не зробить тобі лиха, бо стережешся.

Ліпше мудрий ворог, як дурний приятель.

З мудрим ворогом мож прийти до згоди, а дурний приятель все наробить лиха.

Можна ворогові простити, але не вірити.

Ворогам треба прощати, та бути осторожним на будуче.

Набув як сокола, а збуває, як ворога.

Купив товар з великою надією на користь і хоче збутися бо ошукався.

Нема гіршого, як мати мудрого ворога.
Побороги мудрого ворога треба багато з'усиль.
Скачи враже, як пан каже.
Роби те, що тобі велять.
Спільний ворог, навіть ворогів єднає.
Спільне нещастя робить ворогів приятелями, щоб допомогти собі.
Топчи вороги під ноги, а супостати під п'яти, аби перестали брехати.
Нищ своїх ворогів, аби не оббріхували тебе. Супостат—противник.
Через вороги тяжко в пеклі бути.
Глум з злодія, якого все прилапували на крадежі і тому забрався з села.

Ворожити:—

Біг пес через попів овес, і як не шкодило псові й вівсові, так не буде шкодити й попові.
Так ворожила ворожка хворому священикові, що його дусила в горлі гуля. Та коли священик замахнувся рукою ударити ворожку, від наглого руху гуля пукла. Так ворожка допомгла.
Ворожила небіжечка до самої смерти, та й мусіла небіжечка без горілки вмерти.
Насмішка з ворожок, які самі собі не годні допомогти.
Дяк з Псалтири ворожить, що Бог кому наложить.
Вороження долі з Псалтири. Псалтир-збірка 150 пісень написаних жидівським царем Давидом. Ця збірка пісень або Псальмів знаходиться у Святім Письмі Старого Завіта. Давно дяки ворожили з Псалтирі, яку отворано іглою і на яку сторону натраплено, з тої сторони й ворожено.
Навчить біда ворожити, як нема що в рот вложити.
Обставини женуть людей промишляти.
На двоє баба ворожила: або вмре, або буде жила.
Хитра ворожка дає двозначні відповіді.
Сказала ворожка усім по-трошка.
Ворожка говорить мало, а двозначно.
У ворожки хліба трошки.
Брак хліба примушує ворожити.
Хоч ворож — не ворож, а не зробиш, бо не мож.
Що понад наші сили, того годі зробити.
Хоч циган ворожить, але босий ходить.
Дуреням людей недоробишся.
Хто уміє шептати, той уміє і молоко хлєптати.
Хто уміє ворожити, той голоден не буде. Шептати — ворожити.

Ворона:—

Ворона вороні ока не видовбає.
Лихий лихому лиха не вдіє.

Ворона і за море літала, а все вороною вертала..
 Ледачий буде ледачим, де б його не поклав. Місце лихого не змінить.
 Не кракала ворона, як в гору летіла, не закракала, як і на
 плоті сіла.
 Обійшовся без помочі в тяжкій ділі, то і тепер у лекшій не треба.
 Стріляв у ворону, а трапив у корову.
 Іронія з лихого стрільця.

Ворота:—

Ворота зачинеш, а людям рота ні.
 Мовчати нікого не присилуєш.
 Де ворота скирпливі, там баби сварливі.
 Насмішка із сварливих жінок.
 Для бідного кожні ворота замкнені.
 Його ніхто у себе не хоче витати.
 Лежить за ворітьми, до гори чобітьми.
 Про п'яницю, що негоден був дійти до хати.
 Стоїть у воротях у жовтих чоботях.
 Про дівчину, що вистроїлася та й кокетує. Давно, так хлопці, як і
 дівчата носили чоботи.

Ворохобитися:—

Ворохобиться в зимі на суніці.
 Намовляє на непотрібне й неможливе діло. Даремні зусилля.
 Хто на чуже ворохобить, той на своїм не робить.
 Хто лакомиться на чуже, той і своє утратить, бо занедбає його.

Воскрес:—

Христос воскрес — брешеш як пес.
 Так відповідають, коли хто скаже Христос воскрес перед Великоднем.
 Христос воскрес — дід бабу розтряс.
 Так відповідають, як хто скаже, Христос воскрес, не вчас.

Вош:—

Борони, Боже, від скаженої воші.
 Іронія, коли малий чоловік, безсильний, грозить.
 Вош чисте сумління має, бо не втікає.
 Про маловажного чоловіка, що зробить шкоду несвідомо.
 Дується, як вош на морозі.
 Іронія з гордого чоловіка.
 Причепився, як вош до кожуха.
 Про влізливого чоловіка, що його годі позбутися.
 Що вош, то і гнида, все одна огида.
 Про лихих людей, які б вони не були.

Воювати:—

Добре воювати, коли мир готовий.
 Іронія з тих, що чваняться воєнними подвигами, а на війні не були.

Хто чим воює, від того й згине.
Хто чинить лихо, від нього й потерпить.
Чорт в ночі воює, а і в день не дармує.
Чорт намовляє людей грішити так дньом, як і ногою.
Яким мечем воюєш, такою й путтю погібнеш.
Як живеш, такою смертю й скінчиш.

Впасти:—

Впав, як котя у борщ.
Пішов там, де його зовсім не треба було і тяжко потерпів,
Впав, як муха в окріп.
Попав у дуже небезпечне місце.
Дай, Боже, впасти, та щасливо встати.
Мож упасти нещасливо і забитися, або ушкодити частину тіла, а мож
упасти без жадного фізичного ушкодження. Мож упасти морально
і пропасти на все, а мож упасти морально і поправитися.
Не штука впасти, але штука встати.
Життєвий досвід. Впасти легко, та вставати тяжко.
Хто упав, той іще може встати.
Упадок не конче приносить безнадійний стан.
Ще не впав, а вже йойкає.
Коли хто без причини нарікає.
Як ти падеш, то тебе тручають, а як устаєш, то підоймають.
Життєвий досвід. Коли щастя з нами, то і люди з нами, а як щастя
нас покинуло, то і люди покидають нас.

Вродитися:—

Вродися, та вдайся, та не скапарайся.
Або хай уродиться щасливий, або хай зовсім не родиться.
Дурне вродилося, дурне й згине.
Дурного не навчиш.
Ледве ся вродить, а вже верховодить.
Ще місця не закрив, а вже розказує.
Ліпше не вродитися, як цілий вік набідитися.
Нарікання чоловіка, що його доля була не ласкава до нього.
Ніхто дурним не вродився, але часами сам зробився.
І мудрі люди роблять такі помилки, за які стидаються.
Раз родила мати, раз треба вмирати.
Коли хто ризикує життям. Гірше смерті нічого не буде.
Уродися щасним, а не красним.
Щастя не конче йде в парі з красою. Щастя уважають важнішим від
краси.
Хто дурним вродився, той і в Києві ненавчився.
Дурного не навчиш. Київ був славний своїми школами. Київ — сто-
лиця України.

Ще ся той не вродив, щоб усім догодив.
 Одному чоловікові годі догодити усім людям.
 Яке вродилося, таке й загине.
 Про лихого чоловіка, який до смерти не зміниться.

Всі:—

Всі будуть на одній виплаті і бідні і багаті.
 На страстнім суді буде справедливість, бо Бог не дивиться на лице і стан.
 Всі за одного, а один за всіх.
 Солідарність.
 Всі ми в нашого Бога дурні.
 Коли хто величається своїм знанням. Плян у Божих подій ніхто не знає.
 Всі на мене, агій на мене.
 Жартобливе прокляття себе самого.
 Всі одним миром мазані.
 Всі однакі, один від другого нічим не ліпший. При хрещенні священик миропомазує похрещеника, уживаючи одне миро для всіх. У римокатолицькій церкві, лиш єпископ може миропомазувати.
 Всі у Бога рівні.
 Коли хто вивищує себе понад інших.
 Всіх радься, а свій розум май.
 Вислухай чужу опінію, але сам добре розваж, що робити.
 На всіх вас — один фрас.
 Жартобливе прокляття. Ви всі однакі.

Вставати:—

Встає з курми, а лягає з свиньми.
 Про п'яницю, що ранним ранком біжить до коршми, а решту дня п'яний валяється, мов свиня. Свині чи днем, чи ніччю лежать.
 Встану не сита, ляжу небита.
 Тішилась вдова, яку чоловік за життя часто побивав. Вдовою краще жилось.
 Встань рано, їж мало, роби як кляч, а будеш багач.
 Насміхання з багачів, буцім то таким способом доходять до багатства.
 Не жаль і встати, як зараз дають снідати.
 Жартують гості переночувавши.
 Треба встати, погадати, щоби дітям їсти дати.
 Журба бідних батьків.
 Треба встати та обмити чоло, може Бог дасть чого.
 Жарт перед сніданням, знаючи, що немитому не дадуть їсти.
 Хто встає з рана, вийде на пана.
 Рання запопадлива праця, збагачує людей.

Всьо:—

Все у нас не так, як у людей.
 Без ладу, без проводу.

Добре все уміти, та не все робити.
В житті чоловік повинен бути приготований до всякої роботи.
До всього чоловік привикне, лиш до біди не хоче.
До нужденного життя тяжко дуже чоловікові звикнути.
Усе страчу, але таки свого не подарую.
Завзяття та сильна постанова доконати свого.

Всюди:—

Всюди бував, а нігде місця не загрів.
Незгідний, непосидючий, на однім місці довго не буде.
Всюди добре, а вдома найліпше.
Вдома почувасмо себе свободними і робимо, що хочемо.
Всюди добре де нас нема, а де ми прийдемо, там попсиємо.
Про добро чуємо в теорії, а в практиці його не знаємо. Де б ми не пішли, то і злидні наші за нами йдуть.
Всюди свині честь однакова.
Поганого чоловіка пізнають скоро.

Втікати:—

Бувби втік, якби так довші ноги мав.
Іронія, коли хто втікав, а зловили.
Втік, аж за ним закурилося.
Так дуже втікав, що аж куряву збив.
Втіканка не славна, але позиточна.
Втікаючого називають боягузом, але він скористав утечею.
Втік, не втік, а побігти можна.
Чи скористає, чи ні, а спробувати вільно.
Козаку не втічи від Січі.
Козаки так жувались з січовим товариством та порядками, що ливши Січ, все за нею тужили, тому й навідувались до неї часто.
Не втікає чоловік від калача, але від бича.
Чоловік утікає від лиха, від біди, а не від добра.
Не втікаю, але йду, не розкіш лишаю, а біду.
З доброї своєї волі забираюсь, бо мені лихо тут.
Сам тікає і сам кричить: ловіть злодія.
Професійні злодії утікаючи перед погонею кричать: ловіть злодія, щоб тим способом відвернути увагу від себе.
Святим втіком не горди.
Як можеш втечи від лиха, то втікай.
Хто втікає, той не питає.
Не зважає на перепони, та не питає дороги.
Ще ніхто не втік від своєї долі.
Що має бути, те не мине, бо такий порядок річей у світі. Віра у фаталізм.

Втїха:—

Було втїхи, чотири мїхи.

Насмїх з тих, що пропили, та прогуляли своє добро, а тепер бїдують.

Втїхи година, а бїди до смерти.

Нарїкання недїбраної пари людей. Весїлля триває коротенько, а бїдувати разом треба до смерти.

Втонути:—

Бився, бився, а на серединї втопився.

Коли хто покидає недокінчене діло.

Волю втонути, як за нелюбом бути.

Рїшучість дївчини, що силували віддаватися.

Втонув, лиш рукою махнув.

Про чоловіка, що втонув без причини.

Хай бувби його чорт на глибоке не носив, то бувби не втонув.

Потерпів через свою необережність.

Хто втонув, той уже не буде висїти.

Про лихого чоловіка, що втонув, а йому давно належалася кара смерти.

Втяти:—

Заки втнеш — змїр, заки стрїлиш — цїль, заки скажеш — зваж, бо пожалуєш не раз.

Практичний досвід.

А то втяв, як ножем.

Дав скору і дотепну відповідь.

Не втне Авраам Ізаака, бо порох замок.

Жидівський патріарх Авраам, хотів принести Богові в жертву свого сина Ізаака. Приношення в жертву богам своїх дітей, палячи їх на кострі практикувалося в далекій давнині в Азії. Та коли Авраам поклав свого звязаного сина на костер і хотів зарізати, аби відтак спалити, то Ангел Божий стримав його від цього варварського діла і сказав, що Бог не хоче такої дорогої жертви. В одній церкві був вирізблений з цієї події образ, але змодернізований. Образ представляв, як Авраам стрїляв у свого сина Ізаака із старомодного самопалу, а ангел замочив йому порох, аби не вистрїлив і тим уратував життя Ізаака. Авраам жив около 4000 літ тому. Стрїльний порох намочений не вистрїлить. Неможливого не зробиш.

Не втне Панько тїста, бо ячмінне.

Того не зробиш, бо понад твої сили.

Вус:—

Він собі на вус мотає.

Уважно слухає, щоб запам'ятав добре.

В кого чорний вусок, тому рибки кусок.

Молодого всі люблять і догаджають.

Вуса хай будуть тихо, як бороду голять.

Най тебе не обходить чужа справа. Давно було в моді голити бороду, а вуси ні.

Вуса, як у джуса.

Великі, довгі вуса.

Як би тітка мала вуса, то б дятьком була.

Насміх з жєнщини, яка хоче старшинувати.

Вухо:—

І стіни мають вуха.

Хтось може підслухати.

Натягнуться вуха, до Святого Духа.

Ще треба довго ждати, аби дочекатися того. Святого Духа — Зелєні Свята.

Одним вухом слухай, а другим випускай.

Не вір усьому, що чуєш.

Як вухо вірветься, то й збан розібеться.

Всєму приходить кінець і щастю тоже.

Вчений:—

Вчений, а недовчений, гірше простака.

Не скінчив своєї науки і тому робить гірше від того, що зовсім не вчився.

Вчений, а нетовчений.

Вчився теорії, та практики не має. Небитий. Давно педагоги карали учнів дуже суворо лозиною за незнання лекції. Хоч і вчений, але не дуже, бо не битий.

Господи Боже, що то вчений може.

Здивовання хліборобів, коли агроном доказав їм науково користь, якої перше не мали.

Хто вчений, їсть хліб печений, а хто дурний, той їсть сирий.

З науки велика користь та вигідне життя, а невченому біда.

Через ті вчені, ходять люди, як кручені.

Нарікання селян на нові порядки та інституції, до яких тяжко звикнути.

Вчити:—

Вчи дурня розуму, а він тобі голову розвалить.

Вчи лукавого, а він тобі більше кльопоту наробить, як собі користи.

Вчи лінивого не молотом, а голодом.

Голод скоріш приневолить лінивого до роботи, як фізична кара.

Вчися азбуки, прийде хліб у руки.

Так заохочують учнів до науки.

Вчися від дурня, аби ти не був такий, як він.

Не роби тих помилок, що вже хтось зробив.

Вчися зза-молоду, та не зазнаєш голоду.

Найлекше учитись молодим, то й ціле життя користатимеш з науки.

Заки навчишся, то не раз накричишся.

Давно педагоги дуже карали лозовими прутами за незнання лекції.

Нам Бога, не вчити, як хліб родити.

Бог знає, що робить.

Чого Івась не навчиться, того Іван не зможе.
Молодому легко навчитися, а старому ні. Молода пам'ять є гнучка та дуже вразлива.

Чоловік вчиться від колиски аж до гробової дошки.
Ціле наше життя, це наука, бо здобуємо досвід за досвідом.

Чоловік учиться до смерти, та й дурним умирає.
Якби чоловік не вчився, то всієї науки не навчиться.

Що малого не навчиш, то так, якби старому вкрав.
На старости літ користуємо з того, що зза молоду навчилися.

Вязати:—

Гречку в'язала, а правду сказала.
Коли хто в своїй обороні приплутує непотрібні історії.

Гріх не личком звязати та під лавку сховати.
Гріхом не треба легковажити, бо гріх непокоїть сумління.

День в'язала, а три дні лежала.
Про лівину, або хоровиту жінку. Давно снопи в'язали перевеслом.

Зав'язав мені світ.
Нарікання жінки, що лихо віддалася.

Хто по обіді не ляже спати, той не годен сало завязати.
Від пообідного сну чоловік товстіє.

Г

Гаврило:—

Гаврило з Богом говорило.
Насміх з імени Гаврило.

Дістав Гаврило, аж йому не мило.
Виляяли, або навіть і побили.

На тобі, Гавриле, що мені не миле.
Іронія, коли хто дарує дуже маловартну й непотрібну річ.

Гадати:—

Ви гадаєте, що я з тих, що нічо по них.
Ви мене недцінюєте, буцім то я нічого путнього зробити не годен.

Гадає, що Бога за ноги зловив.
Думає, що щастя все буде з ним.

Гадаеть, що нема понад тебе і попову свиню.
Іронічно до дуже зарозумілого чоловіка. Священики, що господарили, держали расові свині.

Гадай, не гадай, щось узяв, те віддай.
Не надумуйся довго, а віддай те, що узяв.

Дурень гадає, а мудрий знає.
Дурний додумується того, що мудрий знає наперед.

Я не гадала, що біда така нездала.
Нарікала жінка, яка пізнала добре свого чоловіка аж по шлюбі.

Гадина:—

Вигрій гадину за пазухою, а вона тебе вкусить.
Нарікання на невдячних пасербів, або годованців.
Сичить, як гадина піл корчем.
Дуже лютий, дуже лихий.

Гадка:—

Гадка за горами, а смерть за плечима.
Про старого чоловіка, який береться до важного діла, що забере багато часу.
Голодній качці, зерно на гадці.
Голоден думає, щоб лише поживитися.
У тебе стільки гадок, що у заяця стежок.
Дуже багато плянів.
Що на гадці, те й на язиці.
Про правдомовного чоловіка, що не кривить душею, а говорить те, що думає.
Що хатка, то гадка.
В кожній сімі по свому думають.

Гандель:—

За три купив, а за два продав, аби “гандель” не стояв.
Нарікання на лихий торг. Гандель — торговля.
Прогандлював, якби у карти програв.
Стратив у короткім часі усе, що мав.

Гандзя:—

От маєш, Гандзю, книш, тобі грають, а ти спиш.
Коли хто не оправдує себе на чужу обмову.
Пішла Гандзя по горіхи, та й набрала чотири міхи, в кожному міху по горіху, наробила Гандзя сміху.
Іронія з того, що наперед хвалився успіхом діла, а кінець був лихий.
Там то Гандзя, там то зух, там то письо, як пампух.
Так дразнять хлопці вродливу дівчину.

Ганьбити:—

Висповідали без попа.
Виганьбили дуже. Виказали усі проступки.
Лекше ганьбити, як самому зробити.
Ганити зроблене діло дуже легко, та тяжко самому зробити.
Не штука ганьбити, штука ліпше зробити.
Оправдувався чоловік, який зробив діло по ширости а вийшло зле.
Хай би й ганьбили, тільки б не били.
Потішав себе хлопець, сподіючись бути покараним тілесно.

Гаразд:—

Бог дав гаразди, але бідному каже: пожди.

Бог дає щастя, та бідний мусить довго ждати на нього.

Від гаразду, голий до дому йду.

Нарікання робітника, вертаючи домів, без заробітку.

Гаразд, коби мож витримати.

Іронічно, така біда, що годі видержати.

Гаразд має роги, а нужда ноги.

Коли чоловікові добре живеться, то шукає собі клопоту, а як біда, то хліба.

Гараздові не хочеш, а біді мусиш терпіти.

Коли чоловікові добре живеться, то шукає собі клопоту, а як лихо, то стає смирним і шукає способу поліпшити свою долю.

Гаразд тоді аж прийде, як вже нас тут не буде.

Безнадійність на краще життя, яке прийде аж по нашій смерті.

Дав, Бог, гаразд.

Народився новий потомок.

З того гаразду, аж не виджу куди йду.

Нарікання скривдженого чоловіка.

Нікому так не гаразд, як мені самому, чужі жінки їдять сіно,
а моя солону.

Іронія бідного з багача, який нарікає на біду.

От так гараздую, люде скачуть, а я бідую.

Люде веселяться, а я тяжко бідую.

Чи гаразд чувати, коло вашої хати.

Жартом витають себе сусіди, далеко від дому.

Як Бог людям гаразд дасть, то і нам подасть.

Як буде добре громаді, то і нам буде добре.

Гарбуз:—

Гарбуз мамі твоїй.

Жартівлива лайка. Гарбуз — диня.

Дістав гарбуза.

Дівчина відмовилась іти за нього заміж.

Я до нього за образи, а він до мене за гарбузи.

Коли хто не говорить до речі.

Гасити:—

А в румянці така сила, що всі квіти погасила.

Румянець на лиці, робить дівчину вродливою.

Гаси вогонь, поки не розгорівся.

Направляй лихо завчасу, поки іще мале і ти годен подужати його.

Словами, хочби й гарними, пожару не вгасиш.

Самі слова користи не приносять, ділом треба доказати поміч.

Щоб спрагу вгасити, треба води попиту.

Природний закон.

Гинути:—

Бог батько і Пречиста Мати не дадуть нам загибати.
Божа поміч виратує нас з біди.

Гине за нею.

Пропадає з любови за дівчиною.

Ой гину, гину, за дівчину Катерину.

Дразнять залюбленого парубка.

Погинуть, як руді миші.

Пропадуть. Польові, руді, миші гинуть від сльоти.

Радше хай загину, а таки свого не покину.

Завзятість до крайности поставити на своїм.

Ти не дай йому загинути, а він не дасть тобі жити.

Поможи йому в нещастю, а він злобою відвдичиться.

Хто згине, той усе покине.

Умираючий лишає усе; добре чи зле, щастя, чи горе.

Щось у лісі згнуло.

Вираз здивовання, як несподівані гості прийдуть, або щось надзвичайного станеться.

Гідно:—

Не все те гідне, що бідне.

Бідні люди бувають дуже працювиті, але бувають і дуже ліниві.

Хай буде і бідна, аби гідна.

Говорять багаті батьки синові, який сватає бідну дівчину.

Гірке:—

Гірке, гірке, коби іще таке.

Жартом прихвалюють випитий напиток.

Не будь гірким, бо тебе обплюють.

Не будь лихим супроти других, бо тебе обминати будуть.

Причепили ще й гіркого до лихого.

Нарікання, коли докоряють кому в нещастю.

Хоч гірко зароблю, але солодко з'їм.

Хвалився чесний та працювитий чоловік.

Хто гіркого не кушав, той не знає, що солодке.

Хто не зазнав нужди, той не вмів оцінити гаразду.

Хто кушав гіркого, повинен покушати і солодкого.

Хто живе у злиднях, повинен і гаразду зазнати.

Гість.—

В гостях добре, а вдома найліпше.

У чужій хаті ніхто не почуває себе так добре, як вдома.

В необгородженім городі і свиня гість.

Де нема проводу, там хто хоче робить по своєму.

Гість непрошений, не буде тучений.

Непрошеного гостя, неугощують.

Гість у хату, Бог у хату.

Характеристика української гостинності, що гість приходить з Божої волі.

Господи, чи мав ти коли гості?

Жалівся господар підчас сльоти, у якого гості задержалися.

Гості і рибу чути на третій день.

Гість, який надуживає гостинності, перестає бути гостем і заваджає.

Гість-невільник, де посадять, там і сидить.

У гостях робимо те, що нам велять.

Гість першого дня — золото, другого — срібло, третього — мідь, а четвертого — додому їдь.

Значіння як і сказано.

Гість прийде на хвилю, а бачить на милю.

Догляне усі хиби, а потім обмовить.

Дай Боже гостя в дім, то й я наплюся при нім.

Самому ніяк пити, а для гостей найдеться і час і напій.

Два рази з гостей раді: раз, що приїхали, а другий раз, що відїхали.

Тішився господар, що гості довго не гостили.

Добре в гостях бувати, та клопіт гостей приймати.

Приймати гостей, це непередвиджені видатки.

Ліпше свій гість, як чужих шість.

На празниках звичайно запрошують в гостину посторонніх свояків, чи знайомих, бо і вони тим самим відвдячаться у себе на празнику. Не мати у себе гостей на празнику, це ознака, що люди сторонять.

Такі гості, хай сидять на мості.

Нелюбі гості, непожадані.

То в мене гість, що собі приніс, те й їсть.

Жартують, коли гості принесли з собою і харч.

Чим хто має, тим гостей приймає.

Бідний — бідно, а багач — велично — гоїно.

Гладити:—

Гладить проти шерсти.

Коли хто глузує. Докоряє.

Не гладь мене, я й без того гладкий.

Говорять підхлібному.

Перед обідом на завадить, а по обіді погладить.

Перед обідом не пошкодить чарка напитку, а по обіді pomoже.

Гладко:—

На гладкій дорозі ногу зламав.

Несподівано, без найменшої причини нещастя сталося.

Такий гладкий, якби його корова вилизала.

Насміх із чепурного парубка.

Глипнути:—

Лиш раз глипне, а кожна до нього липне.

Про парубка, за яким дівчата пропадають.

На що лише глипне, те до нього прилипне.

Краде, що лиш побачить.

Глибокий:—

Глибока вода тихо пливе.

Розумний не чваниться ніколи.

Глибоко на пять хлопа.

Давно одиницею мірила був сам чоловік, а це: його зріст, крок, лікоть, п'ядь, палець, ніготь, голова або й волосся. Пять разів так заглибоко, як високий чоловік.

З глибокої криниці, холодна вода.

Розумний все дасть добру раду.

На глибокім не штука втонути.

Жартують з того, що виратувався від утоплення.

Так глибоко, що жабі аж по око.

Глум, коли хто хвалиться подвигами на воді.

Що глибша вода, то більша риба.

Велика риба любить глибіню. Що більше місто, то більші й пани в ньому.

Глузди:—

Зсунувся з глузду.

Стратив ум. Збожеволів.

Кому не стане глузду, той міняє за нужду.

Сам собі напивав лиха.

Глум:—

Все пішло на глум.

Все страчено, все змарновано.

Сказано на глум, а ти бери на ум.

Все що старші скажуть з докором, є доброю наукою для молодих.

Глухий:—

Глухий, як недочує, то вигідає.

Коли хто перекручує факт, або оповідання.

Добре глухому, не каже нікому.

Нікого не обмовляє.

Мовчи глуха, то буде менше гріха.

Як не знаєш добре справи, то і не оповідай. Не говори брехні, бо це гріх.

Скажи глухому, щоб не казав нікому.

Іронічно до такого, що любить обмовляти.

Чув глухий, що казав німий, що бачив сліпий, як тікав кривий.

Глум з брехуна.

Глядіти:—

Гляди, гляди, таки не минеш біди.
Кожному доля призначена і ти не зміниш порядку. Віра в фаталізм.
Гляди себе, буде з тебе.
Пильнуй свого діла, а будеш досить занятий.
Глянь, Боже, з неба, що мені потреба.
Молитва бідного.
На що гляне, все погане.
Песиміст, ніколи нічим невдоволений.
Як гляне, то аж серце в'яне.
Говорить дівчина про любого парубка, або парубок про любу дівчину.
Як гляне, то аж трава в'яне.
Про дуже грізний та проникаючий зір.

Гнів:—

Гнів псує кров.
У гніву чоловік розпалюється, та стає сердитим, що шкодить здоровлю.
Гнів народу страшний.
Гнів народу, це помста, — революція.
Гнів, це сліпий дорадник.
У гніву робимо не надумуючись, без розсудку.
Гніву твого не боюся і без ласки обійдуся.
Ігнорування розгніваного.
З ким треба жити, того не треба гнівити.
З родиною треба жити у згоді.
На гнів, не зачинити і хлів.
Гнів приходить денебудь.
На гнів, нема ліків.
Треба лишити розгніваного самого, щоб пересердився.
Ні гніву, ні ласки.
Ані гніваємося, ані добрі.
Якби не гнів, то б і перепросин не було.
Перепросини звичайно бувають при напитках, весело.

Гніздечко:—

Бодай то кожен своє гніздечко мав.
Бажання бездомного чоловіка, який не годен спромогтись на власну хату.
Кожному своє гніздечко миле.
Кожному мила своя хата, своя родина, своє село, свій край.
Погана та птиця, що своє гніздечко каляє.
Поганий той, що обчернює свою родину, село, чи край.

Гній:—

Без гною не раз поле вродить, але без ласки Божої — ніколи.
Без Божої помочі нічого на світі не зробиться.

Гній лежить, а Бог долю держить.

Хоч лінивий, а має щастя.

Де гною лопатка, там хліба букатка.

Вигноєне поле краще родить.

До гною, не треба строю.

До простої хліборобської роботи не треба гарних одягів.

Говорити:—

Багато говорити, а мало що слухати.

Дуже поплутана, хоч і неважна справа.

Бесіда, це образ нашого думання.

По бесіді пізнають нас, як розумно уміємо думати та висловлюватися.

Говори, Грицю, Богородицю, а я буду Вірую за кобилу сірую.

Коли двох говорять нараз про зовсім інше діло.

Говори дідьку за попом.

Грозила мати дитині, аби повторяла молитву за священником. Роби так, як тебе чесні люди вчать.

Говори до гори, а гора горою, а ти що хочеш, те й роби з дурною.

Нарікання чоловіка, що мав дурну жінку.

Говори до нього, коли він німець.

Шкода до нього говорити, бо він не розуміє.

Говори до неї, а в неї Маковей.

Значіння, що й попереднє.

Говори, Климе, хай твоє не гине.

Коли хто говорить не до речі, пусте.

Говорить п'яте через десяте.

Говорить без змісту, не до ладу.

Говорить, що тільки слина на язик нанесе.

Говорить погано, без розбору слів, бреше.

Говори, чорте, Отче-наш.

Мати хотіла похвалитися перед священником, що хоч дитина ще й мала, а вже знає Господню молитву Отченаш. Та коли дитина з якоїсь причини уперто мовчала, мама сказала повисші слова. Говори, як тебе навчили.

Говорім на вовка, але говорім і за вовка.

Не шукаймо лиш хиб, але й добрі прикмети.

Говорім про людей, бо люди вже давно про нас говорять.

Насміх з тих, що люблять обмовляти.

Говорю, як перед Богом.

Кажу щиру, та святу, правду.

Де велике глагоління, там нема спасіння.

Де багато моляться, не конче найдеш спасіння. Де масно говорять, там нічого не роблять.

Діти й дурні говорять прадву.
 Бо не вмють нічого видумати, щоб збрехати.
 До нього говорити, що й горохом об стіну кидати.
 До нього не говори, бо шкода часу; він не послухає.

Мудрий думає, що говорить, а дурний говорить, що думає.
 Мудрий не скаже щобудь, а числиться зо словами, а дурень говорить
 усе, що знає.

Не всю правду треба сказати, треба щось і собі лишати.
 Що є тайною, держи для себе самого.

Не говори, коли хтось інший говорить.
 Етика приличности.

Один поцілуй говорить більше, як ціла книжка.
 Поцілуй висказує любов та щирість.

Перше говори, а опісля покаєшся.
 Жартівливо, перше признайся до вини, а опісля заперечиш.

Піп два рази казання не говорить.
 Коли хто не уважає на бесіду, а опісля просить, щоб повторити йому.

По цій мові будьмо собі здорові.
 Так розважні люди зривають між собою приятельство.

Про померших говориться або добре, або нічого.
 Про тих, що не годні бути присутніми опрокинути закиди, говориться
 добре, або нічого.

Птицю пізнати по пір'ю, а чоловіка по бесіді.
 По мові судимо знання і правдомовність чоловіка.

Стережись чоловіка, що не говорить і собаки, що не гавкає.
 Мовчазливий чоловік може мати лухі наміри, а тиха собака може
 вкусити.

Стільки наговорив, що і в шапку би не забрав.
 Іронія, коли хто говорить багато і не до речі.

Хто багато говорить, той мало творить.
 Прикмета балакучих людей говорити, а не робити.

Хто мало говорить, той довше живе.
 У довгій бесіді не обійдеться, щоб кого не образити, з чого стає сварка
 а то й бійка і за бесіду потурбують на здоровлю.

Хто нічого не говорить, той на все пристає.
 Хто себе не оправдує, тим самим признається до вини.

Що pomoже говорити, як нема що в рот вложити.
 Сама бесіда нікого не нагодує.

Що pomoже говорити, як нема що зварити.
 Сама бесіда харчів не дасть.

Годен:—

Хто годен косою косити, той годен у танці дівкою носити.
 Хто працює, може і забавитися, повеселитися. Косити косою, це тяжка
 фізична праця.

Хто годен, той не голоден.
Здоровий роботящий чоловік заробить на життя.

Година:—

Година за годиною, тай так вік зійде.
Життя скоро минає.
Година горя довша, як рік радощів.
У терпінню час дуже повільно минає, зате в радощах скоро.
Годину жиєш, а за годину гниєш.
Смерть приходить несподівано.
За годину, чень не загину.
Зачекай, я ще не думаю умирати.
Кому година тиха, той шукає собі лиха.
Кому добре поводиться, той шукає собі клопоту.

Годити:—

Годи біді як сам собі, а біда бідою.
Догаджай лихому як лиш можеш, але тим його не зміниш.
Годіться, або розійдіться.
Як не хочете погодитися, то розійдіться, бо допровадите себе до лиха.
Що не годиться, того хай не бажиться.
Не забагай того, що заборонене.
Як Бог годить, то і мокро горить.
При Божій допомозі доконаєш того, що уважаєш неможливим.

Годувати:—

Годуй біду, а вона каже: я ще прийду.
Одної біди позбудешся, а друга вже є. Нагодуй лінивого раз, а він все хоче.
Діти годувати, то не меду лизати.
Виховання дітей, це тяжке та гірке завдання.
Годуй в зимі пецушка, будеш мати літом пастушка.
Малий хлопчина, що зимою вигривається на печі, буде пасти літом худобу.
Годуй коня вівсом, тай жени як псом.
Кінь без вівса не годен тяжко працювати. Від вівса кінь стає буйним.
Годуйся і до роботи не лінуйся.
Іж і роби.
Дають вівса, та й женуть як пса.
Нарікання наймита, що в піст годували його вівсянною кашою, та й веліли тяжко працювати. Такий харч не вистарчаючий для фізичної праці.
Діти годуй, а торби собі готуй.
Виховання дітей коштує багато і приводить родичів до зубожіння.
Торба — це символ бідноти — жебрацтва.

Ліпше годувати, як споминати.
 Тяжко годувати діти, та ще тяжче утратити їх і лиш споминати.
 Хто мене годував, буде мною поганяв.
 Хто вигодував мене, того, я обов'язаний, слухати.
 Як Бог хоче нас тримати, то й буде нас годувати.
 Коли нам призначено жити, то з голоду не помремо, Бог подбає про нас.

Голий:—

Голий дощу не боїться.
 Нічого не стратить, бо нічого не має.
 Голий розбою не боїться.
 Значіння, що й попередне.
 Голий, як турецький святий.
 Дуже бідний, не має нічогосінько.
 Голим задом їжачка не вбеш.
 Великого й важного діла руками не зробиш, а способом.
 Два голі третього не вберуть.
 Два слабі третього не оборонять, не захистять.
 Доробився, як голий у терню.
 Потерпів шкоду.
 На голий гачок не йметься щупачок.
 Самою обцянюкою не прихилиш нікого до себе.
 Не тим наші діди поголіли, що солодко їли й пили.
 Наші діди не пропили свого майна, а вороги ограбили їх.

Голова:—

Без голови й ногам лихо.
 Без доброго пляну діло не вдасться. Коли голова блудить, то ноги дороги накладають.
 Бий у голову, а ноги самі впадуть.
 Від удару в голову тратиться притомність і тіло саме упаде. Знищ голови, проводирів народу, а народ сам упаде.
 Від голови рибу чути.
 Згіршення приходить від старших.
 Голова як у вола, а розуму чорт ма.
 Голова велика, та розуму не має.
 Голова сивіє, а розум дуріє.
 Про старого чоловіка, який зробив щось такого, що не годиться.
 Головою муру не розіб'єш.
 Коли хто хоче доконати зовсім неможливе.
 Де нема голови, там ладу не жди.
 Де нема проводу, там нема і ладу.
 Де таке буває, що голова моя, а чуприна чужа.
 Таким аргументом боронив наш народ громадський ліс перед нахабністю польських панів, які признавали, що земля громадська, а ліс їхній.

До лисої голови гребеня не треба.
Без чого мож обійтися, того й не треба.

Живіт товстий, а лоб пустий.
Хоч і ситий, та дурний.

За лихою головою і ногам тяжко з бідою.
Як голова блудить, то ноги накладають дороги.

За те по голові б'ють, що ноги добре не біжуть.
Коли б був утік, то були б не били.

З дурної голови і волос не хоче падати.
Жартують лисі з тих, що не лисіють.

Кожна голова має свій розум.
Кожний чоловік має свій погляд на справу.

Кудою голова, туди і хвіст.
За проводом і загал піде.

Мудра голова не дбає за дурні слова.
Розумний чоловік байдужий на лайку.

Мудрій голові досить раз довбнею.
Один добрий доказ вистарчає, щоб мудрого переконати.

На те Бог чоловікові голову дав, щоб із шиї мотузок не
злізав.

Насміх з людей, які не хочуть навчитись жити та робити краще.

На те, Бог, чоловікові голову дав, щоб на неї шапку накладав.
Значіння, що й попередне.

Не всі розуми в одній голові сидять.
Всієї науки годі одним розумом поняти.

Не говори йому про Христа, бо в нього голова пуста.
Не сперечайся з тим, що не годен розуміти правди.

Пустої голови нічого не держиться.
Вітрогон, нездара.

Чи головою у камінь, чи каменем у голову, то все одно.
Без шкоди не обійдеться.

Що голова, то розум.
Кожен має таку опінію, як розуміє.

Що дві голові, то не одна.
Обміркувати справу з кимсь, дає нам кращий погляд.

Голод:—

Відогнав вовка від дверей.
Не допустив голоду до хати. Вовк — символ голоду.

Гарна клітка не нагодує пташка
Гарне мешкання не заспокоїть голоду.

Голод — великий пан.
Ніхто не годен опертися йому. Голод примушує поповняти злочин.

Голод вовка з ліса гонить.
Голод примушує іти в небезпеку.

Голод і мороз віддають чоловіка ворогові.
 Ані голоду, ані студені довго терпіти не годен чоловік.
 Голод і холод, то не милі гості.
 Це найбільші вороги бідного.
 Голод — не батько й не мати.
 З голодом треба боротися, бо він не пожаліє так, як батьки.
 Голод не знає, ні свата, ні брата.
 Голод приневолить і рідним зробити кривду.
 Голодне око, не бачить глибоко.
 Голодний чоловік не годен добре доглянути справи.
 Голодне око не засне.
 Голодному тяжко заснути, бо голод докучає.
 Голод не пошанує ніякого закону.
 Голодний може спромогтись на найгірший злочин.
 Голоден — негоден, а ситий — сердитий.
 Про лінивого, який усе знаходить причину, щоб не працювати.
 Голодний, як мельникова курка.
 Зовсім неголодний.
 Голодний, як церковна миш.
 Дуже голодний. В церкві нема що їсти.
 Голодній кумі, усе хліб на умі.
 Голодний тільки й думає, щоб наїстися.
 Голодній курці зерно сниться.
 Значіння, що й попередне.
 Дай голоде, хліба.
 Коли хто просить помочі у біднішого від себе.
 Заки ситий схудне, то голодний здохне.
 Доки багач збідніє, то бідний загине зо злиднів.
 Коли голод приправа, то смакує страва.
 Голодний не перебирає, а їсть, що дають.
 Не проси нічого у голодного.
 Голодний не є в добрім настрою і тому може відмовити.
 Хто в Бога годен, той не голоден.
 Кому Бог дав силу і здібність, той при Божій помочі добробиться.
 Хто не поживиться, той цілу ніч дивиться.
 Голодному тяжко заснути.
 Циган умер із голоду межі двома хлібами.
 Старого хліба не стало, а нового ще не жали.
 Як є хліб і вода, то нема голода.
 Хоч хліб і вода є мінімальною поживою, але охороняють від голодової смерті.

Голос:—

Ангелський голос, а чортова натура.
 Дуже ввічливо говорить, але лукавий, зловний.

Без голосу — не співець, а без грошей — не купець.
Коли хто береться до діла, якого не знає і не годен зробити.

Голос народа, голос Божий..

Коли громада обдумала, яку справу і рішила, то певно згідно з волею
Божою.

Голосний кіт мишей не ловить.

Хто багато говорить, той своїх обов'язків не сповняє.

Не всі голоса йдуть попід небеса.

Не кожна молитва лине до Бога.

Пустили голос попід колос.

Коли женці жнуть співаючи. На Україні жали збіжжя серпами.

Голуб:—

Голуб гукає, як пари шукає.

Веселий парубок співає йдучи до любові дівчини.

Любляться, як голубів пара.

Голуби є символом любови. Дуже любляться.

Гора:—

Гора з горою не зійдеться, а чоловік з чоловіком може.

Люди розходяться, але подорожуючи, знова здибаються.

Гори високі мають доли глибокі.

По великім щастю приходять велике нещастя.

До гори вийдеш, а з гори зійдеш.

Хоч до гори тяжко йти, та за те з гори лекше.

З гори не треба пхати, саме буде їхати.

Коли горе перебудемо, то й лекше жити стане.

І за горами люди живуть.

Жителі гір мумають, що за горами й світ кінчиться.

Лекше з гори, як під гору.

Фізичний закон.

Не прийшла гора до Магомета, то Магомет до гори пішов.

Насміх, коли хтось хвалиться ділом, яке не тяжко було зробити.

Шануй гори й мости, то будеш мати цілі кости.

Хто обережно з'їзджає з гір, та в'їзджає на мости, той не має при-
падку і каліцтва.

Горбатий:—

Горбатого й могила не направить.

Злобного, лукавого чоловіка ніхто не направить.

Притулив, як горбатого до стіни.

Невідповідний. Не до ладу.

У багатой молодой горба не видко.

Коли парубок жениться ради великого посагу. Посаг — придане.

Хай буде й горбата, аби лиш багата.

Значіння, що й попередне.

Горе:—

Горе і смерть ідуть поруч зо щастям.

Горе і щастя ідуть на перемену в житті, а смерть бере так багатих, як і бідних без розбору.

Горе — не море, перейдеш.

Злидні перебудеш, а море годі перебрести.

Горе тобі, воле, як тебе корова коле.

Біда тому чоловікові, якому жінка без причини докоряє.

Ні горя не зміриш, ні сліз не зрахуєш.

Нарікання, бо щастя ніколи не усміхнулось.

Плачем горя не зміниш і в сльозах не втопиш.

Плачем годі змінити обставини.

У горя багато шляхів.

Нещастя може прийти несподівано з котрого будь боку.

Хто дітей не має, той горя не знає.

Діти виховувати, це багато праці і клопоту.

Гордість:—

Гордий чоловік, як булька на воді.

Гордість довго не триває.

Гордість не любить і не є люблена.

Гордий чоловік нікого не любить і його ніхто.

Гордість робить нас смішними, та остерігає інших, не бути такими.

Горді люди поводяться дуже неприродно.

Гордість — це перший степень до пекла.

У гордості чоловік живе гулящим життям, що противне Богові.

Гордість, це початок упадку.

Гордість засліплює ум та не дає здорового розсудку.

Не гордись дівчино, треба жарти знати, як парубок зачіпає, треба жартувати.

Докір гордій дівчині.

У гордого діда, ніколи нема хліба.

Гордому ніхто не дасть помочі.

Горілка:—

Горілка — не дівка, а мачуха — не мати.

Горілка і мачуха кривдять.

Горілка — не жінка, а голову завертає.

Задурить, затуманить, щоб насліпо повинуватися.

Горілка товар з обори гонить.

Пяниці пропивають худобу та інше майно.

Горілочко наша любя, ти наша загуба.

Горілка, та, взагалі, пиятика доводить людей так до морального, як і матеріального упадку.

Горілочко оковита, я за тебе буду бита.

Хоч і знає, що кара не мине, а таки п'є.

І горілки не хочу і цілувати не буду.

Боронилась дівчина від пияка, який хотів почастувати її горілкою. При п'ятиці люди охочі не лише до розмови, але й до цілування.

Коло горілки не обійдеться без бійки.

П'яні скоро ображаються і скоро беруться до бійки.

Невинна горілка, а ті, що її п'ють.

Щоб снинити нарід від пиятики, добрі священники прокляли горілку, та заохочували нарід присягати не пити. В обороні горілки стали коршмарі, що горілка нічого не винувата, а ті, що пють.

Против вівці на горівці, а корови на меду, прийшов з коршми до домоньку, та й б'є жінку молбду.

Опінія народа про пияка. Сумні наслідки пиянства.

Тяжко дуже тепер жити, бо присяг хлоп горілку пити.

Нарікання жидів коршмарів, як люди почали присягати не пити горілки.

Хто горілку любить, той майно загубить.

П'яниці розтрачують своє майно.

Хто горілку п'є, той жінку б'є.

П'яному чоловікові звичайно жінка докоряє, що марнує час і гроші та нівечить свою честь, за що її чоловік побиває.

Чия горілка на столі, того правда на селі.

Давно горілкою підкупляли свідків та сільських суддів.

Горіти:—

Воле згоріти, як має зогнити.

Докір. Горить від припадку, а гниє з недбалства.

Гори, гори, то на пироги.

Пильнуй діло, тобі користь з того буде.

Де горить, там і дим іде.

Де твориться лихо, там його наслідки видні.

Коли горить віха, то вже не потіха.

Давно віхою сповіщувано жителів про напад татар, або інше нещастя.

Віха — смолоскип.

Що горить, те не мерзне.

Огонь, та взагалі тепло, є символом життя, а зима, мороз, є символом смерті.

Що не горить, того не треба гасити.

Де нема небезпеки, там і рятунку не треба.

Як Бог годить, то і мокре горить.

Без Божої помочі нічого не станеться.

Горіх:—

Горіх, віл і невістка, одним духом живуть, нічого доброго не зроблять, доки їх не б'ють.

Горіха не з'їси поки не розіб'єш, бик не битий не хоче йти, а уперта жінка, як не бита, не послухає.

І діравий горіх візьми у міх, а може придатися.
Часом і дуже маловартна річ стає у пригоді.

Горло:—

Вже горло засхло, куди вино йшло.
Глум з п'яниці, що пропив майно.
Горло, яке вузьке, а воли й корови пожирає.
П'яниці і марнотравники потратили череди худоби.
Як у горлі стане, то тоді перестане.
Про скупара, який аж тоді перестане здирати людей, як умре.

Горнець:—

Аж поки горшка не припече, аж поти з нього не потече.
Поки чоловік не знає горя, поти не відчуває чужого лиха.
Добрий був горщик, як був у нім борщик.
Доти добрий, поки й користь з нього є.
Ліпше старий горнець, як новий череп.
Оправдувала себе молода дівчина, яка рішилась віддатися за старого багача.
Не святі горшки ліплять.
Роботи всякої мож навчитися.
Порожний горнець дзвенить, а повний мовчить.
Дурня все чути, а мудрий мовчить.
У збитім горшку доброго борщу не звариш.
З лихим нічого доброго не вдієш.
Чим горнець накипів, тим його й чути.
Лихі привички з малку остануть аж до смерти.

Город:—

В хаті гульки, а в городі ані цибульки.
Глум з господині, що гуляє а не пильнує господарства.
Мій город, як моя комора.
Огородина в літі помагає багато в харчі.
Не лась у городи, бо наробиш шкоди.
До чужого діла не мішайся, бо не знаєш його.

Горяче:—

Тут горяче, а там боляче, та й роби що хочеш.
Про діло, яке звідки не робив би, то виходить на шкоду.
Хто на гарячім попечеться, то і на зимне дує.
Хто раз потерпів, той стає дуже осторожним.
Хто не хоче дути на гаряче, той буде дути на боляче.
Хто не хоче бути осторожним перед шкодою, той певно по шкоді буде.

Господар:—

Господар аж тоді стайню замикає, як коней вже не має.
Аж по шкоді став осторожним.

Де господар не ходить, там хліб не родить.
Як господар сам не догляне господарства, то й прибутку не буде.
Хоч господар рано мене збудив, то я собі в обуванні надолужив.
Лінивий робітник, якого рано збудили, а він за те поволи взувався.

Господарство:—

В господарстві, як у млині, все щось туркоче.
Все трапляється щось напирати.
Господарство то рогате то чубате й тяжко йому раду дати.
В господарстві багато роботи.
Привикай до господарства з молоду, то на старість не визнаєш голоду.
Користь з господарювання.

Господиня:—

Господиня — два городи, а одна диня.
Насміх з лінивої господині.
Господиня, коли повна скриня.
В достатку легко себе доглядати та держати все в порядку.
Господиня три угли в хаті держить, а господар лиш один.
Порядок у хаті, та доглядання родини, це жіноча робота.
Де дві господині, там хата неметена.
Де багато осіб порядкує, там ладу не має.
Добре господині, як повно у скрині.
Нічим не журиться, бо всього є доволі.
Коноплі по стелю, а лен по коліна, аби господиню голова не боліла.
Різдвяні та новорічні побажання господині.
У доброї господині, нема, ніколи, по обіді.
У неї все найдеться страва для несподіваного гостя.
Яка хатка, така й пані-матка.
Який лад в хаті, така й господиня.

Господь:—

Господи, благослови, з чого хліб, з того й пироги.
Коли не стало петльованої муки на пироги, і мусять уживати разової муки, з якої тільки хліб печеться.
Господи Вічний, чим я в Тебе грішний: чи я горілки не п'ю, чи я жінки не б'ю, чи я коршму мінаю, чом я щастя не маю?
Іронія з п'яниці, який бідує, а все пропиває.
Господи, злізь та подивися, та й не протився.
Господи, ми грішимо, хоч і не хочемо, та мусимо.
Господу честь і слава, що грішна душа напхалась.
Жартівлива подяка за їду.

Господь, як дає, то не міряє, а як бере, то не жаліє.
Дає щедро, або бере без милосердя. Дає щастя, або забирає все.

Кого Господь засмутить, того і потішить.
Від Бога приходять і смуток і радість на переміну.

Стій, Господи, бо я помилився.
Зажди, то не так було.

Гостина:—

Добре гостили, ледво пустили.
Глум, коли в гостях побили.

Таку гостину дав, що аж палицю поламав.
Побив гостя у своїй хаті.

Хочеш мати гостину, то візьми собі малу дитину.
Дитина буде неволити тебе і попсиє гостинність.

Як ідеш в гостину, то бери хліба в торбину.
Май про запас свій хліб, бо ще не знаєш, як будуть тебе гостити.

Граблі:—

Нема грабель, щоб від себе гребли.
Кожен з нас є до певної міри самолюбом.

Не ставай на граблі, бо дістанеш по чолі.
Коли хто насміхається з хліборобського стану.

Грати:—

Або грай, або гроші вертай.
Жартують до музикантів, як ті відпочивають.

Грай музико, бо ти звук, дери лико, роби смик.
Жарт із музик.

Грай ти, Матвію, бо я не вмюю.
Насміх, коли чоловік негоден зробити звичайного діла.

З конем не грай, а жінці з кроку не уступай.
Кінь може ударити, а жінка верховодити.

Ой ти граєш, я танцюю; ти не бачиш, я не чую.
Я пильную свого діла, а ти пильнуй свого.

Хто не грає, хай у карти не заглядає.
До чужого діла не мішайся.

Я так граю, як сам знаю, а ти скачеш, як сам хочеш.
Я не мішаюсь у твоє діло, то й ти не мішайсь у моє.

Гребля:—

Після ставу кладуть греблю.
Понад стан не пиися.

По греблі до ставу.
Гребля і став нерозлучні з собою. Постепенно до ціли.

Чия гребля того й став.
Щоб мати став, треба перше збудувати греблю.

Гречка:—

Посію гречку під груду, то й видіти її не буду.
Гречку треба сіяти у вогуку та добре вироблену землю.

Сій гречку і просо, то будеш ходити босо.
Ані гречка, ані просо не дають добрих доходів.

Хай буде і гречка, щоб не була суперечка.
Характеристика дуже згідливого чоловіка.

Гриб:—

Встань, грибе, хай козяр сяде.
Докір молодшому чоловікові, що сидить, а старий коло нього стоїть.
Гриб сам не ротсе ніколи, коло нього і другий показується поволи.

Досьвід збирачів грибів.

Два гриби в один борщ, то забагато.
Дві користі з одного діла, то забагато.

Жди, грибе, може й тебе хто здибе.
Не журися і тебе люди найдуть.

Про гриб, — не згиб.
Без такої маловажної речі чень не пропаду.

Старий гриб.
Іронічно про старого чоловіка, який сватається.
Як обібрався бути грибом, то лізь у борщ.
Коли зобов'язався до якогось діла, так роби його.

Гризота:—

Не pomoже гризота, лиш pomoже робота.
Клопотатися не pomoже, треба робити діло.

От то гризота, не йде хліб до рота.
Я тим не журусь, що ти не хочеш їсти.

Гриць:—

Гони, Грицю, поза хрест.
Забирайся, тебе тут не треба.

Грицю, Грицю, не спускайся на дурницю.
Не надійсь на нічию поміч, а лиш на свою.

Доки мене звали Грицьком, то я гроші горнув мішком, а як
сказали пане Григорій, то я став цілком голий.
Нарікання хлібороба, який побратався з панами і стратив майно.

Не видів Гриць ногавиць, то скидав, то вбирав, аж доки їх
не порвав.
Коли хто хвалиться маловартним.

Чотири свічки спалила, заки Грицька умила.
Дразнять дівчата парубка Грицька.

Гріб:—

Гріб тісна хата, але вічна.
Значіння, як і сказано.

Гріб усіх зрівняє.
Земля зрівняє багатих і бідних, добрих і лихих.

Одного у дошки, а другого в подушки.
Одного чоловіка поховаю, а другого до хати прийму.

Одну у гріб, а на її місце сім кіп.
Одну жінку поховаю, а дівчат багато є до вибору.

Умерлого з гробу не вертають.
Коли хто хоче відобрати подаровану річ.

Чоловік може викопати гріб язиком.
Невмісною мовою може стягнути на себе тяжке обвинувачення, за яке закон карає смертю.

Грім:—

Грім по небі гуркоче, бо Господь Бог так хоче.
Кожен так робить, як хоче.

Не все дощ іде, як гремить.
Грім не є ознакою, що дощ буде падати. Погроза не є ще ознакою небезпеки.

Гріх:—

Без гріху не проживеш.
Поки чоловік живе, поти все зробить якесь лихо.
Відпусти, Боже, гріха, в кого жінка лиха.
Життя з лихою жоною заслугує на прощення гріхів.
Гріх — гріхом, а сміх — сміхом.
З поважних справ не смійся, і жарту не бери поважно.

Гріх не личком звязати, та під лавку сховати.
Гріхом не треба легковажити, бо гріх непокоїть сумління.

Гріх то є неспасений, їсти пиріг немащений.
При їді, коли подали пироги не добре помащені.

Гріх у міх, а з верха буком.
Не звертай уваги на гріх, роби аби тобі було добре.

Даруй, Боже, гріха, коли натура лиха.
Оправдувався чоловік, який негоден опертись спокусі.

Де багато бесіди буває, там гріх собі місця шукає.
Довгі бесіди мають у собі і частину брехні, а це доводить до сварки,
а то й бійки.

До гріхів батьків, не додавай своїх.
Коли предки твої коїли лихо, то ти подібного не роби.

З чого сміх, за те гріх.

Гріхом є насміхатись з когось.

Мовчи глуха, а буде менше гріха.

Як добре не чув то і не говори, бо гріх брехати.

Невідомість гріха не чинить.

Несвідомо поповнене зло, не вважається гріхом.

Нема гріха без покути.

Коли чоловік зарікається не робити більше лиха, то й гріх прощений.

Не те гріх, що в рот піде, а те, що з рота вийде.

Іда не осквернює нікого, а обжирство, пиянство, проклони та обмова.

Не то гріх, що в губу входить, а то гріх, що з губи виходить.

Наука християнської церкви. Їжа і напиток не осквернює людини, а лиха бесіда, та обжирство і пиянство.

Один гріх відчиняє двері другому.

Зробивши одне лихо, то на друге скоріш зважишся.

Хто вистерігається малих гріхів, той і великих не робить.

Хто вистерігається малого лиха, той і великого не зробиць.

Хто на гріх уважає, той нічого не має.

Хто боїться гріху, той нічого мати не буде.

Хто пливає у гріхах, той утопиться у смутку.

За лихі діла, кара прийти мусить.

Грішити:—

Адам згрішив і нам того лишив.

Лиху вдачу дістаємо від предків своїх.

Дай, Боже, згрішити, поки будем жити.

Так оправдують себе пияки, коли хто каже, що гріх пиячити.

Йому згрішити, як хліба вкусити.

Злобному, лукавому чоловікові годі жити без гріхів.

Не рад чоловік грішити, та мусить.

Не хоче чоловік творити лиха, та обставини приневолюють.

Сам блудить, а інших судить.

Сам грішить, а інших судить.

Солодко грішити, та гірко покутувати.

Кару тяжко відбувати.

Хай Бог простить, коли кортить.

Коли чоловік не годен опертися спокусі, то хай Бог простить.

Хоч через тебе згрішу, але душу потішу.

Потішають себе залюблені.

Чоловік може грішити, а тільки Бог може простити.

Прощення за гріхи мож дістати лиш від Бога.

Громада:—

Більша громада, як одна баба.

Голос одиниці супроти загалу безсильний.

Громада — великий чоловік.

Загал годен доконати великих діл.

Громада по нитці, та й бідному сорочка.

Для громади легко допомогти одного.

Громада по нитці, та й бідному шнурок.

Для громади легко знищити одного.

Громада як плюне, то втопить, а як подує, то висушить.

Громаді виратувати чи знищити одного, дуже легко.

Гроші:—

Аби були побренькачі, то будуть і послухачі.

Як будуть гроші, то буде й кому слухати нас.

Без грошей, як без очей.

Без очей не найдеш дороги, а без грошей нічого не купиш.

Гроші — гроші родять.

У багатого чоловіка, багато доходів від грошей вложений, чи то в господарство, чи у промисл, або в торгівлю.

Гроші добрий слуга, та лихий пан.

Коли грішми орудуємо мудро, то дістаємо доходи, а коли гроші орудують нами, то ми провадимо гуляще життя, яке зруйнує нас.

Гроші можуть много, а правда все.

За гроші мож підкупити і справедливість, та правда не пропаде.

Гроші, молода красна жінка і бистрі коні, то смерть.

На гроші і молоду красну жінку злакомляться лихі люди та уб'ють, бистрі коні скоро полошаться і тоже можуть принести смерть.

Гроші, то подвійна біда; і як є і як нема.

Як маємо гроші, то боїмось, щоб їх не украли, а як не маємо грошей, то журимось, як їх роздобути на конечні речі.

Дай, Боже, гроші, бо на біду, я сам зароблю.

Глумиться сам над собою чоловік, якому біда біду тягне.

Де гроші говорять, там розум мовчить.

Багатий, хоч і дурний, має більше поваги в громаді, як мудрий, а бідний.

Де гроші судять, там право в кут.

Бо і свідки і суддя підкуплені.

Де нема людей, там не треба і грошей.

Бо немає кому їх уживати.

Десь не дав гріш, там не пхай свій ніс.

Не мішайся до чужого діла.

За мої гроші хай мені мокне.

Свою річ, я можу і знищити, нікому діла до того.

Ліпше гріш у жмені, як в чужій кишені.
Що маємо, те певне, а довжник може не віддати.
Набрався дрібних від дурних.
Набрався грошей від людей нечесним способом, бо витуманив.
Нащо нам гроші, коли ми хороші.
Жартує молодь між собою, коли не має защо купити почастунку.
Не маєш грошей, то не йди на торг, бо ніхто не дасть на борг.
На базарі продають лиш за готівку.
Нині за гроші, а завтра на борг.
Нема кредиту. Завтра все лишається завтра.
Рахуй гроші зтиха, не зазнаєш лиха.
Не хвались своїми грішми, бо хтось може закрастися і украсти їх.
Святі гроші, моліться за нас.
Жартує чоловік, якому конечно треба грошей. За гроші всього дістанеш.
Тепер за гроші можеш все зробити, а навіть і неба купити.
Докір церковним властям, що дбають лише про матеріальну користь.
Хто гроші не рахує, того біда частує.
Хто марнує гроші, той буде бідувати.
Хто має гроші — журиться, що зробити з ними, а хто не має грошей — журиться, як обійтися без них.
Значіння як і сказано.
Хто не має грошей у кишені, той мусить мати їх на язиці.
Мусить облесними словами наклонити когось, щоб йому позичив.
Хто розкидає гроші руками, той буде шукати їх ногами.
Марнотравник збідніє і буде примушений іти на заробіток.
Чоловік без грошей, як пташка без крил.
Пташка без крил не годна полетіти де хоче, а чоловік без грошей, не годен піти, де йому треба.
Чоловік без грошей, як самопал без набою.
Негоден зробити того, що хоче.
Які гроші — такий крам, які халяви — такий пан.
За великі гроші — ліпший товар, за малі гроші — гірший товар. Давно пани одягали своїх слуг у гарні чоботи, і чії слуги мали кращі чоботи з великими халявами, після того судили заможність пана.
Як треба гроші дати, то так як зуба рвати.
Видавання грошей деякі люде так болючо відчують, як і виривання зуба.
Як чоловік має багато грошей, то менше розуму, а як менше грошей, то більше розуму.
Як маємо багато грошей, то розтрачуємо їх без надумання, а коли грошей не маємо, то журимось, думаємо, як їх роздобути.

Грушка:—

Бо то не грушку вкусити Марушку.
Знищити дівчину, звести на лиху дорогу, це дуже великий злочин.

Показує грушки на вербі.

Обіщо зовсім неможливе. Дурить.

Як грушка достигне, то і сама впаде.

Хто силується передвчасно дістати користь.

Яка грушка, така й юшка.

Яка мати, така й дочка.

Губа:—

Аби що до губи, будуть їсти зуби.

Коби була страва, а їсти буде кому.

Коли б не губа, то була б золота шуба.

Якби чоловік не потребував їсти, то за ті гроші дуже красно вдягався б. Шуба—кожух.

Лижи мені губи, як гіркі, бо солодкі, я сам собі оближу.

Коли не знаєш мене в біді, то і в гаразді не треба.

На губах мід, а в серці їдь.

Говорить облесно, щоб ошукати.

На губах мід, а в серці лід.

Говорить облесно, та ширости в нього немає.

Не вір губі, бо вона часами бреше.

Не вір всьому, що чуєш, бо не все правда.

Не вір губі, поки не положиш на зуби.

На самі слова не вір, дивись на діла.

Смолою губи заліпив.

Замовк, якби хто заткав уста.

Губити:—

Не губи, та й не будеш шукати.

Будь осторожний, то й нічого в тебе не пропаде.

Чия згуба, — того й гріх, чия торба — того й міх.

Хто має згубу, той посуджує і невинних, що знайшли, та не хотять віддати, а це є гріхом.

Що губиться, те дідько бере на старий довг.

Старий довг, який чоловік винен чортові, це його душа, яку ще Адам записав чортові, після народнього вірування, а що ми не хочемо своєї душі дати, то кажемо, хай собі возьме те, що ми загубили, чи може сам чорт бере собі на рахунок, коли душі не годен взяти.

Що губиться, того не любиться.

Що любимо, те й бережемо, стережемо.

Гудити:—

Доки не згудить, доти й не купить.

Хоч і бажає купити товар, то каже, що нездалий.

Хоч і гудить, але любить.

Обмовляє дівчину, аби хто інший не посватав.

Гудіти:—

Гуде, як у жидівській школі.

Жиди як моляться, то голосно й без ладу, кожен про себе.

Гуде, як у польським трибуналі.

Дуже великий галас. Польські трибунали відбувалися безладно і крикливо.

Гуляти:—

В хаті гульки, а в городі ані цибульки.

Глум з господині, що гуляє, а не пильнує господарства.

Гуляй, гуляй попід лави, нема чобіт лиш халяви.

В нього біда, а він розгулявся.

Гуляй, доню, я тобі не бороню.

Остерігала мати дочку, гуляй, але за наслідки сама відповіш.

Гуляй, Семене, я до тебе, а ти до мене.

Так жартують з французького танцю кадрилля.

Ой гуляла належито, поки було в мішку жито.

Добре жити вигідно чужим добром, та як не стало, ради собі не дасть.

Як гуляв, так гуляв, нема чобіт ні халяв.

Насміх з тих, що гуляють босо.

Я ще хочу гуляти, а не плакати й ридати.

Відмова, дівчини, старому женихові.

Г**Газда:—**

Без газди, які жінці гаразди.

Нарікання вдови, яка мусить всім клопотатися по смерті чоловіка.

Газда по судах не біжить, бо газдівство в руках держить.

Добрий господар не втручається в чужі діла, а пильнує свого, тому і в суді не буває.

Газда умирає, а газдиня другого шукає.

Чоловік умирає, жінка шукає собі іншого чоловіка, щоб віддатися.

Газда, як гелетка.

Іронія з такого, що робить себе більшим, як у дійсности є. Гелетка — міра, чверть кірця.

Газдиня на чотири газди.

Іронія з жінки, яка дуже гордиться.

Газдувала б і вош, коби мож.

Кожному здається, що то легко господарювати, а то є велика відповідальність.

Де дві газдині, там голодні й свині.

Там нема ладу, бо або балакають і не пильнують свого діла, або обидві сваряться.

Де нема газди, там ладу не жди.

Де господар не допильнує, там страта певна.

З газдами — газда, з панами — пан, а з свиньми — свиня.
Глум з дволичного.

Сивий сокіл, сиві його очі, не буде з того газди, хто ходить
по ночі.

Хто бурлакує по ночах, той днем мусить спати і не догляне господарства.

Генерал:—

Кров жовнярів, робить славних генералів.

Військо проливає свою кров, а генерал бере похвалу.

Ліпше здоровий жовнір, як хорий генерал.

Здоровий жовняр годен боротись, а генерал ні.

Найліпший генерал, то мороз.

Бо всі його слухають і ogrівають хати, як на команду.

Грейцар:—

Грейцар — не гроші, коза — не худоба, а дівка — не люди.
Насміх хлопців із дівчат, буцім то дівчата не вартують багато. Грейцар
—здаткова монета.

Грейцар не завадить, а в біді порадить.

У пригоді гроші дуже багато помагають.

За грейцар випив, а за шустку п'яний.

Коли хто гордиться, що забагато грошей пропив. Грейцар, це п'ятдесята частина австрійської валюти корони, а шустка, це пята частина корони. Шістка — п'ятина гривні, десятина карбованця, — двадцять шагів.

Мое от таке: за грейцар випив, та й то гірке.

Коли хто купить хоч дешево, але нездалу річ.

Пусти грейцар з рук, а сам стій як друк.

Дай комусь гроші, а сам лишишся дурнем, як тобі треба буде.

Грунт:—

Грунт на обочі, а біда поперед очі.

Хоч поле далеко, та ненависна жінка все перед очима.

За кавалок ґрунту, бився до шпунту.

На Україні, де дуже тяжко було за землю, народ сварився, а то і бився за кляпоть землі, або межу. Межа — границя між полями, ґрунтами, або господарствами.

Гудз:—

Набив собі доброго гудза.

Так сильно ударився, що аж спухло.

Шукає собі гудза.

Шукає напасти, клопоту.

Як гудза не зав'яжеш, то шкода, що шиєш.

Гудз стримує, що нитки не розходяться де зшито. Роби до ладу.

Д

Давати:—

Або дай, або видру.

Силою хоче забрати чужу власність.

Божа власть, що схоче, те й дасть.

Бог дає те, що Він хоче, а не те, що ми хочемо.

Давай свини, як квичить, дитині як плаче, будеш мати ситу свиню і дитя чортяче.

Догодиш свини, то буде сита, а як догодиш дитині, то буде вередлива.

Давали їсти й пити, а не було кому просити.

Українці люблять, щоб їх в гостині припрошувати так до їди, як і до пиття, а коли не припрошують, то гості вважають гостину за нещирю.

Давали, та не виймали.

Коли хто хвалиться, що йому давали велику ціну за якусь річ.

Дай, Боже, з роси, з води і з кожної калабані.

Жартівне, але щире побажання всего добра.

Дай нам, Боже, що нам треба, а по смерті гоп до неба.

Приговорюють пияки, бо знають, що за пиття до неба не підуть.

Дай — не дай, але і не лай.

Про скупого, який заки що дасть, то перше вилає.

Дайте й перцю, аби лекше серцю.

Коли хто хоче випити горілки з перцем, як лік.

Дай і сало, аби за мое стало.

Так характеризують немилосерного вірителя, що готов взяти за довг і послідний кусок хліба.

Дай тобі Боже здоровля дідько знає доки.

Жартівливе бажання.

Дали собі слово.

Погодилися. Заручилися молодята.

Дасть Бог діти, дасть і в що одіти.

Бог опікується так батьками, як і дітьми.

Дасть Бог красу і від квасу.

Про вродливих дівчат, що вирости у злиднях.

Даш руками, та не виходиш ногами.

Нераз треба довго ходити, аби відібрати позичену річ.

Даю воли та й що маю, але долі не вгадаю.

Говорив батько дочці, що віддавав її заміж.

Добре тому давати, що не хоче брати.

Коли дають комусь яку річ, а не хоче взяти, а інші взяли б, та не дають.

Забуває дати, а не забуває взяти.

Людська склонність брати зараз, що дають, а забути віддати, що позичив.

За чуже личко, даш свій ремінець.

За марну чужу річ заплатиш дорого. Личко — лико з дерева.

Маєш, Гандзю, книш.

Коли на кого несподівано впаде біда, або поговор.

Не давай бука нікому з рук.

Бо не будеш мати чим оборонитися, а такі твоїм буком можуть вибити тебе.

Не дай, Боже, бідному, але потрібному.

Хто потребує, той оцінить вартість і використає.

Не дай, Боже, з Івана пана.

Бо стане гордим та зарозумілим. Простак не уміє оцінити свого щастя.

Не дай мені, сховай біди.

Згрідлива відповідь тому, що не хоче допомогти в потребі. Щоб ти користи з того не мав.

Не штука дати, як є звідки взяти.

Оправдувався бідний, який не годен був нічого дати.

Ні сіло, ні впало, давай бабо сало.

Без найменшої притенсії робить домагання.

Ой, Боже, Боже, дав Ти тому, що не може, а я би міг, та мені не дав Біг.

Нарікання чоловіка, який бачить, що інші мають якесь добро, та не уміють використати, а він використав би, та не має.

Хто більше дає, тому він продає.

Значіння, як і сказано.

Хто рад обіцяти, той не рад дати.

Хто скоро обіцює, той не радо дає.

Що більше даєш, то менше маєш.

Бо вичерпуєш з того, що даєш.

Що дав теплою рукою, те лишить в спокою.

Що померший подарував за життя, те стає власністю. Ненарушуйте послідної волі помершого.

Що не гоже, того не дай Боже.

Що нездале, того й не просимо.

Як Бог дасть, то і в вікно подасть.

Щастя приходять часами дуже несподівано і щедро.

Як дали юшку, то дадуть і ложку.

Як дали ціннішу річ, то і маловажну дадуть.

Як не даєш з просьби, то даш з принуки, а чого просьба не докаже, то докажуть буки.

Не хочеш дати по добрій волі, то силою заберемо, ще й потерпиш.

Якою рукою даєш, такою й приймаю.
Коли ти до мене широко, то і я до тебе.

Давид:—

На Давида, не зич у жида.
Свято Давида 9. липня. Не позичай ніколи у жида.
Ой, сину Давидів, хліб би ся тобі привидів.
Говорять тому, що не хоче їсти пісний хліб.

Давно:—

Давні пригоди боронять від шкоди.
Спомини про якусь утрату роблять нас більш обережними.
То ще було за царя Гороха, як землі було дуже троха.
Глум з брехуна, що оповідає щось неімовірного.
То ще було за царя Тимка, як земля була тонка.
Значіння, що й попереднє.
Що давне, — те не конче славне.
Старі люди задивляються на минувшину, як на героїчні часи, хоч минувшина такою не завжди була.

Далеко:—

Далека дорога з цього світа до Бога.
Душа йде з цього світа до Бога, а дорога далека, бо незнана нам.
Далеко куцоному до зайця.
Собака зайця не дожене. Собаку з утятим хвостом називають: куций.
Далеко лежало, мало боліло.
Нешастя далекого родича не відчувається.
Нема далекої дороги, до любої небоги.
До любих, нашому серцю осіб, і далека дорога стає короткою.
Так далеко тобі до мене, як і мені до тебе.
Я твоєї ласки не потребую, а коли тобі треба мене, то прийди до мене.
Чим вище підлізеш, то дальше падати.
Чим вище становишиє маєш, тим більший жаль буде утратити його.
Чим дальше в ліс, то більше дров.
Чим більше входимо в яке діло, тим більше добачуємо подробиці.

Данило:—

Маєш, Даниле, те, що зогниле.
Іронія, коли великодушно дають маловартну річ.
На тобі, Даниле, що мені не миле.
Коли передають комусь немилий обов'язок.
Тягне Данило, хоч йому немило.
Відбуває ненависний обов'язок.

Дар:—

Від панів дари, надійся кари.
За панщини народ недовіряв своїм панам, коли ті обдаровували його.

Забери собі свої дари, бо ти мені не до пари.

Говорить дівчина парубкові, з яким зриває.

Хто дає дарунки, тому відчиняють двері.

Підкупством мож досягнути ціль.

Дармо:—

Дармо в Бога день краде.

Докір лінюхові.

Дармо сушиш голову, небоже, крупа з пшона бути не може.
Людської природи не переробиш.

Завтра за дармо, а сьогодні за гроші.

Коли за товар дають низьку ціну.

Недармо коваль держить кліщі.

Осторожність, щоб руки не попик гарячим залізом.

Хто дармо робить, сам собі шкодить.

Хто не користує зі своєї праці, сам собі чинить шкоду.

Дармувати:—

День дармувала, а три дні лежала.

Говорять про ліниву жінку.

Рік поле дармує, а за три вродить.

Коли поле паринують, то нічого не родить, аж на другий рік родить більше.

Сьогодні святої Домки, хто не хоче робити, той стріляє бомки.

Глум з лінивих. Домка—хрестне ім'я дівчини.

Хто в літі дармує, той тяжко зимує.

В зимі є більші життєві вимоги, на які треба було літом заробити.

Чорт в ночі воює, та і в день не дармує.

Чорт намовляє людей грішити так днём, як і ногою.

Дароване:—

Дарованому коневі в зуби не заглядай.

Бери, що дають, а не гудь.

Що дароване, то не раховане.

За дарунки не треба платити.

Дбати:—

Дбай за себе, буде з тебе.

Пильнуй свого діла.

Не дбає, щоб пишно, аби затишно.

Не дбає про красу і славу, але спокій і вигоду.

Так дбає, як собака за п'ятою ногою.

Зовсім не дбає.

Хто дбає, той і має.

Так говорять багаті, які не розуміють, що саме дбання не запевнює успіху.

Як дбаєш, так маєш, як робиш, так ходиш.
Докір недбалому марнотравникові.

Два:—

Два брехуни і одної правди не скажуть.
Значіння, як і сказано.

Два дими, два когути і дві господині, незгодилися ще до
нині.

Значіння, як і сказано.

Два третього не чекають, а четвертого і не питають.
Воля більшости, а не меншости.

Де два б'ються, там третій користає.
В замішанні легко скористати.

Де два — там рада; де три — там зрада.
Двом легко згодитися на якесь діло, а тром вже не так.

Де на двох вариться, там третій поживиться.
Двом погудувати третього легко.

Не дай Боже два рази женитися, а три рази селитися.
Другою женячкою приводиться в хату мачуху, а не матір дітям, а по-
трійним перевозженням багато річей нищиться і губиться.

Написано у городі Льва, що на одного не ждуть два.
Значіння як і сказано. Город Льва — Львів — столиця Галичини.

Двері:—

Межи двері пальців не пхай.
Не мішайся в таке діло, де можеш потерпіти.

Низькі двері вчать покори.
І горді схиляють голову перед низькими дверима. Голову схиляється,
на знак покори.

Двір:—

Горе дворові, де корова розкажує волкові.
Де вперта жінка верховодить над чоловіком, там добра нема. Двір —
хата.

Прийдеш у двір, нікому не вір.
Панським слугам не треба вірити. Осторожність не пошкодить. Двір
—панська палата.

Двоє:—

Двоє рідких, а третій борщ.
Насміх з лихого обіду.
Зійшлося двоє, сліпі обое.
Насміх з лихого подружжя.

Дволичний:—

В очі світить, а поза очі душу дере.
Удає приятеля, а поза очі тяжко оклевечеує.

Куди вітер, туди й він.
Де користь, туди й хилиться.
Моя хата з краю, я нічого не знаю.
Каже, що любить правду, а не хоче бути свідком й доказати правду.

День:—

Більше днів, як ковбасів.
Не марнуй нічого, бо незнаєш, чи тобі вистарчить на будучність.
Більше днів, як калачів.
Значіння, що й попереднє.
В день погризуться, а в ночі полижуться.
Про сварливе подружжя.
Дзень-дзень, аби минув день.
Про лівового робітника, який бажає, щоб скоро день проминув.
І вдень і вночі лізе біда поперед очі.
Про ненависну жінку, або про журу, якої годі позбутися.
Коли б не було ночі, то не знали б що день.
Ніч і день приходять на перемену, в противенстві до себе.
Не кожен день приносить щастя.
В житті буває різно, щастя з нещастям переплітаються.
Один день гой, а ціле життя йой.
День весілля, а ціле життя мук недібраній парі.
Тільки більший день, що півень скочить із порога на землю.
Мінімальне мірило часу, коли ще не було годинників. З порога на землю скочити дуже близьенько.
Хвали день у вечорі, а жінку рано.
Хвали всяке діло аж як скінчене, а жінку хвали наперед, аби цілий день була весела та прихильна.
Хмарні дні учать нас любити сонце.
Утрату соняшного світла скоро відчуваємо, тому буваємо веселіш на-
строєні в погідні соняшні дні.
Чекай три дні, прийдуть злидні.
Жди скільки хочеш, то добра не діждешся.
Шукає вчорашнього дня.
Шукає того, чого вже негоден дістати.
Яке, добрий день, таке, й подай Боже.
Як ти до мене, так я й до тебе. Хліб за хліб.

Дерево:—

Велике дерево дає більше тіни, як овочу.
Значіння, як і сказано.
Де дерево рубають, там тріски летять.
Де робиться діло, там і утрата буває.
З одного дерева: хрест і лопата.
З одної родини виходять добрі і лихі діти.

Коло сухого дерева і мокре горить.
При добрім товарі і лихий продасться. Гарне товариство прикрашує
й слабші характери.
Нагинай деревце, бо дерева не зможеш.
Учи дитину малою, бо як виросте, то вже не зможеш.
На круте дерево, крутий клин.
На лихого чоловіка добирають острих способів.
На похиле дерево усі кози скачуть.
Над смирним та покірним чоловіком усі знущаються.
Пізнати дерево по овочу його.
Пізнати чоловіка по ділах його.
Яке дерево, такий клин; який батько, такий син.
Діти одідичують характер батьків.

Держати:—

Богом свідчиться, а чорта за хвіст держиться.
Лицемірний, удає побожного, а тяжко грішить.
Держиться на жилах, як пісок на вилах.
Про німечного чоловіка, що не годен устояти на ногах.
Держи, що маєш, кажи, що знаєш.
Пильнуй свого діла, та будь ширий із людьми.
Держить, як умерлий руками.
Держить дуже слабо.
Держімся землі, бо земля держить нас.
Пересторога хліборобам, щоб не збували землі.
Держу, хоч сам дрижу.
Насміх з такого, що зловив злодія у себе, тай боїться його.
Най того не бажиться, що хати не держиться.
Не забагай того, що неможливе.
Прийшов Спас, держи рукавиці про запас.
Спасом називають тоже Преображення Господне, яке святкують 19.
серпня, перше осіннє свято. Хоч і літний ще час, та рукавиці можуть
придатися.

Дерти:—

Дри багачів, бо бідний і так обдертий.
Відпрошувався бідний, якого грабили за податок.
Деріть, та великі ростить і на нові заробить.
Желають шевці, чи кравці дітям, даючи їм нове обув'я, або одержу.
Ліпше дерти, як умерти.
Оправдують себе деришкири, буцім то їм грозить голодова смерть.
Тоді дери лико, коли відстає.
Все роби у свою пору, бо як спізниш, то утратиш.

Дешево:—

Дешеве м'ясо собаки їдять.
За малі гроші не сподійся дістати добрий товар.

Дешево купити, то себе в дурні пошити.
Дешевий товар буває нездалий і скоро треба купувати другий.
Дешево, як борщ.
Дуже дешево, майже за безцін.

Дзвін:—

Вже той реве, що воли й корови бере.
Давно голос дзвона у дворі означав, щоб несли піддані данину; воли, корови, віск і т. п. Давно брали вола або корову за кару від тих, що без слушної причини, не йшли до церкви на богослуження.

Дзвін до церкви скликає, а в ній не буває.
Про дволичного чоловіка, що на устах має принцип любови та милосердя, а самолюб.

Дзвін кличе: сьогодні моє, а завтра твоє.
На похоронах дзвонять і ніби то дзвін говорить: сьогодні цей небіжчик, а завтра ти.

Дзвін лиш бам, а дід уже там.
Прошаки найскоріш збираються на похоронах, весіллях і інших okazіях.

Дзвонять, то до церкви гонять.
Голос дзвона є ознакою, що час до церкви на богослуження.

І дзвін без серця нічого не варт.
Серце, це головний імпульс життя. Без серця, без життя.

Піп у дзвін, а чорт у клепало.
Що іншого говорить до нього, а він що іншого робить.

Чув що дзвонили, та не знає де.
Не знає справи, а говорить.

Чує дзвін, а не знає де він.
Так зблудив, що хоч і чує голос дзвона, а не знає де сам є.

Що вище дзвін стоїть, то дальше його чути.
З гори ліпше голос розходиться. Чим більший багач, тим більше його слухають та поважають.

Як великі дзвони дзвонять, то малих не чути.
Коли на нас впаде велике нещастя, то забувамо за буденні турботи.
Бідного слово не йде в рахубу, як багач говорить.

Дивитися:—

Дивиться крізь пальці.
Удає, що не бачить. Дивиться на справу не так, як треба.

Дивиться на світ крізь окуляри.
Значіння, як і сказано.

Дивиться на світ чужими очима.
Значіння, що й попередне.

Дивиться тими очима, що на собаку.
З погордою, або сердито.

Дивиться, як собака на kota.
Сердито, ненависно.

Дивиться, як теля на мальовані ворота.

Дивиться тумановато. Здивовано.

Задивився, як кіт у каганець.

Витріщив очі з зацікавлення.

Хто на мене лихо дивиться, хай у двоє скривиться.

Прокляття. Хто обмовляє мене, хай і згине.

Диво:—

Що за диво, що так п'ється пиво.

Що за причина, що я п'ю як нема по чім.

Не буде з цього пива ніякого дива.

З цього діла користи не буде.

Що за диво, що, як прийду до церкви, то все пасхи святять.

Жартують з такого, що рідко до церкви учашає.

Дивуватися:—

Багач дивується, чим бідний годується.

Багач негоден представити собі, як бідний може вижити.

Не дивно, що кобила здохла, але хто дав собакам знати.

Не дивно що сталося, але хто так скоро вістку розніс.

Не дивуюся молодому, а тобі старому.

Коли старий чоловік зробить негідне діло, яке не годиться.

Сама собі дивуюся, з рудивусом цілуюся.

Жартують із закоханої дівчини.

Дим:—

Без диму нема вогню.

Без праці і невигод нічого не зробиш.

Більше диму, як вогню.

Більше говорення, як діла.

Дим і лиха жінка найскоріш виженуть із хати.

Матеріяльні та моральні терпіння роблять життя прикрим.

Димом заносить, бо село недалеко.

Коли в полі хто заблудить, то по димі заче село.

Заглядає, де дим з комина йде.

Ходить з вчасного ранку по хатах, щоб поговорити та прокормитися.

Дитина:—

Дай, Боже, дитину, най хоч відпочину.

Молилась жінка, яка тяжко працювала без відпочинку, надіючись відпочати у злогах.

Дитина доти рачкує, поки в ногах сили не чує.

Життєвий досвід. Чоловік доти боїться всякого діла, поки не впевниться, що подужає його.

Дитина є якором для мами.

Мама саму дитину не лишить, не втече від неї.

Дитина мов порожня посудина, що в неї вляеш, те й держить.

Дитина є на все дуже вразлива і скоро присвоює собі добре чи зле.

Дитина плаче, що бита, та не каже защо.

Несправедливе нарікання на кривду, закриваючи причину кари.

Дитину заболить головка, а маму серце.

Вірна характеристика матерньої любови.

Діти годувати, то камінь глодати.

Виховувати діти, то дуже велике й тяжке завдання.

Діти годувати, то не меду лизати.

Виховання дітей коштує багато праці, журби та грошей.

Діти і дурні говорять правду.

Бо негодні нічого придумати, щоб збрехати, або затаїти.

Діти люби, а за прутину держи.

Дитину треба любити, але рівночасно держати в карності.

Діти мають великі вуха і довгий язик.

Діти люблять підслухувати і підглядати, та розносити по сусідах.

Діти тому тихо, що зробили лихо.

Зробили якусь шкоду, тому зо страху присмирніли.

Діти, то роса Божа.

Добрі діти, то дар від Бога. Боже благословення.

Добрі діти—вінець, а лихі—кінець.

Добрі діти — утіха й слава батькам, а лихі, велика журба, що жене до гробу.

З малою дитиною до церкви, а з лихим чоловіком на весілля не йди.

Дитина не дасть тобі помолитися, а чоловік забавитися.

Коли умре дитина, то мала долина; а як умре мама, то велика яма.

Смерть дитини не є великим нещастям, але смерть матері, яка покидає дрібненькі діти, є дуже великим нещастям.

Ліпше, щоб дитина плакала тепер, як батьки опісля.

Ліпше дитину карати малою за лихі вчинки, як опісля вона має знущатися над батьками.

Мала дитина — не виспишся, більша дитина — не наїшся, велика дитина — не вберешся.

Мала дитина не дасть спати, більша дитина не дасть наїстися, а велику дитину треба добре зодягати, що є коштовна річ.

Малі діти деруть запаску, а великі серце.

Малі діти люблять ховатись за маму і деруть запаску, а великі не слухають батьків і тим справляють їм журу.

Малі діти не дають спати, а великі жити.

До малих дітей треба вставати вночі, щоб їх заспокоїти, як плачуть, а великим дітям батьки на заваді.

Наш мізинчик уже гуде, поки другий буде.
Жартуючи говорила жінка, маючи малу дитину, а другої сподівалася.
Не буди дитяти, дитиночка хоче спати.
Остерігала жінка чоловіка. Малі діти повинні довго спати.
Свої діти бодай святилися, а чужі щоб запалися.
Свої діти все найлюбіші, їх вину звалюємо на чужі діти.
Сусідські діти найпустіші.
Бо їх часто стрічаємо, а подальших ні.
Тяжко дітей годувати у безверхій хаті, а ще гірше умирати у білих палатах.
Хата без даха є ознакою великої нужди; тяжко годувати дітей у нужді, у злиднях, а ще тяжче умирати багачеві, лишаючи велике майно.
Хата без дитини, то цвинтар.
На цвинтарі звичайно тишина, яка наводить сум, так і в хаті без дитини.
Хто бере дитину за руку, той бере маму за серце.
Мама вдячна кожному, хто прихильний її дитині:
Хто дітей не має, той лиха не знає.
Виховувати діти, це багато праці, невигод, та клопдту,
Хто не хоче свої діти пестити, той буде сучині любити.
Звичайно бездітні жінки пестять маленьких собак та котів.
Чужа дитина — не своя.
Чужі діти не відчують того обов'язку, що рідні.

Дівчина:—

Багату дівку сватають і в Петрівку.
Сватання звичайно бувають у м'ясниці, як піст промине, але багату дівчину сватають і в піст.
В багатій дівки горба не видно.
Парубки, які лакомляться на великий посаг, байдужні про красу дівчини.
Гоже, не гоже, але сотворіння Боже.
Не гани виду, бо кожен сотворений в образ і подобу Божу. Про дівчину скупой вроди.
Дівчина лиш що родиться, а козак вже на коня садовиться.
Дівчина що лише вродилася, а її суджений вже конем їде. Дівчата скорше дозрівають та віддаються практичному життю, як хлопці.
Дівчина мов верба, де її посадиш, там прийметься.
Скоро привикає до нових обставин.
Дівчина, як кров з молоком.
Рум'яна, красавиця.
Дівчина як малина, не опаде.
Малини достигають і скоро опадають, себто нівечуться, але дівчина не знівечиться, бо вона скоро не дозріває.
Дівчина, як каже: ні, то розумій: так.
Характеристика стидливості дівчат.

Дівчина, як калина.

Гожа, червона.

Дівчина хлопця дожене, хоч він і воли жене.

Дівчата скоріш дозрівають, як хлопці і скоріш віддаються практичному життю.

Дівчину і шкло легко зіпсувати, та тяжко направити.

Знищити морально дівчину так легко, як і шкло розбити, та направити годі.

Заручена дівчина два рази краща.

Зарученою дівчиною більше інтересуються та хвалять її прикмети.

Ліпше вік дівувати, як чужі діти годувати.

Порада дівчині, що її сватає вдівець із дрібними дітьми.

Не моргай очима, як не твоя дівчина.

Зарученої дівчини не зачіпай. До чужого діла не мішайся.

Не скакали б дівки дрібно, якби того не потрібно.

Дівчата гуляють дрібноенько, щоб тим приподобатися хлопцям.

Один дівочий волос потягне більше, як пара волів.

Краса дівчини не потребує посагу — приданого. На Україні давали, як придане, дівчатам воли, або корови, а хлопцям лишалась земля.

Ой дівчино чарівничко, чарує мене твоє личко.

Приподоблювання хлопця до дівчини.

Отак мені Бог дав; любив дівчину, а чорта взяв.

Нарікання чоловіка на лиху жінку, що пізнав аж по шлюбі.

Раз дівчина! І до плуга, і до рала, і до танцю гоца драла.

Про дівчину пильну в роботі і охочу до забави.

Свята Покрівонько, покрий мені голівоньку, хоч би навіть ганчіркою, щоб я стала вже жінкою.

Св. Покрови 14 жовтня. Бажання дівчини є, віддатися нім зайде піст перед Різдвяними святами, званий: Пилипівкою. Ця молитва до св. Покрови мала б допомогти їй вийти заміж.

Свята Покровонько, покрий мені головоньку, якою будь онучею, хай дівкою не мучуся.

Значіння, що й попереднє. Онуча — платок, що ним обвивають ноги замість панчіх.

У нас така поведінка, де парубок там і дівка.

У нас такий звичай, що дівчата ідуть за хлопцями.

Дід:—

Надіявся дід на мід, та й утратив обід.

Через марну обіцянку, занедбав важне діло.

Наші діди не знали біди, а ми, їх онуки, зазнали й муки.

Давно наші предки жили свобідно на розлогих землях, а ми тяжко бідуємо, роблячи панщину.

Пішов дід на гриби, баба на підпеньки, дідові висохли, бабині сиренькі.

Ріжниця чоловічого та жіночого господарства.

У кожного діда, — своя біда.
Кожний має свої обов'язки та клопоти.

Дідько:—

Взяв дідько кобилу, хай бере й лоша.
По великій шкоді не дбаємо про малу. Дідько — злий дух.
Взяв дідько корову, хай бере й мотузок.
Значіння, що й попереднє.

Де дідько не може, там бабу пішло.
Баба більш влізлива, уперта та облесна, осягне ціль.
І Богові свічку і дідькові огарок.
Про дволичних, що удають побожних, а творять лихо.

І дідька у церкві малюють.
Для постраху забобонних людей.

І з дідьком можна говорити.
З лихими людьми мож теж прийти до слова та згоди.

Не такий дідько страшний, як намальований.
Здалека кожна небезпека виглядає дуже страшна.

Тішитися, як дідько цвячком.
Вірування в народі є, що в пеклі брак заліза, тому дідько тішиться
цвячком.

То один дідько.

Оба однакі. Баба хотіла купити образ св. Микити, що держить дідька
на ланцуху, і тим не пускає між нарід. Образник не мав св. Микити,
і тому давав інший образ, на яким теж був зображений чорт, та
баба не хотіла цього образу хоч образник впевняв, що то один і той
самий дідько.

Хоч дідька з'їж, а правду ріж.
Щоб прийшлося тобі і потерпіти, але правду все говори.
Чеши дідька зрідка.
Не задирайся з лихими людьми, та й шкоди не будеш мати.

Який дідько печений, такий і варений.
Лукавий чоловік усе найде нагоду наробити пакости.

Діло:—

Від гадки до діла недалеко.
Кожну нашу акцію, діло, попереджає гадка.
Діла говорять голосніш, як слова.
Діло є вже доказом доведеного діла, а слово є лиш хвальбою.

Діло майстра хвалить.
Коли яка річ добре зроблена, то ми хвалимо того, хто зробив її.

Добрим ділам не все добрий кінець.
Скінчити добре діло не залежить лиш від доброї волі та охоти, але
й від обставин, бо і добре ведене діло може знівечитись.

Хоч діла не ділай, але й від нього не втікай.
Порада робітникам, щоб від своєї роботи не відходили, чи роблять,
чи ні, бо господар може прийти і не застане їх при роботі.

Діра:—

Обертай куди хочеш, то все голим на п'яту.

Коли хто хоче лихо лихом збути.

Потрібний, як діра в мості.

Зовсім непотрібний.

Дістати:—

Дістав гарбуза.

Дівчина відмовилась парубкові піти за нього.

Дістав облизня.

Значіння, що й попереднє.

Дістав по цісарськи.

Дістав двацять п'ять буків. Звичайна кара биттям буками.

Дістав фігу з маком.

Не дістав нічого.

Дістав, як собака макогоном.

Набили.

Так дістав, що аж облизався.

Дуже набили.

Діти:—

Де те ділося, що торік їлося.

Коли в недостатку споминається добру минувшину.

Дінь, де хоч, а мене не мороч.

Сердита відповідь, щоб не докучати.

Нікуди не дів, хіба вовк із'їв.

Оправдувався пастух на допитах про пропавше ягня.

Діяти:—

Дій швидко — то бридко, дій тихо — і так лихо.

Не догодиш, чи будеш робити скоро, чи помало.

От що я дію: змолотив тай вію.

Зробив одну конечну роботу, а тепер другу. Віяти — чистити збіжжя від полови проти вітру.

Те я дію, що в літі прію.

Нарікання старого чоловіка, що вже не годен робити. Звичайно люди упрівають при важкій роботі.

Дмитро:—

До Дмитра дівка хитра.

Св. Дмитра 8 листопада. По св. Дмитрі приходять піст, званий: Пилипівкою, коли церква забороняє весілля то забави. Значить що до Дмитра може дівчина гоноруватися, бо може ще вийти заміж, але по Дмитрі уже ні, бо у піст ніхто не прийде сватати.

До Дмитра: а ціба, бо тебе перескочу, а по Дмитрі: а уш, бо тебе настолочу.

Жартують із дівчини, що у м'ясниці перескочила б і собаку, а по м'ясницях і курки негодна.

Днина:—

В зимі днина — лиш година.

В зимі дуже короткі дні.

Що днина, то новина.

Кожний день приносить щось нового.

Доба:—

В цій добі, кожний собі.

Хай кожний дбає про себе і не надіється на ніяку поміч.

Виглядає, як би три добі не їв.

Зморений, безсильний. Доба — 24 години.

Добре:—

Всюди добре, де нас нема, а як ми прийдемо, то попсуємо.
Того, що ми хочемо нема, а де б ми не пішли, то і свої злидні беремо туди.

Де добре — добре, а вдома найліпше.

Бо вдома відчуваємось свобіднішими і не потребуємо нічим стіснятися.

Добра то річ, попоїсти тай на піч.

На Україні печі були муровані, великі, які zarazом були лежанкою для дітей, або дуже старих батьків. По тяжкій праці на морозі і молоді бажали піти на піч та відпочати, бо піч звичайно була тепла.

Добра то річ, що є в хаті піч.

Бо не лише, що мож зварити страву, але й вигідно відпочати та погрітись можна.

Добре вдав, три хотів, а чотири дав.

Про такого, що переплатив ціну за товар.

Добре все вміти, та не все робити.

Розумний не робить всього, що знає.

Добре гудіти, коли є в чім шуміти.

Коли чоловік заможний та не потребує клопотатися завтрашнім днем.

Добре дуріти, як приступає.

Коли чоловікові добре поводитьься, то він з буйности поповняє злочини.

Добре дядькові, та й Бога забув.

Як був бідний, то молився; а як забогатів, то перестав.

Добре їсти й пити, а нічого не робити.

Добре жити в достатках, бо всього є до волі, а роботу зроблять і слуги.

Добре маюся: в долині урізую, а в горі латаюся.

Нарікав чоловік, що люди мали за багача, а він тяжко бідував.

Добре пеститися, як є де міститися.

Добре гойно жити, як є з чого.

Добре п'яниці і крапля.

Хочби найменша користь ліпше, як ніщо.

Добре тому давати, що не хоче брати, а як бере, то за серце дере.

Про скупаря, який звичайно дає тому, що не хоче брати, а коли б узяв, то багатого скупаря серце заболіло б.

Добре, як голому у кропиві.

Дуже невідгідно та погано.

Добро довго пам'ятається, а зло ще довше.

Бо за добро не хочемо віддячитися, а за зло хочемо помститися.

Роби добре всюди, похвалять тебе люди.

За добру роботу не лише матеріальна, але й моральна надгорода прийде.

Там добре ся діє, де два оруть, а один сіє.

Де в родині всі працюють.

Тоді було добре на світі, як хлоп не знав, що фунт, а жид не знав, що grunt, а поляк не знав, що бунт.

Тоді було добре, як хлібороби не купували харчів, а все мали свої з року на рік, коли жид не лакомився на поле, і коли поляк пильнував своєї господарки, а не шукав собі клопоту з буйности.

Що одному добре, те другому може бути лихе.

На одній і тій самій речі один може скористати, а інший утратити.

Добрий:—

Добрий — але ліпших вішають.

Іронія із злого чоловіка, який удає бути добрим.

Добрий, дурному брат.

Його кожен використовує.

Добрий, бо як спить, то не їсть.

Іронія із захланного та пажерливого.

Добрий жид — та ліпших вішали.

Глум з жида, що удає правдомовного та доброго.

Добрий пан, взяв у сиріт хліб, тай кинув псам.

Глум з пана, що удає доброго. За панщини, немилосерні пани, виганяли сиріт з хати, а хату давали такому, що міг робити панщину.

Доброго коршма не зіпсує, а лихого і церква не поправить.

Сильна воля здержує одного від згіршення, а брак волі не поправить другого.

Ліпше з добрим загубити, як з лихим найти.

Бо добрий поділиться утратою, а лихий загарбає все.

Ліпше з мудрим загубити, як з дурним найти.

Значіння, що й попереднє.

Яке: “добрий день”, таке “подай Боже.”

Як ти до мене відносишся, так я буду й до тебе.

Добро:—

Бодай тобі добро поза кожне ребро.

Жартівливе побажання щастя.

Від лиха до добра, не далека дорога.

Від бідування до розкошів дуже близько.

В тім самім часі, що робиться зло, мож зробити і добро.

На роблення добра нетреба більше часу, як на роблення лиха.

Добро собаці муха, як буком поза вуха.

Ліпше хочби найменша користь як терпіння.

Добру не стерпиш, а біді мусиш.

У гаразді чоловік стає буйним та зухвалим, а в нужді покiрним та смирним.

За моє добро, ще мене в ребро.

За мою прихильність та добро відплачуються мені лихом та злобою.

За чуже добро, вилізе ребро.

За крадіж можуть тяжко побити. Чужа кривда не вийде на користь.

Раз добром налите серце ввік не прохолоне.

Щасливо пережиті дні во вік не забуваються.

Роби добро, бо добро є добром.

Роби добро бо це користь і тобі і іншим.

Роби добро, не питаючи кому.

Значіння, що й попереднє.

Чуже добро не гріє.

Чужою кривдою не збогатишся.

Ще стільки добра й правди на світі, що бідному дні йдуть,
як і багачеві.

Потішає себе бідний, почувавши себе бодай в тім рівним.

Добути:—

Або добуду, або таки так буду.

Або доконаю свого діла, або й без нього обійдуся.

Або добути, або вдома не бути.

Або доконаю свого, або зовсім пропаду. Лицарська гордість.

Довг:—

Без довгу нема торгу.

Нарікання купця, який мусів давати кредит своїм покупцям.

Великий довг робить довжника невірником.

Великий довг, це великі зобов'язання до сповнення.

Довг тому називається довг, бо довго не віддається.

Бо довго треба чекати, щоб відобрати свої гроші.

Довг, що довше лежить, то більший росте.

Старий довг побільшується опроцентуванням.

Коли хочеш позбутись приятеля, то задовжись у нього.

Бо довг буде причиною зірвання приятельства.

Ліпше мала хата, як великий довг.

Мала, своя хата, це певна власність, а за великий довг, заберуть хату.

Малий довг робить довжника, а великий ворога.

За великий довг забирають поле та хату, а це робить довжника ворогом.

Хто без довгу, той спить спокійно.

Нічим йому журитись.

Ще нікого за довг не повісили.
Давно карали довжника тюрмою, але не на горло.

Довжник:—

Від лихого довжника і полова гроші.
Від лихого довжника береться, що мож, бо інакше і того не дасть.
Лихий довжник журиться, якби то взяти, а хто інший хай
журиться, аби віддати.
Життєве спостереження.

Доганяти:—

Доганяй вітра в полі.
Коли ловлять когось, а за ним і слід пропав.
Зайця возом не доженеш.
Бо заяць скоріш біжить, як віз може котитися.
Не доженеш і конем, що запізниш одним днем.
Раз стративши добру нагоду, не знати, чи знову вона прийде.

Догодити:—

Людам і Бог догодити не годен.
Бо один хоче одне, а другий, що іншого.
Навчай мене моя мати, як свекрусі догаджати.
Значіння, як і сказано. У всіх народів, свекрухи мають лиху репутацію, бо лихо поводяться з невістками.
Невістка свекрусі догодити не годна.
Свекруха хоче верховодити над невісткою, як невістка і не зробила б не до ладу свекрусі.
Не догоджуй людам, а совісти своїй.
Люди не віддячуються тобі за твоє добро, а спокійна совість дасть вдоволення.
Той ще ся не вродив, аби усім догодив.
Люди різного успосіблення, тому й бажання їхні неоднакові.
Чеши дітька з рідка, а він усе кострубатий.
Догаджай лукавому, а він все однакий.

Додати:—

Волю додати, як передати.
Як не додам, то покривджений упімнеться, а як передам, то не зверне.
Додав йому соли до оселедця.
Не додав нічого. Оселедець і так солений.

Дожити:—

Без гріху та сміху дожив я віку.
І не грішив і не веселився ще у своїм життю.
Хто не доживе, той долежати мусить.
Жартують з такого, що пророкує собі скору смерть.
Чоловік доживе аж до самої смерти.
Кожен буде жити, аж доки не вмре.

Дозріти:—

Що скоро дозріває, те довго не треває.

Бур'яни скоро дозрівають і скоро гинуть, а дуб поволі дозріває і довго живе.

Долина:—

Як у долину їдеш, то гальмуй; а як під гору, то пильнуй.

Розбігшися з гори, можеш побити коні і себе, а під гору можуть коні ослабнути і віз може скотитися назад.

Долоня:—

На долоні волос не виросте.

Неможливого не зробиш.

Виложив, як на долоні.

Вияснив дуже докладно.

Хоч і дощ паде, а він в долоні плює.

Привичка плювати в долоні, як беремося до роботи, хоч і в дощ.

Доля:—

Братіку перепою, перепий щастя й долю.

Бажання молодцям, сиротам, що досі не зазнали щастя. Весільний звичай що гість п'є вино, чи інший напитек, як тост до молодят.

Гірка життя й гірка долля, нич не вдієш, Божа волля.

Доля призначена кожному Богом.

Долі і найбистрішим конем не об'їдеш.

Що має бути, то тебе не мине.

Доля не питає: що хоче, те й дає.

Змінити ходу річей ми негодні.

Доля тому дасть силу, честь і владсть, хто здобуде її у боротьбі.

Без труду і самопосвяти нічого у світі не здобудеш.

Куди доля поверне, туди треба й гнутись.

В життю мусимо приймати те, що доля приносить.

Лихої долі не вгадаєш.

Будуччини не вгадаєш.

Моя доля, як з собачого хвоста сито.

Лиха, нездала.

Нема долі без Божої волі.

Доля кожному призначена Богом.

Не плач, не плач моя мила, що м'я доля обдурила.

Не нарікай, моя люба, що доля не ласкава до мене.

Ніхто не знає, що кого чекає.

Нещастя не предвидиш, інакше обминув би.

Перед своєю долею не втечеш.

Те, що тобі суджено, не обминеш ніяк. Фаталізм. — Призначення.

Така доля, як бараболя.

Жартують із зарученої дівчини, якої наречений є дуже малого росту.

Чи ж то така Божа воля, що нещасна моя доля?

Чи дійсно Бог так судив, щоб я тяжко бідив.

Як буде доля, то буде й льоля.

Як буде щастя, то буде й достаток. Льоля — сорочка.

Долягати:—

Де кого долягає, там рукою сягає.

Кожен шукає способу допомогти собі у біді.

Кожен знає, де йому долягає.

Кожен знає найкраще своє лихо.

Як йому доляже, то тоді все скаже.

Як не зможе витримати, то тоді скаже.

Доня:—

Бабина донька усе гладонька.

Бо баба пестить та добре доглядає.

Де доньок сім, там доля усім, а де одна, то й тій нема.

Потішають матір, у якої багато дочок.

Донька, чужа потіха.

Бо коли відається, то відлучиться від родини і піде жити у дім мужа.

Доньки хоч не жичать, а віддають.

Жартують з дівчини, яка йде заміж.

Сини до хати принесуть, а дочки й угли рознесуть.

Син, як жениться, то невістка приносить в хату свій посаг — придане.

а дочка як відається, то бере з дому придане в дім свого чоловіка.

Син — полатай хата, а дочка — обдери хата.

Син одружившись приносить з жоною її придане, а дочка віддавшись, бере придане з дому.

Допекти:—

Допік до живих печінок.

Дуже докучив, наробив багато прикрости.

Як добре припече, то таки притече.

Як добре набідиться, то таки вернеться.

Допустити:—

Вже, як Бог допустить, то і суха верба розпустить.

Навіть найбільш неможливе, стає можливим при Божій помочі.

Як Господь Бог допустить, то і вовк з зубів пустить.

Божа поміч поконує усі труднощі та ратує з небезпеки.

Дороблятися:—

Доробився хліба, аж зійшов на діда.

Хоч працював та статкував, а таки на старість став жебраком.

Доробився, як голій у терню.

Недоробився, а противно, потерпів.

Доробився, як той, що одним волом орав.
Одним волом самому чоловікові орати неможливо.

Зразу їли логазу, а як ся запомогли, то й без вечері спати
лягли.

З початку бідували, а потім ще гірше стало.

Наші такі дорібки: нема хліба ані дрібки.
Негоден тільки заробити, щоб був хліб на хліб.

Хто хоче доробитися, мусить оженитися.
Самітньому тяжко дороблятися, бо всієї роботи не зробить.

Дорога:—

В дорозі, в гостині, пам'ятай о худобині.
Обв'язок господаря в дорозі чи в гостині допильнувати, щоб його коні,
чи воли, не були голодні, та щоб напилися води в час.

Вузька дорога до Пана Бога.

Дорога до неба вузька, тому то й прикра.

До любої небоги — нема далекої дороги.

До любих нам осіб, хоч і далека дорога, а стає близькою.

Дорога від стола до порога.

Дуже близенька.

Дорога до неба терниста.

Тяжко жити, щоб не согришити. Праведний мусить зносити терпеливо
усі терпіння без нарікань.

Дорога на кінці язика.

Мож допитатись у людей, щоб не блудити.

До серця дорогу лише серце знає.

Життєве спостереження.

І на гладкій дорозі люди ноги ломлять.

Нешастя може статись і там, де його найменше сподіємось.

Кому в дорогу, тому й час.

В дорогу вибирайся завчасу, щоб ніч не подибала тебе в небезпечнім
місці.

Короткі дороги на наші ноги.

Недалеко, близенько нам.

На битій дорозі трава не росте.

Бо усе удоптують її ногами та колесами.

Не збочуй з дороги, бо відпокутують ноги.

Не зходи з дороги на манівці, бо заблудиш, а ноги будуть примушені
надолужувати ходу, щоб найти дорогу.

Тоді дорога не спішна, коли розмова потішна.

Коли в дорозі є добре та веселе товариство, то й довше хочеться йти.

Хто дороги не знає, хай у людей запитає.

Люди скажуть, справлять.

Хто дороги не питає, той ногами набиває.
Бо заблудить, а ноги мусять накладати дороги.

Досить:—

Більше, як досить, то забагато.
На все добре мати уміркованість.

Дає Бог сить, як хліба досить.
Як є хліба досить, то голод не грозить.

Кому недоста, хай скаче з моста.
Хто не вдоволяється тим, що має, хай не заваджає іншим, хай уступиться.

Кому не досить, хай ще просить.
Кому замало, хай упоминається.

Що не досить, то замало.
Не заспокоїть потреби.

Дочекати:—

Дочекався гречаної пасхи.
Дочекався нужди, а не радості.

Як не дочекаємо, то долежимо.
Коли хто нарікає, що довго треба чекати.

Дошка:—

Від дошки до дошки, а на середині трошки.
Давно книжки оправляли у дошки. Жартом про недбало зроблене діло.

Один у дошки, а другий у подушки.
Одного чоловіка поховаю, а другого собі найду, щоб з ним жити.

Одну у дошки, а другу в подушки.
Одну жону поховаю, а іншу собі найду.

Чотири дошки тай землі трошки.
По смерті дістаємо лише труну та землю, якою нас накриють.

Дош:—

Голий дощу не боїться.
Бо його одяг не змокне.

Добре дивитися на дош, стоячи під дахом.
Легко видитися на терпіння інших, будучи безпечним.

Дош, замість піти де просять, пішов там, де сіно косять.
Замість помогти, шкодить.

Дош і сніг на небі не зогніють, але на землю прийдуть.
Незмінне право природи.

З великої хмари, малий дош.
З великої надії буває найменша користь.

З під ринви та на дош.

З одного клопоту у ще більший. Ринва — рура, якою спливає дош з даху.

Мокрий дощу не боїться.

Хто бідує, біди іншої не боїться, бо вже привик.

Не кожна хмара приносить дощ.

Не кожна обіцянка справджується.

Не треба в Бога дощу просити, він буде, як зачнем сіно ко-
сити.

Прийде тоді, коли замість помочі наробить шкоди.

У літі бочка дощу, а ложка болота, а в осени ложка дощу,
а бочка болота.

В літі болото багато скоріш висихає, як в осени.

Хто дає дощ, той дасть і погоду.

Бог дає дощ і погоду по своїй волі та у свій час.

Як нема дощу в час, то нема і хліба в нас.

Посуха нищить засіви.

Драбина:—

Бог має драбину, в гору і в долину.

Напоминають гордого багача, що може стати бідаком.

Дав Бог драбину, одні лізуть вгору, а другі в долину.

Одних Бог вивищує, а інших понижує.

Ліз по драбині, тай упав межі свині.

Іронія з чоловіка, що пнявся в гору, тай звихнув свій добрий характер.

Дразнити:—

Дразнить, як собаку.

Приводить до злості, роз'ярує.

Друг:—

Без вірного друга, велика туга.

Без приятеля прикро жити.

З ним дружи, а камінь за пазохою держи.

Будь осторожний із ним та приготований боронитись кожньої хвили.

Дуб:—

Виріс, як дуб, а дурний, як слуп.

Великий чоловік, та не має розуму.

Волос дубом став.

З переляку.

З дуба падав, то кричав, а як упав, то мовчав.

З перестраха кричав, а коли упав, то страх пройшов.

Зелений дубе, коли тое буде.

Іронічно, коли скупий обіщує щось.

І великий дуб від малої сокири паде.

І великі перешкоди поборюють малою силою.

Хоч маленький хробак, а дуба підточить.

І малі вороги наносять великі шкоди.

Який дуб — такий клин, який батько — такий син.

Діти одідичують характер батьків: син—батьків, а дочка—матерній.

Дуже:—

Не дуже били, більше грозили.

Тішився слуга, якого господар сварив з якоїсь причини.

Не дуже того просять, що за чуба термосять.

Кого б'ють, того не питають, що він бажає.

Дукат:—

На тобі дуката, та йди собі до ката.

Говорять влізливому, якого хочать позбутися.

Хай буде й від ката, аби дуката.

Про грошолюба, що не перебирає засобом, щоб тільки гроші дістати.

Думати:—

Живий про живе думає.

Потішають, коли хто дуже пригноблений утратою дорогої особи.

Індик думає, думає, тай здох.

Жартують з задуманого чоловіка. Звірята, чи птахи, коли хорі то виглядають сумні, мовби задумалися у великім горю.

Небагато думає, а розумно сказав.

Дав скору і влучну відповідь.

Самотним не є той, хто уміє думати.

Хто уміє думати, той дає заняття мозкові, тому не відчуває самотності.

Думка:—

Думка за горами, а смерть за плечима.

Чоловік робить далекосяглі пляни на довший протяг часу, а смерть може все те знівечити в одній хвилині.

Що на думці, те й на язиці.

Правдомовний що думає, те й говорить.

Дурень:—

Бодай той дурень здох, що кохавсь у двох.

Прокляття. Хай згине кожен, що розлюблює двох дівчат нараз.

Від дурня чую, тай йому не дивуюсь.

Іронічна відповідь тому, що називає іншого дурнем.

Два дурні стали радити, якби то свою біду згладити.

Радили про те, що понад їхні сили й розуміння.

Дурень більше заперечить за годину, як сто мудрих докаже за днину.

Поняття дурного є дуже обмежене, а він хотів би знати й те, чого ще наука не дослідила

Дурень не буде мовчати.
Він говорить чи треба, чи ні.

Дурень усе має щастя.
Йому щастить, бо інакше пропав би.

Дурна, що плаче вона; хай плаче він, що бере біду в дім.
Звичайно відданиця перед шлюбом плаче. Докір відданиці, що без причини плаче, а повинен би плакати молодий, бо бере собі вередливу жону.

Дурний, аж крутиться.
Дурний, бо не знає що робить і до чого йому взятися.

Дурний гадкою багатіє.
Покладає великі надії.

Дурний змудріє, як зголодніє.
Голод опам'ятає його.

Дурний носить серце на язиці.
Він говорить все, що знає й відчуває.

Дурний робить при кінці те, що мудрий наперед.
Тим вони й різняться між собою, що мудрий знає, що робить, а дурний ні.

Дурний носить серце на язиці, а мудрий носить язик на серці.
Дурень говорить все, що відчуває, та знає, а мудрий лише те, що треба.

Дурних і бідних усе маємо з собою.
Ментально і матеріально люди нерівні.

Дурні живуть скупю, а умирають багато.
Скупарі живуть у злиднях, а умираючи лишають великі маєтки.

Дурні не живуть при купі, бо собі очі вибрали б.
Між ними прийшло б скоро до бійки.

Дурного гроші находять багато приятелів.
За його гроші бенкетують.

Дурного учити, що й мертвого лічити.
Дурного не навчиш, як і мертвому життя не вернеш.

Дурного христи, а він кричить: пусти.
Роби дурному добро, а він не розуміє і думає, що то лихо.

Дурному вічна пам'ять.
Іронічно, бо дурного забувають дуже скоро.

Дурному і Бог не противиться.
Він несвідомий і не відвічає за свої вчинки.

Дурному і гриби в кошелі ростуть.
Покладає великі надії на неможливе. Кошіль — виплетена посудина з пруття.

Дурному море по коліна.
Він не передбачує небезпеки.

Дурня й у церкві б'ють.
Він не поводиться, як треба.

Застав дурня поклони бити, то й лоба розіб'є.

У кожнім ділі переборщить.

З дурним зчепитися, дурним зробитися.

Нас судять по тих людях, з ким пристаємо.

Знайшов мудрий дурного, тай не зробили нічого.

Не годні були погодитися.

Іж, дурний, бо то з маком.

Жартівливе припрошування їсти маківники.

Мудра кума, як є міх пшона, а як нема пшона, то дурна кума.

Добре господарити, як є на чім.

Коло дурного і мудрий може здуріти.

Його мова та поведінка можуть дуже некорисно вплинути і на мудрого.

Ліпше сидіти з мудрим в тюрмі, як з дурнем в небі.

Мудрий розрадить, а дурень до гріха допровадить.

Питав дурний дурного, чи болять зуби вмерлого.

Коли хто ставить питання не до речі.

Пішли дурного, а за ним другого.

Дурного шкода посилати за ділом, бо він не зробить.

Скорше дурень мудрого одурить, як мудрий дурного на розум наведе.

Дурного не навчиш, а мудрий може дати себе ошукати.

Тільки дурень може найти більшого дурня від себе.

Мудрі за дурнями не шукають.

Хочеш видіти дурня, то подивися у дзеркало.

Говорять недогадливому.

Що дурний робить? — воду міряє.

Робить непотрібну роботу.

Що дурному по розумі, коли його не має.

Дурний розуму не вживає, бо не думає, що робить.

Якби дурні не йшли на базар, то багато річей було б непроданих.

Аж по базарі люди отямляються, що купили нездалі, або зовсім непотрібні речі.

Дурити:—

Бога не здуриш.

Бог все знає і є обачним.

Дурить, як дитину бубликом.

Старається заспокоїти маловартною річчю.

Сам себе дурить.

Сам себе ошукує.

Я свою бандуру, чим-будь іздуру.

Я свого чоловіка чим-будь переконаю. Бандура—музичний інструмент.

Дуріти:—

Добре дуріти, як приступає.

Добре жити гулящим життям, як є чим платити.

Здурів на цілу голову.

Зробив щось такого, мов зовсім розуму не мав.

Кого біда нагріє, то він тоді дуріє.

Велике нещастя, чи горе доводить до розпуки та утрати притомности.

Як чоловікові добре ся діє, то він тоді дуріє.

Коли чоловікові щастить, то він тоді провадить буйне життя і робить таке, чого в інших обставинах не зробив би.

Дурничка:—

Всякий ласий на чужі ковбаси.

На чуже кожний лакомиться, бо то ні праці, ні гроша не коштує.

Дурничка боком лізе.

Часами за те, що прийде легким коштом, треба дорого заплатити.

Не спускайся, Грицю, на дурницю.

Не лакомся на те, що дістанеш щось легким коштом.

Дурно:—

Завтра за дурно, а сьогодні за гроші.

Говорять крамарі, які не хочуть дати товару на борг. Завтра все буде завтра.

За дурно дають, тай то не беруть.

Непотрібної речі ніхто не хоче.

Дути:—

Будеш дути, на неоднакові нути.

Будеш тяжко бідувати.

Хто не хоче дути на горяче, той буде дути на боляче.

Хто не хоче бути осторожним перед шкодою, той по шкоді певне буде.

Хто попікся на горячій, той і на холодне дує.

Хто раз потерпів, той буває осторожним.

Дух:—

Всі були одного духа, а тепер попускали вуха.

Всі були того самого переканання, а тепер стратили надію у власні сили.

Додав духа.

Підбадьорив, підохотив, щоб устояли у своєму ділі.

До Святого Духа, не скидай кожуха, а по Святім Дусі ходи у кожусі.

До Зелених Свят одягайся тепло, бо може ще похолодніти, а по Зелених Свят одягайся тепло, бо вже йде до зими і може похолодніти.

Духу Святий помагай, з усіх веретін на моє зганяй, а з усіх спиць на мою тиць.

Весела молитва тих, що вечорами та досвідками прядуть.

Лише дух, та й питух.
Дуже слабий, ледве дух держиться тіла.
Пушка духу, а решта розуму.
Про мудрого, але слабого здоровля чоловіка.
Радше дух спушу, а таки свого не попушу.
Постанова завзятого чоловіка доконати свого.

Душа:—

Або моя душа не варт цілого книша?
Хіба ж я нічого негідний? Мені тоже належиться плата.
Бідна душа без гроша.
Бідному дуже прикро без грошей.
Велика душа, як є міх гроша.
Добре не журитись, як є грошей доволі.
Великі душі мають силу волі, а слабодухи гинуть в неволі.
Сміливі, відважні добувають волю і долю собі та своєму народові,
а боягузи гинуть рабами в неволі.
Вп'яв Бог душу, як у гнилу грушу.
Про фізично уломного та поганого чоловіка.
Вражіння, що врзались в душу, не затре ніхто.
Деякі вражіння так глибоко врзаються в нашу пам'ять, що з ранної
молодості аж до смерти не забуваємо їх.
Все минеться, а на душі звинеться.
І добре і лихе минеться, а душа відпокутує за гріхи або ще на цім,
або на другім світі.
Гуляй, душе, в тілі, поки кости цілі.
Веселися та уживай світа, поки твоє здоровля служить.
Душа грішить, а тіло покутує.
Гріх походить із душевних похотей, а за гріх тіло терпить кару.
Моя душа чосніку не їла, та й смердіти не буде.
Я не винуватий, й відповідати не буду.
Не лізь нікому з постоломи в душу.
Своїми примхами не рани нічиєї душі. Не докоряй нікому.
Рада б душа до раю, та гріхи не пускають.
Я рад би допомгти, та обставини не дозволяють.
Тіло грішить, а душа буде покутувати.
Душа перед Богом буде відвічати за гріхи тіла.
У здоровім тілі здорова душа.
Здорове та сильне тіло не любить ніжностей і тому душа не є прим-
ховата.
У малім тілі може бути велика душа.
І малий ростом чоловік може доконати дуже великих діл.
У слабім тілі може бути здорова душа.
Тіло може бути слабе, але ментально може бути чоловік дуже розви-
нений.

Честь Богу і хвала, що грішна душа напхалась.
Жартівлива подяка за їду.

Чигає, як чорт на грішну душу.
Хоче скористати як найскорше. Вірування в народі є, що чорт хоче,
щоб грішна душа скоро лишила тіло і не мала часу розкаятися, бо
тоді вся його праця пішла на марно.

Щирість — це лице душі.
Наше відношення до людей є світлиною нашої думки та душі.
Щось у нього на душі, як гадина у корчі.
Щось його дуже гризе, бо сумний, зажурений, а нікому не скаже.
Як піде душа по руках, то чортові дістанеться.
Про жінчину легкої слави, яка скоріш чи пізніш марно пропаде.

Дяк:—

Дяк з Псалтири ворожить, що Бог кому наложить.
Вороження долі з Псалтири. Псалтир — збірка 150 пісень написаних
жидівським царем Давидом. Ця збірка пісень або Псальмів находиться
у Святім Письмі Старого Завіта. Давно дяки ворожили з Псал-
тири, яку отвирано іглою і на яку сторону натраплено, з тої сторони
й ворожено.

Замітай куди піп, а куди дяк, то буде й так.
Зроби лад лиш там, де люди можуть побачити, а де ні, то остав як є.

Один любить дяка, а другий дячиху.
У людей неоднаковий смак.

Піп у дзвін, а дяк у клепало.
Неоднакові думки та поняття у людей.

Дякувати:—

Дякувати Богу і мені, а господареві і господині ні.
Жартівлива подяка за їду.

Дякувати Богу Святому і кухарові сліпому, а хто їсти варив,
аби собак сварив.

Жартівлива подяка за їду.

Дякувати за обід, що наївся дармоїд.
Значіння, що й попередне.

Дякую вам не за те, що грали, а за те, що перестали.
Так дякують жартом музикантам.

Є

є:—

Є в глеку молоко, та голова не влізе.
Про лінивого, який ніяк не хоче собі допомгти. Глек — горнець з глини.

Коли є, тоді ще дає.
Тоді помагають, як помочі уже не треба.

Хоч є риба у воді, та їсти її годі.
Докір лінивому, бо без праці нічого не дістане.

Що є, то моє.

Про захланного скупаря, що хоче все загарбати від інших.

Як є, то минеться, а як нема, то обійдеться.

Про чоловіка, що уміє погодитися з обставинами. Уміє жити гойно і скупю.

Євангеліє:—

Здорову голову не треба класти під Євангелія.

Не проси помочі, як її не треба. У народі є повірря, що як голова болить, то покласти її під Євангеліє, коли священник читає, а біль перестане. Як нічого не долягає, то й помочі не шукай.

Не все те Євангелія, що люди плещуть.

Не все те правда, що люди говорять.

Не все те Євангелія, що піп на проповіді каже.

Не все те правда, що священник каже на проповіді, коли говорить про речі, що не мають нічого спільного з Євангелієм.

Єдність:—

В єдності сила.

Заклик солідарности, що лиш з'єднані поконають перешкоди.

З'єднані устоємо, а роз'єднані упадемо.

Доказ сили в солідарности і слабосилля у роз'єднанні.

Спільний ворог єднає ворогів.

У нещасті й вороги єднуються проти спільного ворога.

Ж

Жаба:—

І жаба голову зірвати може, що вже й король не допоможе. Лихо заподіяти може хто будь, та направити тяжко. Король — символ могутости. Жаба — символ дуже малої сили.

Коня кують, а жаба ногу наставляє.

Робить безпідставні притенсії.

Утік, на жаб'ячий скік.

Утік недалеко. Спосіб мірвання довжини.

Жаль:—

Жаль ваги не має.

Жаль приневолює до помсти або злочину.

Жалує, як дитина за персами.

Дуже жалує.

Не жаль мені воза, коби дівка була гожа.

За марницю наробив собі шкоди.

Не жаль мені, що кобила здохла, але хто дав собакам знати.

Простодушне зачудовання з наглої несподіванки.

Не жалуй за розіллятим молоком.

Коли страти не завернеш, то шкода й жаліти.

Розжалобився, як вовк над ягнятем.

Удаватий, фальшивий жаль.

Як є — не жаліють, а як нема — то плачуть.

Як є, то не доцінюють, а як нема, то жаліють.

Жарт:—

Він на жарт украв, а вони на правду б'ють.

Іронія, коли громада сама карає зловленого злодія.

Дай, Боже, жартувати, аби не хорувати.

Ліпше бути в веселім настрою, як хорим.

Жарт — жартом, а правди не сховаєш.

Коли хто оправдує себе жартом.

Жарт — жартом, а хвіст на бік.

Не мішайся в не своє діло. Знай міру.

Жарт повинен мати границю.

Жарт поза границю стає болючим.

Найгірші жарти, це правдиві жарти.

Ніхто не любить коли жартом доказують йому брехню, чи іншу провину.

Не жартуй: з Богом, з умерлим і з дідьком.

Бог тобі нерівня, тому не жартуй з Ним, а відносись до Нього, як до авторитету; умерлий вже не належить до фізичного світа, тому його спокую і пам'яті не треба нарушувати; а дідько є хитрий і зловний, тому з ним не виграєш, а потерпиш.

Не час на жарти, як близько смерти.

Коли хто у дуже прикрім положенні, то жарт зробить його положення більш болючим.

У жартах є багато правди.

Коли висказується людські хиби.

Хто жартів не знає, хай ся на бік сховає.

Хто не уміє приймати жарти, хай не йде між людей, а сховаєсь від них.

Жати:—

Або зелене жати, або нічого не мати.

Не чекай, аби збіжжя перестигло, бо висипеться.

Добре жати, як є що.

Добре брати, як є звідки.

Не буду я жати в поли, бо жибрій у руки коле.

Відмовилася сусідка помогти жати збіжжя. Жибрій — колюче зело.

Ждати:—

Він ждав, аби йому Бог дав.

Про лнівого, що хоче дістати усе готове.

Ждав би й до ночі, аби лиш дістав помочі.

Коли хто в дуже великій потребі шукає помочі.

Казав Бог дати, але ще треба ждати.
Доля зміниться на краще, але не зараз.

Женитися:—

Женився — не журився, оженився — зажурився.
Парубком був безжурний, а оженившись відвічальний за свої обов'язки.

Жени, сина, коли хоч; коли можеш давай доч.
Сина можеш оженити колинебудь, а дочку віддавай, коли сватають.

Женімся, небого, ти не маєш нічого, а я й того.
Насміхаються багачі з бідного подружжя.

Не дивись з чим женишся, але з ким.
Не клади ваги на велике придане, а на душевні кваліфікації.

Не кайся вранці встати, а замолоду оженитися.
Не пожалієш, ні одного, ні другого.

Оженився Яким з таким.
Обоє однакові. Дібрані, або добре, або зле.

Оженися, не журися, будеш панувати; жінка буде свині пасти,
а ти завертати.

Хто женився з великими надіями, а тяжко бідує. Глум, коли бідні женяться.

Оженися, не журися, піде як рукою, жінка піде за борщем,
а ти за мукою.

Значіння, що й попередне.

От маєш книш, тебе женять, а ти спиш.
Про такого, що не знає, що про нього йде лиха слава.

Скоріш ожениться солом'яний парубок, як віддасться золота дівчина.

Хлопець з фізичною силою усе має більшу вартість у господарстві,
як дівчина, яка до тяжкої роботи не така спосібна та практична, як хлопець. Хлопець з природи агресивний, а дівчина ні.

Хробак за ним шукає, а він женитися забагає.
Про дуже старого чоловіка, що хоче женитися.

Хто жениться з красою, той буде жити з бідою.
Бо на красну жінку будуть лакомитися інші, з чого будуть клопоти.

Живий:—

Де живий не зайде, там мертвого донесуть.
До могили ніхто не йде, а несуть.

Живий живе гадає, а смерть не чекає.
Журиється життєвими справами, не знаючи, що смерть приходить.

Іде йому і з живого і з мертвого.
Про священика, якому платять за церковні треби.

Лишай живе та доганяй мертве.
Коли хто журиється позагробовим життям, а не теперішністю.

Хто живому не дав, той хай і мертвому не дає.
Хто не хотів допомогти живому, хай не жаліє його по смерті.

Як ще живий буду, то до вас прибуду.
Прашаючись у далеку або небезпечну дорогу.

Живитися:—

Здорові живіться, а на мене не дивіться.
Припрошує господиня гостей, яким сама і usługує.

Три дні не живися, а весело дивися.
Не показуй по собі життєвих турбот.

Хто не поживіться, той цілу ніч дивіться.
Голодному не спиться, бо думає про їду.

Жид:—

* Аби жид був і з неба, вірити йому нетреба.
Наш нарід використовувааний та ошуканий, витворив цю приповідку.
Жидам не довіряй.

Бий, жиде, Мошка.

Коли жиди зчепляться до бійки; що дуже рідко буває.

Два жиди і дві бабі, як прийдуть до міста, то переговорають
чоловіків двіста.

Жидів та жінок посуджують, що дуже говірливі на базарі.

Жида не треба бити, а лише охрестити і в воді держати, аж
буде бульки пускати.

Знущатися над жидом не треба, але його охрестити і в воді доти дер-
жати, аж утоне. Тайну хрещення православна церква уділяє, зану-
ррюючи хрещеника у воду.

Жида перехрести і голову одотни.

Жидові не вір, хоч і хрест святий прийме.

Жид голоден співає, а хлоп жінку б'є.

Характеристична вдача двох інших народів.

Жидівське і панське ніколи не пропаде.

Українські селяне не вигравали судових справ з жидами та панами,
бо селяни простодушні, а жиди та пани хитрі та облесні.

Жид просить Бога, щоб дав йому той розум наперед, що
хлопові ззаду.

Жиди є нарід хитрий та практичний, тому наслідки своїх хиб пред-
виджували наперед, а наші селяне аж по шкоді.

*Жид:— Приповідки про жидів, висказують упередження нашого народу до них. Жидів, на Україну, спровадили були польські пани-дідичі, власники великих обшарів землі, що давали жидам в аренду землю, млини, коршми, ріки, озера, ліси та православні церкви і нарід мусів платити жидам данину за кожні хрестини, похорон, чи священня Пасхи на Великдень. Щоб догодити та вдолжити польських панів, жиди не годні були цього зробити без великої кривди для українського народу і ця кривда нашого народу відбилася у народніх приповідках, які містимо, вже лиш, як історичний спогад з того, що безповоротно минулося.

Жид хрищений, а вовк пещений, то на одне виходить.
Обом не треба вірити. Жид свого народу не зрадить, а вовк утіче у ліс.

Казала жидівка, що і на споді горівка.
Приговорюють пияки, щоб випити до дна.

Любімся, як браття, а рахуймося, як жида.
Любов конечна, але не використовуймо себе. Жиди дуже практичні у грошевих справах.

Не зачіпай жида, бо готова огида.
Жиди народ агресивний, обиди не подарують, хіба, що чуються слабшими.

Не робив жид на хліб, тай циган не буде.
Жиди і цигане не люблять фізичної праці, тимбільше на ріллі, а живуть використовуванням людей.

Не хотіли жиди їсти манну, то хай їдять дідька.
Хто знищив батьківщину і тепер бідує.

Одного жида бють, а всі жиди плачуть.
Солидарність жидівського племені.

Одного жида бють, а всі жиди кричуть.
За кривду заподіяну одному жидові, ціле племя упоминається.

Старими жидами орав, а жидівками боронував.
Знущання над жидами, коли стали нетерпимими між народом.

Хочеш жида ошукати, мусиш жидівську голову мати.
Треба бути хитрішим від нього.

Якби не жиди, то не було б біди.
Жиди розпичували наш народ і своїми махінаціями доводили його до матеріального банкруцтва, з того й пішла ця приповідка.

Жити:—

Або жити, або гнити.
Говорить чоловік, ризикуючи своїм життям, або майном.

Вік жий, вік учися, а дурнем умреш.
Життя закоротке, щоб обняти все знання.

Добре тому жити, чия мама вмє ворожити.
Хто дістає поміч від родини.

Жив би і на полонині, якби добре мені.
Якби мені було добре, то не покидавби роботу. Полонина — великий шмат землі у горах, де випасають худобу.

Жив би пишно, їв би смачно, та робити лячно.
Про лінюха, який бажає вигод життя.

Жий не так, як хочеш, а так, як можеш.
Хоч як велике було б у нас бажання жити гоїно, то життя залежить також від обставин.

Ліпше хліб із водою, як жити з бідною.
Ліпше жити бідно самому, як із злобною жінкою.

Не в тім річ, як довго, але як добре живемо.
Суть життя не в довготі літ, а що зробимо для добра суспільности.
Не по правді, козаче, зо мною живеш, мене ніби любиш, а
до другої йдеш.
Докір закоханої дівчини.
Сьогодні живемо, а взавтра гниємо.
Смерть приходить несподівано. Час приносить дуже великі зміни.
Треба так жити, аби не тужити.
Перешкоди в життю не повинні сумно впливати на нас.
Учора — минуло; взавтра — може не прийти; сьогодні жи-
вемо.
Вчорашній день не вернеться, до завтра можемо вмерти, теперішність,
це життя.
Хай би собі і жив, аби лише ногами не ходив.
Прокляття. Щоб калікою став.
Хоч і живе під злотом, а може умерти під плотом.
Мож жити в достатках, а умерти жебраком бездомним.
Хто хоче жити, мусить їсти і пити.
Харч і пиття плинів конечні до життя.
Я б жив з тобою, як риба з водою.
Нерозлучно, в дуже великій згоді. Риба без води гине.

Жито:—

За моє жито ще мене й бито.
За мою прихильність і добро, відплачуються мені злобою.
З вашого жита не буде сита.
Твоє жито не нагодує.
На Прокопа жита копа.
На свято Прокопа 21 липня є вже жнива.

Життя:—

Де є життя, там є й надія.
Підбатьорювання свояків, коли хто в родині небезпечно хорий.
Де нема болю, там нема життя.
Біль є пересторогою, що тілу грозить безпека.
Життя закоротке для щастя, а задовге на терпіння.
У щасті час скоро та непомітно минає, а у нужді та терпінню помало.
Життя, то їзда в невідоме.
Будучности нікому не вгадати.
Звання козаче, а життя собаче.
Чоловік повний відваги та посвяти, а живе злиденно.
Коби життя, а смерть прийде.
Смерть нас не мине.
Кожному життя миле.
Кожний береже свого життя та бажає жити.

Краще живому псові, як здохлому львові.
Живий пес тішиться життям, а неживий лев гниє.

Не то життя, що ледве тручається, а те, що солодко споминається.

Пережиті хвилі нашого життя, що врізались глибоко в нашу пам'ять споминається солодко.

Таке життя, як моє, неварт і печеної цибулі.
Дуже нужденне життя повне турбот.

Жінка:—

Бери жінку зблизька, а кради здалека.

Жінка зблизька є добре знана так з добрих як і лихих прикмет, а хто краде здалеку, то не скоро впадуть на слід, хто украв.

Біда в кого жінка бліда, а в кого рум'яна, то кажуть, що п'яна.

Людям не догодиш. Блідість, є ознакою лихого здоров'я, а рум'янци звичайно показуються від зігріття, або алкоголю.

Біда з жінкою, а без жінки ще більша.
Нарікання вдівця.

Бог сотворив світ і відпочав, Бог сотворив чоловіка і знов відпочав, Бог сотворив жінку і від тоді уже ніхто не відпочивав.

Жартують з вередливих жінок, які хочуть верховодити.

Вексель і жінка не пропадуть ніколи.

Так потішують чоловіка, якого покинула жінка. Вексель — довжний документ.

Відпусти, Боже, гріха, в кого жінка лиха.

Життя з лихою жінкою уважають за покуту великих гріхів.

Гарна жінка і великі гроші, то смерть.

Бо лихі люди лакомляться на них та можуть убити властителя, щоб самим посісти.

Господи-татку, дай жінку гладку, тонку, високу, сліпу, безоку, з великим посагом, а з коротким життям.

Жарт із чоловіка, якому мерли жінки, а за кожною новою женячкою брав придане і так розбагатів.

Дві природі в жіночій уроді; одна любить, а друга губить.
Жінка може бути причиною слави, або упадку чоловіка.

Де жінка рядить, там чорт сидить.

Там не жди ладу, а тим самим і добра.

Дим, дощ, мороз і сварлива жінка, то найбільше нещастя в хаті.

Фізичні та моральні невігоди проганяють чоловіка з хати.

Добра жінка і здоров'я, то найбільший скарб.

Бо ані доброї жінки, ані здоров'я за жадні скарби не купиш.

Добра жінка і лихого чоловіка направить.
Своїм моральним впливом викоринить лихі норови.

Добра жінка краде, та й перед чоловіка кладе.
Старається догодити чоловікові.

Добра жона і здоровля, бо з нами є Божа воля.
Жона і здоровля призначені нам Богом. Віра в фаталізм — призна-
чення.

Доки чоловік не має жінки, доти не є чоловіком.
Жарт із нежонатих. Замужні жінки кличуть своїх мужів—чоловіками.

Жий у згоді з жінкою.

Без спільної згоди життя стає ненависним та неможливим.

Жінка буде й тортури зносити, аби лиш себе прикрасити.
Женщини схлонні дуже до прикрас та мод, щоб бути атрактивними.

Жінка більше викине ложкою, як чоловік принесе лопатою.
Марнотравна жінка більше знищить, як чоловік годен придбати.

Жінка два рази мила: раз, як уходить у хату, а другий раз,
як її виносять з хати.

Песимістичний погляд на жінку.

Жінка доти люба, доки не візьме за чуба.

Доти чоловік любить жінку, доки вона не стане старшинувати над ним.

Жінка думає, що тільки в неї тайна безпечна.

Жінка нікому недовіряє.

Жінка жінці не рівна.

Не всі жінки однакової вдачі.

Жінка ладна усе зрадна.

Жіноча краса без чеснот приводить її до морального упадку.

Жінка ледащо, бо не зварить, як нема що.

Коли нездара чоловік нарікає на жінку.

Жінка любить другу жінку лиш у дзеркалі.

Женщина думає, що інші жінщини, це її суперниці.

Жінка мов торба, що в неї вложиш, те й несе.

Добра, чи лиха жінка залежить від виховання.

Жінка, мов лоза, куди треба, туди гнеться.

Податлива, любить те, що її вигідніше.

Жінка не жила б, коли б не сварилась.

Прикмета жінок—свою злість та невдоволення виявляти сваркою.

Жінка нікому з кроку не уступить, хіба що її миша напудить.

Жінки є впертої вдачі і лиш страх ломить їхню упертість.

Жінка призначена чоловікові, як і смерть від Бога.

Народне вірування, що все для нас призначене Богом і жінка і смерть.

Жінка трібна і до горівки здібна.

Господарна жінка уміє і випити.

Жінки мають своє право.
Знають свій порядок і роботу.

Жінки не перелюбиш.

Хочби як дуже чоловік любив жінку, то її ніколи не буде забагато.

Жіноча думка і вітер часто змінюються.

Брак стійности.

Жіноча помста не має границь.

Женщини бувають надмірно мстиві.

Жіноча робота ніколи не лягає спати.

Жіноча робота мусить бути зроблена, бо без неї не обійдешся.

Жіноча сила в язиці.

Женщини є дуже говіркі так до своєї оборони, як і намови чоловіка.

Жіночий язик остріший від меча.

Уміє уразити, чи докорити словами.

Жіночий язик, це її меч, який ніколи не ржавіє.

Сталь невживана ржавіє, а що жінка любить багато говорити, то не дає язикові заржавіти.

Жіночі сльози, це її ремесло.

Женщини, коли не можуть кого переконати словами, то пробують сльозами.

Жінці іще мовчанка ніколи не пошкодила.

Женщини звичайно говіркі, а це не раз доводить до клопоту.

Заздрісна жінка, цілу хату держить у вогні.

Заздрісна жінка вічно невдоволена, тому й вередлива.

І без жінки зле, а з жінкою недобре.

Безвихідне положення чоловіка.

Красна жінка і бистрий кінь, то смерть.

Красна жінка наражена на підмову, а бистрий кінь полохливий, одне і друге може принести чоловікові смерть.

Млин, корабель і жінку треба часто направляти.

Вода скоро ушкоджує млин і корабель, а жінка приводячи нове покоління у світ, підриває своє здоров'я і тому потребує лікарської помочі.

Мудра жона, як є міх пшона ще й корова дійна.

Добре бути доброю господинею в достатках.

Не лишай молодій жінки вдома, як ідеш у далеку дорогу.

Бо лихі люди підмовлять її проти тебе.

Ні лев, ні гармати жінки не відженуть, доки миші не принесуть.

Женщини дуже бояться мишей, а великих звірят ні.

Один жіночий палець потягне більше, як ярем волів.

Женщини бувають дуже впливовими.

Перша жінка від Бога, друга від людей, а третя від дідька.
Нарікання чоловіка, який три рази женився.

Світом рядить золото і жінка.
Гроші і жінщина мають дуже великі впливи.
Так моїй жінці треба, хай мене б'ють.
Нарікав чоловік, який потерпів через намову жінки.
Тисяча мужчин буде жити у згоді разом, та дві жінці не
годні похвалитись тим ділом.
Характеристичне, що дві жінщині не годні погодитися довго в одній
хаті.
Треба сто пар волів віддати, аби добру жінку мати.
Добра жінка заощадить більш, як сто пар волів.
У жінки довгий волос, а короткий розум.
Старий погляд, що жінщини ментально не дорівнюють мужчинам.
Хто бере собі жінку багату, той бере собі наставника.
Бо вона все буде випоминати, що зробила тебе господарем.
Часами варт і в жінки розуму позичати.
І жінка може дати добру пораду.
Чоловік рядить світом, а жінка чоловіком.
Жінка рядить обома.
Якби чоловік міг обійтись без жінки, то Бог бувби не со-
творив Еви.
Хлопська філософія, що все, що Бог сотворив, є конечно і має свою
ціль.

Жнець:—

Добрий жнець на вузький загонець, а як широка нива, то
бестія лінива.
Про лінивого робітника.
Лихий жнець: дзень, дзень, аби минув день.
Не дбає про роботу, аби лише час проминув.
Лихий жнець ніколи не має доброго серпа.
Має нагоду оправдати себе, а нарікати на серп.
Не питає добрий жнець, чи широкий загонець.
Добрий робітник не боїться роботи хочби й тяжкої.
Пішли жінці в поле жати, та забули серпи взяти.
Про лихих та недбалих робітників.
Який жнець, такий снопець.
По роботі судимо робітника. На Україні давно жінці мусіли самі вя-
зати снопи перевеслами.

Жнива:—

Хто у жнива в холодку, той у зимі в голодку.
Хто не допильнує жнив, той понесе велику страту. Жнива, це най-
важніший час хліборобської роботи.
Я і в лихі жнива не лінива.
Оправдування лінивої.
Як лихі жнива, то сій знова.
Невдача хай не відстрашує нас від роботи.

Жовнір:—

Жовнір не має: ні тата, ні брата, лиш камрата.

Жовніри є дуже дисципліновані і на розказ мусять стріляти, хочби в рідню.

Про одного жовніра війна буде.

Про одного чоловіка громада діло зробить.

Жолудь:—

Жолудь який малий буває, а з нього великий дуб виростає.
З малих дітей виростають великі та славні люде.

Як жолуді є багато, буде нарік добре жито.

Ворожба на жолуді про урожай.

Жонатий:—

Біда жонатому, як собаці кудлатому.

Бо кожний має до них якесь домагання.

До тридцять — нежонатий, до сорок — небагатий, то нема що й починати.

Життєве спостереження.

Журба:—

Бузьок на хаті, а журба в кімнаті.

Не все те добре, що показується добрим. Бузьки люблять звивати собі гнізда на хатах, де панує спокій.

Журба — журбі не рівна.

Є більші й менші клопоти.

Журба їсть людину, як ржа залізо.

Непомітно їсть ржа залізо, а журба чоловіка.

Журба сорочки не дасть.

Журба не приносить ніякої користи.

Журбою поля не виореш.

Працею а не журбою поможеш собі.

Журилася мати мною, як риба водою.

Дуже журилася про моє будуче.

Їж, пий, веселися, а за завтра не журися.

Журба завтрашнім днем не поможе нічого.

По що тим журитися, що не може змінитися.

Чого не можна відмінити, тим і не треба журитися.

У кобили велика голова, щоб могла журитись небога.

Розрада зажуреним, щоб лишили журбу коням.

3**Забава:—**

І до забави треба доброї справи.

І в забаві треба згоди та проводу.

Там то забави, від печі аж до лави.
Іронія. Від печі до лави дуже близько.
Тобі забава, а мені неслава.
Оборонялась дівчина перед нахабним парубком.

Забавити:—

Так забарив, якби Отченаш сказав.
Не забарився довго. Спосіб міряння часу довготою молитви. Забаритися—задержатися—забавитися.
Хто довго забавиться, той добре справиться.
Хто має доволі часу, той і діло добре зробить.

Забагати:—

Забагає троякого, а тут нема ніякого.
Про забаганки, що годі їх виповнити.
Хай того не бажиться, що хати не держиться.
Що неможливе, того не забагай.
Хто чого забагає, до того рукою сягає.
Силкується осягнути.
Хто чого забagne, тудою й його тягне.
Кожен старається осягнути те, чого бажає.

Забити:—

Забив, а не заплішив.
Насміх з тих, що замість слова “забув” уживають “забив”. Так говорять українці в західній Галичині.
Не штука забити, але штука оживити.
Знищити легко, та зробити тяжко.
Одним махом сім сот душ забіяком.
Глум з хвалька, що удає героя.

Забути:—

Забув біду, по своїм діду.
Забув свою давну нужду.
Забув, мов заорав.
Орана земля закриває усі сліди.
Не забуду до гробової дошки.
Не забуду до смерти.
Не забуду, доки жити буду.
Буду пам'ятати ціле своє життя.
Ти вже забула, коли бита була.
Упоминають, щоб пригадати кару.
Що землею закривають, те й забувають.
Хоч по помершій плачуть, але згодом забувають.

Завинити:—

Так завинив, як баран вовкові.
Зовсім невинний.

Як я завинив, то мене карайте, а як невинний, то мене пускайте.

Оправдувався чоловік, якого посуджували за злочин.

Завтра:—

Не хвалися завтрашнім днем, бо не знаєш, що той день уродить.

Будучности годі предвидіти, тому й не хвалімся нею наперед.

Що маєш завтра зробити, то зроби сьогодні, а що маєш з'їсти нині, то лиши на завтра.

Порада працьовитості та ощадності.

Загинати:—

Кому гачком бути, те муситься загнути.

Провидіння призначило долю кожному і те мусить статися.

Як не загнеш, то й гака мати не будеш.

Як не загнеш, то й гака мати не будеш, а як не зробиш до ладу, то шкода труду.

Загоїти:—

Загоїться, загоїться, заки весілля скоїться.

Потішають на мале недомагання.

Нім одно загоїться, то друге знов скоїться.

Одне лихо минулося, а друге починається.

Заздрість:—

Заздрісний, як попівське око.

Давно священики дуже бідували і мусіли просити в людей, щоб прожити. А що у них нічого не було, тому просили всього, що лише побачили.

Заздрість їсть людину, як посуха билину.

Від посухи в'яне рослина, а від заздрости людина.

Заздрість не зробила ще нікого багатим, але завзятим.

Бо у заздрісного звернена думка не на працю, а як шкодити іншим.

Зайти:—

Зайде на хвилю, а обмовить на милю.

Про таких, що ходять по хатах та роблять сплетні, обмовляють.

Миша в голову зайшла, нім зерно знайшла.

Дуже тяжко працював, поки скористав.

Закон:—

Добрий дбає про закони для своєї оборони.

Добрий не робить нічого лихого, тому й законів не потребує.

Закон — павутина, де муха плутається, а джміль пролітає.

Малих злочинців карають, а великі уходять безкарно.

Як війна шаліє, то закон німіє.
Війна законами не руководиться.

Залицятися:—

Залицявся в ходаках, оженився босий.
Насміхання з бідних, як женяться.

На зальоти, що суботи.
Про дуже гулящого чоловіка.

Як залицявся, то золоті грушки обіцяв, а як дістав біле тіло,
всього уже відхотілось.
Нарікання жінки, якій чоловік недодержав передслюбних обіцянок.

Залізо:—

Куй залізо, поки тепле.
Всяке діло роби впору.
Невживане залізо скоро ржавіє.
Лінивство нищить наші фізичні та моральні сили.

Замах:—

Від замаху до бійки ще далеко.
Погроза не є бійкою.
Замах за бійку не пишуть.
Перед законом самий замір не є початком діла.

Замуж:—

Замуж віддали, але не вгадали.
Батьки вговорили дочку вийти заміж, та не знали, що зять лихий чоловік.
Замуж хоч зараз, а робити ані раз.
Про ліниву дівчину.

Заплата:—

Аби заплата, хочби й від ката.
Про такого, що не дбає про якість роботи, аби лише заробити гроші.
Без заплати нема роботи.
Без заплати ніхто робити не хоче.
Лопата заплата, а Бог нагорода.
Матеріяльна заплата за життя, це гріб, а нагороду або кару дасть Бог.
Яка заплата, така й робота.
Робить не доладу, бо лихо платили.

Зарікатися:—

Не зарікайся всього робити, лиш свого вуха вкусити.
Лиш вуха свого не можна вкусити, але навіть несподіване може треба
буде робити.
Не зарікайся робити, тільки з злодіями ходити.
Від праці не зарікайся, хіба лиш від нечесного товариства.

Заробити:—

Гірко зароби, а солодко з'їси.

Чесна праця не приносить пониження.

Загорюй снажно, а з'їси смачно.

Тяжка мозольна праця дасть солодкий пожиток.

Заробив на сіль до кислого молока.

Не заробив нічого. До кислого молока соли не треба.

Заробив на сіль до оселедця.

До оселедця соли не треба. Нічого не заробив.

Заробив, як Заблоцький на милі.

Не заробив, противно втратив усе. Заблоцький хотів був перекрасти через границю мило, щоб не платити мита. Мило перевозив човнами, заглибивши у воду. Вода мило з'їла.

Краще просити, як красти, а ще краще заробити, як просити.

Красти—це нечесно, просити—стид, а заробити—це найкраще.

Не зароблю й ходаки, а страчу бики.

Про непоплатний заробіток. Ходак—постіл.

Треба йти на зарібки, бо вдома хліба ані дрібки.

Журився бідний своїми недостатками.

Що затерликав, те проликав.

Що заробить, те проїсть.

Що ціпом замахає, то й музик наймає.

Що заробить, те й прогуляє.

Зародити:—

Як Бог зародить, нікому не шкодить.

Кожний вдоволений, бо всього доволі.

Як зародить дзвонець, буде світові кінець.

Земля так спустіє, що лиш дзвонець буде родити, який росте лиш на дуже пустій землі.

Зарозумілий:—

Гадає, що Боба за ноги зловив.

Про гордого чоловіка, який думає, що щастя все буде сприяти йому.

Гадає, що усі розуми поїв.

Про гордого чоловіка, що вдає дуже мудрого.

Засі:—

Одному до Гасі, а другому засі.

Одному вільно, а другому ні. Одного дівчина любить, а другого ні.

Гася—Гануся, хрестне ім'я дівчини.

Ти засі не знаєш?

Докір дівчини нахабному парубкові. Мене не займай.

Заслуга:—

Котюзі по заслугі.

Дістав належну кару. Котюга—собака.

Правдива заслуга, як велика ріка, що глибша, то тихійше іде.
Заслужений чоловік не величається, а робить тихо своє діло.

Хто вихваляється своїми заслугами, той дурень, а хто ховає свої заслуги, той також дурень.

Ані вихваляти свої заслуги, ані гаяти їх ніхто не повинен.

Заставити:—

Застався, але постався.

Застав щонебудь, але покажися гойно перед людьми.

Застав його до роботи, як у нього нема охоти.

Хто не має охоти до роботи, того й не присилуеш.

Застати:—

Аби так застав те, що вдома в колиці лишив.

Присяга. Ремісники їдучи на ярмарок, кладуть у колицю макогін, що дає їм нагоду сміло клястися, а легковірні люди думають, що то клянуться на життя немовляти в колиці і дають за товар бажану ціну.

Що застану, те й дістану.

Хоч спізнюся, але і для мене дещо лишиться.

Яке застав, таке й лишив.

Не поправив положення ні раз.

Захланний:—

Зажер би цілий світ.

Хоче, щоб усе було його.

Настав йому палець, а він руку тягне.

Просить мало, а забравби все.

Зачинати:—

Добре зачав, та лихо скінчив.

Про надійного чоловіка, якому не пощастило.

Зачинає з іншої бочки.

Зачинає сварити, або дорікати.

Зачинає чортові молебень.

Починає сварку.

Легко зачати, та тяжко скінчити.

До скінчення якого небудь діла треба витривалости.

Найтяжче зачати, а потому легше йде.

Є люди, яким тяжко зважитись почати діло, але раз почате діло доводять до кінця.

Хто не зачне, той певно не скінчить.

Без початку не мож діла кінчати.

Ще не зачалось, а вже скінчилось.

Про весілля, яке розбилося.

Зачіпати:—

Не зачіпай баб у селі, бо дістанеш по чолі.

Зачеплюванням чужих жінок стягнеш на себе ворожнечу, а то й бійку.

Не зачіпай мене, бо я дочка ксьондза, у мене перстені, з са-
мого мосьондза.

Насміхання з дівчат, які виставляють себе понад стан. Ксьондз—свя-
щеник.

Зашкодити:—

Йому таки зашкоджу, а собі догоджу.

Він не скористає, а для мене з того радість.

Коби не зашкодило, а чи допоможе, то Ти знаєш, Боже.
Даючи лікарства хорому, от так примовляють знахорі.

Заяць:—

Вирвався, як заяць з конопель.

Несподівано. Зрадив себе.

Заяць спить, та очей не жмурить.

Заяць спить з розплющеними очима.

Не було в зайця хвоста, тай не буде.

Дурний розуму не мав, тай не буде мати.

Такий відважний, як заяць.

Так насміхаються з боягуза.

У зайця стільки стежок, як у клубку ниток.

Дуже багато.

У тебе стільки гадок, як у зайця стежок.

Дуже багато.

Хто два зайці гонить, той жадного не здогонить.

Хто робить нараз два діла, той жадного як слід не зробить.

Збанок:—

Доти збанок воду носить, доки вухо не урветься.

Доти діло ведеться, доки не зміниться на гірше. Доти злодій краде,
поки не зловлять.

До часу збанок воду носить.

Значіння, що й попереднє.

Збирати:—

Збирай двома руками, а роздавай лиш одною.

Працюй і щади, та менше видавай, як заробляєш.

Ліпше коріння збирати, як під корінням лежати.

Краще працювати, як умерти.

Птиці небесні ні орють, ні сіють, а збирають.

Бог опікується всіма. Наука християнської церкви.

Тяжко зібрати кінці до купи.

Тяжко живеться, що й на всі видатки не стає.

Звиватися:—

Звивається, як муха в окропі.

Коли в нещастю чоловік кидається на всі боки шукаючи ратунку.

Звивається, як посолений.

Посолений, вюн—пискор, гине в судорогах кидаюсь на всі боки.

Звикнути:—

До чого бик звук, то й волом рик.

До чого привикнемо з малку, за тим і на старости літ тужимо.

Навчиться собака бігти за возом, то і за саньми побіжить.

Привичку легко змінити на подібну, та тяжко позбутися.

На що бик навик, за тим і риче.

До чого чоловік звук, того й бажає.

Терпи, Іване, бо ти звик..

Тобі не робить ріжниця в терпінню, бо ти звук до того.

Хто на що звук: пан на гонор, жид на гроші, а хлоп на роботу.

Так хлібороби характеризують верстви суспільности.

Я все такий звичай маю, що по повній випиваю.

Хвалився налоговий пияк.

Звичай:—

Непозичай — злий звичай але як віддає, то матір проклинає.
Негодиться в потребі не допомогти, але й прикро слухати докори, як
упоминаємося віддачі.

Святий звичай, не позичай.

Найкраще мати своє.

Чуже шаную, а своє пильную.

Чужі звичаї респектую, а свої додержую.

Що край, то інший звичай.

У кожнім краю бувають свої порядки.

Звір:—

І звір сполошений далеко тікає.

Зневажений чоловік усувається на бік.

Не вір, бо то звір, як не вкусить, то налякає.

До дикого звіра близько не приступай.

Згода:—

Вийшов на згоді, як сіль на воді.

Ошукався, бо поніс цілковиту страту.

Згода, бика за індика.

Згода, але не на користних услівях.

Коби згода, а могорич буде.

Як погодяться, то певно і запють. Звичай частування при купні, чи
перепросинах.

І з попом добра мова, але й з чортом мож прийти до слова.

Не лише з добрим, але й з лихим мож погодитися.

Ліпше жити в згоді, як робити злагодую.

Краще жити в мирі, чим миритися.

Ліпше солом'яна злагода, як золотий процес.
Судовий процес потягне за собою великі кошти, які мож утратити.

Трудна згода, де вогонь і вода.
Бувають такі характери, що їх тяжко погодити.

Я до згоди, як риба до води.
Я дуже згідливий.

Згуба:—

Де згубив, там і шукай.
Коли хто шукає причини до сварки.

Згубив, — не смутися, знайшов — не веселися.
Згублена річ може віднайтися, а знайдену треба віддати.

Моя згуба буде комусь люба.
Коли хто загубить вартісну річ.

Хто не має, той не загубить.
Нічого й губити.

Чия згуба, того гріху повна губа.
Бо підозріває і невинних людей, що знайшли, та не хочять віддати.

Яке згубив, таке й знайшов.
Про вдівця, який другий раз нещасливо оженився.

Я не згубив, лиш ним чорта удавив.
Нарікання коли пильнував добре, а таки загубив.

Здибати:—

Здибався Яким з таким.
Зійшлися оба однакові.

Здибав сокиру за лавою.
Знайшов те, чого не згублено.

Здиблемося на Йосафатовій долині.
Народне вірування, що на Йосафатовій долині буде страшний суд і там усі люде здибаються.

Здобути:—

Здобути, або вдома не бути.
Або осягну свого, або пропаду.
Легко здобує, легко набуте.
На що не тратимо багато з'усиль, те прийшло без труду.

Трої в однім дні не здобути.
Великого діла в однім дні не зробиш. Троя—місто.

Здоров:—

Бувай здоров, коли змолов, а коли ще ні, то сиди в млині.
Жартівливе пращання.

Бувайте здорові, майтеся гаразд, як вам не стане, вертайтесь до нас.

Значіння, що й попередне.

Здорові будьмо, та себе не гудьмо.

Значіння, що й попереднє.

Здорові заживайте, а що зісталось, те сховайте.

Жартівливе припрошування до їди.

Здорового нетреба лічити, але перчити.

Здорового треба силувати до праці.

Здоров сволоче, коли ніхто не хоче.

Характеристика пияка, що п'є до сволока, бо немає товариства.

Коби Бог здоров, тай ми попри нього.

Жартом бажаючи комусь доброго здоровля.

Здоровля:—

Вартість здоровля знає лиш той, хто його стратив.

Хто хорує, той знає, яка то велика утрата стратити здоровля.

Дай вам, Боже, здоровля у мої груди.

Самолюбне бажання здоровля.

Дай тобі Боже здоровля дідько знає доки.

Жартівливе бажання.

Доки здоровля служить, то чоловік не тужить.

Як чоловік здоров, то нема чого нарікати.

За здоровля панське, у горло циганське.

Приговорюють у гостині.

Здоровля над маєток.

Коли нема здоровля, то й маєток стає безвартісним.

Здоровля не купити.

Здоровля не є набутна річ.

Коби здоровля, а гріхи будуть.

Потішав себе хорий гультай.

Ліпше здоровля, як готові гроші.

Здоровий чоловік заробить гроші, а хорий пустить на лічення.

На здоровля всім, а я сам зїм.

Жарт при їді.

Нам на здоровля, а ворогам на безголова.

Бажання пияків при пиятиці.

Поки здоровля служить, поти чоловік не тужить.

Приговорка старих людей при веселій забаві.

Земля:—

Безпечніше бідакові на землі, як багачеві на морі.

Море може збуритися і затопити корабель.

Більше сяжня землі не дістанеш.

На гріб більше місця не треба. Сяжень міра від столи до витягнутої вгору руки.

За рідною землею і в небі скучно.

Це природно любити рідну землю і скучати за нею на чужині.

Землею усі живемо.

З землі дістають поживу усі животики в ріжних формах.

Земля дає все і забирає все.

Все походить з землі і все в землю вертається.

Земля потребує: доброї погоди, доброго насіння і доброго робітника.

Конечні умови, щоб земля зародила.

Земля хай буде пером.

Бажання небіщикам. Наші предки вірили, що земля давить небіщика і він чує тягар на собі, тому бажали, щоб земля була такою легкою йому як пір'я.

Ми землю з рук, а діти нас прокленуть.

Як продамо землю то діти не будуть мати на чім жити і прокленуть нас.

На лихий землі зілля не росте.

Бо в лихий землі нема поживи для жадної рослини.

Не випускай землі з рук.

Добра порада батьків своїм синам, бо без землі буде тяжко жити.

Неглибоко сяжень землі, а до страшного суду таки не вилі-зеш.

Приговорюють на похоронах.

Хвали море, а держись землі.

Добирай слів про красу моря, та жий на землі, бо тут безпечніше.

Хто землі дає, тому земля у трое віддає.

Хто добре управляє землею, той з неї дістає великі користи.

Зерно:—

Зерно до зерночка, та й повна мірочка.

Вслід ощадности. І малі речі зібрані разом творять велику вартість.

Мізерна, мізерна, бо не їла зерна.

Худа скотина, бо не годована зерном.

Зима:—

Біла зима, а чорне сіно їсть.

У зимі їсть худоба і лихе сіно. Добре сіно повинно бути зелене.

В зимі сонце, як мачуха, світить та не гріє.

Мачуха перед людьми удає доброї, та на ділі не є такою. І в зимі сонце, хоч світить та не може ogrіти землі.

Зима біла, усе сіно з'їла.

Довга зима коштовна, бо треба худобу кормити.

Зима літо з'їдає, хоч перед ним утікає.

Пори року витискають одна одну.

Зима, мов лихий жид, свого не дарує.

Або приходить заскоро, або довго протягається.

Іде зима, а кожуха нема.

Нарікання бідних людей, що їм зима докучає з браку відповідної одежі.

Кукурудза як смерека, в літі зимно, а в зимі спека.
Глум з брехуна. Так прихвалювали виходцям Бразилію.

Як би не зима, то літо довше було б.
Значіння, як і сказано.

Зиск:—

Або зиск, або в писк.
Або скористає, або наб'ють.

Тільки зиску, що в писку.
Тільки користи, що наїсться.

Чи зиск, чи страта, то одна заплата.
Нарікання робітника, що йому і за найбільше дбання не відплачуються.

Зійти:—

Ще не зійшло, а вже піросло.
Про буйне збіжжа на ниві.

Як зійшлось, так і розійдеться.
Легко набутий маєток скоро минається.

Зілля:—

Є зілля на всяку слабість, тільки на смерть нема.
Лікарства роблять переважно з зілля, але проти смерті ліків немає.

Не кожне зілля пахне.
Є зілля й без запаху.

Не кожному те саме зілля помагає.
На різні слабости, є різні ліки.

То собі зілля.
Про погану людину, злобну або лихої слави.

Зіпсути:—

Зіпсутого яйця не можна зіпсувати.
Лихого вже не зіпсуєш.

Лихого не зіпсуєш.
Значіння, як і сказано.

Одна паршива вівця заразить цілу череду.
Один лукавий чоловік може лихо вплинути на багато людей.

Одне гниле яблуко зіпсує цілу бочку.
Значіння, що й попереднє.

З'їсти:—

Тільки мого, що з'їм много.
Потішав себе бідний чоловік.

Хоч чорта з'їш, а правду ріж.
Хоч і прикро, але правду говори.

Що з'їм тай вип'ю, те моє.
Тільки й приємности в мойому життю.

Зло:—

Бридиться злим, а йде за ним.

Коли хто критикує зло, а сам його робить.

Від злого давця бери і капця.

Від лихого довжника бери, що лиш можеш.

Добро довго пам'ятається, а зло ще довше.

Зроблену нам кривду довше пам'ятаємо, як зроблене добро.

За много злого, два на одного.

Коли два б'ють третього.

Зле в мене; гони Семене.

Коли тобі в мене не довподоби, то можеш забиратися.

Зле злого не візьме.

Лихий лихого не візьме до роботи.

Зле там і лихо, де курка кричить, а півень тихо.

Лихо, де чоловік мовчить, а жінка старшинус.

Злі зло знають, бо його не покидають.

Лихі роблять лихо, бо інакше не знають.

Злом зла не направиш.

Лихом добра не зробиш.

І два зла не роблять нічого доброго.

Значіння, що й попередне.

І немає злону, на всій землі безконечній веселого дому.

Лукавий на цілім широкім світі не знайде вдоволення.

І тут зле і там недобре.

Нарікання чоловіка, що йому нігде не велось.

Краще терпіти зло, чим творити його.

Творити зло, це злочин і неморально.

Маєш зле говорити, волієш у язик укуситись.

Наука моралістів, щоб лихою бесідою не зблзнити інших.

Не зле йому діється, що змолотить, те й провіється.

Що заробить, те й пустить, розтратить.

Не зле поводитись, на своє все виходиться.

Нема страти.

Нема злого, щоб на добре не вийшло.

Оптимістичний погляд, що й лихі діла приносять добрі наслідки.

Не такий злий, як недобрий.

Про чоловіка, хотя й нелихого, але й недоброго.

Один злий крок, може принести страшний упадок.

Одна мала помилка може принести страшні наслідки.

Тяжко щоб на добре вийшло, що із злих рук прийшло.

Лихі батьки не виховують добре дитини.

Хто шукає зла, той добра во вік не побачить.

Песиміст ніколи не побачить добрих прикмет в нікім.

Що злому, по образах в дому.
Лихий нічим не вдоволиться.

Злізтися:—

Злізлися три дні на один.
Нарікання коли довго вижидається когось.
Злізлися на купі, як воші на струпі.
Про велику, але бідну родину, що живе в малій хатині.
Злізлося сім бід на один обід.
Зійшлося багато нещастя нараз.

Злість:—

Злість відчиняє рот, а замикає очі.
У злоти чоловік кричить та свариться і не бачить, що робить.
Нема риби без ости, а чоловіка без злоти.
Значіння, як і сказано.
Скипів зо злоти.
Дуже роззлюстився.
То вже й жиди роззлюстило б.
Роззлюстилоби всякого. Жидів вважають дуже терпеливими у справах торговельних, бо приймають і найбільшу зневагу, аби скористати.
У кого є злість, той своє серце їсть.
У злоти чоловік напружує усі свої нерви, що шкодить здоровлю.

Злодій:—

Господи, зароди на злодії і на жиди і на тоти, що скачуть через плоти.
Просьба, щоб Бог зародив збіжжа, то тоді і злодій, як украде то не пізнати буде, і продати буде що, а торговля була в жидівських руках, і собака не буде голодна.
Є злодії роджені, а є і навчені.
Іронічно про здьрців.
Добрий злодій в злодія вкраде.
Украде, хоч і добре стережуть.
Домашнього злодія не встережешся.
Бо дуже осторожний, чи його хто не підглядає.
Замок і ключ не зроблені для чесних рук.
Перед чесними людьми не треба замикати ні хати, ні комори.
Злодій думає, що усі люди крадуть.
Судить по собі, що усі люди так роблять.
Злодій злодія пізнає.
Скоро порозуміваються.
Мудрий злодій у своїм селі не краде, а на друге йде.
Не хоче, щоб сусіди мали лиху опінію про нього, у другім селі він чужий.
На злодія замку нема.
Хитрий злодій отворить кожний замок.

На злодію шапка горить.

Зраджує себе, почувши про злочин, денервується.

Не всі злодії, на кого собака гавкає.

Собака гавкає на всіх прохожих.

Не той добрий злодій що украв, але той, що добре сховав.

Нарід уважає тих, що переховують крадені речі, більшими злочинцями, як самих злодіїв.

Не той злодій, що украв, а той, що його зловили.

Як зловлять, то знають хто украв, а як не зловлять, то незнають.

Обікрвав Івана, аби заплатив пана.

Зробився злодієм крадучи у бідного, щоб віддати довг багачеві.

Ти, москалю, добрий чоловік, та злодійські руки маєш.

Іронічно до злодія.

Треба злодія, аби зловив злодія.

Бо лиш злодій знає злодійські хитрощі.

У нашім селі злодіїв нема, самі люди крадуть.

Іронія зо злодія, коли представляється порядним чоловіком.

Зміна:—

Обернув kota хвостом.

Змивив зізнання, говорить не поправді.

Обернув мокрим на верха.

Доказав брехню.

Пізнати по личеньку, що не спала всю ніченьку.

Через недоспану ніч, лице змінилося і виглядає змучене.

Хай буде й гірше, аби інше.

Конечне домагання зміни.

Знак:—

Ані знаку з капусняку.

Коли пропаде маловартна річ.

Що то за знак, був твердий, тай зм'як.

Про завязтого чоловіка, що несподівано подобрів.

Знакомі:—

Давно знайомі, їхні діди спали в одній соломі.

Глум з несподіваного знакомства.

Знаються, як лисі коні.

Дуже добре знакомі.

Знати:—

Будеш знати по чому локоть кваші.

Зазнаєш клопоту та біди.

Дай Боже усе знати, та не все робити.

Треба знати і добре і лихе, та не випробовувати лиха на собі.

- Знав добре Біг, що не дав свині ріг.
Щоб злоба та самоволя не панували у світі.
- Знає, де козам роги направляють.
Знає де небезпека, тому осторожний.
- Знає, де раки зимують.
Значіння, що й попереднє.
- Знає дід і баба і ціла громада.
Річ знана кожному. Це ніяка тайна.
- Знає, з котрої бочки починати.
Практичний чоловік, знає звичай і порядок.
- Знає кіт чие сало, хоч його не стало.
Знає кому зробив кривду, тому й оминає тепер.
- Знає кобила, що віз поломила.
Знає, що зробив шкоду, та нічого собі з того не робить. Безхарактерний.
- Знаємо і без попа, що в неділю свято.
Це зовсім не є тайною для нас.
- Знає старий горобець усі шпари у клуні.
Практичний злодій, якого тяжко зловити.
- Знаєш, коли йдеш, та на знаєш коли вернеш.
Поворот залежить від обставин.
- Кіт не годен знати, хто загостить до хати.
Вороження, що як кіт миється лабками, то гість прийде до хати.
- Кожен знає, що його долягає.
Кожен знає свої клопоти.
- Не все треба людям знати, треба і собі щось сховати.
Не кажи людям усього, що знаєш. Держи свої тайни для себе.
- Не знав ти мене в біді, то не знай і в гаразді.
Коли хто гордує бідним, а опісля як доробиться, то шукає його товариства.
- Не знає ані бе, ані ме, ані кукуріку.
Такий дурний, що не може розрізнити овечого голосу від півня.
- Не знаєш — то мовчи, а знаєш — не кричи.
Будь обережним. Мовчанка не шкодить.
- Ніхто не знає, де його смерть чекає.
Умерти можна несподівано дебудь і колибудь.
- Сам не знаю, що мені є, чи хочу їсти, чи так ся здає.
Жартівливе упоминання їсти.
- Хто б його не знав, то б за святого взяв.
Гіпокрит.
- Хто знає, чие завтра.
Ніхто не знає, чи завтра буде жити.

Хто не знає, нехай людей запитає.
Люди скажуть.

Хто ще знає, хто кого поховає?
Старе подружжя цікавиться, котре з них скоріш умре.

Що вчують вдома діти, те знають і сусіди.
Діти не годні вдержати домашньої тайни.

Як би кінь свою силу знав, тобі ніхто на нього не сідав.
Кінь кориться тому, що не знає своєї сили. Як би нарід знав, яка в нього сила, то не давби себе ошукувати, та знущатися над собою.

Як будеш усе знати, то посивієш.
Упоминання цікавим.

Як будеш усе знати, то скоро постарієшся.
Упоминання цікавого, щоб не інтересувався чужими ділами.

Знущатися:—

Колики тесав би на голові.
Любить вехроводити і знущатися.
Святим ноги цілує, а людей мордує.
В церкві цілує святі образи, а над людьми знущається.

Золото:—

Блищить, як золото, а в середині болото.
Гіпокрит.
Золотий ключ відчиняє кожні двері, але не небесні.
Підкупством осягнеш усього, лиш спасення душі не осягнеш.
Золотий ланцюг потягне більше, як залізний.
Підкупством осягнеш усього.
Золотий молот ломить залізні двері.
Значіння, що й попереднє. Золото м'якше від заліза.
Золоті руки, а вражий пісок.
Добрый робітник, але пискатий, або пияк.
Золото й жінка рядять світом.
За золото купиш владу, а жінки мають вплив.
І на золоті мож попектися.
Можна ушукатися, або утратити.
Куди не піде, то золоті верби за ним ростуть.
Де не піде, то все клопоту наробить.
Не все золото, що блищить.
Не все добре і правдиве, що нам таким видається.
Нема замку, щоб золото не відчинило.
Підкупством осягнеш усього.
Тіло в золоті, а душа в мерзоті.
Тіло уbrane багато, а душа злобна, мерзька.

Зоря:—

Не журися зорями, коли місяць світить.

Не журись малими ділами, добре, що великі вдались.

Що темніша ніч, то ясніші зорі.

Що більш несвідомий нарід, то краще репрезентуються його проводирі.

Зося:—

Пізнати Зося по волоссю.

Давно урубували коси покриткам.

Це Зося, чи не Зося, запаска коротка, а втяте волосся.

Іронія з дівчини лихої слави.

Зрада:—

Бійся більше зради, як голодного вовка.

Від вовка можна оборонитися, а від зрадника ні.

І межі дванадцятьма апостолами найшовся один Юда.

Коли між святими найшовся один грішник, то не диво, як між грішниками є грішні.

Зріст:—

Зріст чекає на силу, а черево на хліб.

Що більш росте чоловік, тим сильніший стає, але й більше їсть.

Зростом мале, але розумом старе.

Про цікаву дитину, більш розвинену, як звичайно на свої літа.

Зробити:—

Вилетить як ворона, а люди зроблять, як корова.

Поговір стає щораз більший.

Вилетить як шпак, а люде зроблять, як сак.

Поговір чим далі розходиться, тим і більший стає.

Зуби:—

Без зубів лихо, а без хліба ще гірше.

Говорить бідний багачеві, який стратив зуби.

Вибив зуби коло груби.

Насміхання з парубка, якому дівчина вибила зуби, як залицявся.

Витягни вовкові й зуби, то він апетит не згубить.

Природи не зміниш.

Вищірів зуби, як циганські діти до місяця.

Не маючи палива в зимі, циган вивів діти на двір щоб грілися до повного місяця.

Дарованому коневі не заглядай у зуби.

Коням заглядають у зуби при купівлі, щоб пізнати вік. Вдоволяйся дарованою річчю, хоча і найменшою.

І нашій дитині колись зуби виростуть.

І до нас щастя колись прийде.

Коби зуби, а хліб буде.

Коби здоровля, а на життя зароблю собі.

Люди Бога славлять та величають, а вас чогось у зуби взяли.
Відповіла баба чортові на питання: що люде про нього кажуть.

Не пхай пальців нікому в зуби, бо вкусить.
Не мішайся в несвое діло. Не докоряй нікому бо помститься.

Поклав зуби на клинок.
Голодує. Брак харчів.

Продає зуби, якби хто найняв.
Про дівчину, що багато сміється, як залищається.

Треба раз показати зуби.
Треба раз сказати правду в очі.

Хай буде й зубатий, аби багатий.
Боронилась дівчина вибравши негарного жениха.

Хто дав зуби, дасть і хліб до губи.
Бог дбає про усіх людей.

Зять:—

Зять любить собі взять.
Зять любить взяти як найбільше придане.

Зять, невістка не дитина, вуйна, стрийна не родина.
Усі вони з чужого роду.

Кум — не родина, зять — не дитина, а невістка — чужа кістка.

Кумство не є посвоячення, а зять і невістка не свої діти, а чужі.

Яка з собаки солонина, така й з зятя дитина.
Як з собаки нема солонини, так і зять не стане за рідну дитину.

I

Іван:—

Без Івана не було б пана.
Як би не було хліборобів та робітників, то й панів не було б.

Дай Боже, аби з Івана ніколи не було пана.
Докір синові, що розпаношився і стидався свого батька. Збагатілі хлібороби гірше поводитися із своїми людьми, як родовиті пани.

До святого Івана робить муха на пана.
Бджола збирає мід для свого господаря. Свято св. Івана на 7 липня.

Жидівський Іванко.
Згідливо про жидівського попихача.

Іване бідний, тягни пиріг спідний.
Жарт до Івана, щоб брав пироги зо споду, бо там масні, смачніші.

Іван — Іваном, на віки віком.
Незмінний — який був, такий і є.

Іван робить — Іван їсть, Іван не робить — має піст.
Кожен повинен працювати, коли хоче їсти.

І на Івана прийде обмана.
І його одурять.

Кажи Іванові: бери на сухо, а він заїхав по вухо.
Непослушний і необережний.

Ліпше бути багатим Іваном, як бідним паном.
Ліпше мати майно, як лиш самий титул.

На Івана Богослова, хто не посіяв жита, не варт і доброго слова.

Івана Богослова 9 жовтня і до цього часу повинно бути посіяне озиме жито.

Не дай, Боже, з Івана пана.

Загальний погляд, що спаношений хлібороб чи робітник буває більш гордим та зухвалим, як родовитий пан.

Сьогодні Івана Предтечі, що забрав свята на плечі.

Івана Предтечі 7 липня і окрім ап. Петра і Павла нема свят у жнива.

Пізний Іван.

Хто не приходить вчас.

Підожди, Іване, хай приложу гірчиці до рани.

Зажди, хай поглумлюсь над твоєю долею.

По рівній часті, Іванові і Насті.

Усім однаку часть, щоб не було кривди.

Чи Іван, чи Петро, то мені все одно.

Байдуже котрий провинився, але кара його не мине.

Чого Івась не навчиться, того Іван не зможе.

Молодому легко вчитися, бо черства пам'ять.

Ігла:—

Без ігли не вбереться, без ножа не розбереться.

Іронія з недбалої дівчини, що аж тоді направляє одіж, як треба вбирати.

Ігла всіх зодягає, а сама гола лізе.

Чужі користають, а сам бідує.

Коби ігла пройшла, а нитка мусить.

Коби почати діло, а там далі вже піде робота.

Куди голка, туди й нитка.

Всі наслідують голову родини.

Ілля:—

До Іллі рій під гилі, а по Іллі рій на гилі.

Пророка Іллі на 2 серпня, тоді бджоли рояться і вилітають з улія.

Лиш до Іллі добрі білі.

Білі—рід грибів, дуже гіркі. По Іллі їх не їдять, бо є ліпші, смачніші.

На Іллі новий хліб на столі.

Жнива на Україні починаються околo 15 липня, а в серпні вже є новий хліб.

Як не запряде до Іллі, то не буде у млині.
До Іллі кукурудза повинна запрясти, бо пізніше змерзне і нездала
буде, щоб її змолоти на муку.

Як прийде Ілля, то наробить у полі гнилля.
Около Іллі б'ють гради і нищать засіви, від чого збіжжа гние.

Інтерес:—

Добрий інтерес, як повний черес.
Коли є доволі грошей, то й купувати добре. Черес—широкий ремінь,
в яким держать гроші.

Кожна Тереса має свої інтереса.
У кожного є свої діла, свої клопоти.

Іскра:—

Зла сікра все поле спалила і сама згасла.
Про лукавого чоловіка, що наробив багато лиха, хоч і сам не скористав.
З малої іскри великий вогонь буває.
Мала причина приносить не раз колосальні шкоди.

Ісус:—

Ісусе терпеливий, будь нам милостивий.
Молітва, щоб довго терпеливий Ісус змилосердивсь над ними бідними.
Ісусе Христе, дай нам що гризти.
Молитва бідної вдови, що просила хоч сухаря, щоб з голоду не вмерти.

Іти:—

Добре іде, лиш голову на бік несе.
Приписування хиби коневі, щоб купити його дешевше.
Ей, ледво йду, не так п'яна, як голодна, ішла б далі, та не
годна.
Нарікання п'яної жінки, ідучи з ярмарку.
Замість піти там, де просять, пішов, де сіно косять.
Про дощ, коли паде тоді, як не треба.
Іде, як з каменя.
Дуже лихо поводитьсь. Не ведеться.
Іде, як лоша за возом.
Іде дуже ліново.
Іди на чотири вірти, а на п'ятий шум.
Іди, щоб по тобі і сліду не стало.
Іди швидко — то бридко, іди тихо — і так лихо.
Людам не догодиш. Треба бути уміркованим.
Іду Яцю, бо люблю твою працю.
Про дівчину, що віддається за старого, але багатого жениха.
Не йди скоро, бо біду доженеш, і не йди помалу, бо біда те-
бе дожене.
Будь уміркованим.

Нехай іде і за вола, аби вдома не була.

Говорять батьки про вередливу дочку, що хотять її віддати.

По обіді спи хоч хвилю, — по вечері іди мильо.

Лікарська порада для здоровля.

Який іде, таку й веде.

Обидвоє однакового характеру. Обоє лихі.

Я не йду там де б'ють, а там, де їсти дають.

Про богоягуза, що лиш думає про свою користь.

І

Іда:—

Без їди не хочеться пити води.

Воду п'ється звичайно по ситім харчі.

Ласа їда животу біда.

Смачна страва дається їсти багато, а опісля болить живіт від неї.

Лобода, то панська їда, а хлопська нужда.

Пани лободу приправляють, та смачно їдять, а бідні їдять лободу на переднівку з великого браку харчів.

От то мені їда, хліб і вода.

Нарікання робітника на скупу їду при тяжкій праці. Хліб і вода, це номінальна пожива.

Хліб та вода, то козацька їда.

Звичайна пожива козаків у дорозі.

Хто клопочеться, тому їсти не хочеться.

Хто журиться, той не годен їсти.

Яка їда, така й робота.

Лихо годують, лихо робить.

Якби тільки в їду дуфав, то б ніколи нічого не мав.

Не треба всього проїсти, що заробиться, треба і щадити.

Їжак:—

Голим задом їжака не вб'єш.

До небезпечного діла треба добирати способу.

Казав їжак, хай буде й так.

Пристає на все, нікому не противиться.

Обіздрися їжу на свою хижу.

Не обмовляй людей, а подивися у свою хату перше, або на себе самого.

Їсти:—

Ані ївши, ані пивши, скачи, дурню, ошалівши.

Дорікають бідним, коли танцюють.

Бодай ніхто не дочекав їсти, як нема що.

Іронічне нарікання багатого, як бідний просить позичити хліба.

Він їсть, а біда його їсть.

Їсть багато, та все марний держиться.

Давали їсти й пити, та не було кому просити.
Нарікання, що в гостині не припрошували до їди. Звичай велить,*щоб у гостині дуже припрошували до їди.

Дармо в Бога хліб їсть.
Про лінивого.

Доходять до нас вісти, що хочять нам дати їсти.
Жарт робітників, що ждуть на їду.

Дякувати Богу святому, що дали їсти пустому.
Жартом подяка за їду.

Їв би, пив би, а красти ані руш.
Так докоряв злодій своєму синові, що відмовлявся красти.

Їж, пий, веселися, рїж, бий і казися.
Клич очайдухів. Уживай світа до схочу, не зважаючи на кривди інших.

Їж, дурний, бо то з маком.
Жартівливе припрошування до їди. Переказ в народі є, що дурні люблять печиво з маком та з сиром.

Їж, дурню, бо то з сиром.
Значіння, що й попередне.

Їжте і мачайте, а за решту вибачайте.
Припрошування до їди. Вдоволяйтесь тим, що є.

Їж та дивися, аби мій борщ не був по селу.
Я тебе нагодую, а ти ще мене обмовиш, що лиха страва у мене.

Їла як пані, а нахляпала, як свиня.
Про нехарну жінку при їді.

Їли би очи, та губа не хоче.
Докір пажерливому, що ще їв би, та в живіт не йде.

Їсть пес пса, як нема барана.
Голод примушує до всього і не оглядається на посвоячення.

Їжте тепер, бо вночі не дамо.
Жартівливе припрошування гостей до їди.

І ценці помагають людям рибу їсти.
І святі люде роблять звичайні речі.

Коби їла, то може б набрала тіла.
Про худу зхоровану жінку.

Наївся, як вуж.
Наївся до сита.

Наївся, як дурень у кума на христинах.
З'їв понад міру, аж розхорувався.

Написано в місті Львові, що всі голодні їсти готові.
Жарт голодних, що ждуть на їду. Львів—столичне місто провінції Галичини, збудоване в честь князя Льва, сина Данилового.

На тобі, милий, вечерю з обідом, як не доїш стравою то намагай хлібом.

Оправдувала себе жінка, даючи чоловікові скупу вечерю.

Не їв — зомлів, а наївся, — розболівся.

Перше ослаб з голоду, а тепер бо переївся.

Не їж, не пий, а весело жий.

Не показуй по собі, що у тебе біда.

Не кусай більше, як у рот лізе, бо вдавишся.

Знай міру всьому, бо потерпиш.

Хай не буде що їсти, аби було з ким сісти.

Хай буде і скупа страва, але з любим чоловіком.

Хоч є риба у воді, та їсти її годі.

Докір лівому, що без праці нічого не дістане.

Хто два рази кусає, той вдавиться.

Що понад міру, те виходить на шкоду.

Хто їв виноград, у того й оскома на зубах.

Хто поповнив злочин, у того й гріх на сумлінні.

Чужий хліб у рот не лізе.

Тяжко жити на чужім хлібі.

Я дурно каші не їв.

І я чогось навчився, та не змарнував часу і хліба.

Як їсть дитина, тішитися родина, а як їсть родина, то плаче дитина.

Батьки тішаться, як дитина добре їсть, та діти нераді, коли батьки на їхній ласці, і ними треба опікуватися.

Як спить, то їсти не просить, а як встане, то не перестане.

Про лінивого ненажеру.

Їхати:—

Заїхав, як фіра сіна в голову.

Уперта думка влізла у голову і негоден її позбутися.

Їдемо, бо собаки гавкають.

Ми на добрій дорозі, бо собаки гавкають. Собаки гавкають, як чують голос.

Їдеш скоро — біду подиблеш, їдеш помалу — біда тебе подибле.

Будь уміркованим у всім, не зазнаеш клопоту.

Їдьмо, поки пішки трапиться.

Жартують ті, що не мають чим їхати, а мусять їти пішо.

Їхав в гору, то в долину, то в бодяки то в кропиву.

Про п'яного візника, що негоден коні провадити.

На гору їду — не бичую, а з гори їду — не гальмую.

У мене сильні коні, що й батога не треба потягнути тягар, чи здержати віз з гори.

Одчепися, дармоїде, бо до мене кращий їде.

Проганяла дівчина нелюбого її жениха.

На чийм возі їдеш, того й пісню співай.

Від кого ти залежний, тому й мусиш догаджати.

На чужому коневі далеко не поїдеш.
Можуть кожньої хвилі відібрати.
Поволи їдь, то дальше заїдеш.
Скора їзда умучує коні та є неважна на припадок.
Яке їхало, таке й здибало.
Про ледачих подруг.

К

Кадило:—

Не боїться чорт кадила, але кропила.
Вірування престолюддя, що свячена вода має силу прогнати чорта,
а кадило ні.
Не допоможе бабі й кадило, коли бабу сказило.
Злої вдачі не направиш і святими ритуалами.
Не тикай йому кадило, бо йому ніс заступило.
Він не розуміється чи його хвали, чи його гани.

Казати:—

Аби не збрехати, ані правди не сказати.
Про дволичного, що не хоче свідчити за правдою.
Казав пан, та й зробив сам.
Про гордого, що вдає пана, а слуги не має.
Кажи, не кажи, а своє слово держи.
Не викручуйся, а роби так, як обов'язався.
Не кажи гоц, поки не перескочиш.
Не хвалися наперед, поки діла не зробив.
Пийте люде горілочку, а ви гуси воду, аби люде не казали,
що ми злого роду.
Припрошування гостей пити.
Скажи слово, а нещастя готове.
Одним словом мож наробити собі багато клопоту.
Тобі хоч кажи, а хоч камінь у руці держи.
Тебе чи просити, чи бити то все одне.
Язиком що хоч кажи, але руки при собі держи.
Можеш лаяти мене, але не поривайся до бійки.
Як казав, так казав, аби що дав.
Байдуже про бесіду, аби лиш скористати.

Калач:—

Більше днів, як калачів.
Не їдж всього сьгодні, пам'ятай, що і завтра буде день.
Звабиш калачем, а не відженеш і бичем.
Чоловіка легко привабити, та тяжко позбутися.
Ніхто не тікає від калача, але від бича.
Ніхто не втікає від гаразду, а від біди.

Хочеш їсти калачі, то не сиди на печі.
Щоб їсти, то треба працювати.

Каліка:—

Здибалися два каліки, один голий, другий невдтий.
Насміхання з хлопців що храмають, з буйности ушкодивши себе.

Не до смерти каліка, не до віку пан.
Каліка може вилічитися, а пан може збідніти.

Камаші:—

Дали мені камаші, заплакали всі наші.
Рідня плаче, як когось з родини візьмуть до війська.

Ми разом камаші не фасували.
Ми собі не рівня.

Камінь:—

Він на тебе каменем, а ти на нього хлібом.
Наука християнської церкви відплачуватись добром за зло.

І малий камінець робить синець.
І мала прикрість дошкулює.

Камінь, що його залізо не зрушить, корінь дерева пору-
шить.

З житевої обсервації, де корінь дерева зрушив скалу.

Крапля за краплею вода, як паде, то і в камені діра буде.
Уперта праця поконе найбільші перешкоди.

На добрий камінь, що всиплеш, те змелеш.
Добрий робітник зробить все, що треба. Давно у млинах каменем
мололи збіжжя на муку.

На місці і камінь обростає.
На одним місці чоловік доробиться.

Пропав як камінь у воду.
Про чоловіка, що пішов десь і чутки про нього нема.

Так іде як з каменя.
Дуже лихо поводитьсь. Тяжко заробити на прожиток.

Хто кидає каменем до неба, той дістане ним по голові.
Хто шукає клопоту, той його знайде.

Чи головою в камінь, чи каменем в голову, все одно.
Без шкоди не обійдешся, хочби й що робив.

Канада:—

Канада добрий край, як не маєш грошей — то здохай.
Нарікання людей, які не привикли до такого великого і скорого гро-
шевого обороту. Кожний хай дбає про себе, бо ніхто тобі не по-
може.

Ніхто не поїхав до Канади без принади.
До еміграції нашого народу в Канаду, намовляли агенти прихвалюючи
цей край та представляючи рожеву будучність.

Капуста:—

Загнав свиню у капусту.
Жартом, коли варить свинину у капусті.

Капуста тлуста сама йде в уста.
Хвалять добре масну капусту.

На здогад буряків, щоб дали капусти.
Про малу річ питає, щоб дістати велику.

Капшук:—

Пропав капшук і чотири крейцарі.
Про річ, що згублено, або хтось украв. Не вернеться вже ніколи.
Капшук це виправлений свинячий мочовий піхур, у яким носили тю-
тюн, щоб не висихав. І на гроші уживали капшуки.

Пропав, як капшук на ярмарку.
Не вернеться.

То не капшук надути.
То не так легко зробити, то тяжка робота.

У капшуці як у руці.
Значіння як і сказано.

Кара:—

Без кари нема поправи.
Укараний не робить більше лиха, щоб знова не потерпіти.

Бог буком не карає.
Кара від Бога приходиться у різних формах.

І на тебе жде куна, як будеш така як вона.
Куна — місце в церковнім притворі, де в сорок днів по породі привя-
зувано дівчину - матір (покритку) на час богослуження, а старші
жінки говорили повисші слова до проходячих дівчат. Хлопців звід-
ників не виставлювано на публичне посьміховиско.

Кара за кривду приходиться помалу, але певно.
Кривда не мине безкарно.

Кого Бог хоче вкарати, тому розум відбирає.
Чоловік сам себе так поведе, що потерпить.

Ні лихому кари, ні доброму справи.
Нарікання на лихий суд, що лихих не карає і не дає справедливости
добрим.

Одного скарання, десятком покаяння.
Покарання одного лиходія є наукою десятком не робити лиха.

Як є надгорода за добро, то повинна бути й кара за зло.
Коли впоминаємося надгорода за добрі діла, то впоминаймося і кари
за лихі.

Карбувати:—

Викарбував, аж посивів.
Дуже побив.

То все тобі карбується.

Лихо, що ти робиш, памятається і ти за нього відпокутуєш. Карбувати — зазначувати карбом на дереві. Давній спосіб держання рахунків. Карбувати — записувати.

Карти:—

І короля туз б'є.

Більший меншого утискає.

Хто в карти грає, той грошей не має.

На грі в карти ще ніхто не доробився, щоб став добрим господарем.

Хто не грає, хай у карти не заглядає.

До не свого діла не мішайся.

Качка:—

Бодай тебе качка копнула.

Жартівлива клятьба.

В літі і качка прачка, а в зимі і Тереса не береться.

Прання вліті легке, за те взимі дуже трудне, бо звичайно прали на ріці.

Заганяє качки собою.

Про п'яного, що заточується.

Каша:—

Густа каша дітей не розгонить.

Рідку кашу варуть бідні, щоб її більше було. Діти не лишають дім, як є доволі що їсти.

Казали бо батьки наші, що до шкварків треба каші.

Каша потребує багато омасти, щоб була смачна. До того діла треба багато матеріалу.

Наша каша, а борщ ваш.

Лихий, несправедливий поділ, бо каша вартніша, як борщ.

Наварив каші, тепер їж.

Наробив клопоту, тепер відповідай.

Не дам собі в кашу плювати.

Не позволю нікому надо мною верховодити.

Каяття:—

Кайся, та в каглу не пхайся.

Жарт із чоловіка, що дуже журиться дрібницею.

Не кайся зраня встати і за молоду оженитися.

Не пожалієш ні одного, ні другого.

Не кайся рано встати і за молоду вчитися.

Значіння, що й попередне.

Хай дурний кається, бо наперед не думається.

Хай терпить, коли справи наперед добре не обдумає.

Хто згрішив, нехай кається.

Хто зробив кривду, повинен її винагородити.

Квас:—

Є квас, та не для нас.
Ми негодні дістати все те, що добре.
Вчора квас, нині квас, нехай чорти мучать вас.
Докір за лихий харч.
І від квасу, дає Бог красу.
І бідні бувають дуже вродливі.

Квасний:—

Хто масний, той квасний.
Хто обцяє, той жаліє дати обцянку.
Я їв квас, як ішов до вас.
Глумливо, я не жадний цього добра.
Як квасний то пісний.
Як в лихім настрою, то нічого не скористаєш.

Квіти:—

Бджоли сідають на квіти, бо люблять мід, мухи сідають на стерво, бо люблять смрід.
Характеристика не тільки двох ріжних мух, але й двох ріжних типів людей. Одні люблять красу і все благородне, а інші протинно, все що понинжує людську гідність.
Де цвіт, там мід.
У кожнім цвіті є мід, тому бджола сідає на нього.
Кожен цвіт має свій запах.
Кожен чоловік має свою вдачу.
Нема цвіту кращого від маківочки, нема роду милійшого від матіночки.
Мак є найкращий з усіх цвітів, а мати є наймиліша з цілої родини.
Це природний прояв у всіх народів.
Одна квітка не зробить вінка.
Без одного чоловіка гродама буде.
Того цвіту, по всьому світу.
Такого краму повно на світі де б не пішов. Дівчат не бракує.
Це тільки цвіт, а ягід пождіть.
Це лиш початок, а кінець діла дасть користь.

Кидати:—

Кидав дідько бідними, а тепер багачами почав.
Глум з багача, коли йому трапиться яке лихо, або нещастя.
Кидає очима межі дівчима.
Моргає на дівчат.
Кидає словами, як собака хвостом.
Про балакуна, що говорить не доладу.
Сама кидается на шию.
Сама зачіпає хлопця. Накидується йому.

Київ:—

Від Київа аж до Львова всюди біда однакова.
Всім долягає одне лихо, де б не були.

Київ від разу не збудували.
Великого діла в одній хвилині не зробиш.

Кишка:—

За кавалок кишки — біг сім миль пішки.
Багато труду поніс за марницю.

Обросла кишка лоем, хлібом моїм.
Доробився моїм добром.

Кінець:—

Всьому колись кінець буде.
Усе на світі минається, нічого нема вічного.

З таким до кінця не дійдеш.
З ним не вийдеш на лад.

Кінець, бо пішли баби в танець.
Забава скінчена, бо вже молодь не бавиться, а лише старші.

Кінець діло хвалить.
Скінчене діло свідчить про добру роботу.

Кінець — ділу вінець.
Добре скінчене діло гідне похвали.

Не сходяться кінці докупи.
Тяжко живеться, не годен покрити конечних видатків.

Ні кінця, ні міри.
Про щось прикре, що довго протягається.

Що має початок і кінець мусить мати.
Вічного нема нічого. Все мало свій початок, тим і кінець мусить мати.

Як зародить дзвонець, то прийде світові кінець.
Земля перестане родити бо спустіє — виснажиться. Предсказування кінця світа. Дзвонець росте на дуже лихій землі.

Кінь:—

Бує, як незаузданий кінь.
Провадить гуляще та безжурне життя.

Дай кому коня, а сам сиди до дня.
Бо мусиш ждати, як на час не верне.

Дай коневі вівса, а гони як пса.
Від вівса кінь дістає силу до роботи і бігу.

Даси коневі полову, то буде робити поволи.
Від полову кінь не набере сили до роботи.

Доброго коня і в стайні куплять.
Доброго чоловіка люди знають і в хаті знайдуть.

Знаються, як лисі коні.
Про змовлених людей.

З чужого коня, хоч серед води злізай.
 Зажадають щоб віддати та й мусиш.
 І сліпий кінь держить дорогу, як візник видющий.
 І лихого може добрий попровадити.
 Кінь до бою йде, а корча боїться.
 Несподівано і відважних можна настрахати.
 Кінь молодий у гроші йде, а старий виходить.
 Молодий кінь дістає більшу силу щораз, а старий тратить.
 Коваль коня кує, а жаба й собі ногу дає.
 Іронія. Коли чоловік береться до діла, до якого ніяк нездібний.
 Коня не бий, слуги не проклинай і жінки не дразни, як хочеш, щоб статкували.
 Господарський досвід.
 Куди коні, туди й віз.
 Громада йде за проводом.
 Наймлений кінь ніколи не змучений.
 На нього не зважають і роблять ним понад міру.
 Наробився, як жидівський кінь.
 Жида роблять кіньми до виснаження.
 Не мій кінь, не мій віз, хай туркоче, куди хоче.
 Не моє діло, чого ж мені мішатись до нього.
 Не тоді коневі вівса, коли дивиться на пса.
 Не тоді помагай, як за пізно, а тоді коли пора. Кінь як дивиться на собаку, то дуже слабкий, бо здоровий кінь держить голову вгору.
 Сиві коні не все є старі.
 Сивий волос є ознакою старости, та коні можуть бути природно сиві.
 Сидить на коні, як жаба, а злетить як баба.
 Взявся до діла, що його не знає і що йому не лицює.
 Силуваним конем не доробишся.
 Упертий не зробить діла до ладу.
 Хоч голову зломлю, але з доброго коня.
 Коли маю потерпіти, то хоч за добре діло.
 Чия коняка, того й кульбака.
 Кульбаки без коня ніхто не потребує. Хто має коня, тому і кульбаки треба. Кульбака — сідло.
 Який кінь, такий і їздець.
 Іронія з нездалого коня і такого ж їздця.

Кіт:—

Боїться, як кіт лою.
 Зовсім не боїться.
 Внадився, як кіт до сала.
 Привик на дурничку. Без чужого добра не обійдеться.
 Гей, гей, милий Боже, кітка здохла, кіт не може.
 Насміхання, як хто без причини зітхає, мов би велику тугу мав.

Голосний кіт мишей не ловить.
Хто багато говорить, той діла не робить.
Для kota забагато, а для собаки замало.
Нарікання робітника на скупий харч.
Іде як кіт по стерні.
Іде дуже осторожно, щоб собі не пошкодити.
Кіт воркоче, бо кашки хоче.
Хто просить о поміч, той потребує її.
Кіт за пліт, а миші в танець.
Коли нема голови, то підвладні роблять, що хотять.
Кіт леститься, а драпає.
Про дуже облесного чоловіка, що любезно говорить, а думає пошкодити.
Кіт любить рибу, та боїться ноги замочити.
Кіт не любить води, тому власною слиною миється. Любить дурничку.
Кіт нелівний, а хлоп-немівний, то оба ледащо.
Кіт, що не ловить мишей, а чоловік, що не вміє оборонити себе, оба негідні.
Кіт риби прагне, але сіти не тягне.
Користав би, а робити не хоче.
Купив kota в мішку.
Купив щось, чого не видів і так дав себе ошукати.
Ласий, як кіт на сало.
Дуже лакомий.
Напряла кітка півтора мітка, а кіт як зірвав, та й усе пірвав.
Насміхання з жінки, яка пиняво пряде. Міток — пасмо ниток від 30-60 в купі.
Нема то, як котові і попові.
Обом добре живеться і мало що роблять.
Носив кіт сало, аж поки стало.
Поки не з'їв усього, або поки не зловили й не укарали.
Обернув kota хвостом.
Коли хто перекручує докази.
Там того добра, як кіт наплакав.
Зовсім нема нічого. Кіт не плаче.

Кладка:—

Стою на кладці, а мила на гадці.
Деб не пішов, то все думає про милу.
Хто по кладці мудро ступає, той у болоті не купаєсь.
Хто осторожний, той не має припадку.

Клепка:—

Клепки йому в голові не сходяться.
Неповна розуму. Коли в бочці клепки не сходяться, то все з неї витікає.

Тобі бракує п'ятої клепки в голові.
Ти не маєш здорового розуму. Клепки—П'ять змислів: зір, слух, нюх,
смак і дотик.

Клин:—

Клин клином вибивають.
Менша сила уступає більшій. На тяжке діло добирай способу.
На круте дерево крутий клин.
На крутого чоловіка добирають хитрощів та острих мір.
Яке дерево — такий клин, який батько — такий син.
Син одідичує прикмети батька, як і дерево свою якість.

Кліщі:—

Без кліщів гарячого заліза не візьмеш.
Бо попечеш руки і не вдержиш.
Як ти не коваль, то й кліщі не погань.
Коли не знаєш діла, то й не берись до нього.
На те коваль держить кліщі, аби в руки не пекло.
До небезпечного діла, треба добирати способу, аби не потерпіти.

Клопіт:—

В кожній хаті, колопону по букаті.
Кожна родина має свої невдачі.
Кого добро розпирає, той собі клопону шукає.
З буйности робить те, що заборонене законом, тим і відвічає перед
законом.
Клопіт клопотові нерівний.
Є більші і менші.
Лиш мертві без клопону.
Вони скінчили дорогу життя, тим і всі клопоти.
Не робить своєї роботи, через чужі клопоти.
Коли хто лишає свою пильну роботу, аби допомогти комусь в пригоді.
Свого клопону нікому не продавай.
Нікому не розкажуй про свої турботи, то й люди тішитись не будуть.
Хай той клопочесь, що мені зла хоче.
Хто бажає мені лиха, хай сам його зазнає.
Хто клопону не має, той і гаразду не знає.
Клопіт учить нас розуміти та шанувати добро.
Хто клопочеться, тому їсти не хочеться.
У горю чоловік тратить апетит до їди.

Клясти:—

Не клени, бо шкода слини.
Клятьбою нікого не направиш.
Так клене, що аж трава схне.
Дуже тяжко клене, зважаючи всі сили небесні та земні, щоб пошкодили.

Книш:—

От маєш Гандзю, книш, тобі грають, а ти спиш.
Іронічно до дівчини, що її тяжко обмовляють, а вона нічого не знає.
Книш — різдвянний хліб.
Сита душа — і без книша.
Коли по обіді дають ще якусь перекуску.
Хіба моя душа, не гідна книша?
Хіба я не заслужив на похвалу?

Кобила:—

Вези, кобило, хоч тобі немило.
Хоч не рад, але робити мусиш.
Відтягніть, вуйку, нашу кобилу, бо здохла, а тато відтягнуть
вашу, як здохне.
Простодушне бажання відвдчитися.
Ідь, кобила, хоч три дні не їла.
Чи годен, чи негоден, а робити мусиш.
Кобила попала в саме багно, тай загрузла по саме стегно.
Попав у такий великий клопіт, що ніяк з нього не вийде.
Не диво, що кобила здохла, але хто дав собакам знати.
Здивовання, коли немила новинка розійшлась скорше, як повинна б.
Старій кобилі не брикаться, старій бабі не цілуватися.
Старість приносить зовсім інший тон життя.
Таки Бог погодив, що вовк кобилу задавив.
Від нещастя не охоронишся, бо так мало статися.
Чи було, чи не було, а ти тягни кобило,
Чи ти винен чи ні, а таки потерпиш.

Коваль:—

Коваль без кліщів, як без рук.
Бо ніяк взяти гаряче залізо.
Коваль клепле, поки тепле.
Роби діло в час.
Коваль провинив, а цигана повісили.
За винного потерпів невинний лиш тому, що винуватий мав вплив.
Кували ковалі, то великі то малі.
Всі робили, без розбору.

Ковбаса:—

Більше днів, як ковбасів.
Не лиш один раз треба їсти, треба старатися, щоб було на кожний день.
Ковбасу, де хочеш, урубай, то вона однакова.
Доброго де не поставиш, то він усе добрий.
Коротка проповідь, а довга ковбаса.
Хоче користати, а не вчитися.

Як ковбаса і чарка, то минеться сварка.
При частунку та закусці противники помиряться.

Кожух:—

Без кожуха нема духа.
Без кожуха в зимі не загірешся.

Вербові дрова, а козиний кожух, то й випре дух.
Мож замерзнути. Вербові дрова, як і козиний кожух, не дають тепла.

Взими кожухова латка, як рідна матка.
Залатаний кожух хоронить тепло.

Не скидай кожуха до Святого Духа, а по Святім Дусі ходи у кожусі.

До Зелених Свят не скидай кожуха, бо ще трапляються холодні дні,
а по Зелених Святках можуть бути холодні дні і також не скидай кожуха. Будь забезпечений.

Обіцяв пан кожух, тепле його слово.
Іронічно, коли хто не додержить даного слова.

Теплий кожух і добре підбитий, тільки шкода, не намене шитий.

Твій поговорі до мене не відноситься.

Чужий кожух не гріє.
Чужим добром не збагатієш.

Коза:—

Бути козі і на торзі.
Прийде час, що й ти зазнаєш лиха.

І коза верещить, як мороз тріщить.
Коза чутливіша на мороз, як вівця, тому проситься до теплого місця.

Коза і від квасу дістане окрасу.
Не переберає в іді. Ість щобудь.

Коза дере лозу, а вовк козу, вовка пастух, пастуха пан, пана юриста, а юриста чортів триста.

Хлопський світогляд суспільного порядку у світі. Юрист — правник.

Нагадай козі смерть, а вона все біжить вперед.
Коли хто преться в небезпеку. Про очайдухів.

Не борони козі ліса.
Не стримуй лихого від небезпеки.

Нерада коза на торг, а ведуть.
Нерад чоловік лихові, та негоден зарадити йому.

Прийде коза до воза.
Колись і моєї ласки будеш потребувати.

Раз козі смерть.
Треба діло скінчити, хочби й зо шкодою для себе.

Якби коза не скакала, тоб ніжок не зламала.
Ти сам винен своєму лихові.

Козак:—

Козак з біди не заплаче.

Козак шаблею обороняє себе а не словами.

Козак із бідною, як риба з водою.

Козак без пригод, як риба без води жити не може.

Козак мовчить, а все знає.

Він не вихапується з бесідою, не вихваляється. Уміє задержати тайну.

Не втечи козаку від Січі.

Козаки так зживалися на Січі з товариством та з порядками, що коли покинули Січ, то тужили за нею і навідували її, як паломники святе місце.

Ой ти, козаче, зелений барвінку, прийди до мене, хоч на хвилинку.

Так дразнять дівчину, що виглядає свого милого.

От так по-козацьки, нема хліба, їдять плячки.

Жартом, коли нема хліба.

Пропав козак, ні за цапову душу.

Пропав марно і то без великої причини.

Терпи козаче, атаманом будеш.

Терпеливість доводить до успіху.

Тому козак гладкий, бо наївся, заснув і не має гадки.

Живе безжурним життям.

У козака: кінь і кульбака.

Тільки його й майна, більше він і не хоче.

Степ, та воля — козацька доля.

Козак нічого більше не бажає, як свободи.

Чи с'як, чи так, не боїться козак.

Характеристика козака, бути смілим і відважним.

Ще не вмерла козацька мати.

Рід людей, які люблять свій нарід і готові посвятити себе за нього, ніколи не переведеться.

Як череді без личмана, так козакам без гетьмана.

І череда і козаки мусять мати провід. Личман — старший пастух. Гетьман — начальник козаків. Череда — гурт рогатої худоби, або овець.

Колесо:—

Не привик ліс до наших коліс.

Коли дорога не рівна і віз дуже трясе.

Скрипливе колесо і добре перебуде.

Хорий і здорового перебуде, бо уважає на своє здоров'я, а здоровий ні.

Колиска:—

І найбільші люди мали малу колиску.

Люде усіх станів, мали однаковий початок.

Колишу, колишу, а як заснеш, то тебе лишу.

Я все тобі не буду догаджати.

Коліно:—

Вище колін не підскаочиш, бо й коліна скачуть.
Неможливого не зробиш, бо понад твої сили. Не вдавай мудрого, бо твоя дурнота тягнеться за тобою.

З коліна тобі грошей не вилуплю.
Боронився довжник перед вірителем.

По коліна заліз у довги.
Дуже задовжився, що вже й не вийти з довгів.

Сидить, як баба у хлопця на колінах.
Сидить дуже погано.

Хоч би й зомліти, а колін своїх не уздріти.
Жартував дуже ситий чоловік з великим животом.

Колос:—

Колос повний до землі гнеться, а порожний у гору пнеться.
Солідний чоловік тихий та смирний, а дурень гордиться та хвалиться.

Пустив голос попід колос.
Співаючи жнуть. Хлібороби на Україні жали серпами.

Колотити:—

Добре й колотня, та не щодня.
Добре дискусувати та не щодня. В ряди-годи і перемовитись добре.

Заколотив, як проклятий Марко в пеклі.
Наробив багато клопоту та незгоди.

Колотить мною, як вир водою.
Обдурює для своєї користи. Мішає його пляни для себе.

Як на току молотиться, то і в хаті не колотиться.
Коли є добрий урожай, то всі вдоволені і не сваряться через нужду.

Як у клуні не молотить, то у хаті колотить.
Коли нема заняття в господарстві через неврожай, то недостатки приносять журу та сварку.

Колувати:—

Волю колувати, як бідувати.
Хоч дальша дорога, але певна.

Хто колує, той в дома ночує.
Хто вибирає добру дорогу, хоч і дальшу, той приходить до дому без пригод.

Коляда:—

Від такої коляди, недалеко до біди.
Тут без клопоту не обійдеться. Коляда — різдвяна пісня.

Дайте мені коляду, бо інакше не піду.
Жартівливе впоминання коляди. Коляда, це різдвянна пісня і нагорода за пісню.

Хто стоїть у ряду, той дістане коляду.
Хто працював разом з іншими, тому належить нагорода.

Комар:—

Комар з дуба паде, тай ще спочиває.
Жартівливо припрошуючи гостя посидіти. Комар не паде, а злітає.
Комар і цареві на носі грає.
І багачеві треба сказати свою правду.
Тільки сала на нім, що на комарі цілім.
Дуже марний.

Конечність:—

І собака плисти навчиться, як вода вухами наллється.
Конечність всего навчить.
Навчить біда попити, як нема чого вхопитись.
Біда примушує промишляти, тим і всего навчить.

Копа:—

Дай, Боже, сто кіп, де був торік один сніп.
Новорічні желання, або молитва, починаючи орати. Копа — 60 штук.
Копа для попа, а дякові буде й по мідякові.
Так давно платили за церковні треби.
Копа переможе й попа.
Громада переможе одног чоловіка.
Сніп до снопа, тай буде копа.
Упертою працею мож доконати великого діла. Копа — 60 штук.

Копито:—

Кожен на своє копито натягає.
Кожен робить на свій лад та користь. Копито — деревляна форма
стопа, на якій роблять обув'я.
Пізнати з копит, що в кім сидить.
По ході пізнають вдачу.

Корабель:—

Корабля топить не море, а вітри.
Вітри розбивають коробля морськими хвилями, або наносять на скалу.
Мала діра топить і великий корабель.
І мала причина буває упадком великого діла.

Коралі:—

Були коралі та пішли далі, а перли на мак стерли.
Іронія з убожілих багачів.
Твої коралі мені нездалі.
Дівчина відмовила руку, віддаючи подарунок.

Користь:—

Де два бються, там третій користає.
Значіння, як і сказано.
Курка на те гребе, аби щось вигребти.
Кожен шукає користи.

Стільки користи, що з торічного снігу.
Ніякої користи нема.

Стільки користи, що кіт наплакав.
Значіння, що й попереднє.

Корінь:—

Щоб тебе з корінням вирвало.
Прокляття, щоб з твого роду не лишилось ні душі.
Яке коріння, таке й насіння.
Які батьки, такі й діти.

Корова:—

І чорна корова дає біле молоко.
Значіння, як і сказано. І лихі щось доброго роблять.
Кожна корова своє теля лиже.
Кожна мати свою дитину любить і пестить та хвалить.
Корова забула, як телятем була.
Про гордого багача, що недавно доробився.
Корова, що багато рикає, молока не має.
Хто багато говорить, той мало робить.
У стайні хвіст, а у хаті піст.
Хоч є корова, та недійна.

Коровай:—

На чужий коровай очей не зривай.
За чужою жінкою не заглядай. Коровай — весільний хліб.
Сходися роде, коровай буде.
Запрошення родини на велике родинне свято. Весілля та христини є родинними святами де повинна бути вся родина.

Корона:—

Корона з голови не впаде.
Ніхто кривди не зазнає. Нікому не урветься чести.

Кортіти:—

І плачу, і кортить мене, і таки не піду.
Плачу, щоб мене не силували йти за нелюба, і хочу вийти заміж, і таки не піду за нелюба.
Хай Бог простить, коли кортить.
Я негоден опертися покусі, тому й Бог простити мусить.
Хай тебе не кортить, що хати ся не держить.
Не забайгай того, чого в хаті нема.

Коршма:—

Де Бог ставить церкву, там зараз чорт коршму.
Де нарід береться до доброго діла, там противники стараються пошкодити.
До коршми гостинець битий, а до церкви травною вкритий.
На забаву і пиятику охотнійше люди ходять, як до церкви.

Коса:—

А то коси, як ковбаси.

Про грубі, красно виплекані коси.

Добра коса, щоб утяв, тоб упав.

Насміхання з лихого косара.

Коса коротка, а доля солодка.

Ворожать собі дівчата з короткими косами.

Трапила коса на камінь.

Натрапив на сильну перешкоду. Зійшлися обидва дуже вперті.

У кого коса товста, у того доля пуста.

Ворожать дівчата, у яких нема гарних кіс.

Кости:—

Болять кости за гріхи молодости.

Зза буйної молодости приходять хоровита старість.

На голу кість і ворона не сяде.

Кожен шукає за користю.

Нема кістки у язиці; мож брехати і владиці.

Правду казати, чи брехати вільно кожному.

Потрясіться старі кости, більше смроду, як радости.

Насміхання, коли старі беруться до гуляння.

Самі кости, та й торба злости.

Про марного, а дуже злосливого чоловіка.

Треба з молоду кости гризти, аби на старість м'ясо їсти.

Треба ззамолоду шадити, щоб на старість було з чого жити.

Котюга:—

Котюзі по заслужі.

Терпить, бо на те заробив. Котюга — собака.

Своя собака як укусить то гірше болить.

Гірше болить, як родина зробить кривду.

Кохання:—

Ой жаль мені коханячка дівочого гуляннячка.

Жаль дуже безжурних та веселих романтичних дівочих літ.

Нащо ж дозволив Бог серце дати, коли ж бо бідних не вільно кохати.

Нарікання багатой дівчини, покохавши бідного парубка.

Хто вірно кохає — той часто вітає.

Закохані часто сходяться.

Коштувати:—

Коштувало його п'ять пальців, та й трохи страху.

Украв.

Поки не скоштуєш, поти й смаку не почувеш.

Не можеш знати, хіба переконаєшся.

Що більше коштує, те й більше смакує.
За що більше платимо грішми, чи трудом, тим більше дорожимо.

Кпи:—

На кпи, щоб дивувалися такі дурні, як ти.
Іронічна відповідь на питання, “по що те робиш?”

Не кпи собі з Микити, бо Микита вміє кпити.
Не насміхайся з мене, бо я можу ліпше з тебе.

Не кпи собі з мене, бо ще підеш за мене.
Остерігав парубок дівчину, що насміхалася з нього.

Сховай собі кпини на свої христини.
Не насміхайся з нікого, а з себе самого.

Тобі кпини, а в мене христини.
Тобі в голові жарти, а в мене повно клопоту.

Край:—

Від краю до краю всім добра бажаю.
Тоаст на пирі.

В чужім краю звичаю не знаю.
Оправдувався чоловік, зробивши помилку.

За рідним краєм і в небі скучно.
Кожен скучає за рідним гніздом.

Моя хата з краю, нічого не знаю.
Я в тім ділі не причасний.

Що край, то інший звичай.
Кожен край має свої відмінні звичаї.

Крайний:—

Котра крайна — тота файна.
Вродливі дівчата звичайно ведуть перед.

Крайного усі б'ють.
Чи винуватий, чи ні, а від нього починають.

Краків:—

І в Кракові злидні однакові.
І там люди бідують. Краків велике місто в західній Галичині. Поляки мали тут колись свою столицю. Замітне, що українці-лемки говорять на корч “кряк,” а поляки “кшак,” Краків назва може пішла від “кряка.”

Піди й до Кракова, всюди біда однакова.
Зміна місця не змінить лиха. Бідному всюди зле.

Крам:—

Де крам, і я там.
Або зароблю перепродуючи, або вкраду.

Нема такого краму, аби купив тата й маму.
Все купиш, а батьків ні.

Крапля:—

Дай хоч краплину, а то бігме загину.

Про податкового п'яка.

Добро п'яниці крапля.

Ліпша мала користь, як ніяка.

Краса:—

Дав Бог красу від самого квасу.

І бідні бувають вродливими, хоч у злиднях вирости.

Краса дре носа.

Краса доводить до гордості.

Краса лиця — це половина приданого.

Вродливої дівчини не питають про придане, так беруть.

Краса потягне більше, як ярем волів.

Вродлива жінка має вплив, який заважить більше, як вартість пари волів, або їх сила. Ярем волів — два воли.

Краса, як травнева роса.

Дуже скоро минає. Роса у травні скоро щезає, як лиш трохи сонце підніметься. Травень—п'ятий місяць у році.

Краси не крають на тарелі.

Краси їсти не будеш.

Красою не можна жити.

До краси треба й хліба.

Люба моя красото, люблю тебе за тото.

Люблю тебе за твою вроду.

Не вважай на уроду, але на природу.

Не вважай на красу, а на характер.

Подивися в воду на свою уроду.

У воді відбивається наш образ, як у дзеркалі. У тебе нема вроди.

Уродися не красним, але щасним.

Щастя приходить від Бога, а сама краса не дає щастя.

Красно:—

Буде час красно ходити, коби було в чім.

Потішають себе бідні, що немають красної одежі.

В вишиванці й гарасівці, красно хлопцеві і дівці.

Українська молодь любить у вишиваних строях. Гарасівка, це червона стяжка з вовняної матерії. Назва походить від міста Аррас, у Франції, з відки українські купці привозили славні вовняні матерії на одяги та окрасу.

Нема кращого на вроду, як ясна зоря в погоду.

Понад красу зоряного неба нема нічого кращого.

Не те красне, що красне, а те, що подобається.

Вартість краси залежить, який у кого смак.

Хоч не красне, але власне.

Може кому моя річ не є красною, та мені найкраща, бо моя.

Красти:—

Бодай хоч тільки мав, що украв.

Песимістичне бажання злодієві. Злодії багатими не бувають.

В Бога день краде.

Про неробу.

Від голки до коня.

Крадіжи учаться з малої речі і поступенно ідуть до великої.

Вчи його колодійства, а його тягне до злодійства.

Вчи його ремесла, а його тягне красти. Колодій — ремісник, що робить вози.

Дай Боже, щоб то мав, що у мене вкрав.

Прокляття, щоб стільки лиш мав, що у мене вкрав.

Де усі крадуть, там нема злодіїв.

Усі рівні.

Добре красти, як є де класти.

Бо крадена річ згубиться між некраденими.

Красти вільно, та б'ють більно.

Над зловленими злодіями нарід поповняв самосуд, побиваючи тяжко.

Лекше красти, як купити.

Щоб купити яку річ, то перше треба заробити.

Лишив красти, та пішов розбивати.

Лишив одне лихо, та до гіршого взявся.

Маю красти, волю просити.

Наука моралістів.

Не на те я крав, аби віддав, але аби собі сховав.

Украв, щоб мав користь з того.

Один крав, другий брав, а третій таки так ховав.

Усі три крали.

Старому брехати, а багатому красти, іде як з масти.

Старим людям довіряємо задля їхнього віку, а багач хоч і украде то тяжко відшукати, бо має де сховати.

Телят боїться, а воли краде.

Іронічно, коли хто уникає малих злочинів, а великі поповняє.

Тяжко там украсти, де хазяй сам злодій.

Він знає злодійські хитрощі і пильнує себе.

Хто вміє красти, той вміє і брехоньку скласти.

Злодії бувають хитрі брехуни, бо лиш брехнею оправдують себе.

Хто краде яйця, буде красти й кури.

Хто краде малі речі, той і великі буде.

Я вам куме, не кажу, що ви украли, але таки верніть те, що взяли.

Без образи хотів кум від кума відібрати пропавшу річ.

Як добре ведеться, то й добре крадеться.

Як є щастя то і на крадежі не зловлять.

Кревний:—

Бодай наші кревні добре малися, а ми до них за нічим не гналися.

Хай наша родина буде й багата, та щоб нам нічого в неї не позичати.

Кревний, але непевний.

Хоч свояк, але вірити йому не треба.

Такі собі рідні, що мій отець у його вітця купив собі паця.
Насміхання з далекого свояцтва.

Кривда:—

Кривда людська боком вилазить.

Пімста за людську кривду прийде певно.

Ми ще на кривді, а він уже на правді.

Ми ще живемо і кривдимо одні одних, а він уже умер і перед Божим судом.

Як добре ведеться то й добре крадетьсяя.

Як є щастя то і на крадежі не зловлять.

Чужою кривдою не доробишся.

За чужу кривду кара тебе не мине.

Кривий:—

Кривий кривого не напростує.

Лукавий лукавого не направить.

Кривий простого не здогонить.

Лихий з добрим не рівня.

Чув глухий, що казав німий, що бачив сліпий, як тікав кривий.

Глум з брехуна.

Що криве вирросло, того не напростуєш.

Природи не зміниш.

Кривити:—

Кривить душею.

Говорить брехню, лукавить.

Кривиться, як середа на п'ятницю.

Невдоволений. П'ятницю вважають достойнішим пісним днем, як середу.

Хто п'є, — той кривиться, а кому не дають, — той дивиться.
Міцна горілка палить уста, від чого кривиться хто п'є.

Кривоклуба:—

Кривоклуба ще й рідкозуба.

Насміхання парубків з дівчини.

Хай буде кривоклуба, аби була серцю люба.

Хоч невродлива, але мені подобалася.

Крик:—

Більше крику, як зойку.

Більше робить крику, як болить

Він до мене з криком та з фуком, а я його буком — та буком.
Насміхання. Він мене сварив, а я його бив.

За великий крик, на той пшик.

За малу дрібницю, велика сварка.

Криком огню не вгасиш.

Сам крик нікому не допоможе, треба діла.

Кого болить, той кричить.

Кому треба ратунку, той упоминається.

На твій крик, я вже звик.

Я тебе добре знаю і ти мене криком не зворушиш.

Репетує, як на пуп.

Кричить, якби його в животі боліло.

Хіба воли ревуть, як ясла повні?

Вдоволений чоловік нічого не впоминається, а тільки покривджений.

Крила:—

Опустив крила, як підскубана гуска.

Зажурився та посумнів. Підскубані гуси скоро змерзають, тому й корчаться.

Притяли йому крила.

Урвали на честі, тому свій вплив стратив.

Якби йому вирости крила.

Дуже вдоволений.

Криниця:—

До сухої криниці не йдуть водиці.

Саме за себе говорить. До лихого не горнутья.

Лиш до доброї криниці йдуть люди водиці.

Саме за себе говорить. До доброго чоловіка люди горнутья.

Нащо до криниці лляти водиці.

Де є багато, там не треба давати більше. Не роби непотрібної роботи.

Не брудь криниці, бо схочеш з неї водиці.

Не сварись з людьми, з якими треба жити.

Не плюй у криницю, бо з неї будеш пити водицю.

Значіння, що й попередне.

Кричати:—

Не питають — то мовчи, а як б'ють — то не кричи.

Не свідчи нікому, як тебе не кличуть, а як б'ють, то боронися.

Одного жиди б'ють, а всі жиди кричуть.

Солидарність жидівського племені, упоминається за одноплемінником.

Хто не вміє мовчати, той мусить кричати.
Хто не вміє терпіти, той жаліється. Про слизького на язик, що не вдержить тайни.

Кров:—

Кров не вода, проливати шкода.
Значіння як і сказано.
Кров не водиця, проливати не годиться.
Значіння, як і сказано.
Кров чиститься на коросту.
Глум, коли хто нарікає на чираки. Чирак—боляк на тілі.
Що своя кров, то не чужа.
Свояки відчувають обов'язок помагати собі в потребі.

Крок:—

На кожному кроці чоловіка біда пасе.
В житті що хвилі грозить нам якась небезпека.

Крук:—

Круки на стерво сідають, а пани на людську душу чигають.
Пани бажали мати більше людей, бо більше невірників дасть більші доходи.
Крук крукові очей не вибере.
Свій своєму кривди не зробить.
На те він крук, аби не пустив з рук.
На те він і вдався, щоб чужого не віддати.
Ще жадне мило крука не змінило.
Він з природи чорним, таким і останеться. Лихого не зміниш.

Крутити:—

Викрутився батько та й без чуприни до дому пішов.
Вийшов з безпеки з великою утратою.
І ти крутиш і я кручу, уступися, бо утрчу.
Сварка двох крутіїв.
Крути, верти, а все треба вмерти.
Смерть нікого не мине, шкода заходу оминути її.
Крутить на всі боки, а все голим на п'яту.
Роби що хочеш, та лиха не минеш.
Крутить своїм світом, як циган сонцем.
Уживає всіх способів, щоб позбутися біди.
Крутить, як фурман батогом.
Бреше, що лиш слина на язик нанесе.
Крутить, як швець шкурою.
Старається всіма способами поправити свої злидні. Швець шкурою крутить на всі боки, щоб м'якша була.
Крутиться, як муха в окропі.
Кидає собою на всі боки, щоб вирватися з великої небезпеки.

Крутиться, як швець на ринку, як купує свинку.
Став безрадним, не знає що робити, щоб не ошукатися.

Крутять мерцем, як пан шевцем.
Коли не дозволяють ховати мерця, так, як родина хоче. Пани були дуже вибагливі на обува і шукали різних причин, аби шевцеві не заплатити.

Хоч крути й верти, небоже, то нічого не допоможе.
Роби що хочеш, та правди не закриєш.

Хоч круть — хоч верть, а все найдеш в черепочку смерть.
Роби що хочеш, та карі не минеш.

Кувати:—

З щастя і горя скувалася людська доля.
Щастя і горе переходять на переміну в життю.

То не тобі зозуля кувала.
То не твоє щастя.

Туди тебе зашлють, де козам роги кують.
Зашлють тебе у дуже далекий край, на кінець світа.

Кума:—

Багатий шепче з кумою, а бідний з журбою.
Багаті забавляються, а бідні журяться.

Кума з кумою ти-ри-ри-ри — свині моркву перерили.
Куми заговорилися, а худоба шкоди наробила.

Кума по христі і по хвості.
Жарт із куми легкої слави.

Кум:—

Годі куме їсти, бо не буде місця на пироги.
Так остерігають лакомих, щоб не переїдалися.

Де кум, а де коровай?
Від христин до весілля дуже далеко.

Доплутався на потемки до кума в комору.
Пішов до кума красти, а удає, що заблуdiv.

Куме, куме, солома ся суне.
Насміхання з кума, як упаде.

Кумова хата горіла, а твоя баба руки гріла.
Іронія з дуже далекого свояцтва.

Кум красно говорить, хоч кривий писок має.
Про облесного брехуна.

Полюбив кум куму, бо не було кому.
Влизька любов між кумами вважається дуже великим гріхом, але кум мусів полюбити куму, бо ніхто інший не хотів.

Сіла, як нова кума.
Іронічно про горду жінку, що не знає, що з собою робити.

Купець:—

Бог дає купця, а чорт барішивника.
Коли хто хоче використати чуже діло для себе. Барішивник — посередник.

Кожен купець свій крам хвалить.
Щоб скорше продати.

Найдеться купець і на діравий горнець.
Що нам видається нездалим, те може придатися іншим.

Не покидайся першого купця і першого жениха.
Оба приходять з добрим наміром.

Купувати:—

Виділи очі, що купували, тепер хоч і повилізайте.
Купивши лиху річ, шкода жаліти.

Добрий товар скоро продається.
На добрий товар є все покупці.

За три купив, а за два продав, аби гандель не стояв.
Нарікання купця на лихий торг.

За чужую кривавицю купив в церкву плащеницю.
За зрабовані гроші купив до церкви святу річ, щоб люди величали.

Купивби — та купило притупило.
Радби купити, та нема за що.

Купив козак Олені, зашниці зелені, тай почепив на вуха,
яка гарна псяюха.
Глум з дівчини, чи жінки, легкої слави.

Купити — не купити, а торгувати вільно.
Не кожен торг кінчається купівлею.

Не кожен купує, що торгує.
Торгувати вільно кожному.

Не купуй kota в мішку.
Не купуй нічого не оглянувши.

Не купив батько шапки, хай вуха мерзнуть.
Іронія, коли хто терпить, щоб тим комусь докорити.

Хто купує, мусить мати сто очей, а хто продає, тільки одне.
Щоб не ошукатися на товарі, треба добре його оглянути.

Що куповане, те недароване.
Добуте працюю.

Як зле купиш, то запізно очі пролупиш.
Оглядай заки купиш що, бо опісля грошей тобі не звернуть.

Курець:—

Бог знає чий вік, хай закурить чоловік.
Хто знає, як довго прийдеться жити, а закуривши, чоловік не журиться.

Добрий курець має: люльку, кресало і тютюнець.
 Має все, що йому потрібне до курення. Давно, коли ще не було сірників, то кресалом викрешували огонь та запалювали гупку, а від гупки люльку.

Курити:—

Закуримо тютюну мого, бо ти ще не мав свого.
 Глум із парубка, що все просить тютюну.
 Треба закурити, аби не тужити.
 З нудьги добре закурити.
 Треба покурити, то жінка в дома не буде тужити.
 Оправдував себе чоловік засидівшись.
 У кого з люльки куриться — той не журиться.
 Курення, це розрада.

Кури:—

Біда тій курці жити, що на ній учать яструба ловити.
 Гірко тому, хто ціле своє життя в непевності та страхі.
 Вдалося, як сліпій курці зерно.
 Дуже пощастило і то зовсім несподівано.
 Голодній курці зерно на думці.
 Все думає про своє лихо.
 Де кури чубаті, там жінки пискаті.
 Жартують із жінок, що у них чубаті кури.
 З курми спати лягай, з курми й уставай.
 Господарський розклад часу, щоб ранком братися до роботи.
 І чорна курка біле яйце несе.
 І лихий може зробити добро.
 Коли не ведеться, то і курка не несеться.
 Коли не щастить, то нічого й не порадиш.
 Курка кричить кудкудак, знесла яйце, як кулак.
 Про хвалька, нічим хвалитися.
 На те курка гребе, аби щось вигребла.
 На те працюємо, щоб хосен мати.
 На Юрка сховається в житі курка.
 На Юрія озиме жито вже так за високе, що курка сховається. Юрія
 6-го травня.
 Нема як то ми, лягаємо з курми.
 Хвалився господар, що скоро звечора лягав спати.
 Сліпій курці, все просо на думці.
 Все думає про своє лихо.
 Це тая Солоха, що кури полоха.
 Так хлопці дразнять дівчину скупой вроди. Солоха — Соломея.
 Ще перші кури не піяли.
 Дуже рано, що лиш північ минула.

Ще треті півні не співали.

Ще перед досвідком. Півні п'ють тричі через ніч.

Кусати:—

Ані мене не кусай, ні цілуй, ані мене не стирай, ні смаруй.
Не помагай мені і не шкодь мені. Відчепися мене, мені з тобою діла немає.

Близько локоть, та не вкусиш.

Неможливого не зробиш.

Вкусися перше за язик, поки що скажеш.

Добре роздумай вперед, заки що скажеш.

Два рази не кусай, бо вдавишся.

Стільки горлом не пройде.

Кусай стільки, що годен ликнути.

Берися лиш до такого діла, яке годен зробити.

Менше вкусиш, скорше ликнеш.

Менше роботи, скорше зробиш.

Не кожен той кусає, що вусом рушає.

Рухання вусом, це природня річ.

Свій як не вкусить, то бодай ущипне.

Докір, коли хто з родини ошукає свояка.

Кухарство:—

Два кухарі — лихий борщ.

Бо один на другого складає роботу.

Де дві кухарці, там борщ несолений.

Значіння, що й попередне.

Де дві кухарці, там собакам празник.

Зладять страву нездало, що людям ніяк їсти і треба викинути собакам.

Який кухар — такий борщ.

Лихий кухар зварить лихий, а добрий зварить добрий борщ.

Куций:—

Де куцому до зайця.

Собака зайця не перебіжить. Куцим називають собаку з утятим хвостом, а також і чорта.

Іди до куцого.

Іди до чорта.

Л

Лавка:—

Біда Савці і на печі і на лавці.

• На печі загарячо, а на лавці б'ють.

Був на лаві і під лавою.

Був в пошані і в погорді, зазнав щастя й лиха.

Вони свою славу кинули під лаву.
 Про чесних й поважних людей, що попилися, аж попадали.
 І жив — не любила, і вмер — не тужила; от на лавці лежить
 і не буду тужить.
 Віддали силою за нелюба.

Лагідний:—

Будь лагідний, то будеш у Бога гідний.
 Миролюбних людей і Бог любить.
 Лагідне теля дві корові ссе.
 Покірний два рази користає.

Лад:—

Ані ладу, ані складу.
 Все помішане, та поплутане.
 Коли мое не влад, то я з своїм назад.
 Коли з мене невдоволені, то я можу забратися.
 Не мішай ладу, а держися ззаду.
 Не мішайся до чужого діла, а чекай кінця.
 Хто говорить до ладу, ухо наставляй, а хоч і без ладу то не
 затикай.
 Вислухай кожного.
 Що не складно, то й не ладно.
 Що зроблене не до ладу, те й добре не виглядає.
 Як не знаєш ладу, то держись ззаду.
 Коли не знаєш, то не пхайся наперед, а дивися, що інші роблять.

Лазити:—

Лазить, як сновида.
 Ходить, як не свій.
 Не лизь в горох, тай не скажеш ох.
 Не роби лиха, тай терпіти не будеш.
 Хто лазить поночі, той шукає немочі.
 Хто ходить поночі, той шукає клопоту.

Лакомий:—

Лакома душа з'їла б і лоша.
 З'ївби все, що бачить.
 Лакогого не наситиш.
 Він не знає досить, йому всього мало.
 Не лакомся Грицю на дурницю, бо дурниця тебе зрадить,
 що й ворожка не порадить.
 За дурниці може бути дуже багато клопоту. Ворожка—чарівниця,
 що чарами відвертає клопіт.
 Сім миль пішки за кавалок кишки.
 Багато труду за марну річ.

Череву тріщить, а душа їсти пищить.
Живіт повний, а очі ще їли б.

Ласий:—

Кожен ласий на чужі ковбаси.
Ковбаса це добірна їда у бідних людей, на ню й лакопляться.
Ласий, як циган на сало.
Значіння як і сказано.
Найму собі цимбали, аби ніжки дригали, найму собі і баса,
бо робити не ласа.
Про жінку ліниву до роботи, а охочу до гуляння.
На ласий кусочок, найдеться куточок.
На гарну річ кожен злакомиться.
Ото ласа їда з чосником лобода.
Іронія з бідних людей, що мусять жититися чим будь.
Хто не звик правди казати, той завжди ласий панувати.
Хто не говорить правди, той хоче покористовуватись твоєю працею.

Ласка:—

Боже, Боже, хай Твоя ласка нас споможе.
Бажання побожних людей.
Коби ласка ваша, то буде каша наша.
Як схочете вволити нашу просьбу, то певно поможете.
Не стою тобі попе, в ласку, бо вже освятив еси мені паску.
Добре, що ти мені поміг, а тепер ти мені байдужий.
Панська ласка до порога.
Дуже коротка, от так, як через хату перейти.
Панська ласка літом гріє.
Пани помагають тоді, як не треба.
Панська ласка на бистрім коні їде.
Дуже змінчива, як бистрий кінь полохливий.
Такої ласки найду і в Параски.
Таку поміч я можу дістати від кожного.
Як буде Бог ласкав, то й мій батіг буде траскав.
Як Бог поможе, то й до мене щастя прийде.

Латати:—

Латку йому пришили.
Дали йому інше імя для жарту, або приписують йому якийсь злочин.
Ліпше своє латане, як чуже хватане.
Ліпше своя власність, хоч убога, як чужа велична, а крадена.
Пан хоч і село має, а як розідреться то латає.
І багаті люди щадять.
Хоч і латане, та не хватане.
Хоч і бідна річ, та своя, а не краджена.

Лаяти:—

Висповідали без попа.
Виганьбили.

Де двох ся лає, там третій користає.
Значіння, як і сказано.

Зачесали без гребеня.
Виганьбили.

Зачинає чортові молебень.
Зачинає сварку.

Не дай і не лай.
Не помагай і не свари.

Легко:—

Говори, Грицю, Богородицю, а я буду Отченаш, буде лекше
для нас.

Коли хто не говорить, або не робить до ладу. Обидві молитві відмовляють християне рано і ввечорі.

Легко говорити, та не так легко зробити.
Зробити діло далеко тяжче, як говориться.

Легко прийшло, легко й пішло.
Незапрацьоване добро скоро розходитьсья.

Легше висіти за обидві нозі, як за одну.
Маю терпіти за малу річ, то волю за велику.

Легше сто заяців завертати, як одної жінки допилньувати.
Жінки недопилньуєш.

Лежати:—

Волю лежати, як у полю жати.
Глум з лінивого, що не хоче готове зібрати.

Добрі вісті не лежать на місці.
Добра слава скоро кружляє.

За лежіння нема одіння, а за спання, не купиш коня.
Хто не працює, той нічого й не має.

Лежачи й сокира ржавіє.
Без роботи і чоловік стає ледащим.

Лежень лежить, а Бог долю йому держить.
Лінюхи тоже мають щастя.

Лежи дурню в ямі, та не клени своїй мамі.
Погроза на клятьбу.

Хто лежить до Покрови, той продасть усі корови.
Свято Покрови 14-го жовтня. Хто до цього часу не позбирав плоди землі, той не буде мати чим прокормити свою родину та худобу і буде примушений продати і корови, що кормлять родину.

Як прийдеться умирати, то не дай Боже довго лежати.
Молитва й бажання старих людей.

Леміш:—

Леміш та чересло, то найліпше ремесло.
Найпевнійше та найпоплатнійше заняття, це хліборобство.

Нині свято, чересло й леміш знято.
Докір лінюхові.

Хо вживає леміш, у того є куліш.
Хто оре й сіє, у того і хліб є.

Летіти:—

Летять, як бджоли до меду.
Ідуть дуже охоче, бо чують користь для себе.

Полетів, як куля.
Дуже скоро побіг.

Хто високо літає, той низько сідає.
Хто дуже гордиться, той скоро принизиться.

Лизати:—

І не лижи і не стрижи.
Не придобрюйся, бо мене не ошукаєш.

Лижуться, як собаки, що вчора покусалися.
Вчора були ворогами, а нині дуже приязні собі.

Перше обплювалися, а потім полизалися.
Перше себе обчернили, а потім перепросилися.

Тоді мені лижи губи, як гіркі, бо солодкі я сам собі оближу.
Коли в мене нещастя тоді мене знай, а не в щастю.

Лико:—

Дери лико, коли відстає.
Всяке діло роби у свій час.

З однієї липи двічі лика не деруть, а з чоловіка і сім шкур
здіймуть.

Нарікання хліборобів, що від них беруть більші данини, як повинні.

Краще своє личко, як чужий ремінець.
Своє хоч і недороге вартніше, як чуже величне. Личко—лико з де-
рева.

Тоді дери лика, коли деруть, тоді дочку давай заміж, коли
беруть.

Дають родичам на розум, щоб не перебирали женихами для своєї дочки.

Як то може бути, що на гору ішов босий, а з гори убутий.
Насміхання з тих, що ходять у личаках, себто виліз на липу босий, а
там зробив собі личаки і взутий зліз.

Лис:—

З лисами і сам лисом станеш.
Між хитрими і сам хитрощів навчишся.

Лиса лиш димом з нори викуриш.
Способом все зробиться.

Лис і поліниться, а натура в нього не зміниться.
Він свої вдачі ніколи не змінить.

Лис може стратити зуби, але не апетит.
Він хоч і постаріється, та незмінним лишиться.

Лис не грається коло своєї нори.
Не дасть себе вислідити.

Лис став монахом не на те, аби гріхи спокутувати, але щоб нові зробити.

Не для поправи кається, але щоб ошукати еще раз.

Лисом підшитий, а псом підбитий.

Про хитрого та облесного чоловіка. Лис—хитрий, а собака—облесна.

Старого лиса не вибавиш з ліса.

Він безпечного місця не лишить, щоб його зловили.

У вічі як лис, а поза очі, як біс.

У вічі підхліб'юється, а поза очі обчернює й душу взявби.

Хитрий, як лис.

Не дасть себе ошукати.

Лисий:—

Знаються, як лисі коні.

Розуміють себе добре, бо змовилися.

Лисому не треба гребеня, глухому музики, а сліпому дзеркала.

Бо не годні тим користуватись. Ти з того і так не скористаєш, бо на тім не розумієшся.

Лихо:—

Аби лиха не знати, треба на своїй ниві плугом орати.

Треба працювати на своїй землі, а лиха не зазнаєш.

Без лиха у світі не буває.

Без клопоту люди ніколи не є.

Більше копи лиха не буде.

Хоч і велике лихо, та все ж таки не більше, як буде.

Василихо буде лихо.

Доведеш себе до клопоту.

Вам лихо і в мене не тихо.

І у вас горе і в мене біда.

Від лихого полу ріж, а тікай.

Утікай від лукавого чоловіка хочби й зо шкодою для тебе.

З двох лих вибирай менше.

Коли таки мусиш потерпіти, то вибирай те, що лекше для тебе.

І два лиха добра не зроблять.

Дві біди добра не принесуть а лише біду.

Краще терпіти велике лихо, як зробити мале.
Наука моралістів.

Куди піде лихий, то все буде такий.
Лихого не зміниш, де б він не пішов.

Лихе не пропаде.
Зло все буде на світі.

Лихий на перехід.
Забобон, що успіх в ділі залежить, хто в дорозі перейде.

Лихо не спить, а за нами стежить.
Лихо все по людях ходить і днём і ніччю.

Лихо сій, лихо і вродить.
За лихо і люде тобі лихом віддадуть. Як посієш, так і вродиться тобі.

Мине лихо — буде тихо.
По клопоті всегда приходить гаразд.

Коли б була знала замужне лихо, то була б гуляла у матінки
тихо.

Коли б була знала які клопоти має сопруже життя, то була б не від-
давалася.

Своє лихо забувай, а чужого не тримай.
Минулого горя ні свого ні чужого не споминай.

Хоч лихо, аби тихо.
Хоч біда, та коби сварки не було в хаті.

Хто лихом жартує, той його скоштує.
Хто робить прикрість другим, той і сам зазнає.

Чуже лихо за ласощі, а своє за хрін.
З чужого лиха тішимося, а на своє нарікаємо.

Як не жий, а лиха не минеш.
Віра в фаталізм, що призначене лихо мусить прийти.

Хай іде лихо на ліс, звідки його біс приніс.
Хай лихе іде собі від нас у безвісти. Вірування, що лихо приносить
злий дух—демон.

Лице:—

Бліді лица не чарують Гриця.
Лопці любять дівчат здорових, рум'яних а не блідих. Блідість це
ознака недомагання, слабости.

Гарне личко, а чортівська душа.
Лице гарне, та душа лукава. По вигляді не мож судити душу.

Гарне личко товар продає.
Хоч і лихий крам, та гарна купчиха продасть його.

Де нема лица, там нема і стиду.
Хто поступає підло з людьми, у того нема стиду.

Лице — а тверде, як луб.
Без стиду. Луб—кора з дерева.

Лице румяне, а серце вяне.
 Хоч і здорова, та серце не дає спокою. Залюблена.
 Не має лица, як заяць хвоста.
 Не має стиду.
 Пізнати милу по личеньку, що не спала всю ніченьку.
 Утома недоспаної ночі відбивається на вигляді лица.
 Рука руку миє, а лице обі.
 Чоловік чоловікові помагає, а згода лучить їх у спільнім ділі.
 Там то личко, там то стан, не задурно любив пан.
 Глум із панської любаски.
 Хоч невістка збреше, то личко не збреше.
 По лиці мама та люди пізнадуть, чи її добре у свекрухи, чи біда.

Лишати:—

Адам кисличку з'їв, а нам оскому лишив.
 Хтось провинив, а ми мусимо покутувати.
 Лишився, ні в сих, ні в тих.
 Непевний, що йому робити.
 Лишився, як на леду.
 Лишився в небезпеці без надії.
 Пішли парубки, шапки лишень видко, лишилися смаровози
 подивитись брідко.
 Здорові парубки пішли до військової служби, а нездалі лишилися вдома.

Лід:—

Мороз кріпшить, бо лід тріщить.
 Лід пукає від дуже великого морозу.
 Як дасть Бог леду, то нап'ється коваль меду.
 Бо добре заробить на кованню коней.

Лік:—

Бог лічить, а лікар надгороду бере.
 Вірування народу, що Бог лічить хорого, а лікар лише бере надгороду,
 бо жаден лікар не ручить, що вилічить.
 Вилічився на один бік.
 Не вилічився зовсім, а противно умер.
 Від стогнання хорому не легше, а від ліків.
 Хорі звичайно стогнуть, хоч це їм не помагає, а лише ліки помагають.
 За дешевий лік, короткий вік.
 Хто шукає таного лікарства, той скоро помре.
 І полин ліком стає.
 Хоч і гіркий, а в нім є лікарство на певну хворобу.
 Кому на вік, тому й на лік.
 Кому призначено жити, той і лікарство найде.
 Легше зранити, як вилічити.
 Легше когось ушкодити, чим помогти йому ліком.

Рятований два рази умирає, а нерятований лише раз.
Рятуючи хорого, продовжуємо його життя.

Що не дасться вилічити, те мусить витерпіти.
Як лік не помагає, то треба терпіти біль.

Що одному стає ліком, те другому може бути гробом.
На різні слабости є різні ліки. Один лік не лічить усіх недуг.

Я знаю, що мені не на лік, а на тамтой бік.
Мені вже лікарства не допоможуть, я мушу йти у інший світ.

Як ножем пробито, то найдуться ліки — а як зза кохання,
то пропала на віки.

Лік на рани тіла не допоможе на рани душі.

Лікар:—

Вибирай старого лікаря, а молодого адвоката.
Старий лікар є практичний, а молодий адвокат дорого не возьме за справу, бо хоче заробити та своє ім'я вславити.

Дорбий лікар має: орлине око, левине серце і жіночу руку.
Бистрий зір, обоятне серце на плач чи біль і ніжну руку до операції.

Лікар дає лік, а Бог вік.
Лікар дає медицину, а Бог життя.

Природа, час і терпеливість — це добрі лікарі.
Усі троє помагають дуже багато у лікуванню.

Що новий лікар, то новий цвинтар
Новий лікар не має досить практики і тому має смертні випадки з пацієнтами.

У молодого лікаря горбатий цвинтар.
Значіння, що й попереднє.

Лінивий:—

Будеш хліба просити, як будеш дармо сидіти.
Як не будеш працювати, то будеш прошаком.

Де ліниво працюється, там пожитку не чується.
Лінивий не доробиться ніколи. Яка праця, така й користь.

Лінивий воліє три дні не їсти, як з печі злізти.
Воліє терпіти голод, чим працювати.

Лінивий — гірше, як слабий.
Лінивий не хоче працювати, а слабкий не годе.

Лінивий два рази робить, а скупий два рази платить.
Лінивий хоче скоро позбутися роботи, тай робить не до ладу, а скупий купує тале а пусте, тим то мусить другий раз купувати таку саму річ.

Не хоче взятись і за холодну воду.
До ніякої роботи не хоче взятись. Лінується обмитися водою.

У лінивої Хими — свято що днини.
Бо не робить як і в свято. Хима—хрестне ім'я дівчини.

Учи лінивого не молотом, а голодом.
Бійкою лінивого не присилуєш до роботи, а голодом приневолиш.

Якби хліб і одежа, то ївби і лежа.
Глум із лінивого, що якби не треба працювати на їду і одіж, то навіть не встававби їсти, а ївби лежачи.

Ліпше:—

Ліпше дерти, як умерти.
Оправдання лихварів.

Ліпше пізно, як ніколи.
Бо хоч і пізно, а все сповнить свій обов'язок.

Ліпше псові муха, як буком поза вуха.
Ліпше користь хоч мала, чим потерпіти шкоду.

Ліпше своя хатка, як чужа палатка.
З твоєї хатки тебе не виженуть, а з чужої палати можуть.

Ліпше солом'яна злагода, як золотий процес.
Бо злагода з малою утратою корисніша, як процес, що потягає великі кошта.

Ліс:—

Вирубай на злого й цілий ліс, то він все буде один біс.
Злого буком не направиш.

Ліс має вуха, а поле очі.
У лісі можуть тебе підслухати, а в полі далеко видко і побачити.

Нема ліса без вовка, а села без злодія.
Слова самі за себе говорять.

Не привик ліс до наших коліс.
Лісові дороги не для воза.

Ні до ліса, ні до біса.
Нездалий нікому. Зовсім нездара.

Що даліше в ліс, то більше дров.
Чим більше входимо в яку справу, тим більше її розуміємо.

Літа:—

В менших літах, в менших гріхах.
Молодий іще і не мав часу придбати гріхів.

Дав Бог літа, та розуму забув.
Іронічно, коли хто не говорить до речі. Постарівся, а не помудрившав.

З літами все перестане.
З часом і лихий поправиться.

З літами чоловік гіркне.
Стає песимістом, та прикрим. Старість умучує так тіло як і душу.

Їхав сannyaми, їхав возом, які літа, такий розум.
Глумливо, коли хто говорить не до речі.

Коби літа вернулися, то б і хлопці горнулися.
Коби стала молодшою, то знова хлопці любили б.

Тисяча літ, як дня довгота, супроти вічного живота.
Тисяча літ це коротенька хвилинка супроти вічності.

Який вік — такий чоловік.

Молодий—сильний, а старий—практичний, тим і розумніший.

Які літа, такий розум.
Значіння, що й попереднє.

Літо:—

Бабське літо.

Последні теплі дні в осені. В Канаді називають індіанське літо.

В літі і качка пра́чка, а в зимі і жінка неборачка.

Літом дуже легко прати, та зимою мороз доскулює. На Україні звичайно прали на ріці, або потокові, де зимою холодна вода і зимний вітер.

Кому в літі холод, тому в зимі голод.

Хто літом не працює, тому в зимі нестаче харчів.

Літо два рази не буває.

Раз нагода.

Літо збирає, а зима з'їдає.

Літом дбаємо про харчі на зиму.

Люди раді літу, а бджоли квіту.

Літом усі тішаться, люди теплом, а бджоли нектарем з квітів.

Поки буде літо, то ще буде розмаїто.

Предсказування ранною весною, що заки літо настане, то різна погода буде.

Хто в літі співав, той буде в зимі танцював.

Хто в літі дармує, той зимою буде тяжко бідувати.

Що літом підпрячеш ногою, те в зимі знайдеш рукою.

Що спрячеш літом, того не треба шукати зимою під снігом.

Лоб:—

Живіт товстий, а лоб пустий.

Хоч і ситий, та дурний.

Раз батька в лоб, аби не знав куди соб.

Зроби заколот, аби не знав що діється, а тоді скористаєш. Соб—на ліво.

Ловити:—

Лови вітра в полі.

Шкода труду, бо як вітра не зловиш, так і його.

Лови зайця в полі.

Він скорше біжить від тебе, його й не піймаєш.

На мід, а не жовч люди мух ловлять.

На щось добре чоловіка привабиш. Добре слово людей притягає а лихе проганяє.

Лоза:—

Гнеться, як лоза.

Податливий, несталого характеру.

Лозовий прут, іще ребер не поломав.

Кара лозовим прутом не ушкодить тіла й костей.

Пішов у лози пасти кози.

Пішов на лихий заробіток.

Ложка:—

Дали ложку, то дадуть і юшку.

Дали більшу річ, то і меншу дадуть.

І в ложці води утопивби.

Дуже мстивий.

І в ложці не спіймаєш.

Дуже хитрий та проворний.

Ложка мази, бочку меду замаже.

Одно мале лихо може знівечити найбільше діло.

Локоть:—

Близько локоть, а не вкусиш.

Фізична неможливість. Неможливого не зробиш.

Правди на ніхоть, а прибавиться на лікоть.

Люди вірно правди не передають, а добавляють від себе, з чого й брехня.

Треба знати по чому локоть кваші.

Іронічно про того, що не знає діла, а береться до нього.

Чоловіка міряють словом, а не ліктем.

Вартість чоловіка не у фізичнім зрості а у розумі і характері. Локоть

—міра довжини, або височини.

Лука:—

Дочекався Луки, ані хліба, ні муки.

Про бідних людей, які дуже скоро з'їли що зародило на їх маленьких нивках. Св. Луки 31-го жовтня.

Як не придбаєш до Луки, то не буде ані хліба, ані муки.

Як не придбаєш за теплої погоди, то будеш терпіти голод.

Львів:—

І у Львові не всі здорові.

Хоч є багато лікарів, та про те й хорих багато. Львів—столиця провінції Галичини, збудований королем Данилом в честь свого сина —князя Льва.

Львів, не всякому здорів.

Не всім людям добре поводитьсь у Львові.

Не від разу збудовано Львів.

Великого діла у одній хвилині не зробиш.

Любити:—

Гопа, гопа, люблю хлопа, а як п'яна, люблю пана.

П'яна жінка не годна устояти спокусі.

Де тебе люблять — не вчащай, а де не люблять — не бувай.
Нікому не надокучуй, а будуть тобою раді.

Дівчат любимо за те, чим вони є, а хлопці за те, чим обіцяють бути.

Дівчата є веселі і слухняні, за те і любимо їх, а хлопці є пустяки й неслухняні та обіцяють поправитися, тому любимо і їх.

Коли лише багат став, любить мене перестав.
Дослівне значіння. Збагатів, тай цурається мною.

Кого люблю, того не згублю.
Кого люблю, тому й догоджаю.

Коли любиш — люби дуже, як не любиш — не жартуй же.
З любови жарту не роби, або люби, або забирайся.

Люби, або й не люби, а язик за зубами держи.
Чи любиш, чи не любиш, а не обмовляй.

Люби його жінку, а він кривим оком на тебе дивиться.
Іронічно, роби йому кривду, а він нарікає.

Любиш губи як солодкі, люби і гіркі.
Коли любиш мене в гаразді, то люби і в біді.

Любиш — то люби, а руки при собі держи.
Знушається, а каже що любить.

Любляться, тай чубляться.
З любови аж бються.

Люблять, як пси діда на перелазі.
Ненавидить. Пси діда на перелазі готові покусати.

Любчику мій солоденький, бодай тобі вік коротенький.
Прокляття.

Не люблю тебе Тацю, але твою працю.
Люблю твоє добро, твій маєток, а не тебе.

Не топись козаче, бо душу загубиш, ходім повинчаймось,
коли вірно любиш.

Перепрошування дівчини хлопця, якому недовіряла.

Один любить попа, другий попадю, а третій попову дочку.
Кожен має свій смак любови.

Отак мені Бог дав, любив дівку а чорта взяв.
Нарікання чоловіка, який лихо оженився.

Отой мене пече й ріже, що не люблю, а в вічі лізе.
Я його ненавиджу, а він таки лізе в вічі.

Скарай Боже хто з нас винен, хто не любить, як повинен.
Хай Бог розсудить нас і покарає винного.

Так любляться як собаки через пліт.
Ненавидяться.

Так його люблю як сіль у оці, а кольку в боці.
Ненавидить.

Так мене хлопці люблять, що аж камінчиками кидають.
Іронічно про дівчину, якої хлопці не люблять.

Ти гадаєш дурню, що я тебе люблю, а я тебе дурню словами голублю.

Не приписуй ваги моїм прихильним словам, я тебе не люблю.

Тоді любить і сват, як добре мається брат, а коли бідний,
то забуде і брат рідний.

Нас люблять тоді, коли нам добре поводитьься, а як зле, то забувають нас.

Хай тебе той любить, що по смітю трубить.

Хай тебе чорт любить. Чорт мавби жити в нечистих місцях.

Хто любить ревно, жаліє певно.

Хто щиро любить, той і жаліє нас в нещастю.

Чи в любистку ти купався, що ти мені сподобався.

Ти причарував мене до себе зіллям. Любисток—любовне зілля.

Хто серцем любить, той словом голубить.

Хто любить, той не жаліє ласкавих слів.

Що губиться, того не любиться.

Чим дорожимо, те й пильнуємо.

Що раз борщику хлисну, то любка до серця тисну.

Хоч бідно, але люблю.

Що тіло любить, те душу губить.

Пристрасти тіла доводять до гріха, за що душа відвічає.

Що не любезне, те й не болезне.

Кого не любиться, того й болю не відчувається.

Як жив — не любила, як умер — не тужила і не буду тужити,
— бо не мала з ким жити.

Силою віддали за нелюба.

Як любити — то пана, а як пити — то шампана.

Як любити, то щось гідного, а як пити, то щось доброго.

Як любиш — не забувай, а як не любиш — не споминай.

Наказувала дівчина любкові, випроваджуючи в дорогу.

Як не дають нам у купці жити, то не зборонять у гробі любити.

Розлучлива розмова закоханих. Смерть не уб'є нашої любови.

Як серцем не любиш, то словом не здуриш.

Хоч і ласкаві слова, та щирости в них не має.

Любов:—

Гірша любов від болю, як не дає спокою.

Докучлива любов стає болючою.

До любови і співу не присилуєш.

Любов і спів не знають насилля.

І гаряча любов стигне.

З часом, зі старостю і любов перестає бути гарячою.

Коли біда входить дверима, то любов утікає вікном.
Нужда проганяє любов, а приносить журбу.

Кому щастить у грі, тому не щастить у любові.
Загардові грачі грають з такою пристрасстю, що занедбують родинні
обовязки, з чого розбивається родинна звязь.

Любови і світла не сховати.
Скоро дають себе пізнати.

Любови не мож ні купити, ні продати.
Нею не торгують як звичайним крамом.

Любов не знає закону.
Залюблені забувають за закон.

Любощі та вечерниці доводять і до шибениці.
Залюблені можуть поповнити і дуже каригідний злочин.

На милування нема силування.
До любови не присилуеш.

Стара любов не ржавіє.
Давна любов не зникає.

Хлоп'яча любов, як вода в решеті.
Не устоїть довго.

Хто з любови вінчається, той в гаразді наживається.
Його життя повне щастя.

Люди:—

Аби люди, а піп буде.
Коби була громада, а піп до неї прийде.
Більше люда — більше чуда.
Більше людей, більше й пригод між ними.

Буває людина, гірш, як худобина.
Є люди, що поводяться гірш звірюки.

Взяли люди більше в зуби.
Обмовляють, обчернюють.

Голос народу — голос Божий.
Що громада ухвалить, те певне згідне з волею Божою.

Є люди, є й людиска.
Є добрі і лихі.

Зле з людьми, а без людей іще гірше.
Самому прикро жити без ніякого товариства.

І малі люди виростають.
І невидні люди стають славними. І бідні доробляються.

Люди і риба, якби тримали рот запертий, то були б безпечні.
Не дали б себе зловити, риба на вудку, а люди на брехні.

Люди — людьми.
Все однакі.

Людей багато, а землі мало, то де ж тут гараздові бути?
Землі мало, то й добра годі ждати. Наші хлібороби в ріднім краю жили на маленьких клаптиках землі, тому й нужду терпіли, бо не було де заробити, а земля не годна була прокормити їх. Брак землі витворив сільський пролетаріят, а тоже і еміграцію в чужі краї.

Люди не татари.

Люди допоможуть в потребі, а не як татари колись рабували та вбивали.

Люди ніч розбирають.

Натяк гостям, що б забирались, бо пора спати.

Людей радься, а свій розум май.

Вислухай чужих порад, та сам розваж, як тобі робити.

Людям не бракує сили, але волі.

Народ дуже сильний, та не має волі стати солідарно за свої слушні права.

Мруть люди і нам так буде.

Природний порядок, люди умирати мусять.

На кого Бог, на того й люди.

Хто не має щастя, проти того й люди, бо не допоможуть йому.

На теж Бог нічку дав, щоб по праці люд спочивав.

Ніч призначена на спочинок по щоденних трудах.

Окаянні люди; коршма горить, а вони руки гріють.

Нарікання жиди, якому горіла коршма, а нарід був байдужний на це.

Раз на віку спіткнувся, та й те люди бачуть.

Раз прогрішився, та люди наговоритися не годні.

Хто з людьми держить, той не тужить.

Хто живе у приязні з людьми, тому й допоможуть в потребі.

Як би люди не мерли, то б небо підперли.

Було б їх дуже багато.

Як люди Богу, так Бог людам.

Люди грішать, тому й за кару бідують.

Як ми людам, так люди нам.

Одні другим відплачуються, за добре—добром, а за зло—лихом.

Лютий:—

Лютий остро кутий.

Місяць лютий буває з великими морозами.

Лютий, як гадина.

Гадину уважають лихою та дуже лютою.

Лютиться, аж волосся на собі дре.

Не можуть пімститися попав у шал, що й своє волосся рве.

Питається лютий, чи добре вбутий.

В місяці лютім бувають дуже великі морози, треба тепле обува мати.

Лягати:—

Встає з курми, а лягає з свиньми.

Про пияка, що з раня йде пити, а валяється п'яний де лише впаде.

Лягаю небита, встаю несита.
 Хвалилась вдова, яку колись чоловік побивав.
 Ляжу не ївши, встану не пивши.
 Лягаю голоден, а тверезий устаю.
 Не знаю, що чинити, чи лягати, чи стелити.
 Глум із бурлаки, який не має свого кутка. Куток—хата.
 Нема, як то ми, лягаємо з курми.
 Ми звикли з вечора іти спати.
 Як ходила — так лягла, як устала — так пішла.
 Про жінку, що недбало ходить коло себе.

Лях:—

* Вистарчить ляше за наше.
 Досить тобі кари за нашу кривду. Лях—поляк.
 Дістав лях по зубах.
 Набили.
 За наші гріхи, карають нас ляхи.
 Над нами знущаються ляхи, бо ми не живемо, як Бог приказав. Лях — поляк.
 Лях і чорт, то один хорт.
 Оба погані. Хорт—собака, яку уживають до полювання.
 Ляшки ся бунтують, бо короля чують.
 У Польщі колись було багато бунтів шляхти проти короля.
 Посунься, ляше, бо то все наше.
 Заберись, то наша земля.
 Утікай ляше, що на тобі й те наше.
 Все що маєш то наше.

М

Маєток:—

Маєток на убоці, а біда поперед очі.
 Поле під горою, а нелюба жінка все вдома перед очима.
 Що з маєтку, як господині нема.
 Як нема господині, то й маєток не милий.

Май:—

Коли прийде май, то за себе дбай.
 Берися до роботи, бо за тебе ніхто не зробить. Май—п'ятий місяць.

***Поляк:—** Приповідки про поляків (ляхів) визначаються упередженням. Польські пани-шляхта, власники великих обшарів землі, намовлені єзуїтами, кривдили український нарід поза границі людської гідности і то не лиш фізичними знущаннями-тортурами, але й насилуванням української душі, замикаючи православні церкви, або віддаючи їх в аренду жидам. Польське престолюддя, що жило на українських землях, жило в мирних відносинах з українським народом, уживаючи українську мову в щоденнім життю, а то й подружжі посвоячення не були виїмком.

Май, худобі їсти дай, а сам на піч утікай.
В маю бувають іще морози, що треба худобу ще кормити у стайні.
Почекай, маю, зварю тобі квітки в гаю.
Відгрозивався місяць марець, що зморозить квіти.
Почекай, маю, я іще й тобі заграю.
Значіння, що й попередне.

Майстер:—

Кожен майстер своє ремесло хвалить.
Кожен уважає що його ремесло найпотрібніше.
Майстер, до чужих тайстер.
Злодій. Тайстра—торба.
Майстер Свиридко два рази уріже, та й ще закоротке.
Глум з такого, що береться не до свого діла.

Максим:—

Казав Максим, сховайся з тим.
Не виставляйся на сміх.
Максим бреше, як лисого чеше.
Дуже влучно бреше.
Нема правди у Максима, бреше як собака, ще й кліпає очима.
Є люди, що брешучи кліпають з нервовости очима, щоб не зловили на брехні.

Мак:—

Мак сім літ не вродив, а голоду не зробив.
Без маку мож обійтись.
Споминай мак, та їж так.
Іж те що є, бо іншого нема нічого.
Сядь маком!
Будь тихо. Мак сіють дуже тихого дня.
Щоб було як мак, а люди зроблять, як сак.
До правди люди багато брехні прибавляють. Сак—сітка до ловлення риби.

Малий:—

До плати замала, а до коновок підросла.
За малу плату велять тяжко працювати. Коновка—посудина на воду.
Мала ріка круті береги має.
Бо з трудом робила собі дорогу.
Маленьке, але важненьке.
Про важну, хоч і не показну річ.
Хто малого не шанує, той великого не вартує.
Треба шанувати малі речі, щоб великих дочекатися.
Хто на малім не пристає, той і великого не дістає.
Значіння, як і сказано.

Яке мале, а вже ся по руках дере.
Про кіточку, або дике лисення, або ведмедика.

Як малого не навчиш, то великого не зможеш.
Учи дітей з малку, бо великими не послухають тебе, у них буде своя воля.

Мало:—

Ліпше мало, як нічого.
Ліпше хоч і мала користь, чим ніяка.
Мало писне, а много тисне.
Про професіоналістів, що за малу пораду беруть велику плату.

Маляр:—

Поки маляр намалює суніцю, то з'їсть вола й телицю.
Малярська робота дуже пиява, забирає багато часу й видатків.

Мама:—

Бог не годен всюди бути, тому маму сотворив.
Щоб за Нього творила нове життя, та піклувалась ним.
Дякую тобі мамо, за твою науку, колисала ти мене, колиши й унуку.
Просила маму замужня дочка.
Кожному треба знати, яка дочка, така й мати.
Дочка одідичує мамині прикмети.
Кожня мама має найкращі діти.
Природна річ.
Мама від Бога, а мачуха від людей.
Мама призначена Богом, а мачуху люди пораяли взяти.
Мама — мамі не рівна.
Не всі матері однакі.
Мама тоді дурненька, коли дитина маленька.
Вона тішиться та догадує її, недбаючи про нічо інше.
Матері не купити, ані заслужити.
Лише одну маму маємо призначену Богом.
Матірня любов ніколи не змінюється.
Все однака, чи в щастю, чи в горю.
Матірня любов сягає аж поза гріб.
Хоч утратить дитину, та все її згадує й боліє за нею.
Матірня молитва із дна моря витягає.
Помагає багато в нещастю.
Найгірша мама хоче мати найліпші діти.
Бажання кожньої матері бачити діти щасливими.
На те є мати, аби нею уганяти.
Щоб клопоталась та робила понад сили.

Нема такого краму, щоби купив тата й маму.
За ніякі скарби світа родичів не дістанеш.

Не та мама що вродить, а та що до розуму доводить.
Прибрана мама, що навчила жити у світі, гідна великої пошани.

Пішла мама по масло, а у печі погасло.
Заговорилося, а вогонь погас. Давно було дуже тяжко за вогонь.

Раз родила мати, раз треба вмирати.
Ризикуючи життям в якійсь небезпечній роботі.

Тоді мама біду знає, як малу дитину має.
Бо і своє господарство доглянути мусить і дитиною піклуватися.

У кого мама рідненька, у того й сорочка біленька.
Рідна мама дбає про своїх дітей.

Тільки в світі правди, що рідная мати.
Лише за рідну маму мож ручити, за все інше ніхто не певний чи правда.

Хто свою матір забуває, того Бог карає.
Кара того не мине, хто доброї матері цурається.

Чого мама не дала, того не купиш і в пана.
Доброї вдачі та виховання мож дістати від мами, а не купиш того.

Яка мати, така й дочка, їли кашу з черепочка.
Обі однакі. Одна в другу вдалась.

Як хто хоче, так за своєю мамою плаче.
Кожній споминає свою маму по своїй вподобі.

Марець:—

На марець виставлю палець.
У березні буде тепло і рукавиць мені не треба буде. Марець—березень, третій місяць.

Прийде марець, то умре не один старець.
У березні зміна пори року, тим то багато старих людей умирає.

Сухий марець, мокрий май, буде жито як Дунай.
Господарське вороження урожаю. Дунай—велика ріка в Європі, що впадає до Чорного Моря.

Маржина:—

Гірше без маржини, як без дитини.
Худоба є джерелом доходу для мешканців гір. Маржина—худоба.

Марина:—

Марина м'ягка як глина, а Євдоха твердша троха.
Характеристика двох дівчат різної вдачі.

Марина як глина, ані жити, ні вмирати, треба живу поховати.
Так дразнять дівчину Марину.

Ти Марина, я Матвій, ти не моя, я не твій.
Ми собі не до пари, ліпше розійдімся.

Марко:—

Лізь Марку, хоч у тісну шпарку.
Ховайся де можеш, бо потерпиш.

Марку, Марку, не роби сварку.
Сиди тихо і не зачіпай нікого.

Товчеться, як проклятий Марко по пеклі.
Шибает собою всюди, не годен всидіти на однім місці.

Марта:—

Знає Марта по чому крупів кварта.
Добра господиня і знає ціну всему.

Марта дідька варта.
Глум з дівчини Марти.

Масло:—

Хочеш масла, ще корова не пасла.
Говорять зимою, коли тяжко за масло.

Мастити:—

Не мастивши не поїдеш.
Як не даси хабара, то й справи не мати меш.

Хто мастить, той їде.
Хто дає хабарі, того справа буде.

Хто мастить, тому віз не скрипить.
Мащений віз не скрипить, лекше їде.

Як набрав дубового сала, що аж шкура відстала.
Дуже набили дубовою палицею.

Мати:—

Бог їх знає, що він до неї має.
Ніхто не знає, що між ними зайшло.

Будеш тоді мати, як будеш хати пильнувати.
Пильнуючи господарства доробишся.

В кого віл і коса, в того досить гроша.
Хто волами робить, та косою косить, той багато заробляє.

Доки я добре ся мав, то мене кожен в куми брав, а як я під-
упав, то мене ся й рідний брат відцурав.
Всі раділи мною, як я був багатий, а як збіднів, то і рідний брат забув.

Не питай: як ся маєш? Поглянь добре, тай пізнаєш.
Не питай, а пізнавай по вигляді.

Терпи тіло, маєш щось хотіло.
Через забаганки мусиш терпіти кару.

Тоді маю, як в руці тримаю.
Обіцянкам не вірю, аж дістану.

Хочеш мати, мусиш дбати.
 Мусиш старатися, само нічого не прийде.
 Хто багато має, той іще бажає.
 Людська натура, все мати більше.
 Хто має, той бурчить, а хто не має, той мовчить.
 Багач хвалиться та величається, а бідний тихо мовчить.
 Хто має, тому ще дають, а хто не має, в того ще й беруть.
 Багачеві йдуть різні доходи, а бідний мусить віддати послідне на життя.
 Хто що має, хай тримає.
 Кожен хай боронить свої власности.
 Що маю, те обіймаю.
 Я маю право, а другий ні.
 Як би так мав, як не маю.
 Поміг би, та не в силі.
 Як ся маєте? — По середині, як учора, так і нині.
 Нема ніякої зміни.
 Як я добре мався, то з кожним знався, а як прийшла лиха година, відцуралась вся родина.
 Коли я був багачем, то кожен радів мною, а як збіднів, то і родина цурається.

Мачуха:—

Або я що від мачухи? та ж я мав рідну маму.
 Я не чужий, мені належиться однаке трактування.
 Ніхто собі не мачуха.
 Ніхто собі кривди не зробить.

Мед:—

Годі з медом і язик з'їсти.
 Задля малої приємности ніхто не хоче понести велику шкоду.
 Дали полизати меду через скло.
 Обдурили.
 І мід має їдь.
 Коли забагато з'їш то захоруєш.
 І на меду найдеш біду.
 При питтю приходить до сварки, а то й бійки.
 Мені не з медом.
 Мені дуже прикро.
 Мед солодкий, але бджола жалить.
 Бджола боронить добра свого.
 Мед солодкий, але пальців з ним іще ніхто не з'їв.
 Годі за малу приємність терпіти велику шкоду.
 На язиці медок, а в серці ледок.
 Слова солодкі, та серце неприхильне.

Не передавай куті меду.
Хоч і солодке, та як за багато, то зіпсуєш.
Хто робить з себе мед, того бджоли з'їдять.
Хто добрим буває, того використовують.

Межа:—

На межі не лежи.
Бо тудою кожному можна іти і настолочить тебе. Межа—граніця між полями.
Не ори чужої межі, тай не будеш у грісі.
Не бери нічого, що не твоє.
Хто межу огородить, того Бог охоронить.
Бо не буде сварки за межу. В Галичині наші селяне господарили на маленьких клаптиках землі, з чого приходило до бійки та процесів за межу.

Мельник:—

Мельник до готової муки.
Готове бравби, а заробити не хоче.
На мельника вода робить, а мельничка боса ходить.
Глум із мельника, що бідує, хоч йому сила води помагає працювати.
Який мельник, такий млин, який батько, такий син.
Від мельника залежить успіх млина, а син перебирає батькову вдачу.

Менше:—

Менше вкусиш, скорше ликнеш.
Менше діло, скорше скінчиш.
Менше нас — менший глас.
Менше людей, то й крику менше.
Мовчи глуха, то буде менше гріха.
Не знаючи справи, не говори, бо збрешеш, а це гріх.

Мертвий:—

Мертвого з церкви не вертають.
Він належить до іншого світа, туди йому й дорога.
Мертвого за свідка не кличуть.
Фізично не можлива річ.

Меч:—

Нема меча острійшого понад хлопа сильнішого
У своїм завзяттю не пощадить нікого.
Хто грається з мечем, грається з чортом.
Бо мечем наробить лиха.
Хто мечем воює, від меча й згине.
Наука християнської церкви.

Микита:—

Микитиха тісто місить, а Микита діти тішить.
Коли супруги помагають собі взаємно.

Микито, чи ти то? Не я то, то мій тато.
Коли хто не до ладу відпирається вини.

Пустив Бог Микиту на волокиту.
Не пильнує господарства, а розволочився.

У Микити не купити.
Він на все готовий, чи добро, чи зло.

Чи це не той Микита, що з вильотами свита.
Глум з панського посіпаки, який знущався над людьми, а в пана утра-
тив ласку.

Микола:—

Миколай продав маму за малай, а дитину за торбину, а са-
мий ходить як бугай.

Так дразнять дівчата хлопця на імя Микола.

Микола робив кола, а Микита сани, Микола їхав кіньми, а
Микита псами.

Так дразнять парубка Микиту.

На Миколи, або ніколи.

Про лихого довжника, що ніколи не віддасть довгу.

Святий Миколаю, дай горівки, бо вмираю.

Так пняки кричать до бородатого жида арендаря.

Милий:—

Від Бога люб, а від попа шлюб.

Милий призначений Богом, а священик звінчає.

Гоп, гоп, моя мила, що ти мене полюбила.

Так дразнять залюблену дівчину.

Мила й рана від милого папа.

Від любові нам особи і рана не є болючою.

Ой їдь милий, та не бався, бо ти мені сподобався.

Дівчина випроводжувала любого хлопця в дорогу.

Хоч не милий мені, а не бий при мені.

Я можу не любити, але кривди не дам зробити.

Хоч і не Василій, але серцю милий.

Байдуже, як називається, але любий мені.

Мило:—

Мило, не мило, але тягни кобило.

Чи любиш, чи ні, а робити мусиш.

Мило тому давати, що не хоче брати.

Про скупаря, який дає тоді, як певний, що не возьмуть.

Що кому мило, хочби й зогнило.

У любих осіб недобачуємо хиб.

Минати:—

Дві смерти не може бути, а одної ніяк не минути.

Ризикуючи життям в небезпечнім ділі.

Є — то минеться, а нема — то обійдеться.

Коли є, то з'ужиємо, а як нема, то обійдемося.

Минулися ті роки, коли розпиралися боки.

Минули ті часи, коли гоїно жили.

Сім років минуло, як музика грала, а він іще й тепер скаче.

Про дурного, який не годен забути якоїсь пригоди.

Той час уже минув, коли хлоп шию гнув.

Часи панщини й неволі минулися.

Чому бути, тому не минути.

Що має статися, те й станеться.

Що Бог навине, того ніхто не мине.

Що Бог призначив, від того не втічеш.

Мир:—

Мир усі люблять, а один одного гублять.

Не люблять люди сварки, а сваряться.

По війні мир, а по сварці пир.

Війна мусить скінчитися миром, як і перепросини могоричем.

Поки міра — не було ще тривалого мира.

Війни все бувають. Мир—люди.

Миска:—

До миски треба й ложки.

Бо без ложки не найшся.

Не пхай ложки в чужу миску.

До чужого діла не мішайся.

Порожня миска не вабить писка.

Де нема користі, там ніхто не піде.

Мислити:—

Викинь із мисли, що тебе тисне.

Кинь горем об землю, забудь лихо.

Мити:—

Мий та не замочи.

Роби як можеш добре, та все не догодиш.

Обмили без води.

Обмовили, або виганьбили.

Рука руку мие, а лице обидві.

Люди помагають собі взаємно в потребі, та разом роблять спільне діло.

Треба обмити чоло, може Бог дасть чого.

Треба обмитися, та може дадуть снідання.

Михайло:—

Михайло усім людям попихайло.

Покірним усі послугуються.

Якби не Михайло, я б не убиралась файно.
Хвалилась жінка своїм чоловіком Михайлом.

Миша:—

Миша в голову зайшла, поки зерно знайшла.
Іронічно про бідного господаря.

Миша і на вівтар скаче, як паламар не баче.
Підвладні гуляють, як старшини нема.

Миша у стозі, а піп у селі ніколи не згинуть.
У стозі є повно зерна, а в селі все трапляються церковні треби, за що
нарід платить священикам.

Як миші kota не чують, то по хаті газдують.
Підвладні гуляють, як старшини нема вдома.

Міняти:—

Заміняв гей за киць.
Зле заміняв. Заміняв бика за теля. До бика кажеться “гей”, а до
теляти “киць.”

Заміняв крицю за лошицю.
Циганська мінянка, сокира за коня. Добре виміняв. Криця—сокира.

Заміняв перстенець за ремінемь.
Заміняв цінну річ за безвартісну.

Міняй бики за воли, аби вдома не були.
Міняй гірше за ліпше. Бик, молодий, невправлений іще в роботі. Віл,
сильний та вправлений і дужий до тяжкої роботи.

Міняй свату сліпу кобилу за носату.
Обоє нездалі.

Міняли тихо, виміняли лихо.
Мінялися ночою тай один одного ошукав, ще й побились.

Міра:—

Без міри нема віри.
Коли зміриш, то маєш доказ певности.

Десять раз мір, а раз рубай.
Кожне діло розважно упрянувай нім почнеш,

І свині мають міру.
Іронічно до того, хто переборщує.

Краще щоб зістало, як нестало.
Як лишиться, то здасться, а як нестане, то й діло нескінчене.

Що міра, то віра.
Міра, це доказ певности.

Якою міркою міряєш, такою тобі й відміряють.
Християнська наука. Як ми людям, так люди нам.

Міст:—

Не переходи моста, покіль до нього не дійдеш.
Не хвалися нічим наперед, бо обставини можуть змінитися.

Не просто з моста, а стрімголовою.

Глум, коли хтось дуже величається.

Під мостом риба з хвостом.

Користь іще далеко, треба перше зробити діло, аби користь мати.

Шануй гори й мости, то будеш мати цілі кости.

Хто уважно зізджає з гори, чи на міст, той не має припадку і каліцтва.

Місто:—

В місті є кожній невісті.

В місті є всякого краму до вибору жінкам.

В місті, як у тісті, а на селі, як у смолі.

На селі життя не є таке вигідне, як у місті.

Місце:—

Лиш місце лишилося, де гостилося.

Лише спомини лишилися минулого веселого життя.

На місці і камінь обростає.

На однім місці таки чоловік доробиться.

Місяць:—

Місяць — козацьке сонце.

Місячними ночами козаки робили багато походів, щоб ворог не бачив.

Місяцю роженьку освіти нам дороженьку.

Просять нічею подорожні.

Світиш, місяцю, та не грієш, за дурно в Бога хліб їси.

Нарікання цигана в зимі, бо не годен був до місяця загрітися.

Мітла:—

Нова мітла добре замітає, бо за собою нічого не лишає.

Новий робітник добре робить, бо хоче приподобатися господареві.

Міх:—

Діравого міха, іще ніхто не наповнив.

Бездонного горла не наситиш.

Купить собі міх, та не робить з мене сміх.

Коли хочеш купити дешево крам, то купи собі мішок.

Поки мішка чують, поти і шанують.

Як багатий то і всі шанують його.

Покіль було в мішку жито, то гуляла знаменито.

Поки був хліб то провадила гуляще життя, а як нестало хліба то й перестала.

Мішати:—

Не мішай грішне з праведним.

Не мішайте світських справ з релігійними.

Помішав горох з капустою.

Помішав речі не належні до себе. Не знає ладу.

Млин:—

Бувай здоров, коли змолов, а як іще ні, то сиди в млині.
Коли зробив своє діло, то забирайся і не заважай, а як ні, то зажди.

Вода на мій млин.

Мені це на користь.

Як світ плаче, то млин скаче.

В сльоту люди нарікають, а млин краще меле, бо багато води.

Мова:—

Нагла мова, правда готова.

На скорий запит, не годен скоро придумати брехні.

Пуста мова не варт доброго слова.

Шкода говорити про нісенітницю.

По цій мові будьмо собі здорові.

Коли ми не годні погодитися, так розійдімся. Бог мені і Бог тобі.

Мовчати:—

Вмієш сказати, вмій і змовчати.

Знай міру і пору.

Мовчанка — признання до вини.

Хто мовчить, той не боронить себе.

Мовчанки не пишуть і голови не сушать.

Хто мовчить, того за свідка не кличуть.

Мовчи та свою біду товчи.

Не нарікай а мовчки зноси свою лиху долю.

Мовчи, язичку, будеш їсти кашку.

Говоренням образиш когось і не дістанеш, чого потребуєш.

Мовчи, язичку, будеш їсти паляничку.

Значіння, що й попередне.

Мовчить, якби води у рот набрав.

Не каже ані слова. Боїться отворити рот.

Непитаний — мовчи, небитий — не кричи.

Коли не питають, то не виривайся з язиком, а як тобі не кривда, то не нарікай.

Порожня бочка гудить, а повна мовчить.

Дурень чваниться, а мудрий мовчить.

Хто мовчить, двох навчить.

Бо більше довідається від тих, що говорять.

Могила:—

Горбатого і могила не направить.

Лукавого нічим не зміниш.

Долина глибока, а могила висока.

Чим глибша долина, тим вища могила.

Одною ногою вже в могилі.

Про дуже стару людину, що може кожньої хвили умерти.

Могти:—

Не міг тобі, ледве собі.

Не стало часу або сили.

Не так не може, як не хоче.

Про лінивого, або злої волі чоловіка.

Помилуй мене Боже, бо ніхто інший не може.

Просьба о Божу поміч, бо люди відмовилися.

Що не мож, то не мож.

Коли не годеи, то й винувати не годиться.

Як міг, так допоміг.

Дав поміч, яку лише міг.

Моє:—

Моє у жмені, а не в чужій кишені.

Значіння, як і сказано.

Що твоє, те й моє, а що моє то тобі засі.

Іронічно про тих, що хочуть ділитися чужим добром.

Мокрий:—

Мокрий дощу не боїться.

Мокрому дощ не пошкодить.

Мокрий квітень, сухий май, буде в клуні рай.

Буде добрий урожай, аж душа радіти буде достатком.

Промок до нитки.

Змок аж до тіла.

Молитва:—

Богові молись, а до берега гребись.

Проси Бога о поміч, але рук не закладай.

З молитвою на устах, а з роботою у руках ніде не загинеш.

Віра в силу молитви та праці.

Молитва ломить залізо.

Молитва дає сили поконати найбільші перешкоди.

Молитву відмовляє, а про шахрайство думає.

Про лицемірного, що удає побожного, а думає, як ошукати.

Бога молить, а хлопа неволить.

Хоч і молиться, а знущається.

Хто не вмє молитися, хай на море йде вчитися.

Бурі кидаючі кораблем, наводять страх, що кінець життя близько, в
тім страху з чуттям просять Бога о поміч.

Яке моління, таке й спасіння.

Як робимо, таку й користь дістаємо.

Молодий:—

Доки була молода, була хлопцям коляда.

Хвалилась бабуся, до якої хлопці радо йшли колядувати, як була дів-
чиною.

З молодого, як з воску, що хочеш, те й виліпиш.
Податливий, дається нагнути в яку будь сторону, до добра, або зла.

Молоде—золоте, як ляже спати, то не може встати.

Молоді люблять до пізна в ніч сидіти, а рано до пізна спати.

Молодий може умерти, а старий мусить.

Молодий може мати смертний випадок, а старий умерти мусить, бо це незмінний закон природи.

Молодість бурлива, старість щаслива.

Бурливу молодість весело споминається на старости літ.

Молодість лінива — це старість плаксива.

Хто зза молоду не працював, той на старість бідувати мусить.

Молодого кров гріє.

Молода кров є сильна та гаряча, бо іще не-зужита.

Не мож покласти стару голову на молоді плечі.

Пережитого практичного досвіду не покладеш молодому в голову, мусить сам переживати та вчитися.

Шукай поради у старих, а сили у молодих.

Старі люде мають життєву практику, а молоді фізичну силу.

Якби молодий знав, а старий міг.

То зробили б усе до ладу та в час.

Молодиця:—

Де красна молодиця, там ясна світлиця.

Бо вона окрашує собою найбіднійшу хату.

Недоторканий, як молодиця.

Про чоловіка, що скоро ображається.

Ой дівчата, приходять м'ясними, як нас возьмуть красні хлопці, будем молодиці.

Так в піст хлопці дразнять дівчат.

Ото мені молодиця, з обох боків круглолиця.

Про здорову молодицю.

Як була я молодиця, цілували мене в обидва лиця.

Хвалилася стара баба.

Молодість:—

Молодість має вовка у шлунку.

Молоді все голодніють скорше від старих. Вовк—символ голоду.

На молодості, як на білім папері, що хочеш, те й напишеш.

У молодих дуже вразлива пам'ять і запам'ятовують все що почують.

Усе нам може вернутися, лиш молодість ніколи.

У життю буваємо лише раз молодими. Пережиті літа не вертаються.

Молоко:—

За ложку молока, не вбити бика.

Задля марниці, годі робити велику шкоду.

Йому ще молоко під носом не висохло.
Ще дуже молодий, ще дитинячий.

Корова, що багато рикає, молока не має.
Хто багато говорить той нічого не робить.

Пішло молоко корові в роги.
Перестала доїтися.

Пташиного молока ще йому бракує.
Все в нього є, та забагає ще неможливого.

Як гляне, то аж молоко кисне.
Дуже погано дивиться.

Молоти:—

Бувай здоров, коли змолов, а я нараз, тай за тобою зараз.
Коли не на руку виходити з кимсь з хати.

Молов батько не віючи, пекла мати не сіючи.
Ніколи не робили нічого до ладу його родичі, тай він не буде. Збіжжя
чистять перед меленням, а муку пересівають перед печенням хліба.

Поки йому змелеться, то тобі скрутиться.
Заки на нього прийде черга, то ти потерпиш.

Молотити:—

Довше буду молотити, довше буду колотити.
Більше роботи зроблю, більше й користи буду мати.

Хто сіяв, тому належитьсья й молотити.
Хто весною працював, той повинен і користати з своєї праці.

Як на току молотить, то у хаті не колотить.
Коли є добрий урожай, що багато молотьби, то і в хаті нема клопоту
через недостаток.

Як на току не молотить, то у хаті колотить.
Як не вродить, той молотити нічого і в хаті сварка з нужди.

Море:—

Дурному море по коліна.
Він не роздумує що робить, та не добачує небезпеки.

Хто переплив море, той знає горе.
Той не мало натерпівся, та набрався страху.

Мороз:—

Мороз, Боже, йому допомож.
Щоб скорше проминув.

На дворі такий мороз, що стояти не мож.
Дуже великий мороз, бо тоді люде втікають до хати погрітисья.

Не допоможе і вино, як лиш прийде студено.
На великий мороз помагає тепло, а не напитки.

Тріщи, тріщи морозе, нічого тобі не допоможе.
У великі морози лід тріщить. Мороз мусить своє відбути.

Москаль:—

* Зачепи москаля, а побачиш татарина.
Побачиш дикуна. Москалів називають також азіятами.

Москалики, соколики, поїли ви наші волики, а як будете вертати, то й коров може нестати.

Про російську армію, що переходила українські землі і безплатно, брала з народу, провіянт для прохарчовання армії. Вирізанням волів для прохарчовання армії, це знищення робочої сили хліборобів, а як вернуться то певно виріжуть і корови, а тоді буде грозити населеню голод, бо корови становили головну підпору в харчі.

Мутить, як москаль у селі.

Москалі в українських селах поріжнювали людей, щоб тим способом виманити що, як піchnуть сварку.

Попам'ятає московський місяць.

Буде дуже довго пам'ятати.

Що чорт і москаль візьме, того вже й Бог не відбере.

Оба дуже нахабні та запроторять, що ніяк не найдеш.

Мотика:—

Іде з мотикою на сонце.

Береться до діла, до якого не має сили й знання.

Мошонка:—

Мошонка не криниця, а гроші не вода.

До мошонки гроші не йдуть, як вода до криниці, щадя гроші.

Мошонник якийсь.

Згрдливо, злодій.

Питайся своєї мошенки, що маєш купити.

Почисли свої гроші а тоді купи.

Хто заробляє чотири, а видає п'ять, той без мошонки буде і так.

Хто більше видає, як заробляє, той і без мошонки буде.

Мудрий:—

Видра мудра та й серна не дурна.

Стрілецькі спостереження.

***Москаль:—** У приповідках про москвинів-москалів, наглядно можна добачити упередження. Під словом "москаль" треба розуміти або чиновника-урядовця, або вояка-салдата. Чиновники, вірні московському урядові, вивонювали до йоти накази свого уряду, якими московсько-російський уряд поневолював наш нарід ріжними утисками. Московська армія, що переходила українські землі, або стояла постоями на Україні, надуживали свої права, а всякі скарги до російської військової, чи цивільної влади, були безуспішні. З народу збирано провіянт для прокормлення армії, та брано підводи, за що російський уряд винагородження не давав. Російська влада дуже байдужньо дивилася на кривди, які робили нашому народові російські чиновники та салдати.

І мудрий здуріє, як зг'олодніє.

Голод дошкулить кожному.

Ліпше мудрий ворог, як дурний приятель.

З мудрим ворогом мож прийти до згоди, а дурний приятель може наробити багато лиха.

Мудра голова не дбає на лихі слова.

Мудрий не противиться лайці лихого.

Мудрий змінить свою гадку, а дурень ніколи.

Дурний є упертим і не дасться переконати.

Мудрий, як Соломон.

Жидівський цар Соломон був дуже мудрий цар у своїм часі, тай досі його за такого уважають.

Мудрим ніхто не вродився.

З літами чоловік набирає життєвого досвіду, та стає мудрійшим.

Мудрій голові вистарчить дві-три слові.

Він скоро зрозуміє в чім річ.

Мудрого лиш мудрий пізнає.

По його мові і ділах.

Мудрого можна здурити тільки раз.

Він скоро пізнає, що його ошукано.

Чим мудрий стидається, тим дурень величається.

Що мудрий уважає соромом, тим дурень хвалиться.

Що в мудрого на гадці, те в дурного на язиці.

Мудрий думає і мовчить, а дурень не думаючи не годеи вдержати язика.

Муж:—

Біда ж мені з таким мужем, що не вяже штани гудзом.

Нарікання жінки на чоловіка, який недбало з'одягався.

За доброго мужа, жона як рожа, а за лихого драба, за рік за два баба.

Погляд, що чоловік є причиною скорого старіння жінки.

Муж з жінкою сваряться і б'ються, а перина їх лагодить.

Супружі сварки не тревають довго.

Муж і жона, то одна сатана.

Обое спільно несуть родинний тягар. Дуже згідні з собою.

Найліпша спілка, чоловік і жінка.

Чи зиск, чи утрата то вони приймають, бо спільно дбають про свою долю.

Мужик:—

Мужика в день обдери, а в ночі він обросте.

Хоч і великі данини стягай з хлібороба, то він того не відчуває, бо і в полі і в скотарстві йому прибуває. Мужик—хлібороб—селянин.

Мужик гараздові не хоче терпіти, а біді мусить.

Коли добре, то хоче ще ліпшого, а як біда, то сидить тихо, щоб більшої біди не наробив.

Мужик, до всього привик.

Він привик був на неволю, голод і холод і до свободи тоже привик.

Мужик дурно наробився, а пан його ще й набився.

Із панщизняних часів, коли селяне робили панщину, а пани знущались над ними.

Мужича правда колюча, а панська на всі боки гнуча.

Селяне є простодушні і що думають, те й говорять, а пани говорять масненько, щоб використати легковірність другого.

Я мужицького роду, пю горілочку як воду.

Хвалився пияк. Пани з жидами умисне розпиячували нарід, щоб тим держати його в темноті та бідноті і лекше використовувати.

Музика:—

Ізза смичка, тонка паланичка.

Музикант не має великих заробітків і тому живе у злиднях

Музика без язика.

Він грає, тому не говорить.

Музиканти то на скрипку, то на бас, а хто буде свині пас.

Так жартують до хлопців, які починають учитися грати на інструментах.

На улиці скрипка й бас, пусти мамко хоч на час.

Так хлопці дразнять дівчат.

На що мені музик, коли в мене довгий язик.

Іронічно про пискату дівчину, яка любить обмовляти.

Не піду я на музику, бо боюся його крику.

Пішла б погуляти, та чоловік сварити буде.

Як не будеш на музиці, то не буде на язиці.

Як не підеш на гуляння, то й не обмовлять тебе.

Мука:—

Без муки нема науки.

Без праці й труду нічого не навчишся.

Знайдуться муки на нашій руці.

Робота все знайдеться.

Не буде з тої муки хліба.

З того діла не буде ніякої користи.

Одного мука, десятком наука.

Одного досвід є наукою для інших.

Пошепки муки, аби не чули парубки.

Дівчина на пошепки просила у сусідів позичити муки, бо стидалась парубків.

Я до муки, а жибрій до руки.

Відмовилась сусідці позичити муки, бо та не хотіла допомогти жати збіжжя в поли, нарікаючи, що жибрій коле. Жибрій—колюче зело.

Мурашка:—

Йди лінивий до мурашки, та навчисься розуму не трошки.

Мурашка дає добрий примір працьовитости та витривалости.

І мурашки мають подушки.

Нарікання бідних, що сплять без подушок.

Мусіти:—

Кого смерть дусить, той хоч і нерад, а вмирати мусить.

Смерти ніяк не обминути.

Хто мусить, той і вола задусить.

Конечність та упертість поборе найбільші перешкоди.

Хто мусить, той і каменя вкусить.

Значіння, що й попереднє.

Як не зробиш тепер, то мусиш зробити в четвер.

Робота мусить бути зроблена.

Як не мушу, то і не рушу.

Лінивого як не присилуєш, то й не послухає.

Муха:—

З мухи вола не зробиш.

З малого велике не зробиш.

Зробили з мухи вола.

Переборщили, так воно аж не було. Більше наговорили, як було.

Мухами годований.

Хитрий, любить дурничку.

Муха не боїться обуха.

Для малої річи не треба великого заходу.

Бджоли сідають на квіти бо люблять мід, а мухи сідають на стерво, бо люблять смрід.

Характеристичні прикмети двох відмінних мух. І люди одні люблять красу та все що є благородне, а інші люблять все те, що понижує людину.

Мягке:—

Мягкий як віск.

Дуже чутливий та вразливий на чуже горе.

Таке мягке, що ні кусати, ні жувати.

Про овочі або мясо дуже мягке.

М'ясо:—

Нема м'яса без кости, риби без ости, а чоловіка без злости.

І найбільш благородний чоловік має в собі злість.

Тане м'ясо пси їдять.

Бо гниле і нездале для людей, його викидають собакам.

Хто з'їв м'ясо, хай їсть і кости.

Хто тебе знав у добрі, хай знає і в злиднях.

Н

Набрати:—

Набрався Бог багачів, тай бідними розкидає.
Жартують із бідного, як упаде.

Набрав, як бик на роги.

Набрав тільки, що й донести не годен. Набрав понад свої сили.

Набрав, як дід у торбу.

Іронічно, коли кого побють. Прошаки кладуть у торбу все що дістануть, без розбору.

Набути:—

Злий набуток, не йде на пожиток.

Чужа кривда не вийде на користь.

Набув як сокола, а збуває, як ворога.

Купив товар з великою надією на користь і хоче позбутися бо ошукався.

Не тільки набувся, скільки нагнувся.

Про смирного та покірного чоловіка, що усім кориться.

Сама собі набула, бо хороша була.

Своєю красою привабила чоловіка.

Як набулося, так і збулося.

Про підступом здобуте майно, яке скоро розтрачено.

Наварити:—

Наварила борщу, тай тепер не вихлещу.

Наробила тільки клопоту, що й годі позбутися його.

Наварив каші, тепер їж.

Значіння, що й попереднє.

Сам пива наварив, сам і пити будеш.

Сам наробив клопоту, сам і відвічати будеш.

Навикнути:—

До чого бик навик, за тим і риче.

До чого привик, того й бажає.

Терпи Іване, бо ти навик.

Тобі не робить ріжниці, ти все привик терпіти.

Навчити:—

Доки не намучишся, доти й ненавчишся.

Без труду нічого не здобудеш.

Доти пес плавати не навчиться, поки вухами вода не налетиться.

Конечність присилує навчитися.

Навчитися по восьмій дитині дівочити.

Іронічно про покритку.

Що замолоду навчишся, то на старість, як найдеш.
Замолоду найлекше учитися, бо пам'ять свіжа та безжурна.

Нагадати:—

Нагадай козі смерть, а вона біжить вперед.
Покажи дурному небезпеку, а його й тягне туди.

Нагадався, як проспався.
Нагадався по всьому, як запізно.

Нагадує старі гріхи.
Споминає молоде гуляще життя.

Я собі нагадала, що біда нездала.
Відмовила руку хлопцеві.

Нагода:—

Нагода злодія родить.
Бо не вкрав би і не витворив би злодійського нахилу.

Натягай вітрила, поки вітер віє.
Роби в пору.

При нагоді, чи не при нагоді, аби в добрій згоді.
Несподівано стрітившись два приятелі витають себе.

Нагріти:—

Кого добро нагріє, той дуріє.
В достатках чоловік починає гуляще та свавільне життя.

Не знати, що його нагріло.
Що його приневолило до того.

Надія:—

Без надії чоловік дуріє.
Хто стратив надію, той у розпучі і розум тратить.

І нашій дитині колись зуби виростуть
І до нас колись доля усміхнеться.

І в наше віконце засвітить сонце.
І нам щастя усміхнеться.

Коби твое слово, та Богові в вухо.
Розрада, подаючи надію на Божу поміч.

Козак в дорозі, а надія в Бозі.
В дорозі буває багато пригод, та Бог pomoже побороти їх.

На дворі смеркає, а на душі світає.
Надія закоханих стрінутись нічею на милу розмову.

Надійсь кращого, та будь приготованим до гіршого.
Треба бути приготованим стрінути всяке лихо.

Надія в Бозі, коли хліб у стозі.
Бог допоможе змолотити, та зужити.

Надія є добре снідання, та лиха вечерея.
В молодості надія додає сил та охоти досягнути певну ціль, та на старість надія вже не підбадьорить, бо і сил і часу вже нема.

Надіявся дід на мід, тай утратив обід.
Сподівався щось кращого, та утратив і те що мав.

Не тратьте куме надії, спускайтеся на дно.
Коли оставили когось у розпучливім положенню.

У Бога надія.
Бог є джерелом всякої помочи в потребі.

Хай радіє, поки надія серце гріє.
Не убивай нікому надії.

Не ходи, не люби, та й не залицяйся, я за тебе не піду і не сподівайся.
Шкода твого труду та надії, нам не жити в парі.

Надути:—

Надулася на малай, що не взяв 'ї Николай.
Хто інший провинив, а хто інший покутує. Малай—хліб з кукурудзянної муки.

Надувся, як вош на морозі.
Понурився, засопився, бо мороз доскулює.

Надувся, як індик.
Про дуже гордого чоловіка.

Надувся, як ковальський міх.
Дуже згордів. Давно ковалі уживали великих шкурянних міхів до роздування огню.

Надувся, як пава.
Дуже згордів.

Наїстися:—

І наївся і напився і на дурня не дивився.
Не звертав уваги на дурного перешкоди, а зробив своє діло і використав.

Наївся пісного, не боїться нікого.
Вдоволився чим було.

Хіба тоді наїстися, коли крадені коні.
Крадені коні не годні наїстися, бо їх передають з рук до рук утікаючи.

Хто наїстися, а не ляже, тому сало не завяжесьь.
Хто по обіді не ляже спати, той і ситим не буде.

Хто чоснику наївся, від того й чути.
Хто зробив лихо, буде за нього й відповідати. Чосник довго чути з уст.

Наймит:—

І з наймитів господарі бувають.
І наймити дорабляються, та добре господарять. У народі є упередження до наймитів, буцім то вони є лінюхи та злодії.

Наймають до телят, а робити все велять.
Наймають до легкої роботи, а опісля велять робити найтяжчу роботу.
Нанявся — продався.
Найматися до роботи, це продажа свого часу, сили й волі.
Пропав бідний без наймита.
Глум з бідного, що не робить всеї роботи, хоч і мало її має

Найти:—

Найшов свій свого.
Оба однакової вдачі, тай пізнали себе.
Найшов сокиру за лавицею.
Іронічно коли хтось хвалиться. Сокира звичайно лежить за лавицею.
Як добре ведеться, то й згублене найдеться.
Як є щастя то згуба вернеться.
Щастя чоловіка найде, хоч і сонце зайде.
Віра в призначення, що має бути того не минути.

Напасть:—

Бог не напасть.
Бог лиха не бажає нікому.
Без напасти не прожити.
Так у життю не буває, щоб ніякої напасти не було.
Від напасти не пропасти.
Треба її побороти, щоб не терпіти.
І на печі чоловіка напасть найде.
За нею шукати не треба, вона сама прийде.
Напасти собі шукає.
Шукає клопоту без найменшої причини.
Напасть не спить, а за людьми стежить.
Не спить, а між людьми перебуває.
Напасть чоловіка найде, хоч і сонце зайде.
Вона світла не потребує, і кожного часу чіпається людей.
Одчепила напаснику, я не була на празнику.
Оправдувала себе жінка, яку чоловік напастував за підхмелення.
Шукає кістки у молоці.
Шукає причини до сварки, хоч ніякої нема. Шукає напасти.
Шукає кістки у салі.
Значіння, що й попереднє.

Напитися:—

Коли на Стрітіння півень не нап'ється води — то на Юрія
віл не напасеться трави.
Господарська ворожба погоди. Стрітіння 15 лютия, а св. Юрія 6 мая.
Напився до порядку, два веде, а третій несе шапку.
Дуже напився, що й на ногах не встоїть.

Напиймося тут, бо у небі не дадуть, поки до неба підемо, ще по десять шарнемо.
 Приговорюють п'яниці, коли кого частують.
 Напийся Нацю, то за твою працю.
 Напийся, Насте, це за твої гроші куплено.
 На Святого Духа, напемося по вуха.
 На Зелені Свята погостимося до волі.

Написати:—

Напишеш пером, а не витягнеш волом.
 Своїм підписом можеш взяти на себе дуже велику відповідальність та тягар.
 Напиши — пропало.
 Коли нема надії щось відобрати.
 Що написано, того вже не змажеш.
 Те лишиться на все, що ти підписав.

Направити:—

Направ дах за погоди, то не буде дощ текти в часі негоди.
 Зроби діло коли на те пора, то й шкоди не буде.
 Направ діру в мості, поки мала.
 То обминеш велике лихо малим коштом. В великій дірі може кінць ногу зламати.

Нарікати:—

Не нарікай на зле, бо іще гірше іде.
 Приймай те, що доля дає.
 Як на ведмедя мала галуза паде, то він ричить, а як велика, то мовчить.
 На малий клопіт нарікає, а на великий мовчить, та шукає ратунку.

Народ:—

Народ — то сила.
 Бо може доконати великих діл.
 Народу не міряється сажнями.
 Бо сажень не є мірило народу, а знання, витривалість та відвага.

Насіння:—

То собі добре насіння.
 Лихої слави.
 Яке насіння, таке й коріння.
 Які родичі, такі й діти.

Насміватися:—

Верша з болота сміється, а сама до нього б'ється.
 Насьміхається з інших, а сам того бажає.
 З другого насміваєсь а за себе забуваєсь.
 З інших кпить, а сам багато гірший.

З кого насміваються, ті у люди вибиваються.
Несподівано роблять успіх ті, на яких найменше надії маємо.

Настати:—

Не за нашої пам'яті настало, не за нашої перестане.
Про давній звичай вкорінений в народі.
Тепер таке настало, що іще ніколи не бувало.
Прийшло багато новостей в життя.

Настя:—

Не беру тебе, Нацю, але твою працю.
Не женися з тобою, але з приданим. Коли хто з любови не оженився,
а задля великого посагу. Наця, вмiсто Настя, або Настуня.
Не гляди Наці, але її праці.
Не дивися на її уроду, а на її придане та працюовитість.
Не кожня Настя, має однаке щастя.
Не всі однако щасливі бувають.

Натура:—

Натура не клітка, не дасться переробити.
Натуру змінити не легко.
Ніхто не знає натуру попову, три слові скаже, тай бере ко-
рову.
Про священників дуринів, що за треби кажуть собі дорого платити.
Давно за треби брали священники корову, бика, вівці, то що.
Таку натуру маю, що як що скину, те й прапиваю.
Відмова як просять розгоститися.
Хрунівська натура, бо душа, як у кнура.
Хрунь, це чоловік, що за малу заплату продає свій голос, щоб тим по-
шкодити іншим. Свинська натура наїстися і спати.

Натягати:—

Не до тебе п'ють, не натягай шії.
Коли не твоє діло, то не турбуйся ним.
Не натягай, бо урвеш.
Май міру у всьому.

Наука:—

Аби наука, а розум буде.
Як буде учитися, то й розуму набереться.
З чужого злого, учися свого.
З чужих блудів учися, щоб ти таких самих не робив і не терпів.
І від ворога можна чогось доброго навчитися.
Не треба мати упередження до ворога, що він нічого доброго не годеи
зробити.
Казав Наум, бери на ум.
Учися. Наум—хрестне імя.

Ліпше порожня кишеня, ніж голова.

Ліпше кишеня без грошей, як голова без науки.

Навчав іще старий Сенека, від дурнів держися з далека.

З дурними не май ніякого діла, то і клопоту не будеш мати. Сенека римський філософ.

Навчися, що можеш тут, а решту тебе в небі навчуть.

Набувай знання скільки лише можеш.

Наука не йде на бука.

Науку люди людям передають. Раз укарали і вже більше того не робить.

Наука не йде в ліс, але в мир.

Люди з науки користають та пам'ятають її.

Наука — то сила.

Бо помагає в праці робити способом.

Науки ні вода не забере, ні огонь не спалить, ані злодій не вкраде.

Вона остане в пам'яті все, аж до смерти.

Не вся наука в одній голові сидить.

Всеї науки годі навчитись одному чоловікові.

Нема науки без муки.

Без труду нічого не навчишся.

От вам і наука: не йди в дорогу без бука.

Бук в дорозі помагає підпиратися, як тоже оборонить від напасти.

Приложися до азбуки, будуть повні кишені й руки.

Учися пильно, а будеш жити в достатках.

Хто не хоче спитатися, той не хоче навчитися.

Коли самі незнаємо чогось, то запитаймося інших, щоб навчитись та знати.

Чим більше чоловік науки має, тим більше він знає, чого він не знає.

Тим більше пізнає, чого йому іще треба учитись, щоб знати.

Чоловік довідається аж тоді, як мало він знає, як дитина його запитає.

Діти дають часом такі питання, на які не легко відповісти вдоволяючо.

Наш:—

Буде нашим, буде й вашим.

Буде усім.

Ідуть наші, ваші йдуть, ваші нашим щось везуть.

Іхали возом везучи тяжкі речі, а самі ішли лішо.

Наше не наше, але й не ваше.

Сперечались сусіди над річею, яка не була їхня.

Що наше, те й Боже.

Все, що маємо прийшло від Бога, Він може і забрати коли схоче.

Небіжка:—

Говорила небіжечка до самої смерти, та й мусіла небіжечка без горілки вмерти.

Так балакуна перебивають, який говорить не до речі.

За тамтої небіжки, були в маслі періжки, а за цієї гнилиці, нема й варениці.

Нарікання чоловіка, що лихо оженився другий раз.

Кожна небіжка добра була.

Кожньому вдівцеві здається, що його перша жінка була найліпша.

Небіжчик:—

Кожен небіжчик добрий.

Вдова все споминає свого першого чоловіка, що він був найліпший.

Ой умер мій небіжчик, а я свою журбу в горщик, черепочком накрила, щоб за мною не ходила.

Жарт з молодої вдови. Давно вірили, що небіжчики якийсь час ходять іще на сім світі, щоб вдова скоро не шукала другого чоловіка.

Про небіжчиків говориться добре або нічого.

Тому, що вони не годні оборонитися перед закидами. Старий римський звичай.

Небо:—

Ані сніг, ані дощ, на небі не зогниють, а до нас прийдуть. Фізичний закон. Підчас посухи люди потішають себе, що дощ прийти мусить.

Дай нам Боже, що нам треба, а по смерти гоп до неба.

Приповідка пияків, щоб за життя мали що пити, та не були карані по смерти.

Не кидай каміння на небо, бо собі голову розіб'еш.

Не будь невдячний нікому, бо прийдеться дістати те самому.

Не плюй на небо, бо лице собі обплюєш.

Значіння, що й попереднє.

Треба неба, треба й хліба.

І про душу треба дбати, та й тіло не занедбати.

Небога:—

Не плач небого, що йдеш за нього, хай плаче він, що бере біду в дім.

Жартують до молодої, яка перед шлюбом плаче. Звичай велить молодій плакати.

Поберімся, небого, у тебе немного, а в мене нема й того.

Іронія з бідних, як женяться.

При своїй небозі таки добре в дорозі.

З жінкою ліпше подорожувати, як самому.

Утоптана дорога, де люба небога.

Бо часто навідується до неї жених.

Невдоволення:—

І тут гаряче, і там боляче.
 І тут не добре і там зле. Все недогода.
 Казала Феся, що обійдеться.
 Іронічно відмовляючи комусь просьбу.
 Ні впрів, ні змерз.
 Ані жалує, ані тішиться.
 Як кому не влад, то я з своїм назад.
 Як хто мною невдоволений, то я не накидаюсь нікому.

Невдячність:—

Ми до них з серцем, а вони до нас з перцем.
 Ми до них з доброю волею, а вони до нас зо злобою.
 Хто не відвдячиться за добро, тому в душі студено.
 Хто не віддає добром за добро, того й сумління неспокійне.
 Хто за добро не дає вдяки, той не варт і здохлої собаки.
 Понизше людської гідності не відвдячитися за добро.

Невістка:—

Невістка з сином рада, а на мене зрада.
 Невістка з сином радяться, а мати підозріває, що невістка сина підмовляє.
 Хоч невістка збреше, то личко не збреше.
 Лице зраджує стан здоровля та вдоволення у свекрушиній хаті.
 Хто ж винен, як не невістка?
 Звичайно свекрухи хочуть верховодити над невістками, тому й обвинувачують їх у всьому лихому, що станеться.

Недбалість:—

Де багато кухарів, там собаки неголодні.
 Де багато людей береться до одного діла, там ладу не жди.
 Де дві господині, там хата не метена.
 Значіння, що й попереднє.
 Держить, як за напасть.
 Недбало, без доброї волі, щоб лише збутись.
 Зрубана голова не дбає за чуба.
 У прикрих обставинах байдуже окраса, коли більша шкода є.
 Ковалева кобила, та шевчиха ходять не підкуті.
 Коваль та швець заняті чужою роботою, не дбають що своя не зроблена.
 Давно на зап'ятках носили підкови, щоб скоро не виходжувалися.
 Притулив, як горбатого до стіни.
 Дуже недбало зробив. Горбатого до стіни не притулиш, бо горб не пускає.

Неділя:—

Прийде така неділя, що і в нас буде весілля.
 Колись і нам усміхнеться щастя.

Сховай слабість на неділю, бо тепер робота є.
Коли хто підчас пильної роботи легко захорує.

У неділю го-я-го-я, в понеділок головонько моя.
У неділю п'є та гуляє, а в понеділок голова болить.

Недобрий:—

Недобрий, як собака.
Лихий мов собака. Собаки на припоні бувають дуже ликі.
Такі недобрі були, та й полизалися.
Погнівались були дуже, та й перепросилися.

Недовіряти:—

Вовка в кошару не впускай.
Він багато шкоди наробить. Лихого в товариство не бери.
З тої муки хліба не буде.
Та робота користі не дасть.
Лиса в курник не впускай.
Бо наробить багато шкоди.

Недогода:—

Бабиній дівці все недогода.
Вона дуже вередлива, бо баба розпестила.
Недогода моїй бабці ні на печі, ні на лавці.
Дуже вередлива. Нічим її не догодиш.

Недужий:—

Два недужі сіли, тай хліб з'їли.
Іронічно про хорих, що більше їдять, за здорових.
До роботи недужа, а до танцю, як ружа.
До роботи лінива та удає хорої, а до гуляння дуже охоча.

Незмінний:

Лис хоч і поліниться, та натура його не зміниться.
Він може стратити шерсть і колір, але не жажду крови.
І в Парижу не зроблять з вівса рижу.
Природи не зміниш. Париж—столиця Франції.

Нема:—

Вершіть у стозі, бо вже нема на возі.
При складаню снопів, або сіна, завершуйте. Кінчіть діло до ладу.
Де нема, там і Бог не візьме.
Бо нема з чого взяти.
Нема голода, коли п'ється вода.
Воду звичайно п'ється по смачній страві. Голодні води не хотять.
Нема на світі другої України, немає і другого Дніпра.
Для українця нема іншої любої та дорогої країни, як Україна і нема
більш святої та кращої ріки, над Дніпро.

Нема нині і в суді правди.

Нарікання покривдженого в суді.

Нема такої хатки, де не було б звадки.

Такої хати нема, де не було б сварки.

Нема цвіту білійшого над ожиноньку, нема роду милійшого над дружиноньку.

Вірна дружина, хоч і з чужого роду, а стає близшою рідні.

Ой нема то так нігде, як у нас на Україні, ані пана, ані хлопа, ані там унії.

Східну часть Наддніпрянської України називано Слободою, де народ масами поселювався по погромі Хмельницьким Польщі. Там були вільні від панщини землі, нарід не клясувався на вишу і нищу верству, та лишено було свободу віри і нікого не силувано приймати уню — греко-католицизм, як це практикувалося під польським пануванням де насилувано сумління народу.

Ненаїда:—

Допався бик до браги, тай п'є, хоч не чує спраги.

Добре схарактеризований наліг до їди, або пиття.

З'їв юшку з бараболь, з пирогів, тай з яєць, тай ще кричить, що голоден.

Іронічно, коли хто нарікає на когось, що багато їсть.

Ненаїсний, як вовк.

Вовк їсть, що хвилини.

Череву тріщить, а душа їсти пищить.

Про чоловіка, що наївся до сита та ще ївби, бо жалко страву лишати.

Нея:—

Нене моя рідна, тебе б'ють, а я бідна.

Плач дочки, як били матір, а вона безрадна не годна була її охоронити від панського знуцання.

У кого ненька, у того головка гладенька.

Мама доглядає своїх дітей, щоб були чисті, зачесані та не голодні.

Необачність:—

Вилізло шило з мішка.

Нехотячи зрадив себе. Злого діла не закриєш.

Зловився, як риба в сак.

Піймали на лихім вчинку.

З під ринви та на дощ.

З малого лиха попав в велике.

Зробив ведмежу прислугу.

Замість допомогти, ще гірше пошкодив.

Найшов церкву Богу молитися.

Найшов собі невідповідне товариство. Іронічно коли оскаржує меншого злодія перед більшим.

Підскочила Маланка, а молоко хлюп зо збанка.
З радости про мріяне щастя утратив і те, що мав.

Шукає коня, що на ньому їде.
Шукає те, чого не загубив.

Шукає окулярів на своїм носі.
Значіння, що й попереднє.

Непевний:—

Ані з собою брати, ані вдома лишати.
Ніяк з ним не порадиш.

В тім танці два кінці.
Справа ще непевна, мож скористати, але мож і утратити.

Коби знаття де впадеш, то б соломи підстелив.
Коли б знав де лихо, то обминувби.

Коби знаття, що в кума пиття, то і діти б забрав.
Про людей ласих на дурничку.

Коби той розум наперед, що потому.
Коби умів предвидіти наслідки, то лихо оминувби.

Між колискою а гробом нема нічого певного.
Все на світі підлягає змінам.

Не кидай старих чобіт, поки нових не купиш.
Поки нової речі не постарєш, то старої не збувай.

Не продавай ведмежої шкури, поки ведмідь у ній ходить.
Не продавай того, що ще не твое.

Не розбігайся на чужій дорозі.
Незнаючи дороги, можеш мати припадок.

Ніщо не є певне на цім світі, лиш податок і смерть.
Податок уряд стягне силою, а смерть нас не мине.

Непотріб:—

Бідний, нікому непотрібний.
Його не потребують, бо з нього не скористають.

До хрину мені тебе треба.
Тебе мені зовсім не треба.

Його так треба, як діри в мості.
Діра в мості може наробити багато шкоди. Зовсім непотрібний.

Кипів окріп, як був Прокіп і так кипить без Прокопа, як ки-
пів при Прокопі.

Непотрібний. Так з ним, як і без нього.

Ні в кут, ні в двері.
Нездалий до нічого. Нігде його діти.

Ні в пліт, ні в ворота.
Значіння, що й попереднє.

Того так треба, як п'ятого колеса в возі.
Зовсім непотрібне.

Того так треба, як собаці п'ятої ноги.
Значіння, що й попереднє.

Того так треба, як торічного снігу.
Значіння, що й попереднє.

Нероба:—

Нероба — гірше пияка.
Пияк робить щось, а нероба нічого.

Сьогодні святого Нероба, хто не робить, того візьме хороба.
З лінивства розхоріється.

Нерозсудний:—

Ти до нього за образи, а він за гарбузи.
Коли хто говорить не до речі, або на іншу тему, як бесіда йде.

Ти його христи, а він кричить: пусти.
Ти хочеш йому зробити добро, а він не розуміється на тім і утікає.

Несподіванка:—

Несподівано, як грім із неба.
Коли несподівано щось сталось. Буває, що в красну погоду грім ударить.

Несподівані гості, треба ноги попелом посипати.
Коли прийдуть несподівано великі приятелі, які рідко бувають.

От маєш, Гандзю, книш, тобі грають, а ти спиш.
Коли хтось свого несподіваного щастя не уміє використати.

Нестаток:—

Від недостатку продай хатку.
Про марнотравного, що послідне прогайновує.

Прийшов нестаток, тай взяв достаток.
Марнотравний прогайнував майно.

Сховай нестаток на остраток.
Статкуй тепер, а на марновання іще буде час.

Нести:—

Ніс, ніс, а на порозі пустив.
Про необережного, що пильнував діла, та при кінці знищив одним рухом.

Як тяжко сплисти море, так то й тяжко знести горе.
Нещастя дуже тяжко переживати, мов море переплисти.

Осел вино носить, а воду п'є.
Дурний робить, а інші наживаються його трудами.

Швидкий сам добіжить, а смирного Бог донесе.
Скорий та проворний сам за себе зробить діло, а праведному Бог допоможе.

Нешасливий:—

Нешаслива година, як лиха родина.
Бо не pomoже в біді, а іще гірше пошкодить.
Нешасливий і неосторожний, то собі браття.
Бо оба терплять.

Нешастя:—

І в нешасті щастя буває.
Мож мати припадок без шкоди.
Іде, як з Петрового дня.
Приходить нешастя за нешастям.
Нешастя саме не ходить, але й друге за собою водить.
Біда біду доганяє.
Нешастя розуму учить.
Робить досвідченими та мудріщими.
Нешастя по людях ходить, а не в лісі блудить.
Звичайно нешастя лише між людьми буває.

Нива:—

І чорна нива білий хліб вродила.
Чорнозем є найплодюща земля на білий хліб.
Хоч мала нива, ти не будь лінива.
Хоч і мало роботи, та ти не лінуйсь, скорше зробиш, скорше скінчиш.

Нитка:—

Куди голка, туди й нитка.
Куди провід, туди й загал. Куди батько родини, туди й уся сім'я.
Ні нитки, ні верітки.
Нічогісенько нема. Про дуже бідних.
По нитці до клубка.
З малого сліду відкрив великий злочин. Слово по слові, тай правду сказав.

Нівроку:—

Нівроку, наївся оброку.
Насмішка з тих, що говорять "нівроку".
Нівроку, як пшенична пасха.
Про щось, дуже розкішне.

Ніж:—

Не жалій нашого ножа, для свого хліба.
Свого хліба можеш їсти скільки хочеш, та нашого не руш.
Не оstri ножа, поки не зловиш барана.
Не хвались наперед, що скористаєш.
Такий ніж, що лиш жаби ріж.
Про дуже тупий ніж.

Хоч воду ріж, такий острій ніж.
Іронічно про дуже тупий ніж.

Німець:—

Говори до нього, коли він німець.
Він тебе ніяк не розуміє. Іронічно, про дурноватого, що не годен розуміти.

Німець лише пів посту держить, в день їсть, а в ночі спить.
Так оправдували себе німці на питання, чому не постануть.

Так мене то гріє, як німця краватка.
Зовсім мене те не тішить. Краватку носять для окраси, а не для тепла.

Ніс:—

Задер ніс, що й коцюбою не дістанеш.
Про дуже гордого.

За ніс його водить.
Верховодить ним. Слухається, мов дитина.

Не пхай носа до крилоса, бо в крилосі б'ють по носі.
Не мішайся у несвоє діло. Дяки не люблять, як хто мішається до крилоса. Крилос — лавка в церкві, де дяки держать церковні книги.

Не пхай носа до чужого проса.
До чужого діла не мішайся.

Понюхав письмо носом.
Пізнав, що йому грозить небезпека. Зрозумів, що йому не мішатися в це діло.

Просто носа на землі.
Жартівливо, коли хто шукає згуби.

Утерла носа, та ще й добре.
Дуже осоромила прилюдно.

Чи ніс для табаки, чи табака для носа.

Чи ти для громади, чи громада для тебе? Чи ти, чи тебе мають слухати.

Я собі по носі не дам грати.
Мною верховодити не будеш. Мені не будеш розказувати.

Ніч:—

За солодкі ночі, гіркі дні приходять.
Пересторога дівчатам, що за нічне кохання приходить гірке горювання.

Мала нічка петрівочка, невиспалася наша дівочка.
Докір дівчині, що загулялась на вечерниціях, а не встає в ранці до роботи.

Ніч своє право має.
В день праця, в ночі спочинок.

Ніч прижене і ніч віджене.
Про робітника, що ранним ранком іде до роботи, а пізною нічею вертає.

Ніч, як море.
Ніч дуже довга видається для безсонних або хорих людей.
Одні в ночі спочивають, другі ж промишляють.
Стружені денною працею відпочивають, а злодії красти ідуть.
Якби не було ночі, то не знали б що таке день.
Ми не уміли б оцінити світла. Без лиха і добра не знали б.

Ніщо:—

З'ївся на ніщо.
Дуже зжурився. Згризся, аж вихудів.
Зійшов на ніщо.
Утратив все що мав.
Ми не з тих, що ніщо по них.
Ви доцінюєте нас. Ми також у світі значимо щось.

Нога:—

Бери ноги на плечі, тай гайда пішки.
Іронічно, забирайся поки ще час.
Все на ноги впаде, як кіт.
Що йому не роби, то не пошкодить, бо викрутиться. Дуже проворний.
Дав ногам знати.
Утік.
Задер ноги.
Іронічно, умер.
Нога ногу підпирає, одна другій помагає.
Люде людям помагають, щоб лекше було жити.
Прибий ноги до підлоги.
Іронічно до пияка, який не годен устояти на ногах, та просить помочі.
Такий виріс, що аж ноги до землі досягають.
Жартом до малого хлопця, щоб його потішити, що він не малий уже.
Уже одною ногою у гробі.
Про дуже стару людину, що от от умре.

Ножиці:—

Удар у стіл, а ножиці відозвуться.
Винуватий відозветься, коли спімнути про злочин. Зрадив себе.

Носити:—

Десь ти мене, моя мати, в церкву не носила, що ти мені моя
мати, долі не впросила.
Нарікання бездольної сироти.
Де тебе не просять, хай тебе там чорти не носять.
Не прошений, не йди, бо не будуть раді тобою.
До часу збанок воду носить.
Щастя лиш якийсь час треває.

Носиться, як баба зо ступою.
Гордиться, хоч нема чим.

Носиться, як з писаною торбою.
Значіння, що й попереднє.

Носиться, як курка з яйцем.
Не може собі місця найти.

Святих носить, а хліба просить.
Про дуже бідного священика.

Хто з собою хліб носить, той їсти не просить.
Хто має свої харчі, той не жебрає у нікого.

Хто родився торбу носити, той багатцем не годен бути.
Кому призначено бідувати, тому ніколи доробитися.

Хто своє носить, той чужого не просить.
Значіння, як і сказано.

Нужда:—

Нужда веде до Бога.
В нещастю, у злиднях люди шукають помочі в Бога.

Нужда жене до Бога і до порога.
Біда силує нас шукати помочі у Бога і у людей.

Нужда закон ломить.
Злидні заставляють красти та розбивати.

Нужда має ноги, а щастя роги.
Злидні проганяють з хати шукати хліба, а щастя робить нас гордими.

Нужда мовчати не вміє.
У злиднях люде просять помочі.

Хто в нужді дає, той два рази дає.
Поміч в час, два рази вартнійша.

Хто в нужді не говорить, той глибше її в серце встромить.
Хто не висказує свого горя нікому, той тяжче його відчуває.

Хто нужди не видів, той щастя не знає.
Хто не бідував, той щастя не відчував.

Нюхати:—

Не варт і за нюх табаки.
Не варт нічого. Нюх табаки, це давня дуже мінімальна вартість.

Нюхом вовк ситий не буде.
Голодний мусить їсти, бо нюхом не насититься.

Хто нюхає, той нікого не слухає.
Сам переконується, а не слухає нікого.

0

Обертати:—

Куди хочеш обертай, то все голим на п'яту.
Як не роби, а все на шкоду вийде.

Обернися поросся, на пісного карася.

Про хитруна, що хоче одурити. Москаль у піст перехрещував поросся на карася, щоб так Бога одурити і в піст не согришити. Карась—риба.

Обдерти:—

Обдирає стодоли, а покриває косцьоли.

Про релігійного фанатика поляка, що хоч і бідує а послідне дає священикам.

Обдер би й святих.

І церкву обікравби.

Обід:—

Дякую вам за обід, що наївся дармоїд.

Жартом подяка за обід близьким приятелям.

Дякувать Богу святому, що дали їсти пустому.

Значіння, що й попередне.

Зійшлося сім бід, на один обід.

Коли нараз прийшло кілька нещасть.

Не прийшов я обідати, але тебе відвідати.

Я не голоден, а прийшов довідатись, як здоровля.

По лихим обіді і вечеря смакує.

Голодному кожня страва смакує.

Чи обідала, чи не обідала, аби рід відвідала.

Хочби і в голоді, аби лише відвідати родину.

Якби так спав до обід, то приснився б і ведмідь.

Дорікають, хто любить довго спати. Довге спання може дати лихий сон, і чоловік із страху пробудиться.

Обіцяти:—

Ліпше не обіцяти, як слова не додержати.

Не годен слова додержати, так не обіцнуй. Недодержання слова уважають слабим характером.

Обіцяв Бог дати, та казав заждати.

Призначене від Бога щастя нікого не мине.

Обіцяв пан кожух, тепле його слово.

На обіцянці і скінчилося. Я не вірю, що ти додержиш слова.

Обіцяй мало, а зроби багато.

Тим покажеш свій сталий характер.

Обіцяли гори й мости, а дали лиш голі кости.

Так багато обіцяли, а мало що дали.

У краю обіцянок можна умерти з голоду.

На обіцянках мож багато потерпіти.

Хто рад обіцяти, той не має охоти дати.

Хто скоро обіцяє, той не думає сповнити обіцянки.

Обовязок:—

Дружба дружбою, а служба службою.

Прятељство є добра річ, та обовязок сповнити муситься.

Коли обібрався грибом, то лізь у борщ.
Коли взяв на себе обов'язок, так сповни його.
Ночі недоспи, а обов'язок ісповни.
Відвічальности своєї не занедбуй, хоч і тяжко її виповнити.
Обов'язок ісповни, а тоді на забаву йди.
Зроби своє діло, а потім і веселитися краще.

Оборона:—

За мною, як за кам'яною стіною.
Не бійся, коло мене нічого злого тобі не станеться.
Лиха оборона ліпша, як ніяка.
Бо частинно оправдує.
Хоч чоловік як ворона, а все жінці оборона.
Хоч чоловік малого росту, а все ж жінку годен оборонити.

Образ:—

Хата повна образів, наводить багато дум.
Відсвіжує нашу пам'ять про те, що бачимо на образах.
Що за честь образам у коршмі.
Ніякої чести нема, між пияками. Чесному не місце в лихім товаристві.

Обходити:—

З чим можемо, з тим обходимось.
Живемо, як обставини наші нам дозволяють.
Най тебе воно не обходить.
Не турбуйся, пильнуй себе.
Обходжуся, як зо збитим яйцем.
Дуже обережно, дуже делікатно.
Обходжуся, як зо збитим горшком.
Значіння, що й попередне.
Обходиться, як з собакою.
Дуже погано, дуже неприхильно, з ненавистю.
То мене так обходить, як торічний сніг.
Зовсім не обходить. Байдужно мені.

Овечка:—

Більше дасть вовни дурна овечка, як мудрий цап.
Смирні люде більше дають користи, як мудрагелі.
Ходить, як овечка, а гуцкає, як баран.
Про тихого, але завзятого чоловіка, що свого не подарує.

Огонь:—

В огні залізо сталиться.
Процес роблення стали. В пригодах виробляється сталий характер.
В огні випробовують золото.
Значіння, що й попередне.
Де є дим, там певно є й огонь.
Природний закон.

З огнем не грайся.

Бо попечешся. Непевних людей стережись.

І найменша іскорка зродить найбільший огонь.

Бо розгориться. І мале лихо може наробити багато шкоди, та нещастя.

Малий патичок, робить з майна попелок.

Малий сірник, а може спопелити найбільший маєток.

Не погодиш огня з водою.

Противні собі речі не погодиш ніколи.

Не сховаєш огня у соломі.

Бо солома є легко запальний матеріял.

Огонь гірший ворог, як вода.

Огонь як знищить то нікому користі, а вода хоч в одного забере то іншому занесе.

Огонь і вода добрі служити, та лихі панувати.

Огонь і вода запряжені можуть порушувати великі машини, а як панують, то нищать усе до основ.

Огонь і вода, то добро і біда.

Можуть принести користь або шкоду.

Одна головня і в печі гасне, а купа і в полі горить.

У гурті всяке діло іде успішніше, як одинцем.

Осторожно з огнем.

Уважай, щоб шкоди не було.

Пустив червоного півня.

Пустив огонь. Підпалив.

Хто дує в огонь, той діждеться іскор в очах.

Хто з лихим пристає, буде відвічати за вчинки з ним.

Хоч і в терновий огонь клади його, то не згорить.

Неподатливий на людські просьби. На терновім огні палили колись чарівниць та опирів. Гірший від чарівниць та опирів.

Одежа:—

Не одежа чоловіка, а чоловік одежу красить.

Одежа не є мірилом вартости людини.

По одежі вас витають, а по мудрості садять.

Гарно вдягнених радо витають, та по заслугі гостять і шанують.

Одна:—

Одна біда з хати, а десять до хати.

Одно нещастя за другим приходить.

Одна година скривить християнина.

Одна хвилинка нещастя дуже вплине на наше здоровля та вигляд.

Одне збирай, а друге видавай.

З одного беремо користь, та платимо за інше.

Одне лихо, а друге іще гірше.

Значіння, як і сказано.

Одне минути, а друге звинути.
Одно лихо обмини, а друге знищ.

Одинак:—

З одинака: драб або забіяка.
Одинаки бувають дуже розпещені, тимто допускаються ріжних злочинів.

Одинак, як не злодій, то лайдак.
Значіння, що й попереднє.

Однакий:—

Один за вісімнадцять а другий без двох двадцять.
Оба однако добрі або лихі. Давно замість вісімнадцять говорили без двох двадцять.

Оправ його хоч і в рами, то він все один остане.
Хвали його і моли, то він незмінний.

Якогось мене, Боже, сотворив, такого й маєш.
Я не змінився ніяк, тим і за гріхи свої не винуватий.

Оженити:—

Коби я оженивсь, давби вола, коби я розженивсь, давби два.
Про чоловіка, що не годен був оженитися, а коли оженився, то дістав лиху жінку. Менше коштує придбати лиху, як позбутись його.

Лекше оженитися, як розженитися.
З розводом получені великі клопоти та кошта.

На силу мати сина оженила, та на підпитку невістку судила.
Мати присилувала сина оженитися, та опісля невістку обмовляла.

Оженився біснுவатий, та взяв собі дурновату, та не мали що робити, підпалили хату.
Лихе та абнормальне подружжя.

Оженися — не журися, будеш панувати, жінка буде свині пасти, а ти завертати.
Насьміх з бідного подружжя.

Оженися — не журися, піде ти рукою, жінка піде за борщем, а ти за мукою.
Значіння, що й попереднє.

Око:—

Аж за очі хапає.
Про дуже велику красу, або дуже яскраву краску.

Бачили очі, що купували, тепер хоч повилазьте.
Що хотів, те й маєш.

Більмо окові не шкодить, лишень що не видить.
Нещастя не шкодить, лише що витримати не мож.

В живі очі бреше.
Безличний, заперечує сушу правду.

Виплакала карі очі, за чотири ночі.
За короткий час нещастя змінилась до непізнання.

Витріщив очі, як зарізаний баран.
Дуже здивувався. В передсмертних судорогах баран робить великі очі,
бо не знає, що з ним сталося.

В очі світить, а поза очі душу дере.
В очі удає великого приятеля, а поза очі тяжко обмовляє.

Дивиться тими очима, що на собаку.
Дивиться з погордою. Часами так говориться жартом, одними очима
дивимося на все.

І одно око хоче спати.
Природний закон. Відпочати мусить кожен.

Кого болять очі, той горілки не хоче.
Хто хоче спати, той вже пити не хоче.

Куди очам мило, туди й ногам похило.
Ноги ідуть дуже радо там, де очам мило та люблю.

Кудюю серце лежить, тудюю й око біжить.
Кожен глядить за тим, що любить.

Ліпше одне око своє, як чужі обоє.
Ліпше мати хоч одно око, чим бути сліпим.

На одне око сліпий, а на друге не видить.
Іронічно про того, що не розуміється на речі, а бересь поправляти.

Не дивись високо, бо запорошиш око.
Добра пересторога. Не приглядайся тому, що не твоє, бо скортить
взяти.

Не доглянеш оком, то вилізе боком.
Занедбання свого обов'язку, приводить до утрати.

Одні очі плачуть і сміються.
Наш настрій і очі змінюються на перемену, раз щастя, раз лихо.

Очам не вір, а язикові не протився.
Бо око може помилитись і ошукати нас, а язик багато бреше.

Очам страшно, а руки зроблять.
Очам виглядає, що неможливо зробити діло, та руки помало зроблять.

Очі б іще їли, та в живіт не влазяться.
Чоловік наївся, та страва іще вабить їсти.

Очі страхають, а руки змагають.
Хоч страшно братися до роботи, та руки подужають роботу.

Пасе очима.
Слідить кожний рух. Дуже пильнує.

Правда в очі коле.
Правду прикро слухати, коли вона свідчить проти нас.

Силуваним оком не мож дивитися.
Присилувати очі дивитися не мож.

Стережи, як ока в голові.

Пильнуй дуже.

Хазяйське око догляне більше, як чотири чаймити.

Господар більше інтересується господарством, як наймит, що робить за плату.

Хазяйським оком худоба сита.

Він доглядає її, що б мала що їсти, та пити.

Хоч очі вибери, чи я знаю.

І найбільші муки завдай, то я скажу, що не знаю.

Чого не діздриш очима, то відповіш плечима.

Чого не доглянеш, там страту понесеш.

Що з очей, те й з плечей.

Чого не доглянемо, те stratимо.

Як задрісне око, то ціле тіло терпить.

Бо око настроює нас задрісно.

Як не протреш очі, то продреш мошонку.

Як не доглянеш, то певно шкоду будеш мати.

Як очі не бачать, то й серце не плаче.

Невідомого нам лиха не відчуваємо.

Окріп:—

Хто попариться окропом, той на зимну воду дує.

Хто раз потерпів, той стережесь, щоб більше не мати шкоди.

Як би його окропом попарив.

Дуже змінився в одній хвили.

Олена:—

Не дам за Олену і кітку луплену.

Дразнення дівчини Олени.

Сподобав собі Олену, коло лену.

Сподобав собі дівчину, бо працює віта.

Я до Олени, а вона до мене.

Однодумці.

Олива:—

Не доливай оливи до огню.

До одного горя не докидай ще більшого.

Олива і правда усе виходять на верха.

Олива є лекша, як вода, тому стоїть усе у верху, а правду годі закрити.

Оливою огню не вгасиш.

Лихом лиха не направиш.

Олій:—

Без олію, не зомлію, а без хліба одурію.

Без омасти мож обійтися, але без хліба ні.

Без олію, не зомлію, бараболю саму зголю.
Без олію можу обійтися, а бараболя і пісна заспокоїть голод.
Без олію, не зомлію, а без риб, ніхто не згиб.
Без омасти обійдуся, а без риби ніхто з голоду не вмер іще.

Опустити:—

Опустив вуха, гей лопух на дощі.
Про чоловіка, що зжурився з великого горя.
Що нині опустиш, того й завтра не доженеш.
Прогаяного часу не завернеш. Нагоди утраченої не вернеш.

Орати:—

Один оре, а другий дере.
Хлібороб оре, а інші користають з нього.
Хто оре і сіє, той все надієсь.
Надіється користі зо своєї праці.

Осел:—

Осел вино носить, а воду п'є.
Дурний робить, а мудрі використовують його.
Осел — ослом.
Дурень дурнем.
Дай ослові вівса, а його до бодяків тягне.
Натури не зміниш. Осел живиться бодяками.
Не всі осли ходять на чотирох ногах.
Є і люде дурні та уперті, як осли.
Не кожен осел має великі вуха.
Значіння, що й попередне.
Осел ослом, хоч і золото на собі має.
Золото не змінить ані дурного, ані лукавого.

Осика:—

Осика сама собі дує, сама горить, сама собі воду носить.
Осика, як горить, то фукає парою, та випускає бульки зо себе.
Осичина сипичина.
Як горить, то шипить.

Острий:—

Острий, що й не приступай до нього.
Сердитий, неприступний, непривітний.
Острий, як бритва.
Дуже сердитий.
Острий, як жидівська сокира.
Іронічно про дуже податливого чоловіка. У жидів звичайно сокира тупа.

Осторожний:—

Іде, як кіт по стерні.

Іде дуже легко, щоб не поколотити ноги.

Не пхай своїх пальців межі двері.

Не мішайся в чуже діло.

Стереженого Бог стереже.

Значіння, як і сказано.

Стережись себе самого.

Щоб не ошукав себе довіряючи іншим.

Стережись спокійної собаки і води.

Собака може укусити, а вода може бути глибока і утопишся.

Хто не варує, той певно банує.

Хто не є осторожний, той жаліє. Варувати — стерегти. Банувати — жаліти.

Хто себе остерігає, той клопоту не має.

Осторожний оминає лихо, а з тим і багато клопоту.

Отвирати:—

Не отвирай дверей, як не знаєш кому.

Бо можеш відчинити для розбійника. Своїх тайн не звірюй нікому.

Непрошеним двері отвирають.

Непрошеного гостя проганяють з хати.

Не рипай чужих дверей.

Не докучай людям своїми відвідинами, бо зненавидять

Отворив хавку, хоч возом їдь.

Отворив широко рот позіхаючи, або сварячись.

Якби люди і риба не відчиняли рота, коли не треба, то ба-багато лиха обминулиб.

За лиху бесіду тягнуть людей до відвічальности, а рибу вудкою у руки.

Отець:—

Один отець десятеро дітей вигодує, а десятеро дітей одного вітця не годні.

Значіння, як і сказано.

Отець по батьківськи поб'є і по батьківськи помилує.

Батько карає, щоб поправити дитину і найщиріше помилує, він же батько.

Святих отець, і божа труба, сидять в корчмі, тай п'ють оба. Церковний маляр і дяк запиваються в коршмі.

У мого отця були три клуні: в одній був мак, друга стояла так, а в третій миша з розуму зійшла, бо ні зерна не найла.

Насміхання з чваньковатого, що удає багача.

Отрута:—

Вода, що скоро пробігає, отрути не лишає.
Скоро протікаюча вода не має нагоди й часу осідати.

І найсолодший поцілунок може бути затроєний.
Може за ним критися підступ. Може бути зрадливий.

Охота:—

Без охоти нема роботи.
Коли є добра воля, то й робота іде спірнійше та складніше.

Боже помагай, та охоти до роботи дай.
Значіння, як і сказано.

Де охота, там і робота.
Значіння, що й попереднє.

Коби така до роботи, як до танцю, до охоти.
Докір дівчині охочій до гуляння, а лівий до роботи.

Як є охота, то і під гору потягне, а як нема, то і з гори не
трутить.

При добрій волі і найбільші перешкоди побореться, а як нема то до-
бро змарнується.

Яка охота, така й робота.
Як нема доброї волі, то і роботи не сподієся.

Ошукати:—

Сам себе ошукав.
Нарікання попавшого в лихе товариство.

Хто ошукає мене раз — то стид йому, а як два рази — то
стид мені.

Раз ошуканий, повинен стеречись ошуста.

Як жид не ошукає, то і не снідає.
Звичай у деяких жидів не снідати, поки не заробить.

Ощадність:—

Держи кишеньку і уста зачинені.
Замкнена кишенька не видає грошей, а уста не говорять нічого лихого,
за що треба відвічати перед справедливістю.

Збирай центи, а доляри самі будуть збиратись.
Добра й практична порада ощадности.

Шаг заощаджений, шаг зароблений.
Не витрачений гріш, мов зароблений. Шаг — українська здаткова
монета.

П**Палати:—**

Упав батько з гори, дідько його бери.
Байдужність дітей на терпіння батьків.

Хто упав сьогодні, може завтра встати.

Хто нині понижений, може бути в завтра вивищений.

Хто раз упав, той знає, як то тяжко уставати.

Хто раз утратив майно, той знає, як то тяжко дораблятися.

Як падати, то бодай з великого коня.

У великім ділі, не жаль потерпіти.

Як ти падеш, то тебе тручають, а як устанеш, то підоймають.

Коли в нас нещастя, то і люди шкодять нам, а як щастя з нами, то і люди горнуться до нас, та допомагають.

Палець:—

Ані пальця обвинути.

Нема нічогісінько, дуже бідні.

Голий, як палець.

Значіння, що й попереднє.

Дай йому палець, а він за руку тягне.

Захланний. З малими претенсіями ставить найбільші домагання.

Дивиться крізь пальці.

Удає, що не бачить.

Довгі пальці має.

Любить красти.

Дам тобі п'ять пальців, а шосту долоню.

Ударю, що попам'ятаєш.

З пальця того не виссав.

Я того не здумав.

Котрого пальця не рубай, то болить.

Всі пальці становлять одну цілість. Діти усі однакові для родичів.

Межи двері пальців не клади, бо притиснуть.

Не роби того, що принесе шкоду.

Мене мої пальці годують.

Я живу своєю працею.

Мусів у те свої пальці вмачати.

Коли хто мішається в чуже діло ради користи.

Не клади пальців нікому в зуби, бо вкусить.

Не мішайся в чуже діло, бо потерпиш.

Про оден палець не каліка.

Мала шкода не нівечить цілості.

Сам, як палець.

Сам один, бо не має ніякої родини.

Старші пальці, як видельці.

Вилки видумав чоловік. Чоловік старший від усіх винаходів.

Так, якби у пальці тріс.

Сталося дуже скоро й несподівано.

Паляниця:—

У нас чоловіче мало хліба минається, бо я паляницями намагаю.

Насміхання з ошадности.

Яка пшениця, така й паляниця.

Які родичі, такі й діти.

Пам'ять:—

Більше забувається, як пам'ятається.

Бо пам'ять є обмежена.

Викинуло його з пам'яті.

Стратив пам'ять.

Вічна йому пам'ять.

Хай пам'ять про нього не згине. Про небіщиків.

Добре довго пам'ятається, а лихе ще довше.

Характеристичне, що добро забувається скорше, як лихо, мабуть тому, що за лихо хочемо відомститись і тому більше врізується в пам'ять.

Дякуємо за пам'ять.

Дякування гостям, що не забули відвідати.

Знає на пам'ять, як Отченаш

Знає добре, мов молитву. Молитви знають на пам'ять, бо що дня говорять їх.

Попам'ятає до нових віників.

Дуже довго буде пам'ятати.

Попам'ятає по чому локоть кваші.

Значіння, що й попереднє.

Роби за свіжої пам'яті.

Роби скоро, поки іще знаєш.

Пан:—

Або пан, або пропав.

Або забогатію, або утрачу усе.

Біда з панамі, ми до коршми, а вони за нами.

Глум із збіднілих панів. Ідуть слідом за нами.

Великий мені пан, з чого сорочка, з того й жупан.

Бідний, а гордиться, що багач.

Два пани, а одні штани, котрий скорше встав, той штани убрав.

Глум з бідних панів.

Два пани, три атамани, а один підданий.

Значіння, що й попереднє.

Двом панам годі служити.

Двох робіт зараз не зробиш.

Де ся пан з паном б'є, там хлоп шкуру дає.

Пани б'ються, а піддані терплять на тім, бо на них злість зганяють.

До Бога високо, до царя далеко, а пани як хочуть, так вертять.

Пани кривдять народ не оглядаючись ні на Бога, ні на правосуддя.

З панами приставай мало, а з дурнями ніколи.

Пани можуть тебе використати, а дурень наробити багато клопоту.

Казав пан, тай зробив сам.

Глум із такого, що береться розказувати, а його ніхто не слухає.

Коли ти не пан, то не вбирайся в жупан.

Коли хто убирається у панську одежу, у якій не уміє ходити.

Колись панич, то май своє, а чуже не мич.

Не бери чуже, а своє май, коли ти багач.

Ладили мене дати за пана, тай сиджу невіддана.

Нарікання дівчини на родичів, що конче хотіли віддати її за пана.

Лекше з медведем борикаться, як з паном рахуваться.

Пани були хитрі і використовували простодушність народу, зараховуючи його.

Ми посідаємо до горілки, а пани з нами до спілки.

Глум з панів, що пристають де будь, аби лише даром напитися.

На панів, та на жидів бідують бідні люди.

Народ тяжко працює, а його використовують пани та жиди.

Наша пані чорнобрива, борщу, каші наварила.

Добра господиня, бо подбала про добру страву робітникам.

Не так пани, як підпанки.

Панські урядники гірше збиткуються над народом, як самі пани.

Пан добрий, як отець, взяв корову і скопець, а пані, як добра matka, казала забрати і телятка.

Іронія з панів, які криєдили народ, та удавали, що вони дуже добрі.

Скопець—посудина на молоко до доєння коров.

Пан з паном погодиться, а Іван у шкуру почіхається.

Пани посваряться і погодяться, а хлопів поб'ють.

Пани б'ються, а хлопів шкура болить.

Пани поб'ються, а злість зганяють на підданих знущанням.

Пан каже: хай буде, як бувало; хлоп каже: ні тоді били, тай пропало.

Пани хочуть давнього фєвдального ладу, а хлібороби та робітники демократичного. Соціальна ріжниця двох станів.

Пан на цілу губу.

Дуже багатий пан.

Пан страшить, а слуги б'ють.

Пан напминає, а його посіпаки таки карають.

Пані на цілі сані, ще й ноги висять.

Глум із жінки, яка удає пані.

Панська рука далеко сягає, що і не збагнеш, коли вкарає.
Пани мають дуже великі впливи, їм інші пани зроблять вигоду.

Панське кохання, тяжке горювання.
Пани розлюблювали невинних дівчат, та кидали знеславлених в гору і розпуці.

Пан хоч і село має, а як розідреться то латає.
Щадити повинні так багаті, як і бідні.

Сам собі пан.
Від нікого незалежний.

Скачи враже, як пан каже.
Роби так, як тобі велять.

Хоч іди ти і до пана, то все таки ти погана.
Краси ніхто не дасть, треба уродитися красним.

Що панові вільно, то хлопіві засі.
Пан може робити, що хоче, на нього закона немає, а хлопіві воля обмежена.

Як великі пани, то хоч неправда, то хвали.
Хвали панів, бо пожалієш.

Як всі будуть панувати, а хто буде свині завертати.
Глум із тих, що не хотять робити.

Панько:—

Не втне Панько тіста, бо ячмінне.
Іронічно, коли хто береться до роботи якої не знає, і не годен зробити.

Штурк Панька в око, а він каже, що глибоко.
Коли хто говорить не до речі.

Пара:—

Роззяли, розсудили, щоб ми в парі не ходили.
Заздрісні люди поріжнили нас, щоб нам не жити в купці.

От тобі пара, Гриць і Варвара.
Жартівливо про дібрану пару подружжя.

Пара дібрана, пироги й сметана.
Значіння, що й попереднє.

Пара кости ломить.
Про великий мороз.

Пара, що свище, коліс не обертає.
Хто багато говорить, той діла не робить.

По парі пізнати, чим серце кипить.
По тяжкім віддиху пізнати велику злість, а по любій мові, любов.

Хочби чорт сто пар ходаків сходив, то б такої пари не злучив.

Про дуже добру, або лиху пару подружжя.

Параграф:—

Параграф то карлючка сюди й туди, аби ти не виліз з біди.
Розуміння законів нашими хліборобами.

Показав йому хлопський параграф.

Показав йому під ніс свій кулак, яким може розправитись.

Параска:—

З Богом Парасю, коли люди хочать.

Іронічно, коли тобі лихо то можеш забратись, ніхто не ме жаліти за тобою.

Наша Параня усе встає з раня.

Хвалила мати дочку.

Тої ласки найду і в Параски.

Це нічого надзвичайного, я дістану де будь.

Я до свої Параски, скачу через перелазки.

Я до свої дівчини іду дуже радо.

Парохія:—

Парохія і жена, то від Бога суджена.

Віра в фаталізм, що все на світі має призначену долю.

Худа парохія, де піп зубами дзвонить.

Бідна парохія, коли священик живе в недостатках.

Парубок:—

Котре були гарні хлопці, забрали в вибранці, полишились
смаровози тай виводять танці.

Значіння, як і сказано.

Межи двома парубками, дівчина баламутна.

Бо тяжко їй вибрати, котрий буде ліпший чоловік.

Такий парубок, як смик.

Дуже зручний, стрункий.

У парубка одна гадка, а в дівчини десять.

Парубок має одну гадку когo сватати, а дівчина сподіється сватів від кількох парубків.

Пасіка:—

Пасіка — слизька худоба.

Пасічництво то ризиковна річ.

Паска:—

Дочекався гречаної паски.

Діждався великої нужди. Пасха, це великодний хліб з пшеничної муки.

Паска ще в колосі.

Пшениця не жата, ще на пни. Хлібороби їли звичайно хліб житній,
лише на Різдво і Великдень пшеничний, тому пшеницю звали пасхою.

Пасти:—

Біда тим вівцям, де вовк пастушить.
Біда громаді, коли проводирі обкрадають її.
Вівці ж мої вівці, великий бутею, а хто вас буде випасати,
як я ся оженю.
Журба пастуха, що коли оженився, то не зможе пильнувати овець,
а жінки.
Лихий пастух вовка годує.
Не доглядає череди, а вовк краде худобу.
Попасся моїм добром.
Накрав у мене.
Сам собі паси, сам собі й завертай.
Дбай сам за себе, то й користуватись будеш самий.
Сам собі пасу, і сам завертаю.
Я не потребую нічієї помочі.

Патріот:—

За народ і волю, віддаємо життя і долю.
За народ і вітчину вірні сини приносять в жертву своє життя і майно.
Любов к вітчині де героїть, там вража сила не встоїть.
Велика любов вітчини, прожене найзавзятіших ворогів.

Певний:—

Не кажи гоц, поки не перескочиш.
Не хвались наперед нічим, поки діло не скінчене.
Нічого нема певного в цім житті, лиш податок і смерть.
За податок відвічає майно, а смерти ніяк не оминути.

Пекло:—

Вирвався, як з пекла.
Вирвався з дуже прикрого положення.
В пекло, то в пекло, бодай буде тепло.
Потішав себе чоловік, якого страшили пеклом, бо не буде видатків
на опал.
З пекла родом.
Прс дуже злобного чоловіка, чи жінку.
І в пеклі добре дядька мати.
Всюди добре мати вплив. Всюди добре мати приятелів.
Не скачи поперед батька в пекло.
Гумливо, не виривайся поперед старших. Як не знаєш, то мовчи.
Там пекло в хаті.
Все сварка та гризота.
Хоч там пекло, а тут рай, де вродився, там вмирай.
Любов до рідної сторони не повинна ніколи гаснути.

Через ворогів, тяжко в пеклі бути.
Глум із злодія, що забирався з села, бо все прилапували на крадіжні.

Пекти:—

Кого не пече, той не відсувається.
Хто не знає лиха, той і не стережесь його.
Не тому печено, кому речено, а хто їсти буде.
Той скористає, хто дістане. Ректи—сказати—обіцяти.

Печу коржі при межі, один підсмалився, який сам, таке
взяв і не змилився.
Обоє однакі.

Як пече, то клади на друге плече.
Як тобі тяжко одною рукою, то роби другою.
Як припече, то ся сам притече.
Як біда доскулить, то сам вернеться.

Пень:—

Де пень — там дрова, а де хлоп — там сила.
З пня є багато палива, а рослий працювятий чоловік має силу.

Прибери і пень, то буде вподобень.
І погану дівчину прибери, то буде гарно виглядати.

Який пень, такий клин.
На крутий пень, треба крутого клина. На круте діло треба хитрого
чоловіка.

Перебути:—

Не вродив мак, то перебудемо й так.
Без него недостатку не відчувається. Без тебе можемо обійтись.
Таке перебув, якого ще ніхто не чув.
Перебув дуже велике лихо.

Перевозити:—

Бог помагає перевізникові, але мусить гребти.
Бог помагає тим, хто сам собі помагає.

Перед:—

Ні вперед, ні взад.
З ним ніяк не потрапиш. Годі з ним раду собі дати.
За передом бочка з медом.
За передом хати, цебто з заду.

На перед не висувайся, на заді не оставайся, середини дер-
жись.
Будь уміркованим.

Перелаз:—

Низький перелаз, усім людям дорога.
Легко перейти кожному.

Люблять, як собаки діда на перелазі.

Не люблять. На перелазі звичайно нападали собаки на прошаків, там тяжко оборонятись.

Перескочити:—

Де не можеш перескочити, там перелізь.

Значіння, як і сказано.

Не кажи гоц, поки не перескочиш.

Наперед ділом не хвались.

Чи хочеш, чи не хочеш, а таки перескочиш.

Хоч тобі й тяжко, та конечність присилує.

Пересолити:—

Недосолене на столі, а пересолене на дворі.

Недосолену страву досолоюється на столі, а пересолену викидається.

То пересолене.

Переплачене, або перебрехане.

Перець:—

Дайте й перцю, щоб було лекше на серцю.

Горілку з перцем п'ють, як лікарство на біль в животі.

За свої гроші тай то перчене.

За своє добро, ще й терпи.

Ми до них з серцем, а вони до нас з перцем..

Ми до них щиро, а вони до нас лукаво.

Чи з перцем, чи не з перцем, аби з добрим серцем.

Байдуже мені чим мене приймають, аби щиро.

Перо:—

За гарне писання не хвалимо перо, а писаря,

За добру роботу не хвалимо знаряд а робітника.

Земля йому пером.

Покійникові хай буде земля яка прикрила його легкою.

Перун:—

Тріснув, як Перун.

Ударив так голосно, як грім. Перун—бог грому у старих словян.

Хай тебе Перун трісне.

Прокляття, хай тебе грім уб'є.

Якби не Перун, то б багато не хрестилось.

Як гремить, то люде зо страху хрестяться вірячи, що тим відганяють від себе чорта, який ховається перед громом. Перун—грім.

Першина:—

То мені не першина з тим до млина.

Я маю досвід в тім ділі.

Чи то першина — з нічим до млина, а в порожні до дому.

Нарікання бідного, якому відмовили кредит.

Петро:—

Бери, Петре, на розум.
Зрозумій, що тобі правду кажуть, бо потерлиш.
До Петра, не сподійся тепла, а по Петрі, вже й по теплі.
Характеристичний погляд хліборобів про довготу літа.
Їж, Петре, поки тепле.
Роби поки пора, бо нагода не чекає.
На Петра-Вериги, половина снігу і криги.
Петра-Вериги 29 січня, половина зими.
Не все в середу Петра.
Не все щастя сприяє, не все празник.
Пішло, як з Петрового дня.
Все пішло на пропавше. Щастя покинуло.

Пиво:—

Якби не було пива, не було б і дива.
Коли б люди не пили, то не було б сварки, бійки та інших турбот.
Якогось пива наварив, таке і пий.
Яке лихо зробив, за таке меш і відповідати.

Пилат:—

І Пилат руки умивав, як Христа на Хрест розпинав.
Докір тому, що зробив кривду а удає невинного та прихильного. Пилат
—римський намісник в Юдеї, що засудив Христа на розп'яття. Уми-
вання рук по засуді, було у звичаю, що означало невинність у засуді.
Обмив руки, як Пилат від Христа.
Удавав приятеля, а зробив найбільшу кривду, ще й удає невинного.

Пилип:—

Вирвався, як Пилип з конопель.
Зрадив себе. В коноплях ховались збігці, злодії і т. п., там і перехо-
ували речі, бо в коноплях і собака не годна була звирити.
Нема що робити, треба Пилипа женити.
Жартують із парубка Пилипа.
Чи дуб, чи липа, нині святого Пилипа.
Про священника, який велів мирянам угадувати свято.

Пильнувати:—

З чого хліб їси, того й бережи.
Свій обов'язок сповняй совісно, бо це твій щоденний хліб.
Пильнуй свого носа, а не чужого проса.
До чужого діла не мішайся, а свого пильнуй.

Пироги:—

Де ви пироги? Тут є ваші вороги.
Жарт, як подають їсти пироги.

Коли ти не пиріг, то й не пирожися.

Не пхайся в пани, бо ти ним не є.

Нема хліба, треба їсти пироги.

Про багача, що не дав подорожньому хліба, бо сам не мав і мусів їсти пироги. Іронічно, коли хто відмовляється дати помочі.

Плаває, як пиріг у маслі.

Дуже добре поводитьсь. Живе в достатках.

То є гріх непростений — їсти пиріг немашений.

Глумились робітники з багача, який дав пісню страву та ще лиху.

Писар:—

Писар пише, писар маже, так запише, як хто скаже.

Робить, як велять.

Писати:—

Напиши — пропало.

Про щось, що вже не вернеться. Про довг, який пропаде.

Одне пиши, а друге лиши.

Не все треба слухати і брати за правду, що люди скажуть.

Пише, як курка лабою.

Пише дуже погано.

Попові пиши сіру корову, аби м'я справив на Божу дорогу.

Последня воля хлібороба.

Як запишеш пером, то не витягнеш волон.

Пером мож підписати такі зобовязання, що й воли не потягнуть.

Писок:—

Мені так, якби хто у лице дав.

Дуже застидався. Стало соромно.

Не криви писки коло чужої миски.

При чужім столі не перебирай, а їж те що дали.

Ніхто нікому писка не заткав, та й не заткає.

Мовчати нікого не присилуєш.

Письмо:—

Письмо в очі коле.

Записане є доказом з'обовязань.

Питати:—

Другого запитай, а свій розум май.

Слухай чужих порад, але сам рishай.

Дурень може стільки питань завдати, що й сто мудрих не зможе відгадати.

Звичайно дурні дають недоречні питання.

Не питай старого, але бувалого.

У бувалого добрий досвід.

Хто багато питає, той багато і знає.
Він навчиться того, що не знав.

Хто дороги не питає, той ногами накладає.
Той буде блудити і більше дороги зробить.

Пити:—

Ані пивши, ані ївши скачи дурню ошалівши.
Коли хто без причини дуже тишиться.

Випий до дна, бо лиш ця одна.
Припрошування до послідньої чарки.

Випий до дна, бо лиш там правда одна.
Припрошування пити.

Він у вас пив, а вдома мене бив.
Нарікання жінки на сусідів, що розпиячували її чоловіка.

Дай йому пити, а він не дасть тобі жити.
Ти його почаствує, а він тебе поб'є.

Коли пили — гомоніли, а платили — поніміли.
При питтю багато говорять, а платити ніхто не має охоти.

Наливайте ще, бо тамта пече.
Приговорювання пияка, щоб ще дали пити.

Напиймося тут, бо у небі не дадуть, нім до неба підемо, то
по десять шарнемо.
Так приговорюють пияки.

Напийся води, коли ти з'їв пів біді.
Жартом, коли хто чує велику спрагу.

Напийся квасу, та не роби гамбарасу.
Пий та не роби колотнечі.

Не до тебе п'ють, не кажи: Дай, Боже, здоровля.
Не мішайся в чуже діло.

Пий, а не бий.
Просилася жінка, коли чоловік побивав її.

Пий до дна, бо на дні молоді дні.
Оправдування пияків.

Пий, та міру май.
Добра рада.

Пий, та розуму не пропий.
Значіння, що й пореденє.

Пити, чи не пити, аби з добрими людьми поговорити.
Ми не зійшлись пити, а поговорити.

За пиянство і процеси, — будеш мати обертаси.
Напитаєш багато клопоту.

Пропив би і діти свої.
Безтямний п'яниця.

П'ють, як шевці.

Дуже п'ють. Чогось шевців уважали великими пияками.

П'яний свічки не засвітить.

Його руки і мозок частинно спаралізовані.

Хто багато горілки п'є, той по тім бриндзю б'є.

Хто запивається, той збідніє. Бриндзя—овечий сир зладжений на переховання.

Хто вина нап'ється, в того серце веселиться.

Від пиття алкоголю стаємо говірки та веселі.

Чоловік проп'є вола, то це його слава, а жінці і помело, не вільно.

Жінці дуже сором бути п'яною, а чоловікові не так. П'яну матір, уважають за дуже моральний упадок цілої родини, що найбільше відбивається на її дочках.

Ще вовка не зловив, а вже шкуру пропив.

Скорше і більше пропиває, як годен заробити.

Як горілку п'ють, то мене минають, а як б'ють, то від мене починають.

Нарікання чоловіка, якого не частували, а в бійці не минали.

Як не п'єш до ладу, то зійдеш на біду.

Як будеш пити понад міру, то проп'єш майно і нужда тебе не мине.

Пишно:—

Хай буде не пишно, аби затишно.

Хай буде і бідно, аби лише в спокою.

Ще час пишно ходити, коби було в чім.

Час не втік, щоб жити гоїно, але перше треба постарати.

Півень:—

Без півня хата глуха.

Півень є ознакою, що хтось живе в хаті, що там не пустка. Давно півні своїм піянням звичали опівніч, себто були природними годинниками, бо дньом час пізнавали по сонцю.

Два півні і дві господині, не згодяться ні взавтра ні нині.

Характеристичне спостереження з життя півнів і жінок.

Кому ведеться, тому і півень несеться.

Хто має щастя, тому користь навіть з того, з чого не сподівався.

Півень десять курок водить, а чоловік одної жінки не годен.

Півня десять курок слухає і іде за ним, а чоловіка одна жінка не хоче.

Пустив червоного півня.

Пустив вогонь. Підпалив, щоб вогонь знищив усе надбання.

Як уміє, так і піє.

Кожен робить, як знає, та по своїй уподобі.

Пізнати:—

Пізнати куди стежка в горох.

Мене не здуриш, бо я знаю що ти задумуєш.

Пізнати дерево по овочу.
Пізнати чоловіка по ділах його.

Пізнати пана по халявах.
Давно чим багатший пан, тим кращі чоботи з високими халявами да-
вав своїй службі.

Пізнати пtiцю по пірю.
Краскою піря природа розріжнила пtiці.

Пізнають хлопці і в брудній сорочці.
В хліборобському стані працююча дівчина не може задержати на собі
чисту сорочку, бо при праці побрукається. Хлопці пізнають пра-
цюючу дівчину.

Пізнають хлопці і в драній сорочці.
Значіння, що й попереднє. Подерта сорочка не конче є ознакою бідно-
ти, мож подерти сорочку при роботі.

Пізно:—

Два третього не ждуть.
Два можуть рішити діло без третього, бо їх більшість.

Ліпше пізно, як ніколи.
Хоч і пізно, а все сповнив свій обов'язок.

Хто пізно ходить, сам собі шкодить.
Бо утратив добру нагоду.

Піп:—

Аби лиш два попи на світі жило, то ще б їм затісно було.
У народі є антипатія до священників, які між собою не живуть у згоді.

Бігла вода з винограда, до самого спадку, нема попа, нема
дяка, не буде порядку.

Як нема в селі священника, то й нема ладу з хрестинами, шлюбами та
погребам, взагалі нема кому сповняти релігійних требів.

Від коли світ настав, то ще піп в церкві не свистав.
Не опоганюй свого заняття.

Від коли світ світом, не танцював ще піп з війтом.
Ріжниця становищ. Не рівні собі.

До роботи поп, а до їди хлоп.
Робити не хоче, а їсти їв би.

З попа дух, а попада під лопух.
Гірке положення жени священника, по смерті мужа.

Коби ніхто не дїждав попом бути, лиш я і мої діти.
Давно священничий стан був діличним і парохії переходили з батька
на сина.

Коли ти не піп, то не микайся в ризи.
Коли не знаєш діла, то й не берися до нього. Ризи вільно убирати
лише священникам.

Копа переможе й попа.

Громада переможе одного чоловіка. Священики на Україні мали велику повагу в народі і ніхто не противився їхньому слову. Копа—шість-десять.

На те піп посвятився, щоб по церкві крутився.
Це його діло бути в церкві, та сповняти церковні треби.

Не годен попа наситити, як діравого міха наповнити.
Песимістичний погляд, що священика не мож вдоволити.

Одною стравою попа ненагодуеш.
Священики звикли їсти добірні страви і то не одну. Виставно живуть.

Піп з хрестом, а чорт з хвостом.
Священики ходять звичайно з хрестом, а чорта малюють чорного з рогами і хвостом.

Піп каже: слухай моїх слів, а не пильнуй моїх діл.
Межи словами а ділами велика різниця може бути.

Піп лиш писне, а тисне, а дяк реве, а мало бере.
Священик побирає більші церковні доходи, як дяк, хоч дяк більше співає.

Піп у дзвін, а чорт у клепало.
До тебе говори одне, а ти все своє, що іншого.

Піп умирає, а попада ся вибирає.
Попада по смерти мужа, мусить покидати приходство.

Піп хоч і грішний сам, Бога поправляє, і що Господь освятив,
він пересвячає.

Песимістичний погляд, що священики видумують ріжні молитви та посвячення ради гроша.

Піп чекає аби хто вмер, аби шкуру здер.
Про священиків, які використовують гірке положення народу і тоді кажуть платити собі дуже солоно за церковні треби. За погребі на Гуцульщині брали священики коня, вола або іншу скотину і гуцули привезені були дати, бо священик відмовлявся відправити похорон. Віл чи інша худоба мала більшу вартість в ріднім краю, як в Канаді.

Попи мягко стелять, та твердо на їх постелі спати.
Священики щірі на слова, та на діла не такі. Облесні, тим і використовують.

Хто не вміє попувати, хай іде до Канади практикувати.
В Канаді кожня парохія наймає собі священика, якого хоче. Члени Церковної Ради, нераз, були люди неграмотні, без людської оглади і нераз дуже некультурно обходилися зо своїми священиками, уважаючи їх не церковними слугами, а своїми наймитами. В початках нашої еміграції життя священиків було дуже невідрадне, бо получене з великими невигодами, та дуже обмеженими доходами.

Хто попа має в родині, той має що їсти в судині.
Родина звичайно дістає частину церковних приносів.

Ще піп не свистав, як Божий світ настав.
Світ старший, як священики.

Що попові вільно, те дякові засі.

Привілеї священика а дяка дуже не однакі. Велика різниця між станами.

Який піп, таке й благословення.

Щирі священики, вірно дбають про церкву, лихі ж, лише про гроші.

Як на попа єпископ руки положить, то з нього чорт дном виходить.

При висвячуванні священиків, єпископ кладе руку на голову богослова на знак, що Дух Святий сходить на нового священика, тим і даєсь йому власть сповняти священичі функції. З грошолюбних священиків тоді чорт вибирає дно, аби їх ніколи не мож наситити, як діравого міха наповнити.

Піря:—

Вітром розвіяного піря не позбираєш.

Очернення чи брехні не завернеш.

Легке, як піря.

Дуже легке.

Тикає собі піря.

Гордиться, хоч не має чого.

Хто в піря поростає, той за бідного не пам'ятає.

Хто багатіє, той гордить бідним і не допоможе йому.

Пісно:—

Хоч і пісно, аби тісно.

Хай буде і пісна страва, аби багато.

Хто не постить, то ся злостить.

Той що їсть ситні м'ясні страви, стає нервовим.

Пісок:—

Закидав піском очі.

Брехнею викрутився. В живі очі бреше.

Хата на піску, довго не устоїть.

Ї тягар розсуне пісок, тим і завалиться.

Піст:—

В великім пості, не ходи в гості.

Клопіт господині приймати гостей пісними стравами, які є обмежені.

З самого говіння, не буде спасіння.

Сам піст не принесе спасення душі, треба ще добрих діл. Говіти—постити.

При пості добре збути гості.

Дешево угощування.

Спасівка — ласівка, а Петрівка — голодівка.

У піст перед Спасом, до 19 серпня, є нові овочі та новий хліб і населення не терпить недостачі їди, а у піст перед Петром, до 12 липня, кінець передновку і бідне населення дуже відчуває цей піст, бо і хліба старого недостає, а нового ще нема і овочів нових немає.

У бідного що день піст.

У нього брак харчів.

У стайни хвіст, а у хаті піст.

Хоч і є корова у стайні, та не доїться тепер і тому відчувається брак харчів. Дійна корова в малоземельнім українськiм господарстві становила головну підпору харчів, а без дійної корови грозило недоїдання. Хвіст—корова.

Через піст женихів, як вівса, а в м'ясниці ані пса.

Підчас посту парубки плянують сватання, тим і відвиджують багато хат, де є дівчата на відданню, а в м'ясниці ідуть лиш там, де дувають сватати, та женитися.

Пістунка:—

Де дві пістунці, там дитина без ока.

Недоглядають дитини, а зводять час на балачки.

Добре пеститися, як є де міститися.

Добре собі догаджати, коли є в чім.

Піти:—

Все пішло на виворот.

Нічого не зробилось, як плянувалося.

Все пішло на галай та на балай.

Все знівечилось.

З чим прийшов, з тим пішов.

Нічого не скористав.

З чим баба на торг, з тим і з торгу.

Не продала свого краму, а вернула до дому.

Не підеш по добрій волі, то підеш по неволі.

Непослухаєш, так тебе присилують піти.

Підеш до чорта в зуби.

Прокляття. Підеш на пропавше і слід за тобою загине.

Піди і за море, і там тобі горе.

Місце не змінює положення бідного.

Піди коте, піди хвосте, піди самий пане.

Коли самому треба зробити діло, бо ніхто не послухав.

Піду, куди мене ноги понесуть.

Піду, хочби й на кінець світа.

Пішла красти помела, але штуки не вдала.

Про незручну дівчину, дуже неповоротну.

Пішла по масло, а в печі погасло.

Не пильнує діла вдома, а по хатах волочиться.

Пішов, аж закурилося за ним.

Побіг дуже скоро, аж курява за ним знялась.

Пішов просити, а не має чим носити.

Дають поміч та не має як взяти її.

Чого піду до церкви, аби затягнути гріх на гріх?
Одні одних бачать, тай обмовляють, що є гріхом.

Піч:—

Ані печі, ані лавки.

Про дуже бідну хату, без конечних хатніх обстанов.

В старій печі сам чорт палить.

І старого мож скусити до гріха.

Зо своєї печі і дим солодкий.

Своя хата хоч і курна та милійша за чужу.

Не з одної печі хліб їв.

Про бувалого чоловіка, що подорожував багато, та мав багато пригод.

Лиш на печі вигрієш плечі.

На печі люди вигрівались, коли були хворі. Піч звичайно була тепла, бо або пекли хліб, або сушили збіжжя до мелення. На печі могло було поміститись дві дорослі особи. Тут вигрівались зимою старі люди, або малі діти.

П'яти:—

Його й кури там запіють.

Він дуже забариться з тою роботою. Півні піють коло півночі.

Зле там ся діє, де півень мовчить, а курка піє.

Лихо там, де у хаті старшинує жінка, а не чоловік.

Кожен піє, як уміє.

Хто як уміє, так співає, чи говорить.

Плакати:—

Або плач, або скач.

Роби як сам знаєш, або тішся, або сумуй.

В гіркий кулак ще будеш плакати.

Прокляття, щоб ти плакала по найблищим родичу, чи своїм чоловіці. Давно хоронячи помершого не лише давали йому до гробу речі, які він за життя любив, але найблизша родина мусіла наплакати маленькі глинянні посудини сліз, які тоже давали до гробу, як доказ великого жалю. Наплакуючи ті посудини сліз, держалось їх в кулаці, з чого й приповідка.

За правду б'ють, ще й плакати не дають.

Хто упоминався своєї кривди, того пани били, та не дозволяли плакати.

За хазяїном і двір плаче.

Без господаря сумно в господарстві, мов кожен куток плаче за ним.

За хазяїном і товар плаче.

Худоба не знає плачем висказати свій жаль, та вона відчуває брак господаря, бо ніхто її так добре не догляне, як сам господар.

Не плач, за розіллятим молоком.

Не жалій за тим, що утратив, бо плач нічого не верне.

Не того я плачу, що мама вмерла, але що я у ноги змерзла.
Нарікання дівчини, яка зимою мусіла ходити по селі та давати знати,
що її мама померла. Не за великою утратою жаль, а за малим тер-
пінням.

Плачем лиха не направиш.
Значіння, як і сказано.

Половина світу скаче, а половина плаче.
Не рівність людської долі. Плач і радість ідуть на переміну.

Плач, плач, будеш мати чорні очі.
Жартують із дівчини, яка скоро до плачу.

Серце плаче, та сліз не має.
Люди, які плачуть серцем, не виявлять свого горя, тим мають більшу
біль.

Хай ті плачуть, що нам лиха жичуть.
Потішення в горю.

Хоч плач, а хоч перебач.
Значіння, як і сказано.

Хоч плач і не втирайся, але в тугу не вдавайся.
Ліпше в горю виплакаться, чим брати собі до серця.

Тому плаче сліп, бо не бачить світ.
Сліпий тому й плаче, що не бачить дороги, кудюю іти.

Плести:—

От плете, ні сіло, ні пало
Говорить нісенітниці.

Плете мандрони.
Говорить байки, щоб мали з чого сміятися.

Плететься на язиці, та не годен сказати.
Знає, та не годен висловити.

Плечі:—

Добре мати за собою плечі.
Добре коли є хтось, що оборонить, чи допоможе.

Стиснув плечима, тай кліпнув очима.
Став безрадний, бо не знав що почати.

Пліт:—

З доброго плота, добрий кіл.
З доброї родини, добрі діти.

Ні в пліт, ні в ворота.
Ніяк не порадиш. Нездара до нічого.

Пліт переживе три роки, собака переживе три плоти, кінь
переживе три собаки, а чоловік переживе три коні.
Характеристична рахуба часу в давнині. Разом 81 літ.

Плуг:—

Де плуг господар, а борона — господиня, там повна бочка й скриня.

Де добре управляють ріллю, там достаток царить.

Плуг та коса й небесна роса, людей ще не морили і в біду не вводили.

Праця й дощ приносять достаток.

Плуг і чересло, то мужицьке ремесло.

Це головне хліборобське знаряддя.

Плуг та чересло — то найліпше ремесло.

Хліборобство, це найпевніше заняття.

Плювати:—

Не плюй в криницю, бо прийдеться з неї пити водицю.

Не очерной людей, бо прийдеться жити з ними.

Плюнь тай ногою затри.

Забудь, те діло не гідне щоб ти ним клопотався.

Сам плює, і сам лиже.

Про безхарактерного. Сам очернює, а відтак відкликає.

Пляшка:—

Гудить, як муха у пляшці.

Сам наробив собі лиха, а тепер кричить ратунку.

Чия пляшка на столі, того правда на селі.

Так характеризують справедливість сільських суддів, які за хабарі, чи підпоювання робили кривосуддя. Той виграв справу, хто дав пити.

Побожити:—

Можу на те побожити.

Я готов присягою ствердити правдивість моїх слів.

Як ложно побожиш, то головою наложиш.

Пересторога, що за ложну присягу, Бог покарає смертю.

Побожний:—

Такий побожний, що з ходаками до неба чкурне.

Іронічно про лицемірного чоловіка.

Такий побожний, що що дня святкує.

Іронічно про лінивого.

Такий побожний, як святого Юри кінь.

Про лицемірного чоловіка. Св. Юрія малюють сидячого на кони.

Побратися:—

Незналися — побралися, пізналися — розсталися.

Про недібране подружжя, яке скоро розійшлося.

Поберімся, небого, ти маєш мало, я не маю й того.

Насміхання із бідного подружжя.

Поберімся, небого, піде нам рукою, ти підеш за борщем, а я за мукою.

Значіння, що й попередне.

Поберімся, не журімся, будем панувати, я буду свині пасти, а ти завертати.

Значіння, що й попередне.

Погода:—

Буде погода, на споді болото, а зверху вода.

Буде сльота.

Вітер дує, хоч не знає, що погоду він змінє.

Зміна вітру, зміна й погоди.

Круки тому кричуть, бо зміну в погоді бачать.

Господарське спостереження зміни погоди.

Погода — всім вигода, а сльота — всім гризота.

В погоду робота робиться, а в сльоту ні.

Погода робить сіно, а час гроші.

Без погоди сіна не зробиш, бо зогниє, а заробити гроші, на те треба часу.

Як на Різдво зеленіє, то на цвинтарі більш могил видніє.

Бо люди легко влягаються, з чого перестуда, а занедбання перестуди, неминуча смерть.

Як пройде негода, то стане краща погода.

По сльоті мусить наступити красна погода.

Погроза:—

Найбільші гавкачі — то найменші кусачі.

Про собак. Люди, що багато грозять, найменше шкоди творять.

Не всі ті кусають, що зуби виставляють.

Про собак. І люди, які багато сварять, не шкодять багато.

Не всі ті б'ють, що в кулак плюють.

Плювати в кулак, ще не є ознакою, що буде бити. Звичайно плюють в кулак, як беруться до тяжкої праці, або бійки.

Хто грозить, той перестерігає.

Щоб бути приготованим до оборони.

Податок:—

Найстарший видаток, цісарський податок.

Податок є важніший за всі видатки і його силою стягнуть.

Податок і проценти, ані висихають, ані змерзають.

Ім нічого не шкодить, вони певні.

Податок — це вічне нарікання.

Люди все нарікають на податок, бо не бачать користей, які уряд дає.

Ой видить Господь з неба на податок грошей треба.

Нарікання господаря, який не годен заплатити податку.

Що дачка, то драчка.

В'яку наложену данину, нарід уважас за драчку, бо силою возьмуць.

Подібний:—

Подібні до себе, як дві краплі води.

Дуже до себе подібні, мов одно.

Такий подібний, як викапаний.

Подібний до найменшої черти.

Подорожувати:—

Кому в дорогу, тому й час.

Хто іде в дорогу, хай буде готовий.

Осел хоч багато подорожував, та все додому ослом вертав.

Зміна місця дурного не навчить.

Подорожні найскорше забувають парасолю і правду.

Характеристичне, що парасолю легко забути, а подорожні переборшують свої переживання та спостереження.

Хто подорожує, той світ видає і розуму здобуває.

В дорозі лучаються пригоди, які роблять нас проворнішими.

Пожалувати:—

Пожалів вовк кобилу, та лишив лиш хвіст і гриву.

Іронія з милосердя лукавого здириці.

Пожалів вовк ягня, тай з'їв на снідання.

Значіння, що й попереднє.

Позволити:—

Позволь собаці під стіл, а вона лізе на стіл.

Про людей, що хотять вищого становища як заслужили, чи здібні до нього, чи ні.

Позволив зварити сало у своїй капусті.

Удає добродія, щоб використати. Зварити сало у капусті, значить зробити капусту смачнішою, бо використає сало.

Як не хочеш позволити, буду тебе неволити.

Не хочеш по добрій волі, то присилую.

Позичати:—

Добрий звичай, не позичай.

Добре мати своє. Життєвий досвід, як скажеш віддати, то ще й проклинє.

Ліпше своє мати, як позичати.

Значіння, як і сказано.

Позичив на вічне віддавання.

Позичив на пропало. Ніколи не віддасть.

Позичив собі у собаки хавки, а у свині лиця.

Іронічно про безвстидного брехуна.

Показати:—

Показався, тай сховався.
Про чоловіка, що рідко іде між люди.
Не хвалися, але покажися.
Своїми ділами лише докажеш чи гідний похвали.
Показали голодному хліба, тай сховали.
Обіцяли поміч, та на тім і скінчилося.
Показує грушки на вербі.
Дурить. Грушки на вербі не ростуть.
Я тобі покажу, де раки зимують.
Погроза, я тебе провчу розуму. Попам'ятаєш мене.
Я тобі покажу, кудюю стежка в горох.
Значіння, що й попередне.

Поклін:—

Низький поклін, не ломить колін.
Поклін не приносить шкоди. Ввічливість не пошкодить нікому.
Ти ще скажеш: Прийдімо поклонімся.
Ти ще прийдеш до мене з поклоном.

Покрова:—

До Покрови давали молоко корови, а по Покрові пішло молоко в роги корові.
Свято Покрови 14 жовтня. До цієї пори корови доїлися, бо іще було що пасти, а коли морози настали трава змерзла, корови не пасуться і молока не дають. Час, коли менше зеленої паші, менше і молока.
Свята Покровонько, покрий мені головоньку, яков таков онучею, хай дівкою не мучуся.
Просьба дівчат до Покрови, щоб помогла їм віддатися тої осені нім піст зайде.
Свята Покровонько, покрий мені головоньку, хоч ганчіркою, аби я була жінкою.
Значіння, що й попередне.
Хто сіє по Покрові, той не має що дати корові.
По Покрові земля вже замерзає і запізно сіяти озимину, тим і не буде паші для худоби.

Пола:—

Лиш дві полі має, тай ті коло себе тримає.
Про розтелепаного, або марнотравного чоловіка.
Поли ріж, а від біди утікай.
Від лукавого утікай хоч і зо шкодою.

Поле:—

Вивів його в поле.
Ошукав підступом.

Поле видне та глухе, а ліс темний та чуйний.
В полі далеко видко, та голос не йде луною, а в лісі не видко ізза дерев, та голос далеко лунає.

Поля чверть, а без хліба смерть.
Чвертка поля не родить досить збіжжя, щоб мож прокормитися.

Помагати:—

Багато помагає устами, а не руками.
Багато обіцяє поміч, та її не дає.

Бог помагає тим, що самі собі помагають.
Заохота до праці.

Боже, поможи, а ти небоже не лежи.
До життя не вистарчає побожність та надія на Божу поміч, а треба працювати.

І святий Боже не допоможе.
Не допоможе вже й молитва.

Кому Бог допоможе, той всю трудність переможе.
Надія на Божу поміч скріпляє сили та додає охоти поконати перешкоди.

Лікар і адвокат, чи допоможе, чи не допоможе, а калитку розв'яже.
Лікар і адвокат бере за плату, чи поміг клієнтові, чи ні. Калитка—мошонка—мішок на гроші.

Не допоможе бабі й кадило, коли бабу сказило.
Кадило не змінить злоти.

Не допоможе вже рута й маруна, як голова обернулася до труна.
Як смерть прийшла, то вже ніякі ліки не допоможуть. Рута і маруна—зела що уживають на лікарство.

Поможе, чи не допоможе, а ти плати небоже.
Лікування чи допомгло чи ні, а заплатити мусиш.

Поможе, як умерлому кадило.
Не допоможе ніяк, і нічого.

Помагай сам собі, а Бог допоможе тобі.
Бог помагає тим, хто сам собі хоче допомгти.

Поможе, не допоможе, а ти плати небоже.
Лікареві і адвокату за плату мусиш, чи поміг, чи ні.

Поможе, як собаці п'ята нога.
Не допоможе нічого.

Поможе, як п'яте колесо в возі.
Значіння, що й попереднє.

Поможи Боже чоловіку, так орати покіль віку.
Молив Бога хлібороб, якому добре оралося.

Ти базаринку любиш брати, а я людям помагати.
Ти лакомий на хабарі, а я помагаю в потребі зовсім безкорисно.

Як Господь Бог допоможе, то все буде гоже.
При Божій допомчі і лихо направиться.

Помер:—

Помер давно, що давав дармо.
Говориться тим, що хочать дурнички.
Помер та й ноги задер.
Жартом про помершого.

Помилувати:—

Помилуй Боже, милого мого, і мене коло нього.
Молитва щасливої жінки.
Помилуй мене, Боже, бо ніхто другий не може.
Просьте чоловік, у якого лише надія на Бога.

Попадя:—

Або я попадая — курку їсти.
Оправдувалася жінка, яку посуджували о крадіж курки, яку з'їла.
Коли б нашій попаді та попова борода, то давно б благочин-
ним була.
Як би мала власть, то й відчули б її.
Попадя би тебе з'їла.
Прокляття курці. У попаді лекша смерть, як у лиса.
Попові дзвонять, а попадю з села гонять.
Гірке положення попаді по смерті мужа.

Попасти:—

Попався, у вузьку улицю.
Попав в клопіт.
Попався, як муха у мазь.
Значіння, що й попередне.
Попався, як риба у сак.
Значіння, що й попередне.

Попсувати:—

Дівчину і шкло легко попсувати, та тяжко направити.
Здеморалізувати дівчину та розбити шкло дуже легко, та направити годі.
Лекше попсувати, як направити.
Значіння, як і сказано.

Поріг:—

За високі пороги, на наші ноги.
Ми вам не рівня, тому й не пхаємось до вас.
Я до порога і біді туди дорога, я у кут, а біда тут.
Нарікання нещасливого.
Я не люблю чужих порогів оббивати.
Про чоловіка, що по хатах не ходив, а свої держався.

Порука:—

Не ручись за нікого, та й не зазнаєш нічого злого.
Непоручившись не зазнаєш клопоту.

Поруку тягнуть за руку.
Хто ручиться, той відвічальний.

Посіяти:—

Де його непосій, там уродиться.
Про влізливого, непосидючого чоловіка.
Посієш рідко, то вродиться дідько.
Хліборобський досвід.

Хто не посіяв на Богослова, той не варт і доброго слова.
Івана Богослова на 21 мая. На Україні сіють раніше, як в Західній
Канаді. Хто до 21 мая не посіяв, той лінох, стратив нагоду та до-
рогий час, він не гідний доброго слова, щоб про нього сказати.

Посол:—

Ані посла, ані осла.
Коли післанець не вертається на час.
Пішли посла, а за ним осла.
Пішли недалеко післанця, а за ним і другого такого.
Посла ні січуть, ні рубають.
Старий міжнародний закон, про нетикальність посла.

Поставити:—

Застався, а постався.
Задовжись, а таки покажи, що ти не щобудь.
Поставив усе на одну карту.
Заризикував цілим своїм майном.
Поставив честь.
Поставив могорич, частунок.

Постелити:—

Всюди собі постелив, а тепер не має де спати.
Лихо жив з людьми, а тепер не має де голови приклонити.
Як собі постелиш, так і виспишся.
Як зробиш, так і скористаєш.

Потопати:—

Потопаючому і соломинка спасіння.
В нещастю ратуємо себе, чим лиш можемо.
Хто топиться, той і меча вхопиться.
В нещастю ратуємо себе, чим лиш можемо.

Потрібний:—

Потрібний, як бабі лихо.
Непотрібний зовсім.
Потрібний, як вода у чоботі.
Значіння, що й попередне.

Потрібний, як діра в мості.

Значіння, що й попереднє.

Потрібний, як сліпому дзеркало, а лисому гребінь.

Значіння, що й попереднє.

Початок:—

Добрий на початок.

Вірування простолюддя, що є добрі і лихі люди на початок якогось діла.

Добрий початок, то половина роботи.

Від початку залежить охота до дальшої праці.

Кожен початок тяжкий.

Звичайно найтяжче почати діло.

Який початок — такий і кінець.

Значіння, як і сказано.

Як не було зранку, то не буде і до останку.

Не було щастя змолоду, то і на старість не буде.

Правда:—

А що правда, то не гріх, а що торба, то не міх.

Правду сказати, чи по правді зробити, не є гріхом, а торба не є міхом.

Біду їж, а правду повідж.

Правду скажи, хочби за неї треба і потерпіти.

Бог правду видить, але не скаже.

Він знає, хто прав, а хто ні і доброго надгородить, а лихого укарає.

Він уже на правді, а ми ще на кривді.

Він уже умер та пішов де правда одна, а ми ще кривдимо один одного.

За правду б'ють, ще й плакати не дають.

Коли селяне скаржились панам на їхніх посіпак, що знущуються над народом, то пани карали народ, та не веліли і заплакати з болю.

І трьох брехунів не зложать одної правди.

Лихі доброго діла не зроблять.

Не все те правда, що на весіллі плещуть.

У весільних піснях величають добрі прикмети молодой та молодого, хотя вони їх і не мають.

Не все те правда, що у книжці пишуть.

Багато видумок теже пишуть у книжках.

Не всю правду треба людям знати, треба щось і собі сховати.

Не звірюю усі свої тайни людям, держи їх для себе.

Не знайдеш правди, над святу простацьку, та вірної дівчини, над дівчину козацьку.

Найширїйшу правду мож найти між простолюддям, а вірну та відважну дівчину, в козацькім роді.

Нема правди на світі, лиш у мені та у Бозі трошки.

Глум з брехуна.

Пани правдою кепкують, а проте у світі панують.
Нарікання хліборобів на безправства панів, яких до відвічальности закон не тягнув, а помимо того, вони жили вигідно та знущались над народом.

Правда вийде не верх, як олива.
Правди не закриєш, вона все виявиться.

Правда в очі коле.
Правду прикро слухати, коли вона свідчить проти нас.

Правда старша від нас.
Правда довше треває, як людське життя.

Правда є проста, та суддя може бути кривий.
Правда одна на світі, та суддя може бути підкуплений.

Правда у трісках, а неправда в подушках.
Нерівне оцінювання та відношення до брехні і правди.

Правди люди не люблять, але шукають її.
Значіння слів, як сказано.

Правді давно видзвонили.
Правда давно умерла. Коли хто умре, то дзвонами сповіщають про смерть.

Правдою цілий світ обійдеш, та назад вернеш.
Правда все свідчить про себе однаково.

Правду сказати, приязнь втеряти.
Скажеш гірку правду приятелеві, то його зразиш проти себе.

Притиснули до стіни, та й виспівав усю правду.
Присилували сказати правду.

Така правда, як рак свище.
То неправда.

Троха січки, троха трини, троха правди, троха кпини.
Не все що чуємо є правдою.

Хоч правду женуть люди, та правда завше буде.
Правди не знищити ніяким способом, вона все виринає на денне світло.

Час дорогий, та правда ще дорожча.
Значіння, як сказано.

Чия горілка на столі, того правда на селі.
Характеристика давніх судів, де судили п'яні судді, а хто більше дав пити, того і правда була.

Що правда, то не гріх.
Правдою згрішити не мож.

Право:—

Ліпше солон'янна злагода, як золоте право.
Згода з малою утратою корисніша, як процес з великими коштами.

Нім гўску виправуєш, то ялівку даш.
Судові процеси є дуже коштовні.

Треба продати вола, аби виправувати когута.
Правуванняполучене з великими коштами.

Тут твоє собаче право.
Знай границю. Досі тобі вільно, а далі ні.

У нас таке право, без свідків набив, тай пропало.
Без свідка не мож доказати вини обжалованому.

У нас таке право, що купив, те пропало.
Коли ошукався на товарі, то твоя шкода.

Хто правується—будується, а лічить, того всяка біда цвічить.
Той має багато клопоту та різних непередвиджених видатків.

Правцювати:—

Правцюєш, правцюєш, тай ніколи вдома не ночуєш.
Нарікання жінки, якої чоловік часто блудив.

Хто правцює, той вдома не ночує.
Той блудить.

Празник:—

Буде тобі добрий празник.
Глумливо, будеш битий.

На празник і собаки збігаються.
Там є що їсти і людям і собакам.

Прати:—

У літі і качка прачка, а у зимі і жінка неборачка.
В літі легко прати, а зимою дуже прикро. Селянки звичайно прали на ріці, де мороз та вітер дошкулював.

У літі і качка прачка, а у зимі і Феся не береться.
Значіння, що й попереднє.

Праця:—

Коли праця вийде дверми, то біда вікном лізе у хату.
Безробіття приносить нужду до хати.

Праця єдина з недолі нас вирве.
Лише працею мож поправити долю.

Працює, як чорний віл.
Дуже тяжко працює.

Треба працювати, аби кавалок хліба мати.
Без праці хліба не буде.

Треба працювати, аби не бідувати.
Праця збагачує нас.

Привичка:—

До чого бик навик, за тим і риче.
До чого привикнемо, того й бажаємо.

Мусиш привикати, бо не маєш своєї хати.
Навчають бездомну сироту.

Навчиться собака бігти за возом, то і за саньми побіжить.
Легко змінити одну привичку на подібну.

Не привик ліс, до наших коліс.

У лісі дорога не рівна та коріння підкидає возом. Жартом кому не вигідно.

Чоловік, як мусить, то і в пеклі привикне.
Обставини приневолять і в невигодах жити.

Пригода:—

В пригоді пізнавай приятеля.

В нещастю найліпше пізнаєш приятеля, бо лише приятель pomoже тобі.

Кожна пригода до мудрості дорога.

Пригоди врізуються в нашу пам'ять, та роблять нас обережніми.

Пригоди учать згоди.

У нещастю і вороги помагають собі та забувають ворогування.

Пригоди хоронять від шкоди.

Пригоди учать нас бути обережними.

Ти станеш у пригоді, а ми станемо у вигоді.

Ти поможеш нам в гарячий час праці, а ми поможемо тобі в нещастю.

Приймати:—

Тим приймай, що хата має.

Незадовжуйся ради гостей.

Треба приймати, як випаде.

Що доля приносить, те треба і приймати.

Прийти:—

З чим прийшов, з тим пішов.

Не скористав нічого.

Легко прийшло, легко й пішло.

Розтратилося, легко набутий маєток.

Ой ти козаче, зелений барвінку, прийди до мене хоч на хвилинку.

Так дразнять дівчину, що виглядає свого милого.

Прийдеш до сина—кепська година, прийдеш до доньки—наслушаєшся бідоньки.

Нарікання вдови, що не мала де бути, бо у дітей лихо.

Прийшов з порожніми руками.

Прийшов з нічим.

Прийшов—не знати звідки, тай латає у баби мітки.

Глумливо про волоцюгу. Міток—пасмо ниток.

Прийшов час і пора, рушай, дівче, до двора.

З панцизняних часів, коли кожняя доросла дівчина мала іти робити панцину.

Як прийшло, так і пішло.
Легко набув, тай скоро позтратив.

Я прийшов за своєю кривдою, а вашою правдою.
Ви посуджували мене о крадіж, та я прийшов оправдати себе.

Природа:—

І в Парижу не зроблять з вівса рижу.
Природи не зміниш.

Природа одному—мама, а другому—мачуха.
Одному дає багато, а другому мало.

Приставати:—

З яким пристаєш, таким і стаєш.
Товариство впливає на нас добре, або зле і робить нас подібними до себе.

Хто пристає, тому розуму нестає, а хто зятя приймає, той і цього немає.

Коли чоловік іде жити до жінки в хату, то робить себе невільником, а хто приймає зятя в хату, той не обійдеться без клопоту.

Причепити:—

Ні причепити, ні прилатати.
До нічого.

Причепився, як дурний до плота.
Не знає, що робить.

Причепився, як дурний до тіста.
Взявся до роботи і не годен дати собі ради.

Причепився, як кіт до сала.
Унадився і годі позбутися.

Причепився, як реп'ях до кожуха.
Причепився, що й годі позбутися.

Причепився, як чорт грішної душі.
Напасний що й годі позбутися.

Причепилася публіка до чоловіка.
Згірдливо про лукавого, злобного чоловіка, або легкої слави жінку.

Приятель:—

Борони мене, Боже, від приятеля, бо з ворогом, я дам собі раду.

Охорони мене Боже від лукавого приятеля, бо від ворога я сам хороню себе.

Задля нового приятеля, старого не кидай.
Старого приятеля добре знаєш, а нового ні.

Коли хочеш позбутися приятеля, то позич йому гроші.
Бо коли зажадаєш звороту грошей, то це підкопає приятель.

Ліпше сто приятелів, як один ворог.
З приятелями будеш жити, а з ворогом ні.

Напоминай приятеля в тайні, а величай прилюдно.
Значіння, як і сказано.

Приязнь, що старше, то сильніше.
Значіння, як і сказано.

Хто мій приятель: чи той, що зичить, чи той, що позичає?
Обох приязнь можемо утратити, бо один скаже віддати, а ми не при-
готовані, а від другого можемо зажадати і не буде приготований.

Присно:—

Іж прісняки, заки будуть кисляки.
Іж паляницю, заки буде кислий хліб.
Тим то прісно, що не кисло.
Не бувби прісний хліб, коли б викис.

Пробувати:—

Купити не купити, а торгувати вільно.
Торговання не мусить кінчатись продажем.
Пробує в кума розума.
Допитуєсь подробиць. Вивідує.
Хто не пробує чобіт, той у них не побіжить.
Бо будуть або завеликі, або замалі.

Програти:—

Або програю, або виграю.
Ризиковання.
Програв піп парохію.
Коли хто програє важну справу.

Продати:—

Ані продати, ані проміняти.
Жартівливо про жінку. В деяких краях жінок купували на базарі.
Продав коні, продав віз, на заді до дому приліз.
Про марнотравника.
Продав биці, купив киці.
Ошукався на базарі. Продав бики, а купив телята.
Продав kota у мішку.
Мав щастя, бо ошукав когось.
Треба продати хату, аби виправувати лопату.
Процеси, це дуже коштовна річ, пожирає багато грошей.
Що не продаси, то таки так даси.
Як ніхто не купить, то продаш з утратою.

Проміняти:—

Проміняв гей за кец.

Ошукався. Заміняв воли за телята. До волів кажеться “гей”, а до телят “кец.”

Проміняв крицю, за лошицю.

Ошукався.

Пропасти:—

Від напасти не пропасти.

Від лиха не втечеш.

Геть, згинь, пропади, та до мене не ходи.

Проганяла дівчина нелюбого парубка.

Пустив кінці у воду.

Затер добре сліди і ніхто не буде знати, хто зробив.

Пиши пропало.

Про щось страченого, що вже ніколи не вернеться.

Пропавав вік, як маків цвіт.

Пропаало марно життя.

Пропавав капшук та й чотири крейцарі.

Загублене не вернеться.

Пропавав, мов камінь у воду.

Значіння, що й попередне.

Пропавав мов під землю.

Пропавав без сліду.

Пропавав ні за цапову душу.

Згинув без важної причини.

Пропавав, як собака на ярмарку.

Так пропавав, що тяжко віднайти.

Пропавав, як сіль у воді.

Пропавав без сліду.

Пропадуть, як руді миши.

Пропадуть марно.

Пропаало життя, як несолена капуста.

Пропаало життя безкорисно. Несолена капуста посічена скоро гниє.

Пропаало, що з воза впало.

Не вернеться, бо хтось знайшов і собі взяв.

Пропаало, як ігла у сіні.

Зовсім пропаало. Не найдеш.

Що має впасти, тому не пропасти.

Що має загубитися, того іншим способом не страшиш.

Що має утопитись, тому не висіти.

Всему призначена доля, незалежно від нас. Віра в фаталізм.

Просити:—

Випросивби і в бика молока.

Уміє підхлібно просити, що й відмовити годі.

Де тебе дуже просять, там очима переносять.

Раді все бачити. Дуже виглядають.

Де тебе не просять, хай там тебе чорти не носять.

Не ходи туди, де тобі не раді.

Де не просять—не вчашай, а де просять—рідко бувай.

Не будь небажаним гостем і не надуживай товариської гостинності.

Його не треба два рази просити.

Скорий скористати.

Не проси у чорта молока, бо чорт не доїться.

Лукавий благородного діла не зробить, тому шкода його просити.

Проси, як найбільше, а бери що дають.

Купецький звичай.

Просо:—

До чужого проса, не пхай свого носа.

До чужого діла не мішайся.

Не моє просо, не мої воробці, та й відганяти не буду.

Не моє діло, й мішати не буду.

Тоді просо засівається, як глухий дуб розвивається.

Хліборобський досвід. Дуб розвивається найпізніше.

Прут:—

Бог прутом не карає.

Бог карає іншим способом, як люди.

Прут ріка дика, викидає з хати чи то хлоп, чи владика.

Гірська ріка Прут у Східній Галичині, дуже бистро пливе і як виляє то забирає хати без розбору чії вони є.

Прясти:—

Напряла кітка півтора мітка, а кіт, як розігнав, тай те пірвав.

Глум з лінивої жінки. Обовязково кожня господиня знала прясти, щоб придбати досень полотна для цілої родини на білля і іншу потріб.

Птах:—

Злий той птах, що у своє гніздо каляє.

Лукавий той, хто поганить свій рід, народ, чи край.

Кожна птиця найде свого Гриця.

Кожна дівчина найде собі судженого.

Кожна птиця своє гніздо хвалить.

Кожен величає свій дім, чи рід.

Ліпше пташині голодом у лісі, як при цукрі у багатій стрісі.

Краще жити бідно, та свобідно, як розкішно та в неволі.

Ранні птахи зуби тереблять, а пізні очі протирають.
Працьовиті встали рано і вже наїлися, а лінюхи очі протирають зо сну.

Пускати:—

Не на тее козаченьку, дочку годувала, щоби з пройдисвітом гуляти пускала.

Не кожне товариство безпечне.

Не пускай лиса в курник, а вовка в кошару.

Хитрунові і захланному не вір.

Пусти його під стіл, а він лізе на стіл.

Іронічно, пусти його де йому місце, а він в гору пнеться.

На улиці скрипка й бас, пусти мамо хоч на час.

Молодь охоча до гуляння, як почує музику.

Пустив з димом.

Підпалив. Знищив вогнем.

Пустив червоного півня.

Значіння, що й попереднє.

Пхати:—

Не пхай свої два крейцарі між багацькі гроші.

Не мішайся в розмову, як не знаєш про що говорять.

Не пхай свої пальці між чужі двері.

До чужого діла не мішайся, бо потерпиш.

Не пхай свої писки до чужої миски.

Значіння, що й попереднє.

Треба якось біду пхати, як не мож ззаду лишати.

Треба терпіти.

Пшениця:—

Пшениця—дурниця, а гроші—мара, сьогодні є, а завтра нема.

Гузули пшениці не сіють, тому і значіння її не приписують, як і грошам.

Пшениця—на гроші, а послід—на хліб.

Характеристично представлена доля хлібороба, який мусить продати добру пшеницю, щоб покрити господарські видатки, а за його тяжку мозольну працю, остається послід, з якого пече хліб.

Пшениця то хлопська мука, мельникова біда, а панська їда.

Пшениця забирає багато, мозольної, праці хлібороба, мельник наклонюється не мало, щоб випетлювати білу муку, а пани з тої муки хліб їдять.

Пявка:—

Вчепився, як пявка.

Використовує до посліднього. Кров п'є. Пявками давно лічили різні слабості, пявка приложена до тіла ссала кров, аж пока не стала повна і сама не відпала від тіла.

Зниділа на нявку, як пішла за пявку.

Змарнилася за лихим чоловіком.

П'яниця:—

П'яниця і натще валиться.

П'яниця хоч і рано встане, та валиться з ніг від вчорашнього пиття.

У п'яниці нема нічого на полиці.

У нього нема нічого, бо він пропив.

У п'яниці правда на язичі.

Він не уміє нічого затаїти та придумати.

Пята:—

Аж йому в пятах застигло.

Застиг на місці зо страху. Настрашився.

Задер п'яти.

Утік.

Накивав пятами.

Утік, що й не піймаєш.

П'ятниця:—

Довша п'ятниця, як неділя.

П'ятниця є пісний день, а неділя скоромний. У пісний день не мож до сита наїстися так, як у скоромний.

Скривився, як середа на п'ятницю.

Коли хто сердиться чи кривдує собі без причини. Народне вірування, що середа нарикає на п'ятницю, бо хоч оба дні пісні, то нарід уважає п'ятницю більшим постом, як середу. Мабуть тому, що у п'ятницю розпято Спасителя світа.

Пять:—

Де пятьом вариться, там і шостий погудується.

У гурті легко одного задоволити.

Є нас пять п'ятнадцять, без двох двадцять, семеро і трое, ще й малих двоє.

Загадка на суму п'ятьдесять.

Ні в пять, ні в десять.

Дуже непорadne та недогідне.

Р**Рад:—**

Де тобі раді—там рідко бувай, а де нераді—там не заглядай.

Де тебе просять, там ненадокучуй, а де не просять, там не показуйся.

Радби в ложці води утопити.

Дуже злбний.

Рада б душа до раю, та гріхи не пускають.

Не одного в житті бажається, та не мож осягнути.

Рада б мама за пана, та пан не бере.

Не все те сповняється, що родичі бажать.

Раді люди літу, а бджоли цвіту.
Люди радіють теплом, а бджоли користю з цвітів.
Чим хата багата, тим рада.
Любим гостям все раді.

Рада:—

Давай собі раду, лизь у коноплі.
У коноплях дуже легко сховатись, бо і гончі собаки не звірять. Запах конопель дуже сильний, як також з конопель і голос луною не йде.
Де велика рада, там пісний борщ.
Мала користь, де багато радять.
З нього ані ради, ані поради.
З нього ніякої користі нема. Про лінивого.
Ні до ради, ні до звади.
Непотріб, ні до роботи, ні до сварки.
Ніхто з Богом на раді не був.
Божого пляну річей ніхто не знає.
Яка рада, така й громада.
З перебігу нарад громадської ради, пізнати свідомість громади.
Як зачнеться звада, то не pomoже ніяка рада.
Як сваряться, то в заслiпленню не слухають доброї ради.

Радити:—

Добре той радить, що людей не звадить.
Хто не приводить людей до колотнечі, той дає добру раду.
Другого радься, а свій розум май.
Вислухай терпеливо чужу думку, та сам рiшай.
Радься всіх, слухай лиш одного, а то себе самого.
Значіння, що й попередне.

Радість:—

По радості наступає смуток.
В життi радiсть зо смутком iдуть на перемiну.
Радуйся мати, йде невістка до хати, добра робуха, а не цокотуха.
Сповiщав син матерi, що його жiнка трудяща, та не сварлива, а покiрна.

Раз:—

Бодай вам було раз коло разу, а по середині ані разу.
Жартiвливе прокляття, щоб вам нічого злого не сталося.
За один раз дуба не звалиш.
За один раз великого дiла не зробиш.
Кварта горiлки нараз, а сiрник на четверо.
Iронiчно про п'яницю, що щадить на сiрниках, а протрачує бiльше на питтю.

Раз, а гаразд.
Хай буде, раз, а добре.
Раз за разом.
Хай буде завсїгди добре.
Раз родила мати, раз треба вмирати.
Ризикуючи на якесь важне діло.
Раз с'як, раз так.
Раз зле, раз добре.
Раз трапилося сліпій курці зерно, тай тим удавилася.
Раз трапилося бідному щастя, та й те на шкоду вийшло.
Раз шиє, раз поре.
Раз робить одне, а зараз противне.

Рай:—

Вольному воля, а спасенному рай.
Роби як знаєш.
До раю навпростець, та ще й в ходаках.
Іронія з фарисейської побожності.
Коби ти був у раю, а я коло тебе з краю.
Побожне бажання двох приятелів.
Краще іти до неба в лахмітях, як до пекла в шатах.
Краще жити бідно та чесно, як виставно кривдою других.
Раю мій раю, чи я тебе коли дочекаю?
Чи дїждуся я кращої долі, чи вік треба гарувати.

Рак:—

Біда, раче—вода кипить.
Пересторога, уважай, бо кара надходить.
З рака, мала познака.
Ним не найшся. З нього мала користь.
На безриб'ю і рак риба.
В біді і найменша поміч видається велика.
Пішов раки годувати.
Утопився.
Почервонів, як рак.
Дуже узлостився. Рак у кип'ятку червоніє.
Тоді буде, як рак свисне.
Не буде ніколи.

Рана:—

Коли рана гоїться, то і біль минеться.
Значіння, як і сказано.
Не відчиняй загоєної рани, бо буде гірше боліти.
Не нагадує того, що тяжко переживалося.

Не соли нічієї рани.
В нещастю нікому не докоряй. Посолена рана гірше болить.
Не шукай глибоко за раною, бо нову зробиш.
Не лізь нікому у душу, бо гірше болітиме.
Рани від ножа гояться, а від язика ні.
Словами мож гірше зранити, як ножем.
Тяжко рану гоїти, а не вразити.
Значіння, як і сказано.

Рано:—

Мусиш рано встати, аби мене піймати.
Мусиш бути хитрійшим, щоб одурити мене.
Ні рано, ні пізно, саме в добрий час.
В саму пору.
Раненько встала, а на порозі задрімала.
Про ліниву жінку, чи слугу.
Хто рано встає, тому Бог дає.
Той більше працює і скорше доробиться.
Хто ранше встав, той штани убрав.
Іронія з гордих панів, що бідують.
Як було зранку, так буде і до останку.
Нема щастя змолоду, то і на старість не буде.

Рахмане:—

Віддасть на рахманський Великдень.
Не віддасть ніколи. В віруванні народу, рахмане, це святий таємний нарід.
Постимо, як рахмане.
Рахмане не мали б їсти ні м'яса, ні набілу.

Рахувати:—

І раховані вівці вовк бере.
Само почислення не охороняє нічого, а треба стерегти.
То все буде пораховане.
Колись відповіш за усі кривди.
Якби рахував сир і масло то б ніколи пирогів не їв.
Якби уважав на кошт продуктів, то б ніколи страви не їв.

Рвати:—

Де тонко, там і рветься.
Де біда, там ще й нещастя приходить.
Рветься, як дурний до образу.
Дитина, або дурний часами забагають образу зо стіни.

Ревіти:—

Вже той реве, що воли й корови бере.

В давнині дзвін сповіщав, що б нести князю данину в натураліях. Давно обов'язково треба було іти до церкви в неділю і свята, а хто без важної причини не пішов, того грабили, забираючи вола, або корову, тому почувши дзвін, усі спішили до церкви, з чого приповідка.

Реве на ціле горло.

Кричить, що сили має.

Реве, якби його хто наняв.

Кричить, якби хто йому за те платив. Дякови платять, тому він і співає.

Хіба воли ревуть, як ясла повні?

Вдоволений не нарікає.

Ремесло:—

Ремесло золото принесло.

Воно несе певний дохід.

Ремісник:—

Кожен ремісник мусить брехати.

Або на час не зробить замовлення, або ошукає на товарі та ціні.

Ремісник завів козу в хабузник.

Глум з поганого ремісника.

У ремісника золота рука.

Він нею заробляє гроші.

Учися ремесла такого, щоб міг жити з нього.

Ним заробиш на прожиток.

Решето:—

Взяли на решето.

Взяли на допит та виганьбили.

В решеті гуляє.

Слухає найменшого розказу. Робить все як велять.

До сусіда решета, до сусіда сита.

- Вигідно з добрими сусідами, все мож зажитись.

Решетом воду носить.

Робить некорисну роботу. Робить сам не знає що.

Ржа:—

Їсть, як ржа залізо.

Коли людина людині докор'яє.

Ржа з'їдає залізо а печаль серце.

Значіння, як і сказано. Печаль—смуток, журба.

Риба:—

Без одної риби, не буде борщ рідкий.

Без одного чоловіка громада буде громадою. Борщ і без одної риби буде смачний. Борщ становив головну щоденну страву у хліборобів.

Без риб не згиб, без олію не зомлію, а кулешу саму стешу.
На Покуті та Гуцульщині кулеша становить головний корм та заступає хліб. І кулеша заспокоїть голод.

Велика риба їсть малу.
Сильніший живе коштом слабшого.

Від голови рибу чути.
Лихих примірів учаться від старших та зверхників.

Добре ловити рибу в каламутній воді.
Бо риба не бачить небезпеки.

Є риба в воді, а їсти її годі.
Треба її перше зловити. Про лінивого.

Козак з бідою, як риба з водою.
Він без пригод не годен жити, як риба без води.

Люди і риба коли б держали рот замкнений, то були б безпечні.

Людей не тягли б до відповідальності за очернення, а риба не зловилася на вудку.

Ми з тобою, як риба з водою.
Живемо у дуже великій згоді.

Не все риба, що в воді.
Бувають і інші животики.

Нема риби без ости, а чоловіка без злости.
Хочби й найбагатіший чоловік має злість у собі.

Рибак і музика то худе ремесло.
Їхня робота не приносить доброго заробітку, бо вона сезонна.

Риба ще в воді, а він до неї петрушку кришить.
Ще діла не скінчив, а вже хоче користати.

Рибу і гості чути на третій день.
Риба скоро піддається гниттю, а гість, що довго гостить стає прикрим.

Риба шукає де глибше, а чоловік де краще.
Кожен шукає більшої користі для себе.

Хотівби рибу їсти, аби в воду не лізти.
Хоче користати без праці. Лінох.

Рикати:—

Більший рик, як бик.
Мало що робить, а багато говорить.

Корова, що багато рикає, молока не має.
Хто багато говорить, той мало робить.

Ризико:—

Або пан, або пропав.
Або стану багачем, або страчу усе.

Ризика — не музика.
Ризикувати, це не гуляти, але це важна справа.

Рим:—

Бути в Римі а папи не видіти.

То стид для римо-католика, бо ж папа є головоз римо-католицької церкви. Стид не видіти так важної особи.

Рим відразу не збудували.

Великого діла одним разом не зробиш.

Рим сказав і справа скінчена.

Головна влада сказала своє слово і на нього нема відклику.

Рити:—

Був Шумлянський — не шумів, був Шептицький — не шептів і ти Рило — не рий.

Всі три перемиські єпископи: Онуфрій Шумлянський 1746-62, Атанасій Шептицький 1762-79, Максиміліян Рило 1785-1794. Єп. Шумлянський, та Шептицький служили вірно греко-католицькій церкві, яка уважалась національною церквою українців, в противенстві до римо-католицької церкви, яка уважалась національною церквою поляків. Єп. Рило був дуже великим прихильником Польщі, та її церкви, а тим самим не був щирим єпископом для своєї церкви та народу, отце було й причиною, що зложено цю приповідку.

Не будь тим, що рие.

Не будь свинею.

Рив, доки жив, а по смерті його зарили.

Про помершого, який за життя докучав людям, шукаючи усе зачіпки.

Рівно:—

Нерівно Бог людей ділить.

Один має багато, а інший нічого.

Рівно, як утяв.

Про рівно вимірену частину.

Рівня:—

Він мені не рівня.

Він недоріс до мене. Він нищого стану.

Знайде рівня рівню, а болото свиню.

Свій свого все найде.

Ой я собі вїтївна, я ж тобі не рівна.

Ми собі не рівня, ти до мене не ходи.

Ріг:—

Показав роги.

Пізнали його добре. Зрадив свій характер.

Утер йому роги.

Понизив його в очах людей.

Якби свиня роги мала, то людей би поколола.

Про зарозумілого та лукавого чоловіка, що хотївби усім накоїти лиха.

Рід:—

Виділась з родами.

Відвідала родину.

Він з роду такий, як глина м'ягкий.

Дуже податливий, хоче усім догодити.

Козацькому роду нема переводу.

Козацький рід не зводиться.

Ми такого роду, що п'ємо горілку, як воду.

Хваляться пияки.

Нема роду без вроду.

Каліки чи злочинці трапляться в найкращих родинах.

Ні роду, ні плоду.

Нарікання бездітних, які лишилися мов сироти.

Ми з такого роду, що любимо свободу.

Ми не любимо нікого угнітати і себе не дамо. Свободолюбні.

Хоч і по шию в воду, та до свого роду.

До родини тягне хоч і небезпека грозить.

Ще з нашого роду не було злого заходу.

В нашій родині ще не було змази.

Я двор'янського роду, не ходила боса з роду.

Глум з гордої, а бідної дівчини.

Рідкий:—

Зійшло на рідке.

Збіднів.

Рідкий гість.

Мало коли буває.

Сорбай—не дбай, аби рідко та багато.

Про невибагливого чоловіка. Не вважає на якість, а скількість.

Шкода ради, що рідкий борщ.

Шкода заходу та часу на маловажну справу.

Різати:—

Зарізали без ножа.

Докорами та гризотою укоротали життя.

Мене і недорізався б.

Дуже худий, що нема що різати, бо лише шкура та кости.

На запічку не ріжуть січку.

Докір лінивому, що спить, а не робить діла.

Не риж мене без ножа.

Не докоряй мені, мені і так гірко.

Не риж мое серце, мені і так з перцем.

Значіння, що й попередне.

Різдво:—

Зелене Різдво, а білий Великдень.

Ворожба погоди, як на Різдво нема снігу, то на Великдень буде, бо зима мусить своє видержати.

Іде не до Різдва, а до Великодня.

Іде до тепла, а не до зими.

Не дивниця, що на Різдво метелиця.

Зимова пора, час на замітіль.

Не однаково задалеко від Різдва до Великодня, як від Великодня до Різдва.

Від Різдва до Великодня ближче, як від Великодня до Різдва.

Як на Різдво зеленіє, то на Великдень багато нових могил видніє.

Люди легко одягаються, з чого перестуда та смерть.

Рік:—

Ідуть роки за роками, тай вже старість перед нами.

Час скоро минає і несподівано старіємося.

На Новий Рік прибавилося дня, на півня скік.

Від Різдва дні стають довші, а на Новий Рік о стільки день збільшився, скільки часу забере півневі раз скочити. Давне мінімальне мір'яння часу.

Пропали ті роки, що розпирали боки.

Минулися шасливі роки.

Раз в рік Петра.

Раз лише трапляється щастя.

Рік зійшов, якби з вітром пішов.

Незамітно, дуже скоро проминув.

Рік — не вік.

Хоч тяжко, але час мине скоро і доля поліпшиться.

Роком день стає.

Коли виглядається когось, то день дуже довго тягнеться.

Що рік, то прорік.

Що року уродини.

Ріка:—

Глибока річка, як і думка йде спокійно.

Мудрий чоловік не вихваляє себе.

І великі річки впадають до моря.

І великі діла губляться перед більшими від них.

Річ:—

Добра то річ, що є в хаті піч, а тоді біда, як її нема.

Піч конечна в кожній хаті, а без неї страви не звариш.

Наша річ просити, а ваша річ прийти.

Значіння, як і сказано.

Не річ наказати, але показати.
Розказати може хто будь, але показати як зробити, в тім річ.

Що не до речі, того не кладім на плечі.
Що не годиться, те й брати не хочемо.

Робити:—

Бодай усе знати, та не все робити.
Не кожня робота дає користь, та охоту зробити її.

Він так робить, як піп через річку паски святив.
Робить недбало, аби лише позбутися обов'язку.

Годують, аби не здох, а він робить, аби не впрів.
Про лінивого.

Добрий чоловік без роботи, що й бджола без меду.
Характеристичне порівняння.

До роботи недужа, а до танцю, як рожа.
До роботи лінива, а до танцю охоча.

До роботи треба охоти.
Без доброї волі робити тяжко.

Є що робити, та нема чим платити.
Роботи доволі, та нема за що наняти робітника.

Коби хотів робити Тома, то найшовби роботу і вдома.
Про лінивого, який не хоче працювати вдома.

Коли ти робив, як пристало, то не плач, коли не удалось.
Словни свій обов'язок, а за користь не питай.

Корінь праці гіркий, але овоч солодкий.
Праця є тяжка, та користь з неї осолоджує життя.

Наробився до десятого поту.
Дуже наробився.

Недоспала, недоїла, бо на чужих все робила.
Нарікання старої бідної жінки, яка не годна була в наймах доробитися.

Не все так робиться, як законам хочеться.
Лекше покласти закон, як його виповнити.

Не робить сильне, але спосібне.
Способом лекше робити, як силою.

Не хочеш робити з людьми, то будеш робити грудьми.
Не хочеш робити, як люди роблять, то щоб їх наздогонити задихасься.

Один робить очима, а другий плечима.
Один робить ментальну роботу, а другий фізичну.

Ой роблю я, роблю, робота ні защо, а люди говорять, сирота
ледащо.

Нарікання сироти, що тяжко працює за безцін і то нарікають.

Роби, небоже, то й Бог допоможе.
Заохота до чесної та широї праці.

Роби, роби, дубе, яке зробиш таке й буде.

По твоїй роботі осудять тебе, який ти робітник.

Робити, то впріти і змерзнути.

При фізичній роботі треба часами упріти, а часами намерзнутися.

Робить, як за напасть.

Робить щоб позбутись.

Робить, як не своїми руками.

Недбало.

Саме нічого не зробиться.

Кожню роботу в господарстві треба зробити руками.

Сам собі зроблю, сам собі з'їм.

Свою роботу я сам роблю і сам користаюсь.

Хто воркоче, той робити не хоче.

Линивий все нарікає.

Хто не робить, той голий ходить.

Бо не заробить навіть на одягу.

Хто робить багато річей нараз, той не зробить жадної гарзд.

Значіння, як і сказано.

Хто робить на час, тому дяка від нас.

Звичайно дякуємо, що роботи не спізнив.

Хто робить, той заробить.

Він дістане користь.

Що робила паршива? То порола, то шила.

Не має хісна з праці, бо не тямить, що робить.

Якби собака робила, тобі взута ходила.

Хто працює, той і має.

Як хто робить, так і має, прийде зима, то згадає.

Значіння, як і сказано.

Робітник:—

Майовий робітник.

Линивий, сидівби у холодку.

На добрий камінь, що всиплеш, те й змелеш.

Добрий робітник зробить всяке діло добре.

Такий з тебе робітник, як з цигана святець.

Значіння, як і сказано.

Робота:—

Без роботи день роком стає.

Без заняття час видається дуже довгий.

Без роботи ще ніхто не вмер, тільки без хліба.

Хто не хоче вмерти з голоду, роботу найде, щоб поживитися.

Все в роботі, як віл у ярмі.

Дуже тяжко працює.

Горить йому робота в руках.
Дуже скоро робить.

До роботи мама, а до танцю я сама.
Про ліниву дівчину, охочу до гуляння.

До роботи приганяє, а за їду не питає.
Жадає тяжкої праці, а їсти не дає

Коби така до роботи, як до танцю, до охоти.
Охоча до гуляння, а лінива до роботи.

Кому робити, а панові зальоти.
Бідні мусять працювати, а пан збуває час гулянням.

До роботи не силуйте, а до їди таки бийте.
Значіння, як і сказано. Байдуже про роботу, аби голоден не був.

Набрав роботи, як бик на роги.
Набрав обов'язків понад силу.

На роботі ззаду волочиться, а за хлопцями хихочеться.
Про ліниву дівчину, а охочу залищатися.

Робота мучить, кормить і вчить.
Характеристичне спостереження, робота виснажує сили, дає прожиток та досвід.

Робота не дає журбі журитися.
За роботою забувається журбу.

Робота не заяць, невтече.
Робота сама не зробиться, а зажде на нас.

Роботи по вуха.
Дуже багато.

Роботі ніколи нема кінця.
Одна робота притягає другу.

Чи літо, чи зима, в мене робота одна.
Зміна погоди не робить різниці для мене.

Яка робота, така й заплата.
Винагородження дають, по якості роботи.

Родина:—

До родини, що години.
Тужить за родом своїм та хотіла б що хвилі відвідати.

Не допоможе і родина, як прийде лиха година.
В нещастю не числи на поміч родини, а на свою власну.

Стрийна, вуйна — не родина, а що пасерб — не дитина.
Стрийна і вуйна з чужого роду, а пасерб не є рідною дитиною відчимої та мачусі.

Родити:—

Боже, роди і на тоти, що скачуть через плоти.
Зароди Боже так багато, щоб і собаки мали доволі що їсти.

Де родилась моя мила, там її й кропива мила.
У ріднім місці все миліше нам представляється.

Не родися красне, але шасне.

Сама краса не робить нікого шасливим, а може бути причиною нещастя.

Не родися вродливим, а родися шасливим.
Значіння, що й попередне.

Не родить рілля, а Божа воля.
Без Божої волі нічого не вродить.

Родися та вдайся, а ні, то скапарайся.
Як має бути, то хай буде щось гідне, а ні, то ніяке.

Хто народився, то до чогось пригодився.
Кожен здібний до якогось заняття.

Як Бог зародить, то нікому не шкодить.
У кожного достаток та вдоволення.

Розбивати:—

Розбив кошару, аби вовки зїли отару.
Вніс роздор, щоб вороги покористувались добром.

Розібрати:—

Розібрав собі, як кіт на решеті.
Глумливо, коли хто робить безпідставні домагання.
Розібрався, як до росолу.
Розгощується, якби мав Бог зна як довго гоститися.
Так собі розібрав, що хто будь би не видержав.
Про дуже примховату людину.

Розлука:—

Розлучить їх хрест та лопата.
Про дуже діbrane подружжя, або приятелів. Лише смерть може розлучити їх. Лопатою загортають гріб, а хрест кладуть у головах на гробі.
Та поможи, Боже, на рушнику стати, тоді не розлучить, ні батько, ні мати.
Бажання дівчини, щоб скоро одружитись, а тоді розлука неможлива.
На Україні молода стає до шлюбу на власно вишитім рушнику.

Розмова:—

Не так очі, як ті брови, любі, милі до розмови.
Вродлива, то й розмова мила.
Розмова, як з кобилою в болоті.
Сварка і клятьба. Кобила, як застрягне в болоті, то кленуть її.
Така розмова, як з вітром полова.
Глумливо про маломовних закоханих.
Тому дорога неспішна, бо розмова потішна.
З веселим товариством дорога ненавкучується.

Розсипати:—

Де багато, там розсипають.
Значіння, як і сказано.

Де мелять, там розсипають.
У млині завжди є розсиплена мука.

Де рубають дрова там тріски летять.
Де робиться велике діло, там мусить бути і мала страта.

Розум:—

Бувай здоров розуме, завтра будемо бачитися.
Так приговорюють п'яниці до чарки.

Є розум над розумами.
Є ще мудрійші від мудрих.

Їхав саньми, їхав возом, які літа, такий розум.
Іронічно про дорослого чоловіка, який говорить не до речі.

Коби, Бог, дав розум.
Коби нарозумився, то ліпше для нього було б.

Не у зрості сила, й не у красі розум.
Великі ростом люде, не конче є сильні, а врода не є ознакою мудрости.

Панський розум мавби, якби те зробив.
Добре зробивби так. Панський розум уважають хитрійший, як мужицький.

Перейшов на дитинячий розум.
Про дуже старого чоловіка, що угратив розсудок і робить діточі діла.

Розум без роботи не має і до життя охоти.
Розум без заняття тратить рівновагу, а тим і ціль життя.

Він несповна розуму.
Придурковатий, не має здорового розуму.

Всі розуми поїв.
Глумливо, коли хто удає мудрого.

Де мій розум був, як я те робив?
Докір самому собі, за зроблення недоладної речі.

У кого розум, у того і щастя.
Розумний чоловік не дасть собі загинути.

Що голова, то розум.
Кожен має свій погляд на всяку річ.

Що по розумі, як його нема.
Коли розуму нема, то й не питає.

Як маємо багато грошей, то мало розуму, а як мало грошей,
то більше розуму.
Як є багато грошей, то легко розтрачуємо, а у фінансових клопотах
плянуємо, як вийти з клопоту.

Розуміти:—

Розуміється, як вовк на зорях.
Іронічно, коли хто не розуміється на ділі.
Розуміється, як малпа на хресті.
Значіння, що й попереднє.
Розуміється, як свиня на перці.
Значіння, що й попереднє.

Розумний:—

Коли з розумним говорю, то розуму наберуся, а як з дурним то і свій страчу.
Життєвий досвід. Від розумніших від себе учимося того, що не знаємо.
Розумна голова не дбає на лихі слова.
Не звертає уваги на лайку.
Розумний молиться, а дурень плаче.
Розумний спірляє себе молитвою в надії, що Бог допоможе йому, а дурень стратив усю надію і в розпуці плаче.
Син у двадцять років мудріший від свого батька, у тридцять років знає стільки що й батько, а у сорок років пізнає, скільки то він не знає, що його батько знає.
Молоді люди чепуряться, що вони багато знають, та щоб їх мати за розумних.

Роса:—

Заки сонце зійде, то роса очі виїсть.
Нарікання безнадійного чоловіка в розпуці.
Діти, то Божа роса.
Діти, то Боже благословення.

Роскіш:—

Життя за коротке для роскоші, а за довге на горе.
Радість не докучить, та горе тяжко терпіти.
Роскіш приходиться зо смаком, а відходить з болем.
Те що любимо, тишимося та радіємо, а коли утратимо, то тужимо за ним.
Твоя роскош на нитці, а моя біда на линві.
Щастя може скоро минуться, а свого нещастя не годе позбутися.

Рости:—

Випусти, як мак, а виросте, як кулак.
Обмова, та брехня.
Де ти зросла, де я зріс, до купи нас Господь зніс.
Говорить чоловік до любої жінки, яку взяв з далекої сторони.
За ним золоті верби ростуть.
За ним іде лиха слава, бо все щось лихого зробить.
Росте, як жидівська лихва.
Дуже скоро росте. Давно жиди позичали гроші на лихву, себто брали дуже високі відсотки: 50 або й 100 відсотків на рік.

Росте, як на дріжджах.
Дуже скоро. Хліб розчинений на дріжджах, дуже скоро росте в гору.
Рости велика, а не будь дика.
Жартом дякуючи дівчині, за якусь прислугу.
Ростуть, як гриби по дощі.
Про дітей, або довги. Літом по дощі, як парно, гриби скоро ростуть.
Та й я не виріс під дурного хатою.
І я не з дурної родини. І я щось знаю.

Рот:—

Великий рот у вола, та говорити не годен.
Не все мож говорити, що знається.
Вже йде тот, що відчиняє рот.
Докір брехунові, коли входить в товариство.
В запертий рот, муха не влетить.
Обережньому лиха не бояться.
З одного рота правда й лож, а тоже хвалу й хулу почути мож.
Одними устами говоримо правду або лож, ними й молимося, хвалимо,
або кленемо чи зневажаємо когось.
Рот йому ходить, як на шрубах.
Про доброго бесідника.
Рот не город — не загородиш.
Говорити не мож заборонити нікому.

Рука:—

Аби з рук збути.
Про байдужнього, що не робить діла як слід.
Білі руки роботи бояться.
Докір панам.
Білі руки, чужі труди люблять.
Пани живуть працею хліборобів та робітників.
Був у добрих руках.
Держали його остро, та не давали волі.
Взяв добре в руки.
Буде держати остро, та не давати волі. Обмежив свободу.
В одній руці п'ять пальців, та й ті не однакові.
Кожній призначений для іншої роботи, а разом творять кулак. І діти
одних батьків, та не однакові
Все в Божих руках.
Все на світі залежне від Бога.
Держися руками й ногами.
Ніяк не кидай того діла, або місця, там користь тобі.
Де руки і охота, там велика робота.
До праці треба не лише сили, але й охоти.

Зимна рука, але серце гаряче.

Хоч рука зимна, та серце шире.

Здорові руки всюди знайдуть муки.

Роботящий роботу найде.

Зложив руки на вхрест.

Умер.

Золоті руки, а писок собачий.

Добрій робітник, чи ремісник, та п'яниця, або брехун.

З рук мені рве.

Не дає докінчити діло.

Іде з рук, а не до рук.

Розходи, а не користь.

Ідуть рука в руку.

Помагають собі. Живуть у згоді.

Кожня ручка, собі карлючка.

Кожен дбає про себе.

Липкі руки має.

Краде.

Мужика держить рука, а пана голова.

Хлібороб живе з фізичної праці, а пан думає, як прожити.

Найліпше—куку та в руку.

Найліпше купувати за готівку, а не на борг.

Наложив на себе руку.

Поповнив самогубство.

Нема до чого рук притулити.

Нарікання бідного, що не має роботи, щоб заробити на життя.

Нема чим рук розв'язати.

Нема за що почати діло, щоб дурно не сидіти.

Немитим рукам не нести хліб к зубам.

Гігієнічний закон.

Подав руку, як здохлої риби хвіст.

Недбало, неширо. Сильне тиснення руки при стрічі, уважають за ширість.

Руки білі, та сумління чорне.

Про пана здирцю.

Сидить, зложивши руки.

Сидить бездільно.

Ті руки вже давно зогнили, що те робили.

Про гарну та дуже стару річ зроблену помершим.

Тут мене його рука не досягне.

Тут він сили не має, і нічого мені не вдіє.

У нього довгі руки.

Краде.

Христися обома руками.
Хоч і обома руками христися, то тобі не повірю.
Це мені не на руку.
З цього мені ніякої користи.
Що візьме в руки, те й зробить.
Про дуже здібного ремісника, чи робітника.
Що даси руками, те не виходиш ногами.
Легко дати руками, та тяжко відобрати, треба не раз іти за тим.
Я вже раз собі руки попик.
Я вже раз ошукався.

Рукав:—

Говорить, як з рукава сипле.
Про дуже здібного бесідника.
Того тобі з рукава не витрясу.
Відки взяти, як нема.
Треба рукави закотити.
Треба взятися до роботи. До роботи рукави закочують, щоб не заважали.

Рута:—

Зелене, як рута.
Рута все держиться зеленою, як і барвінок. Їх уживають на весілля.
Не допоможе рута й маруна, як голова обернеться до труна.
Руту та маруну уживають як лічнічі зілля. І вони не допоможуть, як прийшла смерть.
Чи з рутою, чи без рути, а вже старій бабі дівчиною не бути.
Старі молодими не стануть. Час вирив своє нестерте п'ятно.

Ручити:—

Поруку тягнуть за руку.
Ручитель персонально відповідає за поруку.
Сьогодні чоловік не може ручити і сам за себе.
Часи стали такі непевні, що і сам за себе не певний.
Хто за другого поручить, того біда навчить.
Ручитель обов'язаний відповісти за порученого.
Хто ручиться, сам мучиться.
Бере на себе чужий клопіт.

Рушати:—

Не рушай гною, тай не буде смердіти за тобою.
Не входи в ніякі діла зо злобними, бо по них тебе осудять.
Рушив розумом, як здохле теля хвостом.
Глумливо про невміле балакання.
Рушай, не рушай, таки не піду, хоч здихай.
Хоч і вмири, то я не зроблю так, як ти хочеш.

Рушся з місця гнилюко, бо коріння пустиш глибоко.
Докір лінивому.

Рятунок:—

Не порятує, хоч гинь.
Нарікання на самолюба.

Рятуї, як кричить, бо пропаде, то змовчить.
Рятуї поки пора, бо згине нерятований.

Рятунок вчас, проганяє смерть від нас.
Дана поміч в час, охороняє нас від смерти.

Хто годен, рятувати повинен.
У кого є сила, той не повинен відмовлятися від помочі.

С

Сад:—

Не всі сади родять, що цвітуть.
Не всі наші наміри сповнюються.

У садочку, в холодочку.
В тіни дерев все холод.

Сало:—

Наляв гарячого сала за шкуру.
Наробив багато йому лиха та прикрости.

Ні сіло, ні впало, давай бабо сало.
Без найменшої підстави робить претенсії.

Сам:—

Сам варив, сам і пік, тай так минув йому вік.
Про безженного старого парубка.

Сам від себе не втечеш.
Голосу свого сумління не заглушиш нічим.

Сам де схочу—там і скочу.
Я у нікого дозволу не питаю.

Сам куй, сам дуй, сам жари і сам гроші бери.
Не хочеш платити робітникам за роботу, так сам собі роби.

Сам собі граю і сам танцюю. сам собі і чоботи пуцую.
Я нічєї помочі не потребую, я свою роботу сам зроблю.

Сам, як не свій.
Згрижений, невдоволений.

Сам, як палець.
Самотний і без ніякої рідні.

Тримайте мене ззаду, бо сам упаду.
Глум, коли слабкий береться до бійки.

Самолюб:—

Кожний горне присок, під свій горнець.

Кожен хоче скористати.

Кожний дбає за свою шкуру.

Кожен хоронить себе, аби не потерпів.

Сани:—

Покинь сани, бери віз.

Не годен одним способом, то роби іншим.

Саньми ангелська їзда, та дідчий виверт.

Саньми легко їхати, та скоро мож вивертитись і покалічитись. На Україні сани робили одностайні, не так, як в Канаді, з двох частин.

Сваритися:—

Дай, Боже, вам посваритись, а нам подивитись.

Глум із сварливих людей.

Кусаються, як осінні мухи.

Значіння, що й попередне.

Свари—не розуміє, бий—нема ще кого.

Про малу дитину.

Сварімся діду, за чужу біду.

Коли хто свариться без причини за чужих.

Сваряться, як жиди на ярмарку.

Сваряться голосно.

Сват:—

В нашого свата всім одна хата.

Глум з великої та бідної родини, що мусить жити в одній світлиці.

Подай держак від лопати, свата привітати.

Набити свата, та ще й лопатою.

Сват—не родина, а що пасерб—не дитина.

Сват не є свояк а пасерб не є рідною дитиною для вітчима, чи мачухи.

Не бачив біди, як ходив у свати, а як оженився, то й біді придивився.

Про необачного жениха, що пізнав запізно, що лихо оженився.

Сваха:—

Кожній свашці по ковбасці.

Кожньому треба віддати його честь.

Не все те правда, що свашки плещуть.

Звичайно на весіллі свашки перехвалюють відданицю, її рід, та свекруху.

Сваха нікого не страха.

Вона старається поладити спори в добрий спосіб.

Свекруха:—

Свекруха дістане поза вуха.
Відгрожувалася невістка свекрусі.

Свекруха—пся юха.

Невістка так називає недобру свекруху. У кожному народі є дуже песимістичний погляд на свекрух, мабуть тому, що свекрухи люблять старшувати над невістками, та лихо з ними обходяться.

Свекрусі невістка невгодила, бо свекруха невістки не любила.

Нелюблена невістка ніколи не догодить свекрусі.

Що свекруха, то цокотуха.

Свекрухи бувають дуже говірки, а невістка мусить її роботу зробити.

Свербить:—

Сверблять руки, як бабу язик.

Скорий до балачки. Усі народи уважають жінок за дуже говірок.

То мене ні свербить, ні болить.

Мені байдужно.

Свиня:—

Вже свині не до поросят, як її смалят.

За пізно братися до великого діла, коли смерть за плечима.

Влізливий, як свиня.

Про дуже упертого чоловіка.

І святи свиню, то свиня свинею.

Роби що хочеш, то лукавого не направиш.

Коли б свиня роги мала, то б людей поколола.

Про лукавого, що хотівби усім людям наробити лиха, та немає сили.

Не всі свині ходять на чотирох ногах.

Є і люди, що мають свинячу вдачу.

Не довелося свині на небо дивитися.

Стид дивитися людям в вічі.

Нема понад ню і вїйтову свиню.

Іронічно про горду дівчину, чи жінку.

Пусти свиню під стіл, а вона лізе на стіл.

Про чоловіка, що хоче зайняти вище становище, як йому належиться.

Сама свиня мішок дере і сама кричить.

Про чоловіка, що робить кривду, ще й нарікає.

Свиня болото воліє, бо чистоти не розуміє.

Про брудного чоловіка, що лінується держати себе чисто.

Свиня—не до коня, бо шерсть не одна.

Коли лихий рівнає себе до чесних людей.

Свиня рилом волікла і добрий день не рекла.

Про чоловіка, що не відповідає на привітання.

Свиня тиє, хоч її ніхто не мие.

Глум з тих, що не держать себе чисто.

Свиня, хоч і скупається, та й знов в болоті валяється.

Лихого хоч і наведеш на добру дорогу, то він її лишить.

Христос витопив жидівські свині, а наші риють, ще й до нині.

Про чоловіка, що ухилиється від народньої роботи, та ще й шкодить її.

З Євангелії, коли Христос вигнав злого духа, що пішов у свині, а свині потопилися.

Свистати:—

Будеш, небоже, тонко свистати.

Біда тебе чекає. Будеш в великім клопоті.

Лиш свиснув.

Утік скоро.

Свідок:—

Ложного свідка, б'ють, як дїтька.

Після розправи некористного свідка противна сторона побиває.

Свідчився циган дїтьми своїми.

Покликається на свояків, бо за ним свідчити будуть.

Хто хоче свідком бути, мусить хрест лихнути.

Перед судовим зізнанням, свідок мусить присягнути, що правду скаже.

Свій:—

Де будь, там будь, а свій кут не гудь.

Свого краю, села, чи родини не обмовляй.

Де свої б'ються, хай чужі не мішаються.

У чужі родинні справи не мішайся, бо вони поєднуються, а ти ворогом будеш.

Між своїми сокира пропала.

Коли згуба сталася між свояками, або близькими приятелями.

Свій до свого.

Купецький заклик, щоб попірати свою торгівлю, ремесло, взагалі все своє.

Свій тягне свого, з болота сухого.

Рідня помагає собі в біді.

Свій як не заплаче, то бодай скривиться.

Своєю коли не годе в нещастю помогти, то бодай співчуває.

Свій, як упече, то в саме серце.

Тяжче терпіти кривду від рідні.

Своє миле, хоб би й зогниле.

Власне добро хоч і гірше від чужого, але нам миліше.

Своє піде і за кулаком, а чуже не піде і за калачом.

Свою дитину і присилуєш до роботи, а чужої ні.

Свої в кут, як гості ідуть.
Товариська форма велить, щоб свої уступили місце гостям.
Своя піч найліпше гріє.
У своїй хаті найдеш лише задоволення.
Ти своє, а він своє.
Про суперечку двох, яких тяжко погодити.
У своїй хаті своя правда, і сила, і воля.
У своїй хаті своє право.
Хоч і умирай, але у свій горнець заглядай.
Своєї хати не покидайся до смерти.

Світ:—

Великий світ, та тісно жити.
Нарікання бідного чоловіка.
Бачив світа.
Багато подорожував та бачив багато такого, чого в селі нема.
Гіркий світ, мама звіялась, а тато втік.
Біда дітям коли родичі покинули їх.
Гіркий світ, тато осліп, а діти помацки ходять.
Коли батько марнує маєток, а діти ледащіють
Давай собі в світі раду.
Дбай сам про себе.
Дивний світ, а люди ще дивніші.
У світі багато дива, та між людьми найбільше.
Живемо на світі, лиш один одинокий раз.
Значіння, як і сказано.
І світа Божого не бачу.
З великого горя та журби, не тішитесь красою світа.
Крутить якомсь Божим світом.
Дає собі сам раду без нічиєї помочі
Марно зо світа пішов.
Умер через дуже маловажну причину.
Нема на світі правди.
Справедливости на світі ніякої нема.
Одна половина світа не знає, як друга уживає.
Половина світа живе в достатках, та розкошах, та не знає, як інші
люди тяжко бідують.
Одна половина світа скаче, а друга плаче.
Одні люди радуються, а інші плачуть. У одних людей щастя, а у дру-
гих нещастя.
Піду у світ, куди мене очі понесуть.
Піду геть, щоб про мене ніхто й не знав.
Пішов на той світ.
Умер.

Світ в однім дні не сотворений.
Великого діла зараз не зробиш.
Світ належить до відважних.
Відважні беруть те, чого їм треба.
Світ брехнею перейдеш, та назад не вернеш.
Скорше, чи пізніше люди пізнають брехню.
Світ не переробиш.
Сам ладу у світі не зміниш.
Світ перейшов, закінь тебе знайшов.
Довго шукав, поки здивав тебе.
Світ прекрасний, але дочасний.
Радість життя приємна, але коротко триває.
Світ розуму учить.
Хто хоче бути мудрим, хай іде між люди.
Світ широкий, а нема де сісти.
Нарікання безталанного чоловіка.
Уживай світа, поки служать літа.
Доки молодий уживай світових розкошей, бо на старість не зможеш.
Чого то на світі не буває, коби здорова наша голова.
У світі ріжно буває, та ми тим не клопочимося.
Що мені з того, що світ широкий, як у мене чоботи тісні.
Що мені по красі світа, коли у мене злиди.
Що на світі пережилося, то якби у сні приснилося
Життя наше так скоро переходить, мов сон.

Світло:—

Скільки свічки, стільки й світла.
Який чоловік, така й його правда.
Світло, чим вище стоїть, тим далше його видно.
Фізичний закон.
Темрява перед світлом мусить уступити.
Фізичний закон. Правда поборе брехню.

Свічка:—

Дайте свічки та й води, бо вже очі не туди.
Жарт, коли хто удає хорого.
І Богові свічка і чортові огарок.
Дволичний.
І зо свічкою не найдеш.
Пропає на все.
Прийшов свічки гасити.
Прийшов до церкви по богослуженю.
Свічка свічку світить і себе з'їдає.
Значіння, як і сказано.

Святий:—

І між святими суперечка буває.
 І в найзгідливішій сімі буває сварка.
 І святий Боже не допоможе.
 І молитва нічого не допоможе.
 І святий на святого в небі скривиться.
 І між добрими людьми буває непорозуміння.
 На що святим знати, хто іде до хати.
 На що людям знати, що ми робимо, та кого гостимо.
 Не той святий, що лиш сумує, але й той, що й пожартує.
 Чисте сумління не забороняє нам тішитись, та веселитися.
 Не той святий, що утікає від гріха, а той, що поборює.
 Поборювання лиха є благородніша робота, як остерігатись його.
 Святий пріпкий, святий Боже, як заплатиш, то допоможе.
 Ворожити впевняли нарід, що вороження не допоможе, як за нього не-
 заплатиться.
 Святий Боже, святий кріпкий, я тутешня, а ти звідки?
 Глумилася дівчина з гордого парубка.
 Тут би і святі не витримали.
 Нарікання на сварливу родину.
 Ходить святий по вертепах, носить Бога у решетах.
 Про паломника, що не опустить ні одного празника, а робота стоїть.
 Через святих до Бога, а через людей до короля.
 Святі упімнуться за нами у Бога, а вплив людей поможе доступити до
 короля. Деякі святі є патронами певних людських потреб, і до них
 моляться, щоб упімнулися у Бога за молящихся.
 Якби святі хату перелетіли.
 В хаті спокій і радість.

Свято:—

Громове свято.
 Так гуцули називають свято Ілії 2-го серпня, буцім то святий Ілія за-
 відує громами, як колись наш бог Перун.
 День свят, а тиждень заходу.
 Перед празниками приготівляються кілька днів скорше.
 Не велике свято, що в церкві дзвонять.
 У церкві часто дзвонять, хоч і свята нема.
 Святого Неробітника.
 Іронічно про лінохів, це їхній патрон.
 Нині св. Домки, хто не хоче робити, той стріляє бомки.
 Значіння, що й попередне.
 Свято — сім баб розп'ято.
 Іронічно до жінок, які святкують у мале свято, а других обмовляють.
 Якби усіх святих треба святкувати, то не було б часу робити.
 Саме за себе говорить.

Село:—

В біднім селі дідів много, а в багатім ні одного.

Бідне село й люди бідні, і не годні помогти один другому, а в багатім багаті допоможуть одному, щоб не ішов просити.

На селі лікар — піч, а свиня — астроном.

Бідне населення на Україні не кликало лікаря до хорого, хиба в дуже наглих випадках, а звичайно веліли хорому вигріватися на теплій печі, а в гарячі дні, на сонці. По рухові свиней предсказували погоду, коли свиня несла в зубах сіно, або солому, то ворожили, що буде великий мороз, бо свиня барліг собі ладить.

Нема села без болота.

Лихі люди є всюди.

Села голий не перебіжиш, а голодний перебіжиш.

Голому не позволять ходити, укарають, а голодного ніхто не знає, хиба скаже.

Село, як писанка.

Дуже гарне, чисте, взірцеве.

Що село, то інше гуло.

В кожному селі є свої звичаї та поговірки.

Семен:—

Вирвався, як Сень з конопель.

Несподівано, зрадив себе.

На Семена-Юди боїться кінь груди.

Семена 10-го мая. Пізньої весни сніги топляться і коням під ногами слизько.

Ой Семене, Семене, прийди в вечір до мене.

Так дразнять залюблену дівчину.

Семен муки, Семен дров, Семен туди, звідки знов.

Доля наймита, ним послугуються, аби лише не сів спочивати.

Семен сидить, в дутку грає — Іван мовчить, бо все знає.

Про двох ширих другів, ріжньої вдачі, один говіркий, а другий тихий.

Сердитися:—

Сердитися, якби йому курка хліб украла.

Глум, хто за маловажну річ сердиться.

Сердитися, якби йому собака ковбасу з'їла.

Значіння, що й попереднє.

Середа:—

В середу постила, а кобилу вкрала.

Побожна та злодійкувата.

Гуляла і середа, як ще була молода.

І стара баба гуляла, як була дівчиною.

Не все в середу Петра.

Щастя не все трапляється.

Середу твердо держить, а за чужим дрижить.
Постить, а краде.

Скривився, як середа на п'ятницю.
Засумувався без важної причини. І середа і п'ятниця оба пісні дні, та люди уважають п'ятницю більшим днем, як середу, бо в п'ятницю розп'ято Спасителя світа.

Ще то не біда, що без риби середа.
Як є хліб, то без риби голоду не буде.

Як прийшла середа, то вчїпилася біда.
Несподівано прийшло нещастя і не мож його позбутися.

Серце:—

Аж мені серце скаче з радости.
Дуже утішився.

Аж мені серце тріскає з болю.
З великого горя серце болить.

Від серця до Бога навпростець дорога.
Щира молитва лине сама до Бога без нічїєї помочі.

Від серця до неба, дороги не треба.
Добрий чоловік не потребує аби його справляти до неба, його діла ведуть.

В'ївся в серце й печінки.
Дуже докучив. Наробив багато прикрости.

Вразив в саме серце.
Зробив дуже велику прикрість, кривду.

Добре серце має.
Про ширу людину.

Доброго серця чоловік.
Ширий, рад кожному добра та щастя.

Куди серце лежить, туди око біжить.
Хто що любить, за тим і поглядає.

Мені мати не велить з тобою, серденько, говорить.
Мама заборонила мені говорити з тобою любий парубче.

Не бери собі до серця.
Не вдавайся в тугу, це тобі не поміч.

Ой, серденько моє любе, завидують мені люди.
Лебедїла бідна дівчина свому багатому та вродливому любкові.

Припустив собі до серця.
Затужив ту же, зажурився дуже.

Серце мені тріскає з жалю.
Дуже велика розпука.

Серце серцю вість подає.
Люди близькі собі, відчувають щастя, чи нещастя одні других навіть на далеку віддаль.

Серце того не хоче, хоч язик лепоче.
Хоч і терпкі слова, але серце шире й добра бажає.

Серцю ні розказати, ні укарати.
Серця не присилуєш, воно має свою волю.

Серця не навчиш.
Його не переробиш, не переконаєш аргументами.

Ухопив за серце масними словами.
Приподобався облесними словами.

Хай радіє, поки надія серце гріє.
Не убивай нікому надії, бо це одинока радість його.

Хто візьме дитину за руку, той взяв маму за серце.
Кожна мама вдячна тим, хто прихильний її дитині.

Хто дає серце, той дасть і гроші.
Хто любить, той не пожаліє трудів та матеріальних засобів.

Чим серце повне, те й язиком спливає.
Серце повне любови, любовю й дише, а повне злоби, злобою й дише.

Що з серця походить, те й до серця доходить.
Щира бесіда знаходить місце в людським серці, її радо слухають.

Що на серці, те й на язиці.
Щирий та добродушний чоловік не таїть нічого, а скаже як і думає.

Що на серці накіпало, те й сказав.
Виказав усі свої кривди.

Що серце, то й бажання.
Кожен має свої бажання і старається досягнути їх.

Яка небудь юпка, а серце горить, як губка.
Про чоловіка що любить женщин.

Як наш мужик попаніє, то серце його одубіє.
Розпанілий чоловік стає байдужним на чуже горе, чи нещастя.

Сестра:—

І сестра собі несла.
Кожен дбає про себе.
Прибічна сестра.
Коханка, любаска, незаконна жінка.

Сивий:—

Сивий, як голуб.
Про старого сивоголового чоловіка.
Хай буде і сива, аби уцтива.
Най буде і старша женщина, аби лише чесна, говорив жених.
Хто сивий, не конче мудрий, а лиш старий.
Сивий волос не є ознакою мудрости, а лише старости.

Сидіти:—

За сидження нема їдження, а за спання не дають коня.
Лінивий буде терпіти голод, а хто довго спить, недоробиться.

І тут ті сидять, що добре їдять.
Жарт, коли гість застане сімю при їді.

Сиди маком тихо.
Сиди дуже тихо. Мак сіють в дуже тихий день, що аж вухо чує.

Сиди не рипайся.
Сиди не нарікай, коли тобі добре.
Сиди тихо, хай спить лихо.
Сиди тихо, бо наробиш собі клопоту.

Сидить в Івановій хаті.
Сидить у вязниці.

Сидить у козі.
Значіння, що й попередне.
Сидить у фурдидзі.
Значіння, що й попередне.

Сидить у холодній.
Значіння, що й попередне.

Силить, як жид на покуті.
Сидить з посвятою та жалем, хоч і не вигідно сидіти. Звичай у жидів велить, що по помершнім, найближча рідня сидить на долівці в молитві за помершим. Це називають покутою.

Сидить, як на жарі.
Сидить дуже нетерпеливо.
Сидить, як на екзекуції.
Сидить уперто, якби мав стягнути податок.

Сидить, як квочка на яйцях.
Хоч не вигідно, але сидить.
Сидить, як на турецьким казанні.
Сидить, хоч не розуміє по що.

Сидить, як собака над стервом, і сама не їсть і другому не дасть.
Про скупого, що пильнує своїх грошей з яких ані він, ані ніхто інший не користує.

Сидить, як у Бога за дверми.
Сидить дуже вигідно й безпечно.
Сидить, як чорт на грошах.
Сидить скупий, та пильнує своїх грошей.

Хто високо сидить, той далеко видить.
Фізичний закон.

Сила:—

Де стан, там і сила.
Великий чоловік, повинен мати і велику силу.

Дужий, як бик.
Дуже сильний.

Із сильним не борися, із багатим не судися.
Сильний тебе поборе, а багач виграє право.

Можна силою привести коні до води, та не присилуєш пити.
Не жди користі з насилля.

Над силу і кінь не потягне.
Понад свою силу ніхто нічого не зробить.

Проробив силу на чужі діти.
Нарікання вітчима.

Сила без розуму шаліє, а розум без сили мліє.
Сила без розумного проводу доводить до клопоту, а розум без сили
нидіє і тупіє.

Сила Божа, не наша.
То понад наші сили контролювати.

Сила силу ломить.
Більша сила поконує меншу.

Сила, як у бурмила.
Ведмежа сила в нього. Ведмедя називають тоже бурмилом.

Силу, як не виробиш, то вилежиш.
Сильний, як не працює, то буде битися, та з бійки хоріє.

Я кінської сили не маю.
Оправдував себе робітник, від якого жадали тяжкої праці.

Як сили не стає, то розум спосіб дає.
Способом мож защадити багато сили.

Силуваний:—

На милування нема силування.
До любови нікого не присилуєш.

Не рада курка на весілля, та силують.
Не рад чоловік нещастю, та щастя інших його несе.

Силуване, немилуване.
Силою нікого не полюбиш.

Силуваним конем не доробишся.
Коли присилуєш кого до роботи, то не сподійся користі з неї.

Силуваними очима не доглянеш всього.
Бо силувані очі не схотять бачити.

Син:—

Годуй сина для себе, а дочку для людей.
Син остається на батьківщині господарити, а дочка іде до чоловіка
в хату.

Дай тобі, Боже, стільки синків, як на зрубі пеньків.
На весілля бажать молодятам багато синів мати.

Жени сина коли хоч, але мене не мороч.

Говорив чоловік жінці, яка сама хотіла вибрати дівчину для свого сина.

Іродів син.

Удався у батька свого, дуже злющий та мстивий. Ірод, римський намісник в Палестині, що велів убивати немовлята, щоб тим способом убити новонародженого Ісуса.

І у сина гірка година.

І у сина біда.

Мамин синок.

Пещений, свавільний.

Ой, у вдови один син, та й той пішов під аршин.

Зробили вдові кривду, бо забрали в неї одинака сина до військової служби, та нема кому доглянути господарства. Одинаки та найстарші сини вдів, були законом звільнені від мілітарної служби. Аршин—міра.

Пішов батько до сина, тай там гірка година.

Не годен був і в сина бути, бо біда.

Прийшла мати до сина, гірка її година, прийшла мати до доньки, навіділась бідоньки.

Нарікання матери, яку невістка не любила і докоряла, а у дочки була крайня нужда.

Син хоч мій, але розум має свій.

Оправдувався батько, якому докоряли, що син марнотравний, або лиходій.

Такі сини, що по два на свини.

Глум з лихих синів, якими батько величається.

Які ми сами, такі й наші сини.

Сини вдалися в нас.

Сир:—

Від сира голова сива.

Жартом страшать дітей, щоб не їли багато сира.

Лиш сир добрий відкладуваний.

Остерігають, коли хто відкладає важне діло.

Сміється, як дурний до сира.

Сміється без причини.

Сирій:—

Аби тебе сира земля не приняла.

Тяжке прокляття. Щоб ти гробу нігде не мав. Сира земля, бо цвинтарі бувають на невиробленій іще землі.

Ліпше сире жито жати, як має ним вітер колисати.

Ліпше, щоб жито доходило в снопах, як має висипатися на землю.

Як не хочеш жити, то будеш в сирій землі гнити.

Пересторога, коли хто не дбає про здоров'я.

Сирота:—

Бог баче, як сирота плаче.

Сирота плаче, бо хтось зробив їй кривду, а нема кому упімнутися. Бог покарає за кривду. Над сиротами треба милосердитись.

За сиротою Бог з калитою.

Сиротами опікується сам Бог і дає їм щастя.

Кругла сирота.

Сирота самісінька, без жадного роду.

Не то сирота, що рідні не має, а та, що долі не знає.

Є випадки, що сиротам по смерті родичів багато краще живеться, як з родичами, а є діти, що при родичах дуже тяжко бідують.

Ніхто не знає, де сирота обід має.

Сиротою ніхто не інтересується, чи вона їла, чи голодна.

Сирота, а рот, як ворота.

Сварлива та брехлива сирота.

Сирота сироту шкрупче аби було животу лекше.

Сирота сироті помагає, щоб лекше було їм жити.

Сироту та вдовицю і тріски б'ють.

Їх кривдять навіть безсильні.

Сирітським добром не доробишся.

Сирітська кривда не вийде тобі на користь.

У сироти тоді воскресна неділя, як вона сорочку білу наділа.

Нею не опікуються, а біла сорочка у неї рідкістю, як і Великдень.

Ситий:—

Блаженний муж — ситий як вуж.

Щасливий той, хто ситий та не терпить голоду.

Дав Бог сить, бо хліба досить.

Як є досить хліба, то голод неможливий, бо кожен ситий.

Собака сита казиться, а худа скавулить.

Багачі з буйности поповняють каригідні вчинки, а бідні їсти просять.

Хто ситий, той гадає, що вже ніколи не зголодніє.

Щасливий думає, що щастя його ніколи не покине.

Сито:—

З собачого хвоста, сита не зробиш.

З лихого матеріялу не зробиш доброї речі.

Одному сито, а другому решето.

Один вже їсть, а другий ще мусить заробити віючи збіжжя.

Сідати:—

Сідайте, аби діти спали.

Ворожба, що як гість не сяде у хаті, то і діти не будуть добре спати.

Сідайте, аби квочки добре сиділи.

Жінки ворожать, що як гість у хаті сяде, то і квочки будуть добре сидіти на яйцях, щоб вивести молодих.

Сідайте, аби старости в нас сідали.

Ворожба, де є доросла дівчина на відданю, що як гість сяде, то і добрі старости прийдуть сватати дівчину.

Сідайте! Хай добро у вас сідає.

В народі є вірування, що кожен гість приносить з собою і щастя до хати, але треба, аби гість сів, хоч на хвильку, тоді щастя лишається у хаті. Тому, коли просять гостя сідати, він відповідає: хай добро та щастя у вас сідає.

Сіль:—

Звітрена сіль не годиться на ніщо.

Лихий чоловік нездалий до доброго діла.

Любить його, як сіль у оці, а кольку в боці.

Не любить.

Мені тепер не до соли, коли грають на басови.

Давно на Україні чумаки возили сіль, та міняли, чи продавали людям.

Чумак загулявся на підпитку, а на дворі пішов зливний дощ на його сіль. Коли йому хотіли перервати гуляння, щоб сказати про дощ, то він дав от таку й відповідь. Дощ змив сіль.

Недосолене на столі, а пересолене на дворі.

Недосолену страву мож досолити на столі, а пересолену викидають.

Не пересолюй, бо зіпсуєш.

Що понад міру, те не має вартости.

Не соли нічієї рани, тай твої не будуть.

Не докоряй нікому в нещастю, та й тобі ніхто не буде.

Ні з солі, ні з ролі, а з Божої волі.

Говорив чоловік, який став багатим не з продажу соли, або господарства а таки Бог йому дав так.

Став сіллю в оці.

Не терплять, зненавиділи.

Сім:—

Того і в сімох водах не обмиєш.

Про дуже погану річ, чи діло.

Усім по сім, а нам по вісім.

Приговорюють пияки до чарки.

Як є сім, то буде всім.

Як є досить, то кожному стане.

Сіно:—

Викручується сіном з ями.

Дуже маловажною причиною вирвався з дуже небезпечного місця. Про батька, що упав у яму, і велів синові скручувати з сіна перевесло яким видобувся з ями.

Коли сіно у стозі, то забув о Бозі.

Коли не має потреби, то і в ласку не стоїть.

Роби сіно в погоду, бо зогніє в негоду.

Сіно треба робити в погоду, щоб добре висхло, бо мокре чи навіть вогке зложене у стирту зіпсується.

Сіно до Юрка, а хліб до Ілька.

Господарська порада, щоб сіна стало до св. Юрія, 6 травня, бо тоді вже худоба може попастись, а збіжжя повинно вистарчити до св.

Ілії, 2 серпня, бо тоді вже є нове збіжжя. Жнива на Україні починаються 15 липня.

Сіно, як шовк.

Дуже мягоньке і не буде колоти в язик худобу.

Сісти:—

Де сів, там сів, аби дещо з'їв.

Мені байдуже де буду сидіти, аби добре наївся.

Є де сісти, та нема що з'їсти.

Про бідного господаря, що хоч мав свою хату, та голодував.

Сів каменем тихо, тай думає лихо.

Присмирнів, та це певно, щоб більше лихо скоїти.

Сів собі, як доброго року.

Коли в гарячий час роботи, сидить хто бездільно.

Сідай на землю, та ноги спусти.

Глум з гордого.

Сядь собі де будь, от коло мене тут.

Так дражнять хлопці дівчат, щоб прийшли сідати коло них.

Січка:—

Не варт і торби січки.

Не варт нічого. Січка, це дуже мінімальна вартість.

Стер його на січку.

Дуже збив.

Трохи січки, трохи трини, трохи з вами, трохи з ними.

Жартують гості, що відвиджують приятелів хата в хату.

Сіяти:—

Де його не посієш, там уродиться.

Про хлопця пустяка, що не всидить на однім місці.

Дурних не сіють, вони самі родяться.

Родяться уломними.

Сій коли час, бо згадаєш старших глас.

Сій коли пора, бо пожалієш, що не послухав поради старших.

Хто густо сіє, в того є надія.

Зерно сіють густо, щоб зародило багато, та щоб не вилягло.

Хто сіє — оре, не знає про горе.

Хліборобові зародить земля і він не боїться голоду.

Як посієш наволоком, то і вродить ненароком, а посієш густо,
то вродить не пусто.
Господарське правило сіяння.

Сказати:—

Легко сказати, та важко зробити.
Сказати а виконати, це велика різниця.
Скажу тобі крайнє слово.
Даю тобі рішуче слово, від якого не відступлю.
Сказав, як сокирою відрубав.
Сказав дуже влучно.
Сказано на глум, а ти бери собі на ум.
Сказано з докором, але тобі з того наука велика.
Хотів щось сказати, тай за язик укусився.
Про чоловіка, що раптом уриває мову і недоказує.

Скакати:—

Будеш так скакати, як я буду грати.
Мусиш так робити, як я велю.
Вище колін не підскочиш, бо й коліна скачуть.
Характеристичне порівняння життєвого досвіду. Неможливого не зробиш.
Де не можеш перескочити, там перелізь.
Добра рада. Коли один спосіб не вдається, шукай за іншим догіднішим.
Скаче до очей, як оса.
Розлучений почав сваритися, щоб пошкодити.
Скаче, як дідько.
Напав сміло, щоб напудити.
Скаче, як теля на мотозку.
Безрадно кидається на всі боки.
Скачи, враже, як пан каже.
Так роби, як тобі велять.
Скачи, Данило, хоч тобі не мило.
Роби, хоч тобі і не до смаку та робота.
Скачи дрібно — неподібно, скачи ширше — то ще гірше.
Людам не догодиш.
Як схоче, то і на гору скоче.
Як є охота, то найтяжче діло зробиць.

Скапатися:—

Скапався ні на що.
Дуже збіднів.
Щоб ти скапався, як роса на сонці.
Щоб ти знидів та пропав так скоро, як скоро пропадає роса перед сонцем.

Склянка:—

Склянке і дітей нема досить, склянки б'ють, а діти мруть.
Селяне не привикли до склянної посуду і скоро її били, а між селянами
була найбільша смертність дітей через брак догляду й вигоди та лі-
карської помочи.

Потовк собі склянки.
Упав і потовк собі сидження.

Скорий:—

Скорий до їди, скорий і до роботи.
Так оцінюють робітника. Скорий до всего, бо така його вдача.
Скоро прийшло, скоро й пішло.
Про маєток легким способом набутий, і скоро змарнований.
Хто скоро біжить, той скоро і стане.
Скоро умучиться і стати мусить.

Скриня:—

Сховав у стару скриню.
Іронічно, коли добру річ найдуть в неладі, в поневірку.
Як повна скриня, то й миша господиня.
В достатку хто будь буде господарити.

Скрипка:—

Коби скрипка, коби бас, то підскочу вище вас.
Іронія з дівчини, що лінива до роботи, а дуже охоча до гуляння.
Коби скрипка, та й цимбали, то підскочу до повали.
Значіння, що й попередне про хлопця.
Купіть, татку, цимбали, аби ніжки дригали, купіть татку іще
бас, то підскочу вище вас.
Значіння, що й попередне.
Ко б не скрипка і не бас, то музика б свині пас.
Не мавби що іншого робити, аби заробити на життя.

Скубти:—

З хлопа усі живуть, тому його й скубуть.
Хліборобів усе використовують, бо інакше не жили б.
Скубуть, як собаки здохлу вівцю.
Сильні використовують безсильних.

Скупий:—

Скупий гроші складає, а чорт калитку шиє.
Скупар складає гроші жалуючи з'їсти та одягнутись, а по його смерті
хто допаде його майна, марнотравить.
Скупі живуть як жебраки, а умирають як багачі.
Вони живуть дуже бідно, а по їхній смерті виявляється їх майно.

Скупість тяжче вилічити, як рака.
 Скупість є не до вилічення.
 У скупого завше по обіді.
 Він голодного не погодує.
 Хто скуп, собі не глуп.
 Скупий не є дурний, він дбає про свою будучність.

Слава:—

Пустили лиху славу про неї.
 Лихо гворають про неї.
 Слава Богу, що зломив лиш ногу.
 Дякував чоловік, що упавши зломив ногу, а міг був і карк зломити,
 умерти.
 Слава на воротах не сидить.
 Її люди передають одні другим.
 Слава тобі Боже за ту ласку, що вже освятив мені піп паску.
 Дякують Богу, що дозволив діждатися Великодня й свяченого.
 Слава Тобі, Ісусе Хриси, нема мене кому гризти.
 Говорила вдова по похороні свого лихого чоловіка.
 Стала слава, стали поговори, та про тую дівчиноньку, що
 чорнії брови.
 Хоч і красавиця, та лиха слава про неї йде.

Слина:—

Аж слину ликає.
 Про голодного, що дивиться як інші їдять.
 Плете, що слина на язик нанесе.
 Брехун.

Слід:—

За ним і слід пропав.
 Пропав, що і сліду по нім не стало.
 Не варт мені в слід вступати.
 Не гідний мене. Нікчемний.
 Хто в насліді, той на всю біду.
 Хто бере насліддя по батькові, той бере і всі тягарі.

Сліпий:—

Вчепився, як сліпий плота.
 Про впертого, що держиться одної гадки.
 Не плакавби сліп, якби бачив світ.
 Не жалувавбися та не нарікавби сліпий, якби бачив дорогу кудю йти.
 Прилип, як сліпий до стіни.
 Про впертого, що держиться уперто чогось непевного.
 Трапилося як сліпий курці зерно, тай тим удавилася.
 Раз несподівано трапилося щастя, та й то вийшло на шкоду.

Трапилося, як сліпому стіна.

Несподівано прийшло нещастя. Сліпий до стіни удариться.

Слово:—

Ангельські слова, а чортівська душа.

Про облесного, але зрадливого чоловіка.

Ані слова не писне.

Мовчить.

Беру вас за слово.

Ваше слово є запорукою.

Волівби був тим словом дихати.

Шкода було до нього говорити, він доброї ради не прийняв.

Встарчився у слові.

Додержав свого слова.

Дай прийти до слова.

Позволь і мені говорити.

Дали собі слово.

Погодилися. Молодята з родичами означили день весілля.

Даю чесне слово.

Упевняю своєю честю, що то правда.

Де слова масні, там пироги пісні.

Облесні слова правди не говорять.

Добре слово не коштує нічого, а pomoже много.

В гору, добре слово pomoже багато, бо розрадить, та злекшить горе.

Добрим словом мур проб'єш, а лихим і в двері не ввійдеш.

Добрим словом поконаєш найтяжчі перешкоди, а з лихими словами до хати не впускають.

Зловив за слово.

Зловив на брехні.

Коби твоє слово та Богові в вухо.

Коби Бог дав, аби так було.

Лагідні слова роблять приятелів, а острі слова завзятих во-
рогів.

Значіння, як і сказано.

Не варт і доброго слова.

Про лукавого чоловіка.

Не скуєш душі живої і слова живого.

Свободолубивого не зробиш рабом, а мови не запреш.

Не так то діється, як словом сіється.

Від слова до діла далеко.

Слова без діла в небі не треба.

Сама молитва не спасе чоловіка, треба добрими ділами потвердити віру.

Слова до ради, а руки до звади.

Словами приходимо до порозуміння, а бійкою до ворожнечі.

Слово біжить, а письмо лежить.
Слово мож забути, та записане свідчить про правду.
Слово до слова, тай зложиться мова.
Люди словами договорюються до чогось певного та доброго.
Слово мов воробець, як вилетить, то його вже не спіймаєш.
Сказаного слова не завернеш.
Слово речи, а гроші лічи.
За сказані слова відповідаєш.
Спімнеш моє слово.
Переконаєшся, що я добре і правду говорив.
Цідить слова крізь зуби.
Про сердитого, що у злості не говорить як слід.
Я стою на своїому слові.
Я свого слова не відкличу, я не відступаю від того, що сказав.

Слуга:—

Сам слуга не візьметься встати, не то ціпом махати.
Нарікання господаря на робітника, якого мусів будити до роботи.
Слуга на відслужі, як собака на мотузі.
Слуги, які мають відходити від роботи, не роблять широко.
Слуга, як не зробить, то йому нічого не шкодить, а як не-
доїсть, то усім людям повість.
Лихий слуга дбає, щоб наїстися, а не робити.

Служити:—

Бодай чорт у дядька служив, а до дядини по гроші ходив.
Нарікання робітника на свояків, у яких робив, та заплати не годе-
дістати.
Не служив дід бабі, і я не буду такій жабі.
Глузував робітник з господаря у якого не хотів нанятися до роботи.
Хто не служить, той не тужить.
Слуги звичайно тужать за родиною та свободою.
Хто служить з ласки, у того мішок плаский.
Хто робить без плати, той нічого не заробляє.

Слух:—

Аби за тобою і слух пропав.
Прокляття, щоб пропав аби ніхто й вістки про нього не знав.
І слух за ним пропав.
Ніхто не знає де дівся.
Ні слуху, ні духу.
Саме за себе говорить.
Слихом слухати, а видом видати.
Витають рідкі, але любі гості.

Бог не дитина, не послухає дурного Мартина.

Бог проклонів не слухає.

Будь добрим слухачем, то будеш добрим оповідачем.

Хто добре слухає, той зможе вірно та добре другим розказати.

Не хочеш слухати мене, то будеш слухати собачої шкури.

Картав батько сина. Не хочеш слухати моєї науки, то я віддам тебе до військової служби, а там будеш слухати голосу бубна. Шкура на бубні з собаки. Давня військова служба була тяжка, зо строгою дисципліною, ідою раз в добу, служба тревала дванадцять літ.

Одним вухом слухай, а другим випускай.

Обмови, проклонів та сварки не памятай.

Хто не послухає тата, той послухає ката.

Неслухнянний син попадає в лихе товариство, а там і в тяжкі клопоти.

Якби Бог послухав пастуха, то б усі вівці поздыхали.

Звичайно пастухи кленуть худобу, коли зробить шкоду, а коли б Бог слухав усіх проклять, то худоба уся вигинула б. Бог не слухає дурного.

Сльоза:—

Більше сліз пролято у грах, як у молитвах.

З великої радості люди плачуть, самі сльози йдуть. При забавах більше люде щиро сміються, що аж сльози йдуть, як щиро моляться зо сльозами.

Мала сльоза зменшує велике горе.

Хто виплачеться в великім горю, тому лекше стає.

Найскорше висихає сльоза.

Значіння, як і сказано.

Сльози мої марне не підуть.

За мою кривду Бог тебе тяжко покарає.

Слюсар:—

Заки слюсар обпилує, коваль діти погодує.

Слюсарська робота є більше скомплікована, як ковальська. Нім слюсар пильником, що обробить, то коваль за той час заробить на харч для родини.

Слюсар — холодний коваль.

Коваль гаряче залізо обробляє, а слюзар холодне пильником.

Смак:—

Чи смак, чи не смак, аби кишка, як кулак.

Треба їсти що є, аби живіт був повний.

Як тобі дам, то тобі смак скривиться.

Грозьба, уважай бо так тебе наб'ю, що й їсти не зможеш, та не схо-
чеш.

Смерть:—

Блідий, як смерть.

Дуже блідий. Смерть характеризують блідим кістяком.

Буде жити аж до смерти.
Жарт, коли хто нарікає на малу хворобу. Довше ніхто не годен жити.

Від життя до смерти, лише один крок.
Між життям а смертю дуже маленька границя.

Від смерти ані відкупитися, ані відмолитися.
Смерти не обмеш, бо це незмінний закон природи.

Від смерти не мож відперти.
Значіння, що й попередне.

Дві смерти не може бути, а одної ніяк не минути.
Два рази ніхто умирати не може, а раз мусить.

До смерти доживемо усі.
Лише смерть перерве нитку життя.

До смерти пити не буду, а до святого Миколи незабуду.
Говорять пияка, буцім то не шкодить пити.

Йому лиш три чверти до смерти.
Він уже довго не поживе.

Кого смерть дусить, той хоч і не рад, а вмирати мусить.
Хоч не рад, та мусить умерти.

Козиний кожух, а вербові дрова, то смерть готова.
Козиний кожух та вербові дрова не дають тепла і в великі морози мож замерзнути.

Кому весілля, а курці смерть.
Одних радість приносить велике горе для інших.

Крути — верти, а все треба вмерти.
Смерти не минеш.

Лікарства проти смерти нема.
Значіння, як і сказано.

Молодий може умерти, а за старим смерть шукає.
Молодий може мати смертний випадок, а старому пора вмірати.

Нагадай козі смерть, а вона біжить вперед.
Про очайдушнього, що хоч і знає, а йде в небезпеку.

Нема смерти без причини.
Смерть природна, чи неприродна, а все є якась причина до смерти.

По смерті нема каєння.
Щоб бути щасливим по смерти, то за життя треба спокутувати свої гріхи, та винагородити кривди.

Про смерть гадай, а хліба шукай.
Робити чоловік обовязаний, аж доки смерть не звільнить його.

Смерти не відперти.
Смерти не минеш.

Смерть за плечима, а біді весілля.
Глум з дуже старого чоловіка, що жениться, вмісто приготувлятися до смерти.

Смерть зрівнює всіх, чи в них жаль, чи сміх.

Смерть зрівнює щасливих і нещасливих.

Смерть і жона, від Бога суджена.

Смерть і жона призначена нам долею, їх не оминемо.

Смерть і родини не питають лихої години.

Вони приходять несподівано, чи ми приготовані, чи ні.

Смерть не перебирає, ані не питає.

Перед смертю усі стани рівні, і вона не питається, чи ми годимося, чи ні.

Смерть не трубить, коли губить.

Смерть не дає знати коли йде, а приходиться несподівано.

Смерть старому перед очима, а молодому за плечима.

Старий повинен сподіватися смерті, а молодий може умерти.

Три дні до смерті, а тяжко дожити.

Нарікання старого спрацьованого чоловіка, якому тяжко жити.

У гурті і смерть не страшна.

Всяке діло в любім товаристві стає милим.

Сміття:—

Вимети сміття перш зо своєї хати, а опісля заглядай у чужу.

Перш позбудься своїх помилок, а відтак заглядай за чужими.

Кожен на своїм смітті пан.

Найменше господарство робить чоловіка самостійним.

Сміх:—

Беруть його на сміх.

Глузують з нього.

Вам сміх, а мені біди міх.

Вам жарти, а мені горе.

За що сміх, за те й гріх.

Народне вірування, що то є гріхом сміятися з чужого нещастя, чи бідноти.

Зробив з неї сміх.

Збезчестив дівчину. Звів.

На сміх пустив їх.

Оклеветав дуже чорно.

Не смійся братку з чужого упадку.

З чужого нещастя не тішся, бо й ти діждешся такої долі.

Так смішно, що аж млісно.

Болючо а не смішно.

Сміятися:—

З других сміявся, а сам в біду попався.

Сміявся з чужого нещастя, а сам його має.

З кого насміваються, ті у люди вибиваються.
Найменш надійні люди добиваються поважних становищ.

Смійся, Гривку, дам тобі сливку.
Смійся за марну річ.

Смійся смішку, дам тобі кишку.
Значіння, що й попереднє.

Так сміялися, аж мало не показалися.
Сміялися до розлуки.

Хто сміється з чужої біди, діждеться і своєї котроїсь середи.
Хто сміється з чужого нещастя, сам його зазнає.

Хто сміється у п'ятницю, буде плакати в неділю.
Вірування в народі, що у п'ятницю не вільно сміятися, бо нещастя
прийде.

Смуток:—

Нема такого смутку на землі, щоб Бог не потішив.
Найбільший смуток може потішити лише Бог.

Один день смутку довший, як місяць радощів.
В нещастю дуже помало час минає, а в радощах скоро.

Сніг:—

Біле, як сніг.
Дуже біле.

Багато снігу в році, багато хліба на тоці.
Господарська ворожба, що багато снігу приносить урожай.

Багато снігу на ріллі, багато збіжжа в шпіхлірі.
Значіння, що й попереднє.

Бодай тебе сніг спалив.
Жартом прокляття. Сніг не горить.

Так то мене обходить, як торічний сніг.
Зовсім мене не обходить.

Як приходять сніг з дощем, то йдуть до шевця з плачем.
У таку погоду просять шевця, щоб направив обув'я.

Собака:—

Бодай і собака свою хату мала.
Бажання бездомного, та тих, що живуть в комірнім.

Брехливу собаку дальше чути.
Вона хоче звернути увагу на себе. Докір брехунам.

Вільно собаці і на Бога брехати.
Собака не знає чи на доброго, чи лихого чоловіка гавкає. Брехати
вільно і на чесних людей.

Де свої собаки кусаються, там хай чужі не пхаються.
Де рідня свариться, хай чужі не мішаються.

Здох, як собака.

Умер поганою смертю і ніхто не жаліє по нім.

Не треба нам уже собак держати, бо наші сусідоньки уміють брехати.

Докір сусідам за обмову.

Собака собакою остане, хоч і хвоста нестане.

Лукавий своєї вдачі не змінить ніколи.

Собака як гавкає, то вкусити не може.

Вона тоді аж укусить, як перестане гавкати. Двох робіт нараз не зробиш.

Хай тобі собаки губи лижуть.

Прокляття, щоб ти чести між людьми не мав. Собаки звичайно лижуть губи пиякам.

Хай тобі собаки марша грають.

Прокляття, щоб за тобою собаки гавкали.

Хто хліба не має, хай собаки не тримає.

У нього нічим її годувати.

Хто хоче собаку вдарити, той бука знайде.

Хто хоче помститися, той найде причину.

Якби собака робила, то б узута ходила.

І чоловік доробивбися, якби більше робив.

Собачий:—

Пішла собачими стежками.

Пішла на неморальну дорогу.

Собачі голоса, не йдуть попід небеса.

Брехня до Бога не доходить. Він її не слухає.

Сова:—

І сова свої діти хвалить.

Кожня мама хвалить свої діти.

Надувся, як сова.

Нагнивався. Сова дньом сидить надута, а ночью літає.

Не виділа сова сокола, а як узріла, то аж зімліла.

Глум дівчини з парубка, якого рідко бачить.

Щоб я так сові ноги поламав.

Заклинання. Гра слів. Коли скоро говорить, то причувається собі, вмісто сові.

Согрішити:—

Ви ані грішите, ані вам покаяться.

Старому непоправному грішникові.

Гріши, гріши, а решту лиши.

Тепер грішиш, та прийде пора, що вже не зможеш.

Хто не грішить, той і покається не годен.
Бо нема з чого каятися.

Сокира:—

Візьми жінко сокиру зза лави, бо сусід може покалічитися.
Про сусіда злодія, щоб сокири не украв.

Відпас сокиру.
Загубив.

За сокирою ліс росте, а за рискалем ні.
По зрубаним дереві нове росте, а по викопанім ні.

Солома:—

Ліпша своя солома, як чужа перина.
Ліпше своє хоч і вбоге, як чуже величне.

Ліпше солom'янне життя, як золота смерть.
Ліпше жити хочби в біді, як умирати в достатках.

Соломою топила, горшком воду носила.
Дуже бідні, що ні палива, ні посудини на воду.

Сон:—

Кому на сон, тому і на здоровля.
Сон скріплює здоровля.

Перший сон найсолодший.
Перший сон требає найдовше.

Пригадую собі гей крізь сон.
Не пригадую собі докладно, але якби у сні бачив.

Сон його зморив.
Не міг довше всидіти, бо спати хотів.

Сон мара — Бог віра.
У сні багато такого сниться, що ніколи не буває. Не вір снам, а Богу.

Сон мене не береться.
Не можу спати.

Що на яву бредеться, то і в сні верзеться.
У сні часами повторюються події, які ми пережили.

Сонце:—

А бодай тебе ясне сонічко не виділо.
Прокляття, щоб ти умер.

Вже сонце у доброго хлопа піднеслося.
Давній спосіб міряння дня, не дуже рано.

Встав до сонця.
Встав перед сходом сонця.

Заки сонце зійде, то роса очі виїсть.
Нім шастя обернеться до нас, то вже й нас нестане.

Засвітить сонце і в наше віконце.
І нам колись шастя прийде.

І перед нашими ворітьми колись сонце зійде.

І до нас колись щастя загостить.

І сонце не всі гори освічує, хоч високо ходить.

І багачі не всі щасливі.

Не маю ні від сонця, ні від місяця.

Нарікання доброго сина на родичів.

Ні від сонця тепла, ні від місяця світла.

Нема радості ні звідки.

Сонце пішло на спочинок.

Сонце зайшло. Нарід вірить, що сонце іде на ніч спочивати, як і люди.

Сонце світить, дощик кропить, чарівниця масло робить.

Про ясний літній день з дошем. Нарід вірить, що в таку пору чарівниці роблять масло з чужої сметани, яку відобрали від коров.

Сонце уже підійшло з'на дві коцюбі.

Ранна ще пора. По селах не мали годинників, а міряли час своїм способом.

Сорока:—

Вилетіла сорока, вилетіло дві.

Про брехунів. Один скаже брехню, а другий додасть і свою.

Кожна сорока чорнобока.

Крила в неї чорні, а живіт білий.

Одна сорока з плота, а десять на пліт.

Іронічно, коли хто забирається. Не жалуємо, бо на твоє місце десять буде.

Сорока скрегоче, бо гостей хоче.

Нарід ворожить, що скреготання сороки означає прихід гостя, або новини.

Сорока скрегоче, дівка того хоче, бо гості будуть.

Дівчата ворожать, що скреготання сороки означає гостей, тобто сватів.

Сором:—

Ні стиду, ні сорому.

Про людину, що визулась з чести, на яку не робить ніякого впливу її негідне поведіння, бо втратила почуття сорому.

Сором людям показатися на очі.

Стид здібатися з людьми.

Сором очей не виїсть.

Оправдування безсоромних.

Чи сором, чи два, піду до нього сама.

Рішучість дівчини жадати у парубка, щоб сватав її конечно.

Сорочка:—

Аж на мені сорочка полотном стала.

Коли хто удає, що налякався.

Ближча сорочка від кожуха.
Своє лихо старше від чужого. Треба перше собі допомогти, а відтак людям.

Обдерти до сорочки.
Все забравби. Забрати у когось білля, це уважається грабіжею, та великим лукавством.

Сорочки не має, а женитися гадає.
Про дуже бідного парубка.

Стягнув би і з рідного тата сорочку.
Забрав би все і в рідного батька, бо захланність виперла любов до рідних.

Тільки в одній сорочці пустив.
Про батька, що не дав дочці ніякого приданого, бо не хотів цього зятя.

Сорочку з себе дав би.
Про дуже щирого.

Спати:—

Аж тоді висплюся, як мені руки на вхрест зложать.
По смерті. Умерлим складають руки не вхрест. Я не маю часу тепер спати, бо робота жде, а по смерті висплюся до волі. Ознака великої працьовитости.

Але я виспався на всі боки.
Виспався до волі.

Де впав, там заснув.
Зморений сном не вибирає догідного місця до снання.

Не всі сплять, що храплять.
Значіння, як і сказано.

Ні я в спані, ні в роботі, тільки все в якимсь клопоті.
Нарікання чоловіка, якого морить журба та безсонність.

Пішов у сиру землю спати.
Умер.

Поки біда спить, поти не кричить.
Значіння, як і сказано.

Проспав свою долю.
Про лінивого, що проспав добру нагоду. Проспав щастя.

Спить і гадки не має.
Спить і байдуже йому за все.

Спи, щоб і не встав.
Прокляття, щоб умер.

Спить, як по купелі.
Про глибокий покріплюючий сон. По купелі краще спиться.

Сяка така напасть, а вже спати не дасть.
Хочби й мала журба, а відбирає сон.

Хоч спить, як на славу, а не заробить і на страву.
Про лінюха, що спить і на харч не годе собі заробити.

Хто спить, той їсти не просить.
Хто спить, той голоду не відчуває.
Щоб ти виспався на другий бік.
Прокляття, щоб помер у сні.
Як си постелеш, так ся й виспиш.
Як робитимеш, таку й користь дістанеш.

Співати:—

Заспівай мені пісню народу, а я скажу тобі, чи має він свободу.
У пісні кожен нарід виспіває або тугу за свободою, або радість зо свобідного життя.
Ти ще не такої заспіваєш.
Грозьба, як прийде лихо, то ти інакше будеш говорити.
Хто співає, той журбу проганяє.
В пісні забуваємо про журбу.
Хто співає в смутку, тому полегша прудка.
Співаючи забуваємо про горе.
Хто співає, у того робота скоро минає.
Бо у пісні час минає непомітно.
Я ще тобі не такої заспіваю.
Я тобі ще таке скажу, що й не будеш знати, що з собою робити.

Спілка:—

Найліпша спілка, то чоловік і жінка.
Бо і у сварці мусять годитися над своїм добром.
Не приставай з панамі до спілки, бо як твоє довше, то утнуть,
а як коротше, то натягнуть.
Життєвий досвід нашого народу з польськими панамі, які усе його кривдили.

Спокій:—

Бодай тобі спокою не було, ані на цім, ані на тім світі.
Тяжке прокляття скривдженого.
Дай собі спокій.
Не роби того.
За дурною головою, нема ногам спокою.
Коли чоловік не розпитає дороги, то ноги дороги накладають.
Святий спокою, гаразд з тобою.
Як спокійно, то хоч і бідно, а любо.
Спокій голові.
Без журби.
Такий спокій, як би святі хату перелетіли.
Коли по сварці, чи нещастю настає спокій.

Хто булаву запопав, той спокій попращав.

Хто став гетьманом, у того велика відвічальність, а тим і журба. Булава—гетьманська відзнака.

Хто любить спокій, той служить Богу.

Бо не робить нікому кривди.

Хто вдома спокою не має, той у пеклі перебуває.

Нарід вірить, що в пеклі повно сварки, крику та стонів і плачу, тому то дім, де сварка та крики, порівнують до пекла, бо там тяжко й непривітно жити, як і в пеклі.

Спосіб:—

Взявся на спосіб.

Взявся на хитрість.

На все є спосіб.

Коли не можеш отверто скористати, то хитростю пробуй.

Способом батька.

Хоч батько хитрий, та й його мож перехитрити.

Яким способом прийшло, таким і пішло.

Здобув маєток нечесним способом, таким же й стратив.

Спотикнутися:—

Спотикнувся на гладкій дорозі.

Дуже несподівано попав в нещастя.

Спотикнувся, та й схаменувся.

Зробив зле, та скоро завважив і направив лихо.

Кінь на чотирох ногах, та й ще спотикається.

Кінь має чотири нозі і спотикається, то й чоловік може на двох. І добрі люди роблять часами промахи.

Спочивати:—

Пішов на вічний спочинок.

Умер.

По смерті будемо усі спочивати.

Умерлі лежать безчинно.

Справа:—

Він тої справи не заспить.

Доведе до кінця.

З ним коротка справа.

З ним не мож довго бавитися.

Програв справу — плати кару.

Програна справа потягає за собою більші або менші кошта.

То не з Грицем справа.

То не є маловажна справа.

То не легка справа.

Вона забере багато труду та клопоту.

Справити:—

Але справив його на один бік.
Побив дуже, що нема надії на видужання.
Іди куда справився.
Від свого пляну не відступай.
Хто хоче що справити, мусить забавити.
Щоб зробити добре діло, на те треба часу.

Спрага:—

Дохопився бик до браги, тай п'є хоч не чує спраги.
Про п'яниць, що хоч дуже п'яні, а ще п'ють.
Коли спрага палить, то й роса солодить.
В нещастю найменша поміч робить полекшу.

Сталь:—

В вогні залізо сталиться.
Пригоди роблять нас витревалими.
Сталь—сталлю острять.
Значіння, як і сказано.

Стац:—

Де стан, там і врода.
Рівний та гнучкий стан, це краса.
Стан дівочий, до танцю охочий.
Дівчата природно більш охочі до танцю, як хлопці.

Старий:—

В старій печі, сам чорт палить.
Про старого, що удає ще молодого.
Дай, Боже, старим очі, а молодим розум.
На старости літ люди тратьять зір, а молоді не мають ще досить досвіду.
Для старого буде й того.
Так збувають діти родичів, які є на їхній ласці.
Ліпша стара рада, як молодого робота.
Старі люди мають досвід і тому дають добру пораду, а молодий робить в запалі не розібравши справи, як слід.
Не вмирають старі, але готові.
Смерть бере тих, що підорвали своє здоров'я і нездібні жити.
Не треба стару клопотати, стара знає кому дати.
Не клопочи старої господині, бо вона знає порядок в роботі.
Сів старий — зажурився, а далі встав, — підголився.
Жартують із старого, який удає молодого.
Стара правда і старе вино усе мають силу.
Значіння, як і сказано.

Старе скаже на глум, а ти бери на ум.

Старі жартом часами скажуть велику науку, з якої повинні молоді користати.

Старий, а дурний.

Старий, а робить, якби розуму не мав.

Старий, але жилавий ще

Хоч і старий уже, але ще силу має.

Старий, а не росте.

Хоч і старий він, та розуму в нього нема.

Старий гриб.

Про старого чоловіка, що довго не поживе.

Старий лис.

Про старого хитруна.

Старий стару хвалить, бо добрий борщ варить, а молодий
молоду ще не так, бо вона ще не варить у смак.

Старі люди мають досвід, а молоді не мають.

Старий труп.

Дуже старий, що вже повинен був умерти.

Старого дерева не напростуєш.

Старі люди своїх привичок не годні позбутися.

Старих треба шанувати.

Морально-соціальний обов'язок.

Такий старий, що пам'ятає, як його батька хрестили.

Глум з чоловіка, що удає старого.

Старість:—

Болять на старість кости, за гріхи молодости.

Хто в молодости провадив гуляще життя, той хоруге в старшій віці.

Хто за молоду не шанував свого здоров'я, той на старість хворіє.

Не дай, Боже, нікому дочекатися глибокої старости.

Глибока старість робить життя болючим та нещасливим.

Старість не приходить з добром, як не з кашлем, так з горбом.

Старість приносить різні недомагання і робить себе прикрою.

Старість—не радість, а смерть—не весілля.

Старі люди стають песимістами, бо недомагання дошкулюють їм, а смерті ніхто не рад, бо це утрата одного життя. Песиміст — усе бачить з найгіршого боку.

Стати:—

Абись і цапки ставав, то тобі не допоможе.

Роби що хочеш, та справи не зміниш.

Коли стало на хліб, то стане і на обід.

І хлібом самим мож пообідати, коли нема іншої стріви.

Най на тім станеться.

Хай більшого лиха не буде, а це подужаємо.

Став ні в сих, ні в тих.
Став безрадним.
Став, як не свій.
Став і сам не знає, що робити.
Став, як сновида.
Змінився дуже і на місці не всидить.

Стежка:—

Не туди стежка в горох.
Я тебе навчу, як робити.
У нього гадок, як у заяця стежок.
Дуже багато. Дуже змінчивий.

Стелити:—

Добру дорогу собі стелить.
Коли хто лихо заховується і тратить добру репутацію.
Як собі постелиш, так і виспишся.
Як зробиш, так і скористаєш.

Стид:—

Стидається, як та кобила, що віз перевернула.
Зовсім не стидається.
Стидливий, як дівчина.
Дівчата звичайно стидаються чужих людей.
Стид не дим, очей не виїсть.
Стид минеться.
Хто не має стиду, той не має й сумління.
Чоловік без стиду не робить себе відвічальним за ніщо.
Хто утратив стид, той утратив честь.
Люди без стиду не годні похвалитися доброю репутацією.
Чи то не стид, не публіка — била жінка чоловіка.
Коли жінка б'є чоловіка, це дуже великий стид.

Стіл:—

Багатого за стіл саджають, а бідного коло порога тримають.
Багатого поважають, а бідного ні.
За чім столом сидиш, того й правду хвалиш.
У гостині не сперечайся з господарем, хвали його.

Стіна:—

І стіни мають вуха.
Не говори голосно всего, бо хтось може підслухати.
Якби стіни вміли говорити, то нелегко було б жити.
В деяких домах стіни були свідками дуже великих злочинів, та не годні свідчити, бо не уміють говорити.

Стояти:—

Стоїть, як Богородиця.

Стоїть поважно, нерухомо мов святий.

Стоїть, як дурень на весіллю.

Стоїть та дивується і не знає, що з собою робити.

Стоїть, як на вогні.

Стоїть нетерпеливо, мов огонь палить його.

Стоїть, як нова кума.

Запишний.

Стоїть, як свічка.

Стоїть рівно, непорушно.

Стоїть, як серед води.

Опинився в дуже безраднім та небезпечнім положенню.

Стоїть, як цап.

Стоїть, як дурень. Цап є символом дурноти.

Страх:—

Мало не вмер зо страху.

Дуже напудився. З великого страху люди вмлівають, а тоже й мруть.

Нагнав страху.

Налякав дуже і тим приневолив робити, як треба.

Наївся не мало страху.

Набрався страху в немилій та небезпечній пригоді.

Не страшно високо сидіти, тільки з висока летіти.

Значіння, як і сказано.

Не такий чорт страшний, як намальований.

Не такий аж чоловік поганий, як люди про нього говорять.

Страшків син.

Боягуз.

У страху великі очі.

Боязливий все бачить більше, як в дійсности буває.

Стригти:—

До Миколи не сій гречки і не стрижи овечки.

Господарський досвід. До св. Миколи, 22 мая, не сіяти гречки, бо може змерзнути, а обстрижена вівця може тоже перестудитися і згинути.

Один стриже, другий голить, а третій ся Богу молить.

Про незгідливих спільників, які роблять кожен що іншого, собі на перекір.

Підстриг, як вівцю.

Підстриг дуже недбало, не до ладу.

Разом стриже і голить.

Коли хто враз і хвалить і критикує ту саму річ, або подію.

Стрілити:—

Не штука стрілити крука, як сидить, але як летить.
Поцілити птаку в лету, належить до мисливської штуки.

Не штука стрілити, але влітати.
Не велика річ говорити, але зробити.

Стрілив, як з гармати.
Дуже голосно.

Стріляв у ворону, а попав у корову.
Глум з лихого стрільця.

Ступа:—

І в ступі його не трапиш.
Про дуже проворного чоловіка, що уміє викрутитися з біди.

Товче воду в ступі.
Робить безкорисне діло.

У ступі води не втовчеш.
З пустої бесіди користи не буде.

Суд:—

Ідеш до суду, то треба: прийдімо поклонімся.
В суді треба кланятися всім посіпакам, а часами і хабара дати.

На страшнім суді сам Бог нас розсудить.
Говорив покривджений своєму противникові, який виграв неправно справу.

Суд сквапливий, не буде справедливий.
Важна судова справа повинна мати докладне слідство.

Судити:—

Не суди одного але двох.
Обі сторони є причиною спору, обі й треба судити.
Розсудімся сами, хай не судять нас пани.
Погодімся.

Так судила Божа воля, щоб давила нас недоля.
Віра в фаталізм, що кожному доля призначена.

Так суди, аби був вовк ситий і коза ціла.
Суди так, аби жадна сторона не зазнала кривди.

Так мені Бог судив.
Доля моя призначена Богом.

Хто судиться за вівцю, той стратить телицю.
Процеси є получені з великими коштами.

Хто судить, той блудить.
Суддя може видати мильний вирок.

Що кому Бог судить, того ніхто не розсудить.
Що має статися, того ніхто змінити не годен.

Сук:—

Забив йому сук в голову.
Завдав йому багато клопоту.
В тім то й сук.
Тут і головна причина.

Сумління:—

Без сумління чоловік
Байдужий на чуже горе й кривду.
Взяв його на своє сумління.
Скривдив або убив і відповість перед Богом.
Водою що хочеш, лиш сумління не сполочеш.
Значіння, як і сказано.
Нема нічого тяжчого, як тяжке сумління.
Нечисте сумління переслідує і робить життя дуже прикрим.
Обрахуйся зо своїм сумлінням.
Покайся.
Хто чисте сумління має, той спокійно спати лягає.
Чоловік з нечистим сумлінням, не спить спокійно.

Сусід:—

Близький сусід ліпше, як далеко брат.
Від нього скорше поміч дістанеш в нещастю.
Бодай доброго сусіда мати, тай своїм плугом орати.
Бажання миролюбного трудящого чоловіка.
Знають сусіди твої обіди.
Сусіди знають, як ти живеш.
Коли сусід як мід, тоді проси його на обід.
З сусідом говори тоді, коли він в добрім настрою.
Сусідська річ позичати вогню.
Давно, коли ще не знали сірників, придержували огонь з великою пильністю, та коли погас то ішли до сусіда позичати кілька гор'ючих угликів у череп.
Сусідські діти найпустіші.
Так нам здається, бо з іншими дітьми так часто не стрічаємося і не живемо близько.
Тоді сусід добрий, коли мішок повний.
Як нам добре поводитьься то і сусіди горнутьься до нас.

Сухий:—

Він і з води сухий вийде.
Такий проворний, що в найбільшій скруті дасть собі раду.
Сухий, що можна ребра порухувати.
Про дуже змарнілого коня, або вола.
Сухий, як тичка.
Дуже марний та виглядає як патик.

Сухо:—

То йому на сухо не вийде.
Він за те має відпокутувати.

Як скаже сухо, то залізеж по вухо.
Не вір йому, бо потерпиш.

Сушити:—

Не суши зубів.
Не смійся.

Сушить зуби, як циган до місяця.
Значіння, що й попереднє.

Сходитися:—

Пекла б мати і млинці, та не сходяться кінці.
Не вистачає нас на кращий харч. Млинці—легке печиво.

Сходив ноги по коліна, та й ще слаба Василина.
Ходив усюди по ліки і досі нічого не помогло.

Т**Табака:—**

Вже тая умерла, що табаку терла, а ще тая жиє, що табаку продає.

Жарт про табаку. Нюхання табаки було дуже у звичаю між старими людьми у минулому століттію.

Зажий табаки, та не забивай баки.

Понюхай табаки та не лише прочистиш собі ніс, але й розум і не будеш брехати.

Темний, як табака в розі.
Дурний, непросвічений.

Такий:—

Він такий, прийди хлібе, з'їм тебе.
Про лінивого, що лінується навіть встати до їди.

Вона така, і він такий.
Обое однакі. Про подружжя.

Такий, що ледве тлінний.
Дуже ослаблений, зморений працею або подорожею.

Я Яким, тому я таким.
Я тому такий, бо моє ім'я Яким.

Талант:—

Багато талантів пропало, бо щастя не сприяло.
Багато людей не використало своїх здібностей, бо обставини перешкодили.

Не то талант, що лежить, а те, що біжить.
Здібні люди не годні бути ліноухами, бо їх здібність жене їх до праці.

Танець:—

В цім танці два кінці.
Ця справа непевна ще, мож скористати, але мож і утратити.
До роботи недужа, а до танцю, як рожа.
Докір лінивим до роботи, а охочим до забави.
Там то гульки, там то танці, танцювали голодранці.
Насміхання з бідних парубків, які устроїли собі забаву.

Татари:—

Давно зле було, бо брали татари, а тепер лиш би жити, та нема де міститись.
Давно татари забирали здорових та вродливих у ясир, а нині нема вже татарського лихоліття, та тяжко жити.
Люди, не татари.
Люди не дикуни, не уб'ють, а допоможуть в біді.
Не в пору гість гірше татарина.
Гість не в час, це клопіт, як і напад татар.

Тато:—

Ані тата, ані мами, ані гробу, ані ями.
Нарікання сироти.
І в рідного тата не своя хата.
Діти подружені а відділені від родини, не уважають рідну хату своєю.
Сама не знаю, чи маю тата, чи чоловіка.
Нарікання молодої жінки відданої за дуже старого чоловіка.
Тату, продайте хату, та купіть пістоля.
Іронія з марнотравного сина.
Хай тільки тато очі зажмурить.
Як тато помре, то я по своєму буду робити.
Хоч ви собі тату жінку найдете, але нам мами не приведете.
Докір дітей батькові, який хотів іще раз женитися.

Тверде:—

Твердий, як дуб.
Про неподатливого чоловіка. Дуб символ твердості.
Тверде, як залізо.
Дуже тверде.
Тверде, як камінь.
Дуже тверде.
Тверде, як кість.
Дуже тверде.
Твердий, як скала.
Про неподатнього чоловіка, який своєї постанови не змінює.

Твоє:—

Хай буде твоє на верха.
Хай буде по твоєму, бо я не люблю сперечатися.
Що твоє, те й моє, а що моє, то тобі засі.
Глум з тих, що проповідують рівність маєтку.

Теля:—

Дивиться, як теля на мальовані ворота.
Дивиться глуповато, з зачудованням, не розуміє, що бачить.
Золоте теля потягне більше, як великий бик.
На гроші кожен злякомиться, ними легко підкупити.
Із благовісного теляти, добра не ждати.
Від дурного помочі не сподійся.
Ласкаве теля дві мамі ссе.
Добрый користає де не піде.
Мудрійше теля, від корови.
Діти уважають себе мудрійшими від родичів.
Через бабині телята, не мож вовкові в город подивитись.
Глум із злодія, який через дрібницю не годен украсти.

Темно:—

Так темно, що хоч око вибери.
Так темно, що й чоловіка перед собою непобачиш.
Темний, як египетська ніч.
Дуже неосвічений, або сліпий.
Як темно, то добре бити, бо не буде ніхто свідчити.
Відомститися в ночі безпечно, бо ніхто не побачить.

Терпіти:—

Добре здоровому вчити хорого терпіти.
Легко говорити, та не так легко перебути якусь прихристь.
Терпи, козаче, атаманом будеш.
За твоє терпіння надгорода прийде.
Терпи, язичку, будеш їсти паляничку.
Мовчи то й скористаєш.
Терпи тіло, щось хотіло.
Сам собі лиха напивав.
Хто терпен, той спасен.
До спасення душі треба розкаяння і терпінь.

Теща:—

Жінка здорова, а теща багата, то не треба й рідного тата.
Жінка здорова зробить багато роботи в господарстві, а багата теща дасть дочці велике придане.
Тещо, тещо, дай і мені дещо.
Зять упоминається за придане.

Тиснути:—

Піп писне, а тисне, а дяк реве, а мало бере.
Священик мало співає, а багато бере за треби, а дяк багато співає, а малу заплату дістає.
Тисне гроші, аж юшка з них тече.
Про великого скупаря.
Як притисне, то і владика свисне.
Обставини приневолять чоловіка зробити і таке, чого звичайно не зробивби.

Титул:—

Титул носить, а хліба просить.
Про гордого, але бідного пана.
Що мені по титулі, як нема нічо в шкатулі.
Яка мені користь, що я з багатого роду, а бідую.

Тихо:—

Так тихо, що чути, як муха бренить.
Дуже тихо.
Тихо, хоч мак сій.
Мак сіють в дуже погідний день, щоб вітер насіння не розніс.
Тихо, цить, та й досить.
Не говори більше.

Тіло:—

Голим тілом світить.
Обдертий, що аж тіло видно з під одежі.
Маєш тіло чогось хотіло.
Сам лиха напивав.
Тіло блудить, ще й душу губить.
Гріх тіла опоганює й душу і стягає кару.
Тіло грішить, а душа терпить.
За гріхи тіла душа буде мучитися в пеклі, після церковної догми.
Треба тіло прокормити, треба й сором закрити.
Треба заробити на харч і одяг.
Що тіло любить, те душу губить.
Тіло має такі забаганки, що деморалізують та нищать душу.

Тімя:—

Його в тім'я не треба бити.
Він дуже догадливий. Тімя, це дуже делікатна частина голови.
Не в тім'я битий.
Мудрий чоловік, його не здуриш.

Тішитися:—

Кого Бог засмутить, того і потішить.
Віра, що Провидіння приносить нам радість і смуток на перемену.

Натішився, як собака у криниці.

Дуже потерпів.

Не тішся людською бідом, бо твоя йде за тобою.

Нині горе у людей, а взавтра може бути у нас.

Тішитися, як дідько цвяхком.

Тішитися дуже маловартною річчю.

Тішитися, як жид пархами.

Жиди носять на голові під капелюхом ярмурку, через що дістають пархи на голові, але тішаться, що додержують закон. Ярмурка — шапочка на тімя. Пархи—наскірна хвороба.

Тішитися, як чорт грішною душею.

Дуже тішиться. Церква учить, що чорт дуже тішиться, як намовить до гріха.

Тішися, дурна, щось попадає.

Нарікання попаді в лихий парохії, бо дуже бідувала.

Ткач:—

Ткач, нитка рветься, а він у плач.

Насміхання з ткача, якому багато клопоту коли нитки в основі, чи на цівці рвуться.

Що ткач, — то брехач.

Ткачі обіцяють зробити полотно на час, а не роблять.

Той:—

Той — бодай сили не мав.

Про чорта.

Той — щез би.

Про чорта.

Як не той став.

Дуже змінився.

Тома:—

Невірний Тома.

Апостол Тома не хотів вірити, що Христос воскрес, аж сам переконався. Не повірить, аж переконається.

Як ти Тома, то сиди в дома.

Господар повинен держатись хати.

Топитися:—

Хто топиться, той і бритви вхопиться.

В нещастю чоловік ратується навіть небезпечним способом.

Хто топиться, той і меча вхопиться.

Значіння, що й попередне.

Хто топиться, тому й соломинка спасіння.

У нещастю ратуємось навіть такими речами, що й не допомагають.

Що втопиться, те вже не повисне.

Другої смерті не буде, лише одна.

Торба:—

Бери торби, та йди в горби.

Йди просити де тебе люди не знають. Торба—символ прошеного хліба.

З чужої торби хліба не жалують.

Чужого добра ніхто не пощадить.

Котилася торба, з високого горба.

Про багача, що збіднів і пішов прошеним хлібом.

Пішов з торбами.

Збіднів і пішов просити хліба.

Пустили з торбами.

Так знищили матеріяльно, що мусів піти прошеним хлібом.

Що торба, то не міх, а що правда, то не гріх.

Правду сказати хочби й проти рідних, не є гріхом. Міх—символ багатства.

Я не торба, ані міх, я нікому не на сміх.

З мене не смійся.

Торгувати:—

Десять раз торгуй, а раз купуй.

Торговля на Україні в останніх трох століттях була переважно в руках жидів, які нераз дуже ошукували хліборобів на цінах, з того росло й недовіря до жидів і нахил торгуватися з торговцем за всяку річ. Цей нахил відбився так далеко, що ще й нині деякі наші хлібороби в Канаді воліють купувати в тих крамницях, де мож торгуватися.

Купити — не купити, а торгувати вільно.

Не кожен торг кінчиться купівлею.

Нема торговиці, без жидівської головиці.

Народ так зневірився до торгвлі, що уважав лише жидів здібними до того.

Торгувати, то ще не купувати.

Торговання, не мусить кінчатися продажею.

Трава:—

Вже й місце по нім травою поросло.

Він давно помер, вже й гріб травою поріс.

Де стопа орди перейшла, там вже трава не росла.

Дикі орди наадали на Україну таким великим числом, що траву ви-топували на довгий час.

Коби до зеленої трави дочекатися.

Бажання хворого дочекатися весни, а взглядно веснянного сонця.

Хоч буйна трава, та не для мого вола.

Хоч і гарна річ, та не для мене.

Трапити:—

Таке трапиться, як сороці в році.

Несподіване мале щастя.

Трапив на дурного.

Використав необережного, або добротливого.

Трапив свій на свого.

Зійшлися оба однакі і один другого хоче ошукати.

Трапився купець на здохлу рибу.

Коли хто мішається в не свій торг, або дає малу ціну.

Трапив, як пальцем в небо.

Коли на поважну бесіду сказав дурницю.

Трапила коса на камінь.

Здигалися оба уперті та горячкові.

Трапилося черваку раз на віку.

Несподіване щастя, та довго не тревало.

Хоч куди не блуди, а до гробу трапиш.

Де б чоловік не йшов, то смерть його не мине.

Тривога:—

Як тривога, то до Бога, а по тривозі, забудь о Бозі.

В нещастю просимо Бога о поміч, а як нещастя минеться, забуваємо за поміч.

Як тривога, то до Бога, а як біда, то до жида.

В біді люди вмiсто шукати помочі у сусідів та родини, ідуть до жидів та платять великі лихви за поміч. Лихва—дуже високий процент за визичення грошей.

Тримати:—

Мене ще діти тримають.

Нарікання жінки на лихого чоловіка, якому вона терпить лише ради дітей.

На Бога покладайся, а розуму тримайся.

Май надію на поміч Божу, але й уживай розуму, щоб побороти біду.

Тримайтеся купи, як жиди.

Жиди дуже солідаризують між собою.

Тріска:—

Де рубають дрова, там тріски летять.

Де робиться велике діло, там бувають і малі страти.

До нього без якої будь тріски не приступай.

Іронія з гордого чоловіка.

Нема що на тріску взяти.

Дуже маловажна причина, а багато клопоту.

Трубити:—

Будеш ще в гiркий кулак трубити.

Будеш гiрко плакати по утраті найдорожчої особи. В давнині найблизша особа по помершiм обов'язана була наплакати в черепочок сліз, які давала до гробу помершому. Черепочок держали в кулаці і в нього наплакували сльози.

Труби, Грицю, в рукавицю.
Сам відповідай, що накоїв.

Труд:—

Хто трудиться, той не журиться.
Хто працює, той і користь має з праці.

Трудно діється.
Дуже тяжко живеться.

Трудно того водити, що не хоче ходити.
Хто не хоче йти, того й не поведеш. Хто не хоче навчитися, того не навчиш.

Що без труду здобуде, те й не можна оцінити.
Лише тяжкою мозольною працею здобуде цінимо та бережемо.

Туга:—

Не велика серцю туга, не будеш ти, то буде друга.
Як не тебе, то іншу посватаю.

Як прийде туга, пізнаєш друга.
Лише в нещастю пізнаєш приятеля.

Туман:—

Затуманив його.
Одурив масними словами та обіцянкою.

Пустив тумана.
Задурманив, щоб використати.

Тютюн:—

Був такий рік, що тютюн невродив і якби не хліб, то бувби нарід бідив.

Глум з тютюну. Докір курцям, яким тяжко відвикнути від курення.

Дайте куме мені свого тютюну, бо від чужого вже язик пече.
Глум з курця, який ніколи свого тютюну не курить а прошений.

На бік процесію, бо тютюн везуть.
Коли важна річ уступає місце маловажній.

Спасибі за тютюн, це турецький, а не бакун.

Подяка за добрий тютюн. Турецький тютюн є запашний й приємний,
а простий не такий, тому називали бакуном.

Як ти курець, то май свою люльку, і тютюнець.
Відмова, як хто просить тютюну у другого.

Тягнути:—

До меду тягли ведмедя за вуха, а від меду за хвіст.

Про упертого. Ведмедеви обірвали вуха, як тягли до меду бо не хотів його, а як розкушав мід то не хотів його лишити і тому обірвали хвіст.

Не тягни дуже, бо урвеш.
Пересторога, що понад міру, те шкоду приносить.

Не тягни, як собаку за хвіст.
Будь людяний, як не собака, щоб надімною знушатися.
Поки коняка тягне, то не випрягай.
Не випрягай, як тягне, бо відтак не схоче тягнути.
Тягнеться вічно по судах.
Процесується, з ким лише причину може найти.
Тягне, як чорний віл.
Дуже тяжко робить. Чорні воли були символом працьовитости.
Хто тягне, того ще й б'ють.
Невідьників за тяжку працю ще й били.

Тяжко:—

Мені тяжко на серцю.
У мене велике горе.
Недалеко до смерти, а тяжко умерти.
Нарікання немічного старика.
Солодко споминається, що тяжко переживається.
Тяжко пережиті дні наводять солодкі спомини.
Тяжко жити в світі, а хочеться жити.
Кожньому життя миле і хоч бідує, а хочеться жити.

У**Убирати:—**

Прибери й пенька та буде за Панька.
І погана дівчина гарно убрана буде виглядати крашою.
Убери, жінко, кожух, бо тя бити буду.
Чоловік прирік, що виб'є жінку за якусь провину, а нехотючи щоб її боліло, велів убрати кожух, бо й слова свого хотів додержати.
Убрався, що й ледво на ногах стоїть.
Упився дуже.
Убрався, як чорт на утрєні.
Убрався в дуже чудернацьку одєжу.

Україна:—

Або то така далека україна.
То не далека сторона.
На Вкраїні добре жити, мед і вино пити.
Україна дуже багатий та гостинний край, люди живуть у достатках.
Нема на світі другої України, немає другого Дніпра.
Такої красної країни, та такої красної ріки нема нігде в цілому світі.
Україна одному до границь його ланів, а другому від коліски до гробу серед злиднів.
Один любить Україну ради користей, а другий посвячує ціле своє життя для її добра.

Украсти:—

Він би й в Бога украв.
Про певного та завзятого злодія.
Укради яйце, та видре тобі лице.
Найменша крадіж опоганює чоловіка.

Умерти:—

Він своєю смертю не умре.
Про дуже лихого чоловіка, якого ворожать неприродну смерть, бо за кривду хтось його уб'є.

Дай, Боже, умерти, та не під чужим плотом.
Бажання, аби смерть найшла у своїй хаті.

Дай, Боже, умерти, але не просити смерти.
Бажання умерти не хворуючи, щоб душа легко розлучилась з тілом.

Коби був умер торік, то був би уже рік.
Оплакувала вдова помершого чоловіка. Звичай велить вдові не віддаватися по смерті чоловіка, до року. Якби так чоловік умер був торік, то вона булаб мала нагоду вийти заміж.

Не буду мати часу і умерти.
Оправдання дуже роботящого чоловіка.

Не умирають старі, але часові.
Лише ті умирають, кому час прийшов, кому призначено.

Просимо смерти, а боємося умерти.
У дуже прикрих хвилях люди просять щоб смерть їх забрала, та скінчила їхнє нужденне життя, та коли та хвиля промине, радіють життям.

Умер і пам'яті по собі доброї не лишив.
Про помершого, якого ніхто добрим словом не згадає.

Умерла дитина, та й кумівство пропало.
По смерті дитини, кум перестає бути кумом.

Умер перед часом.
Умер дуже молодю, у розцвіті життя.

Умру і більше того видіти не буду.
До смерти вже ніколи не побачу такого дива.

Хто умер тепер, то вже не вмере в четвер.
Одна лише смерть кінчить наше життя.

Хто вмер, той до ями, а хто живе, той ще з нами.
Споминання небіжчика у гурті давніх приятелів.

Як умре багатир, то іде увесь мир, а як умре харлапак, то лише йде піп і дяк.

На похорон багачів сходиться багато людей, а на похорон бідного ніхто.

Умити:—

Він і не вмився до неї.
Він не гідний її.

Умив руки від нього, як Пилат від Христа.
Зробив чоловікові найбільшу кривду ще й удає невинного. Умивання рук у давнині означало невинність у справі, непричастність у каранню на смерть.

Ходить, як невмитий.
Ходить мов сплячий. Умиттям лица розбуджуємо себе з заспаня.

Уміти:—

Горілка не дівка, а мачуха не мати, але вміють добре голову завертати.

Залюблений парубок піддається волі дівчини, а пасерби бояться мачухи.

Щоб других навчити, треба самому уміти.
Хто сам невміє, той і другого не навчить.

Упасти:—

Пропало, що з воза упало.
Що з воза упало, то пропало, бо хтось підняв і сховав.

Тяжко впасти, та ще тяжче встати.

Упавши, чоловік потовчється, а потовченому тяжче уставати.

Упавшу собаку всі беруться кусати.

Над немічним кожен готов знущатися.

Хто впав, той знає, як то тяжко уставати.

Хто збіднів, той знає, як то тяжко дороблятися.

Хто впав, той пропав, а хто ще живе, той славу добуде.
Говорять жовніри на війні.

Упріти:—

Годуєте мене аби я не здох, а я роблю, аби не впріти.
Оправдувався й нарікав робітник господареві.

Ні впрів, ні змерз.

Ні добре, ні зле. Байдужній до всего.

Поки не впріється, поти не загірється.

В зимі сама праця мусить загірті чоловіка на дворі.

Поки не впріти, поти не вміти.

Праця без поту не навчить нікого.

Утікати:—

Від себе не втечеш.

Від свого сумління нігде не заховаєшся.

Від смерти не втечеш.

Смерти нікому не минути.

Не утікай від біди, вона тебе знайде, де не піди.

Нещастя не оминеш, бо воно призначене тобі. Віра в фаталізм.

Не утікай псе, бо так не буде все.

Хоч прикро зразу, та може опісля покращає.

Сам утікає і сам кричить: ловіть злодія.

Про хитрого злодія, що утікаючи відвертає увагу від себе, щоб не зловили.

Учепитися:—

Учепився, як гріх села.

Про заволоку, що зайшов в село та використовує легковірних людей.

У селі люди не годні прожити, щоб не согрішити. Села без гріха нема.

Учепися сухої верби.

Повіся. Грізно проганяє дівчиина нахабного хлопця.

Учитель:—

Один учитель ліпше, як дві книжки.

Він годен пояснити усе, що ученик не розуміє.

Шануй учителя, як родителя.

Поважай учителя, як ріднього батька, бо він тебе розуму навчить та в люди виведе.

Ф

Феся:—

Без нашої Фесі, тут не обійдеться.

Коли хто пхається не в своє діло.

Казала Феся, що обійдеться.

Відмовляючи комусь позичити щось. Без цього можеш обійтись.

Фляки:—

За фляки не сподійся дяки.

За нездалу та непотрібну річ ніхто не подякує.

Хто фляки з'їдає, і другому прихвалляє.

Підлий і підлоту прихвалює.

Х

Хапати:—

Кобила здихає, а ще траву хапає.

Про скупаря, що вже й умирає, а ще хотівби когось використати.

Ліпше своє латане, як чуже хватане.

Ліпше своє хоч і убоге, як величне а крадене.

Не хапайся дурниці, не сидіти меш в темниці.

Не лакомся на дурницю, бо підеш до тюрми.

Тебе ще не хапає.

Ти ще не вмираєш, пожди, я віддам.

Ухопив, як чорт грішну душу.

Узяв скоро з великою радістю. Народ уважає, що грішна душа, це чортова нагорода, що підвів її згрішити.

Хата:—

В хаті, як у дзеркалі.

Взірцевий порядок в хаті, що є ознакою працьовистости господині.

В хаті, як у печлі.

Сварка та прокльони.

Де хата неметена, там дівчина неплетена.

По нехарности в хаті осуджують і лінивство та нехарність дівчини.

Збудуй хатку з лободи, до чужої не веди.

Характеристика української дівчини мати свою хатинку хоч і маленьку і бідну, але свою власну, бо і бідна хатинка своя робить її незалежною господинею, свобідно розпоряджатися у своїй хаті.

Збудуй хатку з маковини, та для любої дівчини.

Просьба вірної дівчини, щоб її жених збудудвав хатинку хоч і з найдешевшого матеріялу, але аби була своя власна.

Найліпше — хата крита, а сукмана шита.

Хата без даху не дає захисту, а невшитої сукмани не вбереш.

Нова хата — велика втрата.

Будовання хати получене з великими предвидженими і непредвидженими видатками.

Своя хата не ворог, прийме коли прийдеш.

До своєї хати кожен іде сміло, бо хата начеб рада господарю.

Хата мов двір.

Дуже велика та з великими вікнами.

Хата чужая, як свекруха лихая.

Характеристичне порівняння. Тяжко звикнути в чужій хаті. Чужа хата мов лиха свекруха.

Хата як писанка.

Гарно розмальована та чиста й до смаку уряджена.

Хто нашу хату минає, той щастя не має.

Докір знакомим чи приятелям, що не відвідують.

Чим хата багата, тим рада.

Так витають любих гостей. Що найліпшого маємо, тим з вами поділимося.

Чим хата має, тим і приймає.

Значіння, що й попереднє.

Що хатка, то гадка.

В кожній хаті люди думають по свому.

Яка хатка, така й паніматка.

По вигляді хати осуджують працьовитість та харність господині.

Хвалити:—

Любить Бога хвалити, але й любить горло золити.

Про дяка п'яницю.

Похвали мене роте, бо тебе роздеру.

Хвалить себе на всі заставки.

Хвальба сорочки не дасть.
Самохвальба не дасть ніякої користі.

Хвіст:—

Де хвіст перед веде, там голова ззаду йде.
Родина в якій жінка верховодить, не знає господаря.

Жарт — жартом, а хвіст на бік.
Жартувати нам можна, та в мої діла не втручайся.

Не має ані хвоста коло хати.
Не має ніякої худобини на своїм обійстю.

Присів хвоста.
Посмирнів по якімсь неприємнім випадку.

Хиба:—

Не велика хиба, що в борщі тільки одна риба.
І одна риба надає борщеві смак і це не бідний харч.

Не розголошуй людських хиб, бо ще твій чортик не згиб.
Не показуй людських гріхів, бо і в тебе вони є.

Хитрий:—

Хитрий з біса.
Дуже хитрий мов самий чорт. Вірування, що чорт мав би хитрістю
підводити душу на гріх.

Хитрий, як лис.
Дуже хитрий. Лиса вважають символом хитрости.

Хитро, мудро, невеликим коштом.
Без великих з'усиль багато скористати.

Хитрив, хитрив, тай став, бо за курку воробця дістав.
Хотів когось ошукати, тай сам ошукався.

Хліб:—

Без хліба нема обіда.
Хліб це підставовий корм в Україні.

Бог би тебе хлібом побив.
Жартобливе прокляття. Щоб у тебе ніколи хліба не бракло.

Відрізану скибку хліба не зліпиш докупи.
Зраненого серця не загоїш.

До готового хліба, найдеться губа.
На придбане добро злакомиться хто будь.

Коли б, Бог, хліб був не забрав, то був би я і гадки не мав.
Коли б град не вибив був збіжжа, то я й не журився б.

Ліпше хліб з водою, як пиріг з бідною.
Ліпше пісна страва хоч і бідна, як роскоші з лихою жінкою.

На Бориса-Гліба берися до хліба:
Свято Бориса і Гліба 6-го серпня, це крайна пора жнив, збирати збіжжя.

Наплюю я багачу, як я свій хліб змолочу.
Я вже обійдуся без помочі багача, як мій хліб буде змолочений.
На Поділлі хліб по кіллі.
На Поділлі дуже урожайна земля де багато збіжжя родиться.
Не буде з тої муки хліба.
З цього діла користи не буде.
Нема хліба, нема Отченашу.
Не хочеш платити, то й робити не буду.
Пустився на легкий хліб.
Не хоче тяжко працювати, а людей дурить і використовує. Хліборобство на Україні уважали за найтяжче заняття, бо всю працю треба було виконати руками, а не машинами, все інше заняття уважали багато легшим.
То буде хліб відданий.
Я за свою кривду пімщуся.
То тяжкий кавалок хліба.
То дуже тяжкий заробіток.
Хліб за хліб.
Добром за добро, а злом за зло відвдячуються.
Хліб та вода то бідного їда.
Бідні люди мають дуже мінімальну поживу, бо лише хліб і воду.
Хоч хліба не багато, а чоловік все до того.
Хоч і мало хліба є, та все таки муситься їсти.
Чий хліб їси, того пісню чеши.
Хто тебе годує, тому й догаджай.
Як є хліба край, то і під вербою рай.
Як чоловік не голоден, то йому всюди добре, бо не журиться.

Хлоп:—

Без хлопа пана нема.
Хлоп це хлібороб, або робітник. Давно люди робили панщину для панів і якби вони були її не робили, то і пани не мали б нагоди панувати.
Бодай хлопа панував, та сили не мав.
Хлоп дібравшися до сили, надуживає її знущаючись над іншими.
Назви хлопа братом, а він хоче татом.
Нарікання панів, які мусіли брататися із своїми підданими, а вони робили до панів чим раз то більші претенсії.
Не той хлоп, що б'є, а той що витримує.
Ударити когось легко, та витримати біль тяжко.
Смаруй хлопа лоєм, а його все чути гноєм.
Згірдлива панська поговорка. Будь ласкавий до нього, а він не вірить.
Зимом селяне не мали нагоди викупатися, а лише літом, а зимою все робили коло обірника, бо худобу треба було годувати на стайні з рук, як тоже пани не зважали на гігієнічні вимоги своїх підданих, уважаючи їх за живий інвейтар, а не за людей сотворених в образ і подобу Божу.

Хлопа не бий, то він слабій.

Панська поговорка, бо любили знущатися над своїми підданими.

Хлоп воліє довгу ковбасу, як довгу проповідь.

Нарікання людей на священника, який у своїх довгих проповідях кар-
тав їх.

Хлоп як дуб, а робити ані в зуб.

Про сильного а лінивого чоловіка.

Хмара:—

З великої хмари, малий дощ.

З великих надій мала користь.

Не кожна хмара приносить дощ.

Не всі надії сповняються.

Хмельницький:—

Висипався Хмель із міха, тай. наробив ляхам лиха.

Про Богдана Хмельницького, гетьмана України, що погромив польські
війська під Жовтими Водами, та визволив Україну з під польського
панування.

За Хмельниченка Юрася, Україна звелася.

Юрія Хмельницького, сина Богдана Хмельницького, вибрано гетьманом
України лише ради пошани до пам'яті покійного його батька Богдана.

Та показалося, що Юрась не вдався у свого батька, і за його геть-
манування Україна дуже потерпіла.

Ходити:—

Бодай ходити та не блудити.

Бажання подорожніх, які не знають дороги.

Кудою не ходять люди, там лячно всюди.

Дикими вертепами тяжко здибати людей, тому й лячно там.

Не ходи поночі, та не шукай немочі.

Ходження ночами мучить тіло та приносить різні клопоти.

Сходив ноги по коліна, та не зайшла жадна зміна.

Хоч і багато дороги зробив та ніякої користі з того.

Треба красно ходити, будуть хлопці любити.

Гарно одягнути дівчину кожен радо стрічає.

Тяжко того водити, що не хоче ходити.

Шкода радити такого, що не слухає доброї поради.

Ходить на роздобенди.

Ходить, аби щось скористати.

Ходить, як блудна вівця.

Сам не знає куди йде і що робить.

Ходить, як на шпильках.

Дуже тихо, аби ніхто не чув.

Хто коло чого ходить, з того й жити мусить.

Кожен користає з того, що робить.

Хома:—

Коли хоче Хома, то буде робити і вдома.
Линивий знайде роботу і вдома, якби хотів робити.

Лус, тріс Хому, тай по всьому.
Несподівано побилися.

- Хома, сиди вдома, роби веретінці, буде тобі, буде мені, буде й твоїй жінці.
Не ходи, а роби вдома, то все щось заробиш для себе і родини.

Хробак:—

Залляв хробака.
Упився.

За тобою уже хробак ходить.
Ти незадовго умреш.

Малий хробак і великого дуба підточить.
Мала причина буває часами причиною великої втрати, шкоди.

Не той хробак страшний, що я з'їм, а той що мене з'їсть.
Розуміння слів, як і сказано.

Хрунь:—

Хрунь, хрунем.
Згірдливі про чоловіка слабого характеру, що за малу користь зраджує свою громаду та нарід. Свиня хрунькає—від того й назва хрунь.

Хруня лише тоді переконаєш, як хлопським параграфом на-
годуєш.
Хруня навчиш лише бійкою, як і худобину.

Худоба:—

Ані дати, ані брати, ані хвоста коло хати.
Не має й худобини коло хати, тому від нього нічого не дістанеш та й небезпечно такому помагати.

Де є худоба, там є шкода.
Худоба несвідомо робить шкоду, або сама гине з невідомої причини.

На віщо худоба, як жить не вподоба.
Коли не мило жити, то й маєток не милий стає.

Хто худобу б'є, той по тім без неї є.
Хто знущається над худобою у того вона згине, а другу тяжко набути.

Ц**Церква:—**

В церкві і в коршмі пана нема.
Перед Богом і перед коршмарем усі рівні.

В церкві пан хлопіві братом, а поза церквою лютим катом.
Перед Богом усі рівні, та помимо того пани тяжко знущаються над народом.

Де Бог церкву мурує, там чорт коршму буде.

Де чесне діло робиться, там злобні люди шкодять.

До церкви близько, а до Бога далеко.

Про великого грішника, що хоч мешкає близько церкви, не хоче поправитися.

Найшов церкву Богу молитися.

Іронічно, коли хто попав не там де повинен.

Не всі святі, що до церкви ходять.

До церкви ходять праведні і грішні.

Піду до церкви, але дідька з'їш, як хоч скажу Отченаш.

Хоч і присилуєте мене до церкви, та я таки не буду молитися. До роботи не присилуєш.

Прийшов до церкви свічки гасити.

Прийшов по богослуженню.

Тіло без душі не живе, а народ без церкви в гріхах гниє.

Тіло без душі гниє у гробі, а народ без церкви упадає морально, гниє душевно.

Циган:—

В цигана вдався, хоч по панськи вбрався.

Дурисвіт, хоч і одяг змінив.

При компанії дався циган повісити.

Глум з того, що вмшався в непотрібне товариство і потерпів.

Коваль завинив, а цигана повісили.

Невинно потерпів, бо не мав доброї репутації. Цигана повісили тому, бо в селі було багато циганів, а лише один коваль.

Циган ворожить, тому босий ходить.

Коли б працював, то заробивби на обува.

Цигани грають у животі.

Так зголоднів, що аж в животі бурчить.

Цигани снитися будуть.

Будеш голоден.

Циганить, як може.

Дурить, як може, щоб лише скористати.

Ч

Час:—

Без часу вродився, без часу і згине.

Про безталанного, що хоч тяжко працював, а з нужди й згинув.

Все добре у свій час.

Всяке діло треба робити у свій час.

Вже ті часи минули, коли хлопці шиї гнули.

Докір селян панам. Часи панщини минулися і знущатися над нами більше не будете.

Де ділися ті часи, що в рот ішли ковбаси.
Гіркий спомин доброї минувшини.
Діждемося пори, що виліземо з нори.
Прийде слухний час, що й ми скажемо своє слово та слухати звелемо.
Час минає — а не вертає.
Минулого не завернеш.
Час мочить, і час сушить.
Про погоду в часі сінокосу і жнив.
Час на часі не стоїть.
Кожня хвиля приносить що іншого і може принести щастя, або нещастя.
Час платить, час і тратить.
Час приносить або користь, або страту.
Час робить гроші, а погода сіно.
Добра нагода сприяє всьому.
Час усього навчить.
З бігом часу чоловік набірається досвіду.
Час як і вода все йде вперед.
Час і вода плывуть без перестанку.

Червоний:—

Червоне лице в серце пече.
Рум'яна дівчина найскорше подобається хлопцям.
Червоний, як бурак.
Дуже червоний.
Червоний як кармазин.
Дуже червоний. Кармазин—темно-червона краска.
Червоний, як опир.
Про чоловіка червоного й злобного.
Червоний, як рак.
Дуже червоний.
Червоніє, як дівчина.
Стидливий.

Череве:—

Воліє череве сказитися, як має страва лишитися.
Оправдання лакомого.
Воліє череве тріснути, як має страва скиснути.
Значіння, що й попереднє.
Череве не дерево — натягнеться.
Оправдування лакомого.

Чесний:—

Є то чеснота над чеснотами держати язик за зубами.
Чесний чоловік нікого не обмовить.

Самі чесні, а сокира таки пропала.
Дожір, коли в добрім товаристві трапиться немила справа.

Честь:—

Поставив честь.
Поставив могорич. Дав випити якогось напиту.
Яка честь, така й подяка.
Як ми до людей відносимося, так і люди до нас.

Чистий:—

Чистий, як бурштин.
Такий чистий, що аж видно крізь нього. Бурштин—скаменіла живиця.
Чистий, як сльоза.
Дуже чистий.

Читати:—

Вичитав йому, як з книжки.
Виказав йому усю правду в очі.
Хто більше читає, той і більше знає.
Значіння, як і сказано.

Чіпець:—

В чіпци родився.
Вродився дуже щасливий.
В чіпци родився, а на посторонку згинув.
Хоч і мав щастя, та змарнувався.

Чобіт:—

Кожен знає, де його чобіт долягає.
Кожен знає найкраще свої клопоти.
Чоботи латати, то не в карти грати.
Всяке діло треба уміти зробити і чоботи латати трудно.
Чоботи на нитку, та й гроші в калитку.
Про шевця що продав чоботи на ярмарку. Чоботи висять на нитці-дратві.

Чоловік:—

Аби чоловіка розпізнати, треба його за серце взяти.
Треба йому допекти, щоб побачити його злість.
Громада великий чоловік.
Громада може багато добра зробити.
З літами чоловік гіркне.
На старости літ чоловік стає песимістом, непривітним, та вибагливим.
Не все так буває, як чоловік гадає.
Наші пляни не все сповняються.
Незлий чоловік, тільки задовго живе.
Про лихого чоловіка, що якби умер, то люди не мали б клопоту.

Не так чоловік рознесе мішком, як лиха жінка горшком.
Жінка може більше змарнувати, як чоловік витратити на удержання родини.

Хміль а не вода, чоловікові біда.
Пиянство доводить чоловіка до нужди й біди.

Чоловік Божий, а душа дідьча.
Про лукавого, злобного чоловіка, що удає побожного.

Шкода чоловіка, що за бідую жінка.
Докір лихому чоловікові, якого жінка бідує з його причини.

Якби чоловік знав де впаде, то сівби.
Коли б знаття де наше нещастя, то оминувби його.

Якби чоловік свою біду знав, то б її на сто миль оминав.
Значіння, що й попереднє.

Як чоловікові добре є, то й сусід в нього буває.
До заможного й сусіди часто заходять, а до бідного ніхто.

Як чоловік спішиться, то біда тоді тішиться.
У поспіху все робимо помилки, а то й шкоду.

Як чоловіка собака вкусить, то й kota боїться.
Як чоловік мав велике нещастя, то вже й малого боїться.

Чорне:—

Дав йому чорне на білім.
Дав йому на писмі. Запевнив його писаним документом.

Чорний, як дідько.
Дуже чорний. Народ зображає собі чорта в постаті чорного чоловіка з рогами на голові, хвостом і копитами вмісто стіп.

Чорні брови чарівні, біду готувлять тобі.
Перестерігання парубка, щоб не женився з чорнобривою дівчиною.

Чорт:—

Чорта в окріп, а чорт утік.
Про дуже проворного хитруна, що тяжко піймати.
Чорт не спить, але людей юдить.
Лихо не лягає спати, але людей на гріх намовляє.
Чорт не плаче, коли чернець скаче.
Чорт тішиться, як духовники деморалізують людей.

Чуже:—

В чужій кошарі, овець не розведеш.
На чужім не доробишся.
В чужій соломі спить, та ще й шелестить.
В чужій хаті нарікає на невигоду.
В чужім не вибирай, що дають, те тримай.
Що дають задурно те й бери.

За чужим столом сиди, а правдою суди.
Ані місце, ані приятельство чи дарунки не повинні впливати на правосуддя.

На чужий труд, ласий не будь.
Не лакомся на чуже добро.

Чужа дитина не своя.
Прибрана дитина не відчуває нас так, як рідна.

Чужа кривда не загіє.
Чужим добром не доробишся.

Чужа свита, бо не так шита.
Так як одяг чужий нам не до міри, так і чуже добро.

Чужий хлівець, не намножить овець.
Чужі нічого для тебе не придбають, треба самому про себе дбати.

Чужими зубами не наїшся.
Чужі не зроблять так до ладу, як свої.

Чужими р'юками добре лиш грань вигортати.
Чужими руками добре робити лише небезпечну роботу, бо сам не потерпиш.

Чужих богів шукає, а своїх вдома має.
Перебирає чужі звичаї, а свої красні нівечить.

Ш

Шанувати:—

Шануй батька та Бога, буде тобі всюди дорога.
Чесного чоловіка всюди радо вітають.

Хто не шанує старого, той не має нового.
Хто не шанує старої речі, той і на нову не спроможеться.

Хто не зазнав зла, той не уміє шанувати добра.
Хто не бідував, той не уміє оцінити щастя.

Швець:—

Такий швець, як діравий горнець.
Лихий, нездалий. Діравий горнець не годиться уже варити страву.

Швець знай шевство, а в кравецтво не мішайся.
Хай кожен пильнує свого діла.

Шило:—

Вилізло шило з мішка.
Лихе діло все виявиться, хочби як його таїв.

Ішло шило через мотовило.
Про дуже заплутане діло.

Шила в мішку не втайш.
Лихого діла годі втайти.

Шити:—

Ні пришити, ні прилатати.

Про річ нікому нездалу, або про недоладну мову.

Шив, шив, не дошив, та й зубами відкусив.

Про повільного робітника, який не годен скінчити роботи як слід.

Шити та пороти, щоб більше було роботи.

Про невмілого ремісника, який що зробить, те й перерабляти мусить.

Шкода:—

Не так шкода, як невігода.

Не коштовна річ, та конечна.

Така шкода, якби ударив прутом по воді.

Ніякої шкоди нема. Вода розступиться як ударити прутом і назад зійдеться.

Шкода тебе, шкода й мене.

Оправдання вірителя, який упоминався довгу у прикрий час.

Шкода собаці білого хліба.

Шкода годувати невдячного.

Шкода ходу, до мутнього броду.

Шкода заходу, мутної води ніхто не хоче пити.

Шкода часу і атласу.

Шкода утраченого часу і матеріялу, бо користи ніякої з того.

Шкура:—

Не вистарчить шкура за виправку.

Це діло більше коштує, як користи принесе.

Тільки шкура та кости і повна торба злости.

Про худого а дуже злісного чоловіка.

Шкуру живцем здерби.

Про безсовісного здирцю лихваря.

Шлюб:—

В кропиві шлюб брали.

Про подружжя, що живе без шлюбу, нелегально.

Коні на толоці без шлюбу живуть, спокійно пасуться і до церкви не йдуть.

Глум з безшлюбного подружжя, яке зо стиду і між людей не показується.

Я шлюбубав, та й не рушаю.

Я присяг, що не буду пити, тому і до рук не беру.

Я ще шлюбу не брав.

Я ще не звязаний документом, тому могу покинути.

Штука:—

Взявся за штуку.

Став хитрити, дібрав способу.

Наука добра штука, ліпша від бука.
Наукою лекше переконати, як бійкою.

Не штука розчинити, але замісити.
Почати діло легко, та докінчити його треба витривалости і з'усилля.

Не штука чуже їсти, але перед Богом відповісти.
Кривду легко зробити, та тяжко треба буде покутувати.

Ш

Щастя:—

Більше щастя, як розуму.
Про чоловіка, що йому добре поводитьися не задля його здібностей.

Дай, Боже, упасти, але щасливо.
Мож упасти і забитися або дуже покалічитися, а мож упасти без ніякого ушкодження.

Дай, Боже, щастя, просила Настя.
Жарт з дівчини Настуні.

З ким щастя, з тим і люди.
У кого щастя, до того й люди горнутья.

На щастя всіяке май серце однаке.
Чи в щасті, чи в нещасті заховай рівновагу.

Не туди дорога до щастя, куди люди справляють, а куди до-
ленька поведе.

Віра, що щастя призначене нам вищою силою.

Щастя зіпсує дурного.
Бо уживає його на свою некористь.

Щастя, що тільки один рот, бо й той багато бреше.
Хто очевидячки бреше. Хоче щоб брехню брати за правду.

Щербина:—

Мала щербина, як умре дитина, а дуже знати, як умре мати.
Смерть дитини не є великим нещастям, але смерть матери робить цілу родину нещасливою.

Щось:—

Казало щось, що прийде хтось.
Дразнять дівчину, яка виглядає свого любка.

Ліпше щось, як нічо.
Ліпше хочби й маловартна річ, як ніяка.

Я би тобі сказав щось, та хай тобі скаже хтось.
Я сказавби тобі прикре слово, та лишаю це кому іншому.

Ю

Юрій:—

Гур, гур, їде, їде святий Юр.
Святого Юрія 6-го травня, в тім часі даються вперше чути громи.
На святого Юра, висхне баюра.
В тім часі буває красна погода і всі болота висихають.

Я

Яблоко:—

Яблоко далеко від яблінки не відкотиться.
Діти одідичують прикмети родичів.
Здорові яблука зогниють, як коло гнилого лежать.
Лихий чоловік і добрих згіршить.

Язык:—

Вкусися за язык, як тебе свербить.
Коли маєш сказати що не до ладу, то краще не говори нічого.
Гірше болить від языка, як від ножа рана велика.
Людська обмова більше докучить, як рана від ножа.
Дорога на кінці языка.
Коли не знаєш дороги, то питай, а люди справлять.
Забув язык у роті.
Не знає що й сказати.
Злі язики плетуть, хоч знають, що брешуть.
Лихі люди обмовляють інших, хоч знають, що неправду говорять.
Зловили за язык.
Нехотячи сказав правду.
Є то чеснота над чеснотами держати язык за зубами.
Правило соціальної чемности.
На язык є аж два замки, один зуби, а другий губи.
Чоловік не мусить все говорити.
Тихий язык твердить, що у мудрій голові сидить.
Мовчанка є ознакою мудрости.
У бика довгий язык, та говорити не годен.
Я багато знаю, та не можу сказати.
Хоч язык лепоче, та серце того не хоче.
Слова хоч і терпкі, та вони не з серця. Тақ лихо не відчуває, як говорить.
Хто здержує свій язык, того голова не болить.
Хто не говорить непотрібно, той і клопоту не має.
Язык без кости, але повний злости.
Про злісного чоловіка, що любить клясти.

Язик белькне та в кут, а за нього спину натовчуть.
Язик збреше тай сховається, а чоловіка укарають за брехню.

Язик кости не має, тому лож сплітає.
Люди так багато брешуть, що якби язик був з кости, то поломався б.

Язик зо стали не буває, але проте врубає.
Язиком мож більшу рану зробити, як ножем.

Яма:—

Не сягай до ями, голими руками.
В небезпечне місце не йди на осліп. В ямі може бути гадина.

Одну милу в яму, а на другу гляну.
Одну жону поховаю, а за другою пошукаю.

Хто під ким яму копає, сам у ню впадає.
Хто хоче пошкодити другому, сам найбільше потерпить.

Ярмарок:—

Хто багато ярмаркує, той собі біду готує.
Хто тратить час на ярмарках, того господарство знівечиться.

Ярмаркова річ, як не продреш очі, то певно мошонку.
На ярмарку треба бути дуже обережним, бо як недоглянеш, то запла-
тиш грішми за свою неосторожність. Переплатиш за крам.

ПОСЛІСЛОВО.

Почуваюся до дуже милого обов'язку подякувати всім тим, що дуже радо давали мені приповідки та пояснення до них. Багато з них перенеслися уже ввічність, нехай буде "вічний упокій душ їхніх"; а ті, що ще в живих, нехай приймуть від мене щиро подяку.

Дуже жалую, що не держав я спису імен тих, що давали мені приповідки, а то була б нагода подати їх імена у цій збірці. Я мав приємність здібати земляків, майже з усіх закутин України.

Щиро дякую п. Василеві Чумерові, з яким я мав приємність подорожувати якийсь час і п. Чумер був не лише дуже терпеливий ждати на мене, коли я записував приповідки від людей, але і в багато случаях, звертав мені увагу, коли в розмові з людьми, почув яку приповідку.

Рівно ж щиро дякую пп. Вікторові та Володимирові Купченкові за їхню поміч та дуже цінні поради.

Українське громадянство зробило б велику прислугу, поміщуючи в українській пресі такі приповідки, яких немає у цій збірці, а я певний, що їх є дуже багато. Це дало б нагоду в будучности видати приповідки у більшій кількості.

Я зробив все те, що в моїх скромних силах та серед моїх обставин можливо було зробити.

Володимир С. Плавюк.

ПОМІЧЕНІ ПОХИБКИ

Сторона	Стих	надруковано	має бути
23	17 згори	сиділи	задержались
31	16 згори	берхню	брехню
32	9 здолу	нелюбим	нелюбом
34	11 здолу	Василля	Василя
39	12 згори	не певна	непевна
40	14 здолу	захохога	заохота
45	10 згори	не рівноправною	нерівноправною
48	8 згори	не мірний	немірний
49	15 згори	брихати	брехати
51	16 згори	прихвалюючих	прихвалюючи
61	20 згори	не має	немає
62	10 здолу	недоцінюєте	недоцінюєте
63	6 згори	під	під
63	17 згори	правдомовного	правдомовного
66	11 згори	додому	до дому
66	7 здолу	на завадить	незавадить
66	3 здолу	найменжої	найменшої
68	20 згори	не надумуючись	ненадумуючись
70	19 здолу	лухі	лихі
77	9 згори	снинити	спинити
81	13 згори	ротсе	росте
83	13 згори	п'янство	п'янство
86	2 згори	Обіщо	Обіщоє
88	7 згори	днем	дньом
90	8 згори	бука	бук
94	7 згори	незнаєш	не знаєш
96	19 згори	озною	ознакою
99	17 згори	кожному	кожньому
104	наголовок	ПРИПОВІТКИ	ПРИПОВІДКИ
110	10 здолу	видитися	дивитися
115	12 здолу	переканання	переконання
116	16 здолу	чосніку	чоснику
119	4 згори	не доцінюють	недоцінюють
132	13 здолу	Боба	Бога
134	1 здолу	ратунку	рятунку
139	15 здолу	зіспувати	зіпсувати
140	15 здолу	зблзнити	соблазнити
147	наголовок	ПРИПОВІДКИ	ПРИПОВІДКИ
148	13 згори	сікра	іскра
148	9 здолу	вірти	вітри
149	20 згори	номінальна	мінімальна
163	8 здолу	не рівна	нерівна
172	4 здолу	то не кричи	то кричи
181	6 згори	Хо	Хто

ПОМІЧЕНІ ПОХИБКИ

Сторона	Стих	надруковано	має бути
184	12 згори	пізнадуть	пізнають
191	4 згори	загардові	газардові
202	19 згори	ремінемь	ремінець
202	12 здолу	почнеш	пичнеш
206	17 здолу	мяснимі	мясниці
208	19 здолу	мошенки	мошонки
211	3 здолу	гниле і нездале	гниле є нездале
214	19 здолу	огню	вогню
216	16 здолу	ратунку	рятунку
217	20 здолу	прапиваю	пропиваю
219	12 здолу	не занедбати	незанедбати
222	13 здолу	не голодні	неголодні
227	13 згори	Ви доцінюете	Ви недоцінюете
229	18 здолу	не додержати	недодержати
230	13 здолу	Байдужно	Байдуже
236	14 згори	ба-	(викинути)
236	2 здолу	ла	шла.
236	15 здолу	обминулиб	обминули б
252	8 згори	руку	руки
253	9 здолу	кінець	край
267	2 здолу	позтратив	розтратив
278	3 згори	головоз	головою
280	7 здолу	річки	ріки
282	12 згори	користаюсь	користуюсь
284	8 згори	рілля	ріля
292	15 згори	балачки	бійки
293	20 згори	лихнути	лизнути
293	4 здолу	хоб би	хоч би
294	22 згори	дивніші	дивнійші
295	6 згори	пізніше	пізнійше
296	14 згори	пріпкий	Кріпкий
298	6 здолу	туже	дуже
300	20 згори	Силить	Сидить